

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

**FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV PRO PRAVĚK A RANOU DOBU DĚJINNOU**

Tomáš Chmela

**STRUKTURA A DYNAMIKA OSÍDLENÍ STARŠÍ DOBY
BRONZOVÉ V SEVERNÍM PODHŮŘÍ BÍLÝCH KARPAT**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Zuzana Bláhová, PhD.

Praha 2006

Knihovna Ústavu pro pravěš a ranou dobu dějinnou ÚP	
Sign.	
Inv.č.	<i>Práh 349/2007</i>

2551139855

**Filozofická fakulta
Univerzity Karlovy v Praze**

Tímto prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, s využitím řádně citovaných pramenů a literatury.

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'M. D. J.', written in a cursive style.

Ve Slavičíně dne 12.8. 2006

Touto cestou chci poděkovat PhDr. Zuzaně Sklenářové-Bláhové, PhD za vedení mé práce. Dík patří i oběma konzultantům – PhDr. Jiřímu Pavelčíkovi, CSc. za umožnění zpracovávat výzkum Bánova a PhDr. Lubomíru Šebelovi, CSc. za nevšední vstřícnost, ochotu a cenné rady. Dále děkuji všem dalším pracovníkům archivů NZ a knihoven Archeologického ústavu AV ČR v Brně a Archeologického ústavu AV SR v Nitře. Za přístup do muzejních sbírek vděčím též pracovníkům Muzea JAK v Uherském Brodě PhDr. Haně Všetečkové, paní Daně Večeřové, Mgr. Radku Tomečkovi a Mgr. Petru Zemkovi. Za konzultace děkuji doc. PhDr. Miloši Čižmářovi, CSc., prof. PhDr. Stanislavu Stuchlíkovi, CSc., prof. PhDr. Jozefu Bátorovi, CSc. a Mgr. Petru Limburskému. Zvládnout různé technické problémy mi pomohli Markéta Boráňová, Bc. Šárka Salvetová, Mgr. Zdeněk Stachoň a Bc. Petr Šimoník. Za pomoc při lokalizaci některých polních tratí jsem zavázán Michalu Polákovi. Práce by nevznikla bez zázemí a trpělivosti mé rodiny.

Těm všem a ještě mnoha dalším lidem, kteří mi jakkoliv pomohli patří můj velký dík.

TCh

1.1.Úvod.....	7
2. Obecné teze a východiska práce.....	7
2.1.Jazyk práce.....	7
2.2.Geografie sídelního prostoru starší doby bronzové v centrální Evropě.....	8
2.2.1. Přírodní prostředí.....	8
2.2.2. Kultury starší doby bronzové a jejich teritoria.....	9
2.2.3. Základní periodizace kulturního vývoje starší doby bronzové	9
2.3.Dějiny bádání.....	10
2.4.Terminologie moravsko-slovenské starší doby bronzové – současná problematika.....	12
3. Oblast severního podhůří Bílých Karpat ve starší době bronzové.....	14
3.1.Prostorové vymezení studované oblasti.....	14
3.2.Časové vymezení práce.....	16
3.3.Metodika práce.....	16
3.4.Technická podpora.....	17
3.4.1. Úloha geografických informačních systémů (GIS).....	17
3.5.Přírodní prostředí studované oblasti.....	19
3.5.1. Geologie.....	19
3.5.2. Geomorfologie.....	19
3.5.3. Hydrologie.....	20
3.5.4. Klimatologie.....	20
3.5.5. Půdní kryt.....	20
3.5.6. Potenciální přirozená vegetace.....	21
3.6.Charakteristika sledovaných lokalit, pramenná báze a její předběžné hodnocení – moravská část.....	21

3.6.1. Bánov – Hrad (Kalvárie).....	21
3.6.1.1.Přírodní prostředí a geologické poměry lokality.....	21
3.6.1.2.Úroveň dosavadních znalostí.....	22
3.6.1.3.Etapy výzkumu.....	22
3.6.1.3.1. První vědecké poznatky o lokalitě, počátky bádání.....	22
3.6.1.3.2. Výzkum 1943.....	23
3.6.1.3.2.1.Výzkum výšiny na Hradě v dobových souvislostech roku	
1943.....	23
3.6.1.3.2.2.Personální obsazení výzkumu v roce 1943.....	24
3.6.1.3.2.3.Nálezová situace, sídelní horizonty, vrstvy a objekty...	26
3.6.1.3.2.4.Rozbor nálezů ze starší doby bronzové.....	32
3.6.1.3.2.4.1. Keramika.....	32
3.6.1.3.2.4.2. Kovové artefakty.....	39
3.6.1.3.2.4.3. Kámen.....	39
3.6.1.3.2.4.4. Kostěné artefakty.....	40
3.6.1.3.2.4.5. Archeozoologie (osteologický materiál).....	40
3.6.1.3.2.5.Chronologie opevněného sídliště starší doby bronzové	
Bánov – Hrad.....	41
3.6.1.3.2.6.Jednoduchý formalizovaný popis artefaktů.....	42
3.6.1.3.2.7.Keramická proporcionalita.....	45
3.6.1.3.2.8.Přehled aktivit koncentrovaných na maďarovsko-	
věteřovském sídlišti.....	46
3.6.1.3.2.8.1. K dokladům zpracování kovů.....	47
3.6.1.3.3. Výzkum 1948.....	48
3.6.1.3.4. Výzkum 1951.....	49
3.6.1.3.5. Výzkum 1960/1961.....	49
3.6.1.3.6. Současný stav lokality, zpracování výsledků a možnosti dalšího	
výzkumu.....	49
3.6.2. Bánov – neznámá lokalita 1.....	50
3.6.3. Bánov – neznámá lokalita 2.....	51
3.6.4. Dolní Němčí.....	52
3.6.5. Havřice – Nad Stavem (Okluček, Nad Vazovým mlýnem)..	55
3.6.6. Suchá Loz – neznámá lokalita.....	55

3.6.7. Štítná nad Vláří – neznámá lokalita.....	56
3.6.8. Uherský Brod – Katovka.....	56
3.6.9. Uherský Brod – Kyčkov.....	60
3.6.10. Uherský Brod – neznámá lokalita.....	67
3.6.11. Uherský Brod – plynová kotelna.....	68
3.6.12. Uherský Brod – Šaňákova cihelna.....	69
3.6.13. Uherský Brod – U Bajovského mlýna (Trdlov).....	72
3.6.14. Uherský Brod – Úlehly.....	75
3.7. Lokality starší doby bronzové ve slovenské části sledovaného území (srovnávací exkurz).....	78
3.7.1. Ivanovce – Skala.....	78
3.7.2. Melčice – neznámá lokalita.....	81
3.7.3. Skalka nad Váhom – Chochel.....	82
3.7.4. Trenčín – Biskupice (dříve Trenčianské Biskupice).....	85
3.7.5. Trenčín – Brezina (Čerešňový sad).....	86
3.7.6. Trenčín –Hrad.....	88
3.7.7. Trenčín – Pod Brezinou.....	90
3.8. Kritika pramenné základny.....	90
3.9. Relativní chronologie a problém absolutního datování.....	91
3.10. Struktura rozmístění areálů na sledovaném území, význam krajiny.....	92
3.11. Vzájemné vztahy (možnosti komunikace a její poznatelnost).....	93
3.12. Dynamika antropogenních aktivit v průběhu starší doby bronzové.....	94
3.13. Závěr.....	96
4. Zkratky vyskytující se v textu.....	96
5. Seznam použitých pramenů a literatury.....	97
6. Přílohy.....	105

1.1. Úvod

Předkládaná práce je věnována problematice starší doby bronzové v širším prostoru Bílých Karpat. S touto velmi zajímavou oblastí je spojena řada otázek, které zůstávaly dlouho neřešeny. Ke zpracování dvou odděleně studovaných regionů na obou stranách tohoto pohoří jsem přikročil, přestože stav publikování většiny zejména klíčových lokalit je velmi neuspokojivý. Na tuto situaci reaguji v části předkládané práce zveřejněním výsledků nejstarší etapy výzkumu výšinné opevněné osady ze závěru starší doby bronzové v Bánově. Měl by to být první krok k celkovému zpracování této centrální polohy severozápadního podhůří Bílých Karpat. Velkým přínosem je zpracování digitálního vektorového mapového podkladu, který slouží k dobré prostorové identifikaci jednotlivých lokalit s perspektivou dalšího využití. I přes neuspokojivý stav pramenné základny se pokouším o ucelený pohled na danou problematiku. Vzhledem k omezenému rozsahu bakalářské práce však nemohou být všechny dotčené otázky řešeny v jejich celkové šíři. Přesto jsou v práci nastíněny základní rysy vývoje starobronzové sídelní struktury, evidovány všechny známé lokality a zhodnoceny mj. také z pohledu předpokládaných komunikací.

2. Obecné teze a východiska práce

2.1. Jazyk práce

Před vlastním textem je nutné definovat základní pojmy a termíny, se kterými budeme dále zacházet. Základem pro terminologii *kulturního* vývoje nám poslouží zatím poslední syntéza moravského pravěku (Podborský a kol. 1993), s podrobnějším pojmoslovným výkladem ve studii S. Stuchlíka (1984, 173-186). Pro rakouské prostředí v případě potřeby užijeme termínů podle J. W. Neugebauera (1994). Takto usměrněné vyjadřování bude zacházet s těmito pojmy: nitranská skupina, únětická kultura, maďarovsko-věteřovská kultura (v ní dále rozlišujeme maďarovskou skupinu, věteřovskou skupinu a skupinu Böhheimkirchen).

Pokud je slovně popisována keramická nádoba, držím se pojmů: hrdlo, podhrdlí, horní výduť, maximální výduť, spodní výduť, dno. Toto názvosloví je z velké většiny shodné s návrhem, který podal K. Sklenář (1998, 5). Jediný rozdíl je v označení spodku nádoby, pro který je používán přesnější termín spodní výduť.

Záměrně není používán výhradně termín opevněná osada pro hradiště starší doby bronzové. Každá osídlená poloha je nazývána individuálně s důrazem na přítomnost, resp. nepřítomnost opevnění a konfiguraci terénu.

Terminologie nemusí být v textu vždy striktně dodržena pokud to výrazně narušuje alespoň základní slohovou úroveň¹.

2.2. Geografie sídelního prostoru starší doby bronzové v centrální Evropě

2.2.1. Přírodní prostředí

Všechny archeologické kultury (resp. skupiny) zmiňované v práci a zachycené ve sledovaném prostoru mají svoji sídelní oikumenu (která je odlišná od ostatního území) přibližně definovatelnou *trojúhelníkem Morava – Dolní Rakousko – jihozápadní Slovensko*. I v náplni únětické kultury, rozšířené v ještě širším prostoru, najdeme shody v tomto přirozeně geograficky propojeném celku. Ten je z jihu vymezen přibližně tokem Dunaje, od severovýchodu je uzavřen Karpatským obloukem (Börszóny, Javorie, Vtáčnik, Trábeč, Povážský Inovec), od severu pak Moravskoslezskými Beskydy a Hrubým Jeseníkem. Západně je území rámováno Českomoravskou vysočinou. Přirozeně tato oblast nebyla hermeticky uzavřena a musíme počítat s více či méně plynulými přechody do sousedních krajín.

Z řek je nutno připomenout Dunaj a jeho přítoky Moravu, Váh, Nitru, Hron a Ipel', který tuto oblast od východu uzavírá. U většiny z nich musíme počítat s možnou komunikační funkcí (srov. Salač 1997, 462-494).

Ve starší době bronzové panovalo v centrální Evropě subboreální klima. Pokračovaly krátkodobější klimatické oscilace a průměrná teplota se blížila současné. Některé dřeviny (např. smrk) dosahovaly tehdy svého maximálního přirozeného výskytu. Přírodní prostředí se vlivem postupného rozšiřování a stabilizace sídelního prostoru místy stává sušším. V této souvislosti se uvažuje též o možném vypalování a rozšiřování pastvin pro chovaný dobytek (Rybniček – Rybničková 2001).

¹ K terminologii odkazují též na kap. 2.4.

2.2.2. Kultury starší doby bronzové a jejich teritoria

Konfigurace terénu v prostoru vymezeném pomyslným *trojúhelníkem Morava – Dolní Rakousko – jihozápadní Slovensko* napovídá, že tyto oblasti mají navzájem mnoho společného. Vodní režim, v základních rysech neměnný po celý kvartér, řadí tento region do Podunají. Dunaj, komunikační osa pravěké Evropy, hrál v kulturních poměrech starší doby bronzové prvořadou roli.

Nejstarší horizont starobronzového osídlení těchto oblastí spadá do období rozšíření kultur tzv. *epišňůrového kulturního komplexu (BA1)*. Pro oblast východně od řeky Moravy a zejména pak v povodí Nitry je to nitranská skupina, jižněji pak na ni volně navazuje skupina *Leithaprodersdorf*, která již k tomuto komplexu nenáleží.

Zatímco východně od řeky Moravy ještě vyznívá nitranská skupina, západněji se už formuje *únětická kultura*, která ve stupni BA2 postupně převrstvila i osídlení nitranské skupiny a zasáhla hluboko na východ. Zde navázala na osídlení *hatvanské kultury* (např. smíšený *úněticko-hatvanský horizont* na opevněném sídlišti *Vráble – Fidvár, Točík 1986, 463-476*). V jihovýchodní oblasti rozšíření *únětické kultury* se též mluví o existenci tzv. *hurbanovského typu* s podílem *kisapostácké keramiky* v hrobech.

V sídelní oblasti *moravsko-slovensko-dolnorakouské únětické kultury* vzniká v mladší fázi stupně BA2 *maďarovsko-věteřovská kultura*, která zaujímá slovenské Podunají (až po *Ipeľ*), dále rakouské území severně od Dunaje, Moravu a české Slezsko, kde severním směrem přechází do příbuzné *nowocerekwianské skupiny*. V Rakousku se zase vklíní mezi *maďarovsko-věteřovskou* a *straubingskou kulturu* *böheimkirchenská skupina* s přechodnou skupinou *Linz* (srov. *Krenn-Leeb 2006, Abb.1*). *Maďarovsko-věteřovská kultura* vyznívá na prahu stupně BB1, tzn. na počátku střední doby bronzové.

2.2.3. Základní periodizace kulturního vývoje starší doby bronzové

Námi sledovaná oblast se nachází na *moravsko-slovenském pomezí*, což se přirozeně promítá i do periodizačních schémat, která byla v průběhu let různými badateli vytvořena.

Nitrianská skupina je na Moravě členěna na dvě základní období (*starší a mladší*), s mezistupněm v podobě průběžného vývoje (*Podborský a kol. 1993, 260-262*). Toto členění v podstatě odpovídá prvnímu třídění *Antona Točíka (1963, 716-774)* na *starší a mladší stupeň* (lišící se mj. přítomností, resp. nepřítomností *měděné industrie tvaru vrbového listu*). Pro naši potřebu toto členění postačuje.

Únětická kultura je na Moravě periodizována na 5 základních fází (Ondráček 1967, 387-446). Tak podrobné třídění však není v naší oblasti uplatnitelné, proto používáme členění na nejstarší (protoúnětickou), starší a mladší (klasickou a poklasickou) fázi, jak ji uvádí Praveké dějiny Moravy (Podborský a kol. 1993, 240).

Dělení následující moravské věteřovské skupiny je obdobné – nejstarší úněticko-věteřovský horizont (s nímž částečně splývá lokálně vyčleněná starověteřovská fáze), po kterém následuje klasická fáze. Vývoj věteřovské skupiny se uzavírá v poklasické fázi, která sahá již na počátek stupně BB1 (Stuchlíková 1987, 104-105). Obdobné je i členění maďarovské skupiny na úněticko-maďarovský stupeň, klasický a pozdněmaďarovský, který opět zasahuje do stupně BB1 (Furmánek – Veliačik – Vladár 1991, 79).

2.3. Dějiny bádání

Pomineme-li kultury časné fáze starší doby bronzové, jejichž kořeny spočívají ještě v pozdním eneolitu (např. nitranská skupina, poprvé uvedena do literatury A. Točíkem 1963, 716-774), lze konstatovat, že toto období je charakterizováno v daném prostoru dvěma výraznými, po sobě následujícími archeologickými kulturami, jejichž chronologické a prostorové vztahy bývají často předmětem diskuse. Jedná se o rozsáhlý komplex únětické a maďarovsko-věteřovské kultury, který zabírá závěrečné etapy starší doby bronzové.

Mrtvé artefakty jako odraz dávných lidských aktivit člověk nacházel odnepaměti. Nejinak tomu bylo i s nálezy, které spadají do starší doby bronzové. K takovým patří například zpráva o objevu hřivny z r. 1824, na kterou upozornil K. Tihelka (1963, 39), jehož podrobný rozbor prvopočátků bádání o únětické kultuře je dodnes platný. Již roku 1882 popsal Anton Rzehak nový archeologický taxon, který na základě únětických hrobových nálezů z Měnína nazval *měnínským typem*. S rozdílem takřka několika málo dní publikoval však své nálezy z Únětic u Prahy i roztocký lékař Čeněk Ryzner, jehož označení *únětická kultura* se vžilo natolik, že jej používáme až do dnešních dní (Podborský a kol. 1993, 238-239). Shrnutí dosavadních poznatků o únětické kultuře spolu s podrobným katalogem lokalit předložil ve své syntéze moravského pravěku I. L. Červinka (1902). Slovenská únětická kultura byla prvně zhodnocena až v Eisnerově přehledu slovenského pravěku (Eisner 1933).

V rámci *maďarovsko-věteřovské kultury*, byla úroveň znalostí dlouhou dobu značně rozkolísaná. Pro pochopení současného archeologického úzu je zejména pro tuto kulturu nutné dobře znát dějiny bádání a jiné historické souvislosti, které ovlivnily nynější neustálené a nevyvážené užívání různých termínů pro jednu a tutéž jednotku. Zatímco maďarovská

skupina byla známa již z výzkumu J. Visegrádiho v Maďarovicích (dnešní Santovka-Malinovec) a ze základní studie H. Mitsche-Märheima (1929, 181-194) o starší době bronzové v dolním Rakousku, věteřovská kultura byla dlouho zařazována do materiální náplně únětické kultury. Bez odezvy zůstala tehdy hlavně práce V. G. Childe, který v roce zveřejnění Mitsche-Märheimovy práce krátce shrnul také nálezy ze závěrečného období starší doby bronzové na území dolního Rakouska, jihozápadního Slovenska a východní Moravy (Childe 1929, 223). Na tomto území si povšimnul zejména na základě studia nálezů z Veselého u Piešťan a z Nitrianského Hrádku (tehdejší Malý Várad) morfologické odlišnosti této keramiky od únětické. Navrhnul termín typ Veselé, který se však v další literatuře již neobjevoval. Childe také upozornil, že osídlení typem Veselé sahá až hluboko do Pováží k Trenčínu. V. G. Childe správně poukázal na společné znaky, které spojují kulturní prostředí dolního Rakouska, Moravy a jihozápadního Slovenska v závěru starší doby bronzové. Je těžké odhadnout, jak by vypadala terminologická klasifikace závěru starší doby bronzové na území maďarovsko-věteřovské kultury vycházející z Childeova pojetí. Patrně bychom však byli ušetřeni terminologického chaosu, který v současnosti panuje. Památky typu Veselé tak byly na Moravě ještě dlouho označovány jako únětické. Teprve soustavný zájem Karla Tihelky o únětickou kulturu (Tihelkova dizertační práce z r. 1939) vedl k rozpoznání nové kulturní skupiny, nazvané podle výšinného sídliště Nové Hory u Věteřova (Tihelka 1946, 51-57; týž 1949, 27-47). Tentýž autor poté vyčerpávajícím způsobem popsal náplň „věteřovského typu“ na Moravě (Tihelka 1960, 27-135; týž 1962).

Popisované území východní Moravy a západního Slovenska však bylo do té doby archeologicky poznáno jen minimálně. Nálezy ze starší doby bronzové se tehdy omezovaly jen na náhodné, které často zachytili soukromí sběratelé či pracovníci nově vzniknuvších muzeí (Uherský Brod, Uherské Hradiště, Trenčín, apod.). Nejvýznamněji a nadregionálně působili I. L. Červinka (Morava) a J. Eisner (Slovensko).

Změna nastává teprve v období třicátých, resp. čtyřicátých let 20. století, kdy proběhly ve stanoveném prostoru menší, avšak první regulérní výzkumy na dvou stěžejních lokalitách – Bánov-Hrad a Ivanovce-Skala.

V poválečném období se již československá archeologie plně etablovala. V režii archeologických ústavů ČSAV v Brně a v Nitře se rozeběhly plošné výzkumy, které se zejména na Slovensku výrazně specializovaly na dobu bronzovou. Dlužno však dodat, že v námi sledované oblasti nebyly archeologické výzkumy tak intenzivní jako v blízkém okolí Brna a Nitry, příp. Bratislavy. Přesto byly provedeny některé větší záchranné akce v moravském Bánově (1948, 1951, 1960/1961) a systematický (resp. též záchranný)

archeologický výzkum v Ivanovicích (1948/9, 1966), z nichž byl však dodnes publikován jen zlomek. Od 60. let 20. století probíhala památková obnova trencínského hradu, s níž souběžně probíhaly záchranné a zjišťovací sondáže. Vedoucí archeoložka T. Nešporová, zde zachytila i horizont výšinné osady ze starší doby bronzové. Bohužel i z této zajímavé lokality byl zveřejněn jen krátký článek (Nešporová 1983, 80-85). Předběžně je zatím publikován i výzkum nedalekého pohřebiště na Brezině.

Nová etapa v archeologii začala po roce 1989. Ekonomický růst zapříčinil potřebu nových komunikací. Při jejich stavbě byly objeveny některé nové lokality (Uherský Brod – Katovka, Kyčkov, U Bajovského mlýna, částečně také Skalka nad Váhom – Chočel).

V budoucnosti může přinést zajímavá zjištění průzkum při stavbě obchvatu Bánova, který je plánován v roce 2007/2008.

2.4. Terminologie moravsko-slovenské starší doby bronzové – současná problematika

Odborné vyjadřování archeologů není prozatím nijak kodifikováno. Přirozeně tedy existuje širší spektrum výrazů, které jsou v literatuře různými autory různě používány. Markantně je tento stav pozorovatelný právě při popisu starší doby bronzové, a to zejména její závěrečné fáze (konec Reineckeého stupně BA2). Tuto skutečnost si uvědomují mnozí badatelé, avšak jen někteří k ní zaujali své stanovisko.

Také nejstarší úsek starší doby bronzové nemá jednotné vyjadřovací schéma. Markantně je tento stav pozorovatelný v případě nitranské skupiny. Tento termín je použit v nejnovějším zpracování moravského pravěku (Podborský a kol. 1993, 258-261). Slovenské bádání však upřednostňuje termín kultura (Furmánek – Veliačik – Vladár 1991), i když v minulosti byl také používán termín skupina (Točík 1963, 716-774). Nadřazeně je pro nitranskou skupinu a jí příbuzné jednotky (archeologické taxony, skupiny, resp. kultury) používán pojem epišňůrový kulturní komplex, který však má také svůj pendant v termínu kulturní komplex Mierzanowice-Nitra-Košťany. Čas od času se též vyskytne označení kulturní skupina (a to nejen v případě nitranské), který lavíruje mezi shora uvedenými variantami. Ani v novějších pracích není otázka nitranské skupiny definitivně vyřešena. Pro oblast východně od řeky Moravy se případně počítá s existencí samostatné jednotky v rámci epišňůrového kulturního komplexu (Benkovsky-Pivovarová 1998, 141-150).

Poměrně ustálená je situace v případě únětické kultury. Jak v Čechách (Pleiner a kol. 1978), tak i na Moravě (Podborský a kol. 1993) a na Slovensku (Furmánek – Veliačik –

Vladár 1991) se používá výhradně termínu kultura. Slovenské bádání však v rámci této kultury vyčlenilo i zvláštní, tzv. hurbanovský typ, který je označován jako smíšená kulturní skupina. Je znám výhradně z jihoslovenských pohřebišť (Hurbanovo, Nesvady, apod.) a je charakteristický přítomností tzv. kisapostáckých džbánek (naposled kriticky zhodnoceno v Mitáš 2004, 281-300).

Následující vývoj, v základních rysech v celé středoevropské oblasti obdobný, je svým pojetím značně rozrůzněný. Jak na Moravě, tak i na Slovensku je období konce únětické kultury klasifikováno jako přechodný horizont (úněticko-věteřovský, úněticko-maďarovský), který vede ke vzniku věteřovské skupiny na Moravě a maďarovské skupiny na Slovensku.

Problém terminologie závěru starší doby bronzové podal spolu s návrhem řešení Stanislav Stuchlík (1984, 173-186). Zde si totiž všímá jak tradičně pojímaného věteřovského sídelního prostoru, tak i sousedních oblastí jihozápadního Slovenska a Dolního Rakouska, kde se vžily termíny maďarovská kultura a böheimkirchenský typ (též jako skupina). Tento stav nesouvisí ani tak s diferencí v archeologickém materiálu a v archeologickém projevu těchto jednotek, jako spíše s dějinami výzkumu, s osobnostmi badatelů a dobou jejich vyčlenění. Příkladem poslouží maďarovská kultura, uvedená do literatury v roce 1911, resp. 1929 (Mitscha-Märheim 1929, 181-194). Povšechná definice tak umožnila, aby do ní byly počítány i nálezy únětické. Proti tomu stojí prostředí moravské, které už od konce 19. století počítalo s existencí únětické kultury, přičemž artefakty věteřovského charakteru byly řazeny naopak do závěrečného období únětické kultury. Přestože na Slovensku se v průběhu 20. století vžil pojem únětická kultura, na Moravě se její následný vývoj, synchronní s maďarovskou skupinou, postupně označoval jako věteřovský typ. Domnívám se, že tento stav je dán osobností badatele K. Tihelky, který tuto archeologickou jednotku na Moravě poprvé vyčlenil (Tihelka 1958, 281-300; týž 1960, 27-135). Došlo k tomu poměrně pozdě v souvislosti s Tihelkovým zpracováním únětické kultury, v rámci jeho disertační práce. Tihelkův pohled ovlivněný podrobným studiem únětické kultury tak byl patrně určující při vzniku studie Moravský věteřovský typ (Tihelka 1960, 27-135). Jeho původ chápe jako výsledek zásahu maďarovské kultury do moravského únětického prostředí a pro označení věteřovská kultura proto patrně neshledával žádné důvody. Později však převážil dodnes přijímaný názor A. Točička o plynulém vzniku obou výše jmenovaných archeologických entit z podloží únětické kultury v celé oblasti jejich rozšíření. Název věteřovský typ však zůstal a byl užíván paralelně vedle označení maďarovská kultura. Posléze se však objevovalo i označení věteřovská kultura, a to jak pro moravské prostředí (Podborský 1972, 66-75), tak i např. v Rakousku (Neugebauer 1975, 5-74) nebo v Čechách, kde se začala připouštět existence samostatné

věteřovské kultury (Fridrichová 1995, 140-145; Sklenář – Sklenářová – Slabina 2002; Čtverák – Lutovský – Slabina – Smejtek 2003), resp. skupiny.

Jak již bylo řečeno, pokusil se o jisté sjednocení neutěšeného stavu S. Stuchlík (1984, 173-174), který navrhl následující řešení. Pro komplex památek z oblasti Moravy, Dolního Rakouska a jihozápadního Slovenska vytvořil pracovní název maďarovsko-věteřovská kultura, který je použit i v této práci. Ta se pak dále dělí na dvě skupiny (maďarovskou a věteřovskou).

Zvláštním fenoménem v archeologii je též terminologie pravěkých areálů. Celková jednota panuje v pojmech sídliště (slovenský ekvivalent sídlisko), pohřebiště (slovensky pohrebisko), apod. Územní terminologická diference však převládá u označení opevněných poloh. V Čechách je nejčastěji používán termín hradiště (Čtverák – Lutovský – Slabina – Smejtek 2003, zde i další literatura). Ojedinele se však vyskytlo (patrně pod vlivem slovenského bádání) i označení hrazené osady, pro opevněné polohy starší doby bronzové v Čechách (Hásek 1975, 105-118). Moravští archeologové užívají od nejstarších dob moravské prehistorie termínu hradisko (srov. např. Adámek 1961, Čižmář 2004b), i když se současně objevuje i termín hradiště (např. Červinka 1948, Čižmář 2004a). Odlišné názvosloví užívají badatelé na Slovensku. Již od dob Antona Točika se zde ustálil termín opevněná osada pro hradiště starší doby bronzové (např. Točík 1964, nejnověji např. Furmánek 2004).

Z hlediska ukotvení závěru starší doby bronzové v rámci Reineckeého periodizace si zvláštní pozornost zaslouží též problematika tzv. stupně BA3, případně BA2b, apod. Není cílem této práce se jakkoliv hlouběji touto otázkou zabývat, je však nutné poznamenat, že jak slovenští, tak nejnověji také někteří čeští (resp. moravští) badatelé rozlišují pro maďarovsko-věteřovské období tento chronologický stupeň. Ani v této otázce nepanuje jednota a již vícekrát byly proti tomuto členění vzneseny námitky (např. Benkovsky-Pivovarová 1982, 1-12). V naší práci zacházíme se stupněm BA2, přičemž období uvažovaného stupně BA3 je řazeno do jeho mladší poloviny.

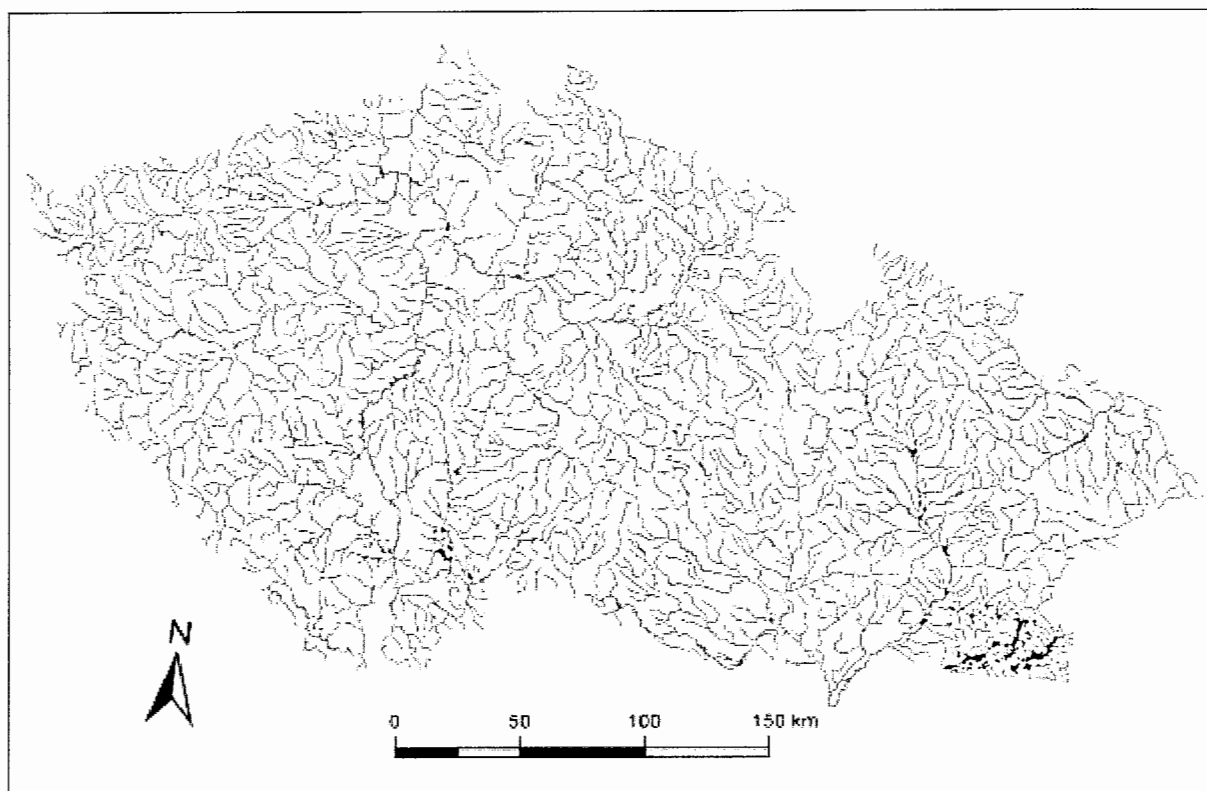
3. Oblast severního podhůří Bílých Karpat ve starší době

bronzové

3.1. Prostorové vymezení studované oblasti

Základem archeologické analýzy struktury osídlení bývá nejčastěji prostor, který by měl být jakýmsi přirozeným regionem, definovaným souborem příbuzných charakteristik

přírodního prostředí (srov. např. Salaš 1994, 165-204). Domnívám se však, že těchto případů je jen velmi málo (zejména takových, kdy se skutečná konfigurace přírodního prostředí promítá do živé kultury, resp. do jejího hmotného fragmentu, který studujeme). Většinou se jedná o území, která jsou prostorově definována zčásti nebo úplně prvky reliéfu či hydrologické sítě, které hrají pouze jedinou roli – vymezit studovaný areál vůči okolí. V této práci se o tuto prostorovou definici nepokouším, neboť ji považuji za málo výhodnou. Zájmový areál zde vymezuji jako pravidelný, geometricky (a

Obr.1.: Zobrazení studované oblasti situované do mapy říční sítě České republiky

kartograficky) definovatelný útvar, přesně vsazený do krajiny. Navíc byl tento transekt situován tak, aby se záměrně nenacházel v jediné, „přirozené“ oblasti, nýbrž aby do sebe pojal dvě, tradičně odděleně studovaná území. Takovéto řešení se mi zdá pro práci výhodné, jelikož umožňuje z mnoha úhlů zajímavé srovnání dvou odlišně pojímaných oblastí. Další předností je jednoduchá a exaktní prostorová definice, která usnadňuje práci s mapou. Z technických důvodů se nepodařilo uskutečnit původní záměr, aby zájmový areál byl omezen pravoúhlým

Rohový bod	Y [m]	X [m]
1	-533961,69	-1179541,60
2	-498300,07	-1182855,56
3	-498797,03	-1189917,35
4	-483700,38	-1191324,30
5	-485494,86	-1216891,85
6	-536257,05	-1212179,21

čtyřúhelníkem (obdélníkem). Malý, severovýchodní cíp tohoto území nemohl být do analýzy zahrnut v důsledku nedostupnosti mapového podkladu (ZM ČSSR 1:100 000, list 25-4). Předběžně provedený

Obr.2.: Seznam souřadnic bodů, vymezujících studovanou oblast (geodetický ref. systém S-JTSK)

rozbor však ukázal, že výsledky studia tato skutečnost neovlivní (na tomto malém prostoru téměř chybí nálezy ze studovaného období).

Z hlediska současného politicko-správního členění se studované území nachází na pomezí České republiky (Zlínský kraj) a Slovenské republiky (Trenčianský kraj).

3.2. Časové vymezení práce

Jak již sám název napovídá, pojednává práce o starší době bronzové. Její absolutní chronologická fixace není ustálená. Proto nám k vymezení postačí jednoduché vyjádření pomocí Reineckeého periodizačního schématu. V otázce nástupu doby bronzové a konce eneolitu také nepanuje jednotný názor (např. otázka tzv. stupně BA0). Protože nálezy z tohoto přechodného období ve studované oblasti nemáme zastoupeny, určil jsem spodní časovou hranici počátkem Reineckeého stupně BA1, kdy již existuje nitranská skupina. Konec sledovaného období je v závěru stupně BA2, resp. na počátku stupně BB1, kdy vyznívá maďarovsko-věteřovská kultura. Stupeň BA3 v práci není samostatně používán.

3.3. Metodika práce

Použitý postup, který vedl k předkládané práci lze rozdělit do několika etap. Po základní rešerši primární a sekundární literatury jsem přistoupil k heuristice, která spočívala ve shromáždění všech dostupných údajů o veškerých lokalitách s pozitivní starobronzovou komponentou (sídlíště, pohřebiště, apod.). Tyto polohy byly následně, pokud to bylo možné, zaměřeny GPS navigačním přístrojem (geodetický referenční systém WGS-84), aby byla možná následná práce s přesně lokalizovanými daty.

Souběžně s literaturou byl studován i archeologický materiál. Záměrem práce bylo seznámit se s veškerými nepublikovanými nálezy hmotné kultury, což bylo možné jen zčásti. Takto byly prostudovány především nálezy z moravské části sledovaného území. Velká pozornost byla věnována nezpracovanému výzkumu výšinného opevněného sídlíště v Bánově. Provedl jsem celkové utřídění materiálu a jeho interní podrobnou formalizovanou evidenci (byly sledovány četné údaje, z nichž část je uveřejněna v práci a další část zatím nepoužita s perspektivou dalších analýz). Velké množství materiálu z Bánova přesahuje možnosti bakalářské práce, a proto jsem zvolil pro zpracování maďarovsko-věteřovskou komponentu zachycenou v 1. sezóně výzkumu (1943). Provedl jsem kresebnou dokumentaci s vizí její maximální vypovídací hodnoty. Především byly zobrazovány celé nádoby, jejich zlomky umožňující zjištění průměru a další fragmenty zejména s funkčními prvky keramiky a

s výzdobou. Takto definovaný soubor již nebyl podroben žádné významné selekci, aby alespoň částečně i samostatná kresebná dokumentace odražela v hrubých rysech proporce keramického souboru z lokality. Pro přehled o zastoupení jednotlivých keramických skupin, tříd a typů jsem sestavil jednoduchý popisný kód, vztažený výhradně k maďarovsko-věteřovskému osídlení Bánova (s tím, že jsem vycházel prozatím pouze z materiálu z výzkumu 1943). Podrobněji se tomuto věnuje zvláštní kapitola.

Důraz byl kladen i na přehledné utřídění poznatků o starobronzovém osídlení oblasti od jiných autorů. Výsledkem je část, kde jsou podrobně shrnuty výsledky archeologických výzkumů a další znalosti o všech registrovaných polohách, které byly základem pro další hodnocení. Pro dokonalý přehled o materiální náplni studovaného území a o nálezových situacích je v práci použita téměř veškerá dostupná obrazová a kresebná dokumentace. Jsou zde zejména fotografie, kresby a plány, které ilustrují nálezovou situaci, případně snímky, které vykreslují dobovou, dnes již zaniklou realitu lokality. Ve všech případech byla snaha uvést či zachovat měřítko, několikrát se to však z důvodu nedostatečných publikovaných podkladů nepodařilo dodržet.

Výsledné informace (metadata) byly zpracovány pomocí GIS do přehledných map (podrobně viz závěrečné kapitoly, Tab.XCVII-CIV).

3.4. Technická podpora

Jak práce v terénu, tak i při následném zpracování si vyžádaly přístup pomocí moderní techniky. K lokalizaci archeologických lokalit v terénu byl použit PDA přístroj s vestavěnou GPS navigací. Fotografická dokumentace byla pořízena digitálním fotoaparátem Olympus C-720. K další práci jsem používal scanner, notebook (HP nx9110) a příslušný software. V případě speciálních programů na analýzu geografických dat jsem využil aplikaci ArcMap v laboratoři geoinformatiky PřF MU (podrobněji viz dále).

3.4.1. Úloha geografických informačních systémů (GIS)

O geografii a její spolupráci s archeologií uvažoval už kdysi Emanuel Šimek (1949, 145-161) a jistě i další autoři. Teprve až s dostatečným rozvojem počítačových technologií se otevřely nové možnosti vzájemné spolupráce těchto vědních oborů.

Jedná se především o geografické informační systémy (GIS), jejichž role je stále významnější v mnoha vědních oborech, ale i ve státní správě, atd. Literatura uvádí bezpočet definic, vyberme alespoň jednu, která pochází od jednoho z největších současných producentů – firmy ESRI: „*GIS je organizovaný soubor počítačového hardwaru, softwaru a*

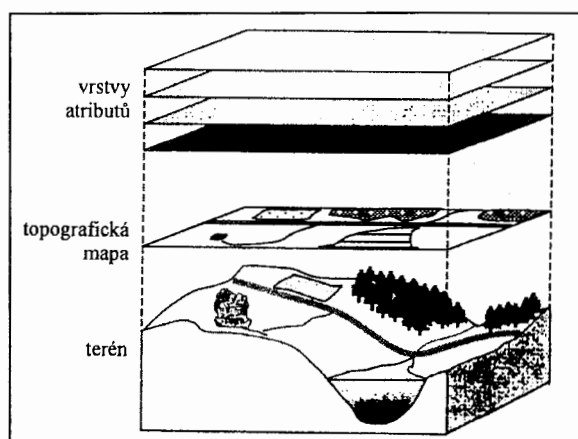
geografických údajů (naplněné báze dat) navržený na efektivní získávání, ukládání, upravování, obhospodařování, analyzování a zobrazování všech forem geografických informací.“ (Tuček 1998, 19-20).

GIS je již několik let také častým prostředkem archeologického bádání. V tomto směru základní práci představuje skriptum Počítačová podpora v archeologii s příspěvkem více autorů (Macháček 1997).

V daném regionu nebyl GIS pro analýzu pravěkého osídlení zatím nikdy použit. Zásadním předpokladem pro úspěšnou práci je dostatek kvalitních dat. Primárně je nutné mít k dispozici příslušné mapové podklady, takové povahy, aby odpovídaly našim nárokům na závěrečné analýzy. V případě vymezené oblasti nám vstupují do cesty dvě překážky: poměrně značná rozloha analyzovaného území a přítomnost dvou nezávislých státních celků (ČR a SR), což se odráží v různých typech mapových děl. Nejméně pracné by bylo zakoupit příslušné digitální kartografické podklady (vektorové povahy) u společností, které se jejich produkcí a distribucí zabývají. Velmi vysoká pořizovací cena těchto dat však tuto možnost pro studentskou práci předem vylučuje. Časově náročná, avšak proveditelná varianta je vektorová digitalizace rastrových mapových podkladů. K té jsem nakonec přikročil. Přestože se studovaná oblast nachází na dvou státních územích, nebylo tomu tak vždy. Této skutečnosti jsem plně využil,

poněvadž v dobách společného česko-

slovenského federativního zřízení existovalo také příslušné civilní Státní mapové dílo, jehož správcem byl tehdejší Ústřední ústav zeměměřičský a katastrální. Tyto kartografické podklady byly na rozdíl od vojenského mapování v systému S-42 dostupnější a staly se tak základem pro vektorizaci. Civilní mapování pracuje od 30. let v geodetickém referenčním systému S-JTSK, který pracuje s tzv. Křovákovým zobrazením. Toto dvojité kuželové konformní zobrazení v šikmé poloze navrhl Josef Křovák v roce 1922. Je vhodné přednostně pro území bývalého Československa, které je protaženo podél základní, nezkreslené zobrazovací rovnoběžky 78°30' (není totožná se zeměpisnou šířkou). Tyto parametry plně vyhovují naší zájmové oblasti, kde dochází k minimálnímu zkreslení. Pokud bychom chtěli zpracovávat území vzdálené více než 200 km severněji nebo jižněji od základní zobrazovací rovnoběžky docházelo by postupně k neúměrným nepřesnostem a museli bychom volit jiný

Obr.3.: Princip převodu prostorových informací do geodatabáze (podle Schejbal – Homola – Staněk 2004).

geodetický referenční systém. Po převedení papírových podkladů (Základní mapa ČSSR 1:100 000², listy 25-3, 35-1, 35-2³) do digitální rastrové podoby byly všechny tři listy bezešvě spojeny. V této podobě byla provedena digitální vektorizace. Pro následující operace byl zvolen program ArcMap od firmy ESRI, který mezi GIS softwarem stojí na předních místech v kvalitě i uživatelské přístupnosti. Pomocí funkce „*Editing*“ byly postupně vytvořeny vrstvy („*Shapefiles*“) výškopisu, vodopisu a vlastního polohopisu s archeologickou náplní. Parametry zadané do atributových tabulek umožnily vytvořit pomocí jednoduchého SQL dotazování příslušné mapové výstupy („*Layouts*“). Použití geodetického referenčního systému S-JTSK však má i svá úskalí, která se projevují v orientaci výsledného mapového pole. Díky tzv. meridiánové konvergenci způsobené Křovákovým zobrazením (Kuna et al. 2004, 381) je zrcadlo mapy mírně pootočeno (viz Tab.XCVII-CIV).

3.5. Přírodní prostředí studované oblasti

3.5.1. Geologie

Pomineme-li kvartérní vývoj, je moravská část zájmového území včetně pohoří Bílých Karpat tvořena flyšovými horninami paleogenního stáří (střední až svrchní eocén) a pelitické až psamitické povahy. Pouze východně od Uherského Brodu jsou uloženy starších třetihor porušeny výlevy neovulkanických (neogenních) hornin andezitového složení (např. neovulkanické těleso tvořící polohu Bánov – Hrad). Východní úpatí Bílých Karpat je budováno křídovými a jurskými horninami bradlového pásma. Střední tok Váhu a jeho okolí je charakteristické sladkovodními uloženinami středního miocénu, na které navazují jižněji situované usazeniny mořského triasu. Také západní výběžek Strážovských vrchů je vlastně vyvrásněný mořský sediment (vápenec) středně-křídového až jurského stáří (Kodym 1967).

3.5.2. Geomorfologie

Moravskou část (severozápadní část studované oblasti) zaujímá geomorfologický celek Vizovická vrchovina. Přibližně v linii severovýchod – jihozápad dělí uměle vymezený areál orografický celek Bílé Karpaty, který dosahuje výšek až kolem 800 – 900 m n.m (Demek a kol.1987). Na Slovensku zvané Biele Karpaty plynule klesají do geomorfologické

² Tyto mapové podklady byly vydány v 70. letech 20. stol. a jsou z dnešního pohledu mnohonásobně zastaralé; pro naše účely však plně vyhovují.

³ Z technických důvodů nebylo možné zařadit list 25-4 (bývalý okres Žilina, apod.), tudíž zájmová oblast nemůže být definována jako pravidelný čtyřúhelník.

jednotky Povážske podolie, modelované tokem Váhu. Severovýchod studované oblasti zaujímají Strážovské vrchy, jejichž výběžek představuje též Trenčínská hradní skála, tedy místo zaniklé opevněné osady Trenčín – Hrad. Okrajově zde zasahuje též Povážský Ínovec (jihovýchodní cíp studované oblasti), který svým průběhem navazuje severněji položené Strážovské vrchy (Mazúr 1980, 54).

3.5.3. Hydrologie

Vodní osou moravské části popisovaného území je řeka Olšava, která se záhy (ale již mimo náš zájmový areál) vlévá do Moravy. Odlišného charakteru je východní část uměle vymezené oblasti, která je odvodňována Váhem. Rozvodí obou řek probíhá po hřebeni Bílých Karpat, ale v jeho severní části vznikla přirozená enkláva zasahující západně od horského pásma, která je odvodňována Vlárrou, přítokem Váhu. Ta původně náležela do říční struktury Olšavy a Moravy, ale v geologické minulosti došlo k říčnímu průlomů skrz Vlárský průsmyk.

3.5.4. Klimatologie

V severozápadním sektoru vymezené oblasti je teplé, poměrně vlhké podnebí. Měrná srážková stanice v Uherském Brodě udává hodnotu 662 mm ročně, v Bojkovicích pak 725 mm. Větší množství srážek souvisí s návětrnou expozicí přilehlého hřebene Bílých Karpat. Zvláštností jsou též suché, padavé větry, které zejména v jarních měsících vytvářejí podmínky pro silnou eolickou erozi (Culek a kol. 1996, 293). Podnebí slovenských vrcholových partií Bílých Karpat je klasifikováno jako mírně chladné, směrem do údolí Váhu je postupně mírně teplé až teplé s mírnou zimou v širší oblasti kolem vážského řečiště (Mazúr 1980, 64). Dále na východ se klima opět ochlazuje v závislosti na stoupající nadmořské výšce.

3.5.5. Půdní kryt

Vrcholové partie Bílých Karpat mají hnědé, silně kyselé půdy, ty v nižších polohách přecházejí v půdy hnědé kyselé. Úrodné oblasti jihovýchodně od Uherského Brodu jsou kryty černozemí, která přechází severně v hnědozemě a hnědé půdy (Tomášek 1995).

Rovinné oblasti modelované Váhem mají vyvinuté nivní půdy. Se stoupající nadmořskou výškou jsou půdní poměry podobné jako na české straně. Na vápnitěm substrátu se též vyskytnou rendziny.

3.5.6. Potenciální přirozená vegetace

Vyšší partie Bílých Karpat by byly v případě vyloučení lidského zásahu téměř souvisle porostlé květnatými bukovými lesy. Vzácně, jen v nejvyšších bodech pohoří (kolem 900 m n.m.) by se vyskytovaly lipovo-javorové porosty. V podhorských oblastech, často v místech, kde říčky prorážejí hlavní hřeben pohoří, by rostly karpatské dubovo-habrové lesy. V těsné blízkosti potoků a řek, které prořezávaly masiv Bílých Karpat z obou stran a též říček tekoucích ze svahů Strážovských vrchů a Povážského Inovce by rostly horské a podhorské lužní lesy. Na ty by plynule navazovaly lužní lesy nížinné (zejména údolí Váhu), které by byly místy doplněny vrbovo-topolovými lužními lesy (Michalko – Berta – Magic 1986). Moravská strana Bílých Karpat má vývoj obdobný. Dubo-habrové háje by lemovaly květnaté bučiny ve vyšších nadmořských výškách. Z Pomoraví sem výrazně zasahují také teplomilné doubravy v nižších polohách. Řeky bývají přirozeně provázeny lužními lesy (Neuhauslová a kol. 1999).

3.6. Charakteristika sledovaných lokalit, pramenná báze a její předběžné hodnocení – moravská část

3.6.1. Bánov – Hrad (Kalvárie)

Významné postavení mezi archeologickými lokalitami severozápadního podhůří Bílých Karpat náleží výšinnému opevněnému sídlišti v Bánově, na kterém je silně zastoupena zejména komponenta ze starší doby bronzové.

3.6.1.1. Přírodní prostředí a geologické poměry lokality

Výrazná vyvýšenina téměř uprostřed dnešní obce Bánov představovala dobře chráněnou a strategickou polohu. Výšinné sídliště se rozkládalo na ostrožně, která od východu vybíhala v mohutný pahorek, na kterém postupně existovaly tři základní horizonty osídlení (eneolit, starší doba bronzová a horizont raně až vrcholně středověkého hradu). Ten převyšoval dnešní terén zejména z jižní a západní strany snad až o několik desítek metrů (Pavelčík 1978b, 20 a Nekuda red. 1992, 431 uvádí 80 m). Podrobnosti dnes již nelze zjistit neboť celá lokalita byla téměř úplně zlikvidována kamenolomem.

Podle Jiřího Pavelčíka (2004, 251-252) se z geologického hlediska jednalo o lakolitový pahorek vzniklý v mladším terciéru. Neovulkanity zde v malé míře v průběhu alpské orogeneze prorazily a vyzdvihly starší uloženiny bystrické jednotky magurského

flyše. Vyvýšenina byla tvořena zejména vyvřelým trachyandezitem na kterém ležely nadzvednuté starší flyšové horniny. Jiří Pavelčík také uvádí (2004, 252) kvartérní sprašový pokryv temene kopce.

3.6.1.2. Úroveň dosavadních znalostí

Je jen málo podobných archeologických lokalit, které jsou v literatuře tolikrát zmiňovány a citovány jako Bánov (srov. např. Böhm 1946, 20; týž 1950, 518; Filip 1948, 187, Obr.40; Neustupný 1960, 211; Tihelka 1949, 27-47, Obr.4:2, 5:2, 7:2, 9:1; týž 1960, 27-129, Obr.11; týž 1962, 10-15, Tab.I.; a mnozí další). Jeho výzkum, který proběhl v dobách, kdy znalosti o podobných lokalitách byly jen minimální, zapříčinil, že se pojem Bánova dostal hluboko do povědomí odborné veřejnosti. S touto skutečností však ostře kontrastuje stav publikování výsledků výzkumu, který byl až doposud velmi neuspokojivý. Drtivá většina autorů se musela spokojit s opakovaným přejímáním několika málo nálezů, které byly zveřejněny. Reakcí na tento stav by měla být i následující kapitola, první krok ke komplexnímu zhodnocení Bánova, které nás zatím čeká.

3.6.1.3. Etapy výzkumu

Záchranné archeologické práce byly v Bánově prováděny od roku 1943. Tehdy však již byla velká většina vlastního prostoru výšinné osady odtěžena. Poslední archeologický výzkum provedl Jiří Pavelčík na přelomu let 1960/1961. Příčiny tohoto neutěšeného stavu nám pomohou pochopit následující odstavce.

3.6.1.3.1. První vědecké poznatky o lokalitě, počátky bádání

První zmínky o archeologickém nalezišti v Bánově máme již z dob vzniku uherskobrodské Muzejní společnosti na konci 19. století. Nejstarší dějiny bádání zaznamenal především Jan Pavelčík, z jehož rukopisných záznamů čerpáme (nesignovaná pozůstalost uložená v archivu MJAK). Už kolem roku 1900 chtěl na Hradě v Bánově podniknout výzkum Jan Kučera, uherskobrodský učitel, muzejník, historik a archeolog. Z jeho záměru však bohužel sešlo. Prvním, kdo provedl archeologickou sondáž na Hradě byl Inocenc Ladislav Červinka. Z jeho svědectví však vyplývá, že „kopal jen co to bylo možné, ale nacházel jen spousty středověkých střepů.“ To odpovídá také později nalezené skutečnosti. Nad pravěkým souvrstvím se totiž nacházela až 1,6 m silná vrstva středověkého osídlení a sutin vzniklých při rozebírání ruin na stavby příbytků místních obyvatel. Silná autorita Červinkova, který vylučoval pravěké osídlení Hradu pak zapříčinila nevráživost uherskobrodských muzejníků vůči bánovským občanům, kteří odtud nosívali do muzea pravěké nálezy. Byli prý obviňováni z „*lokálního patriotismu a z nevhodné fantazie*.“ Četnost nálezů přibyla v souvislosti s otevřením kamenolomu přímo ve skále tvořící jádro Hradu. Firma bratří Špíšků si tento

prostor najala někdy před polovinou 30. let 20. století - v době výstavby státní silnice na Slovensko (dnešní I/50), kterou zásobovala materiálem. Kamenolom (Tab.I:2) byl pro tuto významnou lokalitu osudný, protože již za několik roků jeho existence byla velká část hradiště nenávratně zničena. Jak píše místní kronikář Josef Journý (1991, 8), „...*tajemství hradu tím bylo nenávratně zastřeno.*“ Pravděpodobně se jedná o tragický unikát, poněvadž andezitový kamenolom přímo ve středu obce, s komorovými odstřely, které pravidelně likvidovaly nejvýznamnější archeologickou památku v regionu, bychom hledali jen velmi obtížně.

Obrat nastal až v roce 1940, po příchodu mladého středoškolského profesora Jana Pavelčíka do Uherského Brodu. Na jeho výzvu k pomoci ve vědeckém poznání kraje „...*přinesl sekundán Bumbálek střepy z Hradu, mezi nimiž byly i jiné než středověké...*“ Následovaly několikeré Pavelčíkovy výpravy na naleziště, z nichž si dělal od roku 1941 také vlastní poznámky. Ty jsou součástí Příloh této práce a slouží jako cenný dobový pramen. Jeho návštěvy od té doby pokračovaly, spolu se svými studenty zde zachránil stovky nálezů, které jsou dnes uloženy v MJAK. 3.4. 1942 Bánov shlédl a prozkoumal tehdejší středoškolský učitel Vilém Hrubý s mladým studentem Jindrou Nekvasilem. Od nich pochází též první náčrt stratigrafie Hradu, který toho dne pořídili (Tab.II:1). Z něj jsou patrné, v profilu viditelné, dvě jámy a základní sled sídelních horizontů včetně geologické stavby podloží. Tato kresba zachycuje stav, kdy ještě stály na vrcholu hradiště tři (?) kříže – Kalvárie, které daly Hradu druhý název.

Předmětů z Hradu přibývalo. Jan Pavelčík spolu s Vilémem Hrubým dokonce jeli do Brna za I. L. Červinkou, který potvrdil jejich domněnky a „*po delší disputaci*“ uznal pravěké stáří nálezů. Oficiálnímu průzkumu Hradu již nebránilo nic v cestě.

K 7.8. 1942 zaznamenal Jan Pavelčík první žádost Státnímu archeologickému ústavu o provedení záchranného výzkumu. Ta byla obratem schválena, ale z nedostatku financí ji sama uherskobrodská Musejní společnost nemohla provést. Po domluvě s ředitelem Státního archeologického ústavu Jaroslavem Böhmem bylo rozhodnuto, že výzkum povede následujícího roku v režii ústavu jeho brněnská pobočka.

3.6.1.3.2. Výzkum 1943

3.6.1.3.2.1. Výzkum výšiny na Hradě v dobových souvislostech roku 1943

Cenné svědectví o průběhu archeologického výzkumu v roce 1943 nám opět podává Jan Pavelčík prostřednictvím svých deníkových záznamů (viz textovou přílohu). V dubnu r.

1943 osobně navštívil Bánov Jaroslav Böhm, který opět přislíbil provedení záchranné akce. Vedením vykopávek byl pověřen mladý adept archeologie, asistent pobočky Státního archeologického ústavu Josef Poulík. Jan Pavelčík dostal úřední dovolenou a oba mohli po vybavení nejrůznějších formalit začít s vlastním výzkumem. Práce byly započaty 8.6. 1943. Z textu Jana Pavelčíka je patrné, že v počátcích hloubení sond ještě vůbec nebyla jasná datace artefaktů. Mluví se zde například o jevišovické keramice. Namísto věteřovské skupiny, která ještě nebyla známa, hovořili autoři výzkumu o únětické kultuře a archaismů bychom v nálezovém deníku našli ještě celou řadu. Vykopávky musely v tehdejší době budít značnou pozornost. Kromě místní inteligence – profesorů gymnázia, kaplana či básníka se sem sjížděli i příslušníci nečetné archeologické obce prakticky z celého Protektorátu. Tak například 23.-24.6. navštívil Bánov správce prostějovského muzea Kvičala, 1.-4.7. Bedřich Svoboda z Národního muzea a 20.-21.7. dr. Böhm a dr. Dezort ze Státního archeologického ústavu. Dne 23.7. byl archeologický výzkum ukončen, „a tak zanechán do příštího roku.“ Získáno bylo „8 beden“ nálezů, které byly laboratorně zpracovány spolu s nálezovou zprávou (NZ č.j. 152/43, ArÚ Brno) v brněnské pobočce Státního archeologického ústavu. Konstatování Jana Pavelčíka však naplněno nebylo. Pravděpodobně pokračující válka zabránila dalšímu záchrannému výzkumu na dalších pět let...

3.6.1.3.2.2. Personální obsazení výzkumu v roce 1943

Vůdčí osobností a především objevitelem a zachráncem bánovského naleziště pro odbornou veřejnost byl Jan Pavelčík. Spolu s Josefem Poulíkem, který z pověření vedoucího brněnské pobočky Státního archeologického ústavu Hermana Schwabedissena technicky zajišťoval a vedl vlastní vykopávky v Bánově, tvořili dvojici, která v nelehkých podmínkách dovedla výzkum zdárně ku konci.

Jelikož Josefu Poulíkovi se dostalo, vzhledem k jeho významnému postavení v poválečné československé archeologii na stránkách odborného archeologického tisku právem dostatek pozornosti (naposled souhrnně Vladár 1998, 353-356; Podborský 2000, 3-8), zaměřím se na Jana Pavelčíka (red. 1981, 688-689, přehledně též Sklenář 2005, 424-425), a na jeho neobyčejnou životní dráhu. Narodil se 1. října 1906 v chorvatské Rijece v rodině císařského důstojníka Jiřího Pavelčíka, který byl rodákem z Vlčnova nedaleko Uherského Brodu. Jeho matka pocházela z Monastyryska u Stanislavi na Ukrajině. Mladý Jan Pavelčík, pokřtěný jako Giovanni Nicolò (odtud jeho monogram „g(n)p“, kterým signoval kratší novinové články nebo záznamy v inventární knize), se s rodiči a dvěma sestrami často stěhoval z místa na místo tak, jak zrovna žádala armáda, ve které jeho otec působil. Navštěvoval ukrajinskou obecnou školu ve Zločově, polskou ve Lvově a českou ve Vlčnově a

posléze v Uherském Brodě. Zde nastoupil také studium na reálném gymnáziu, které zakončil roku 1924 maturitou v Brně. Poté se zapsal ke studiu na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity - obor geografie, antropologie a tělesné výchova. V letech 1927-1928 Jan Pavelčík působil jako asistent u prof. V. Suka. Od roku 1929, po absolutoriu, začal působit jako středoškolský profesor ve Valašském Meziříčí, postupně pak působil na gymnáziích v Lipníku nad Bečvou, v Bučovicích a konečně v Uherském Brodě, kde již natrvalo zapustil kořeny. Přibližně od počátku 40. let se účastnil dění v uherskobrodské muzejní společnosti, kde zaujal místo po svém zesnulém otci. S Pavelčíkovým vstupem do uherskobrodského muzejního života souvisí i první pokusy o záchraný archeologický výzkum na Hradě v Bánově. Hradní kopec byl již z velké části poničen odstřely andezitu pro stavbu státní silnice na Slovensko, a uherskobrodské muzeum stále setrvalo na starém Kučerově a Červinkově předpokladu, že se vlastně jedná pouze o „bezcný“ středověký hrad. Až Jan Pavelčík se počátkem 40. let vydal na Bánov a nasbíral tam množství pravěké keramiky z porušených vrstev a objektů bošáckého a věteřovského sídelního horizontu. Jménem Muzejní společnosti pro Moravské Slovensko pak začal vyjednávat se Státním archeologickým ústavem v Praze a s jeho tehdejším ředitelem Jaroslavem Böhmem o provedení záchraného archeologického výzkumu. Práce byly započaty v r. 1943 v režii brněnské pobočky Státního archeologického ústavu, jejímž technikem byl právě pozdější akademik a významný archeolog raného středověku Josef Poulík. Další válečné události zhatily pokračování záchraných prací v Bánově a Jan Pavelčík se plně věnoval kariéře středoškolského profesora na uherskobrodském gymnáziu, kde v letech 1948-1951 působil jako správce. Roku 1947 získal doktorát z antropologie na Přírodovědecké fakultě MU v Brně. Příležitostně též vedl archeologické výzkumy na lokalitách Uherský Brod – Kyčkov, Podhradí, Hradčovice, Drslavice, ad. V letech 1948-1952 a r. 1957 se jako antropolog účastnil výzkumů velkomoravských pohřebišť ve Starém Městě u Uherského Hradiště a v Modré u Velehradu. Když na počátku padesátých let vznikalo Krajské muzeum v Gottwaldově – Zlíně, skončil s prací ve školství a založil zde nové oddělení společenských věd, které v letech 1953-1956 řídil. Redigoval muzejní sborník Nové archeologické výzkumy v kraji Gottwaldov. Roku 1956 Jan Pavelčík přijal nabídku funkce ředitele Muzea Jana Ámose Komenského, byl nadšeným organizátorem výstavby pomníku J. Á. Komenského před muzeem a zasadil se o soustavný kmenologický výzkum v této instituci. V muzeu nechal zřídit novou expozici, zavedl tradici občasných výstav i pravidelných nedělních koncertů, na které dodnes pamětníci vzpomínají. V šedesátých letech též působil jako externí lektor etnické antropologie na Přírodovědecké fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě, kde v roce

1967 získal vědeckou hodnost kandidáta věd. V letech šedesátých také spolu se synem Jiřím zkoumali lužické žárové pohřebiště ve Vlachovicích, které však nebylo dodnes řádně zpracováno. Jako antropolog zpracoval desítky odborných zpráv a posudků k archeologickým kosterním nálezům, a to zejména ve spolupráci se svým synem. Relativně svobodná atmosféra šedesátých let byla přerušena, což pocítil i Jan Pavelčík, když byl roku 1971 direktivně penzionován. Závěr aktivní služby v muzeu věnoval správě archeologické sbírky, kterou zčásti sám vybudoval. Mezi jeho poslední odborné práce patří antropologické zhodnocení materiálu z Hlinska u Lipníka nad Bečvou (výzkum eneolitického výšinného sídliště Jiřího Pavelčíka). Až do sklonku života byl nadšeným popularizátorem archeologie a etnografie na Slovácku. Jeho články na stranách časopisu Malovaný kraj vycházely téměř od jeho založení až do 80. let 20.stol., kdy mu už zdraví nedovolovalo v práci pokračovat. Jan Pavelčík zemřel 18.6. 1990.

3.6.1.3.2.3.Nálezová situace, sídelní horizonty, vrstvy a objekty

Rekonstruovat nálezovou situaci odkrytou před více než šedesáti lety je obtížný úkol. Úroveň tehdejších archeologických výzkumů nám dnes nedovolí přesvědčivě zodpovědět všechny otázky. Proto se budeme velmi často pohybovat ve oblasti domněnek a dohadů.

Základní a limitující skutečností pro nás je, že dokumentace byla z hlediska dnešního standardu pořizována jen v omezené míře. Většinu konkrétních informací o výzkumu čerpáme z příslušné nálezové zprávy, jejímž autorem byl patrně Josef Poulík (NZ č.j. 152/43, ArÚ Brno). Doplňujícím pramenem jsou dva svazky z pozůstalosti Jana Pavelčíka (FPJP) týkající se Bánova, uložené v Archivu NZ ArÚ AV ČR v Brně (sig.A35, A36).

Sondáž byla vedena tak, aby maximálně respektovala narušené hrany lomu, které se pomalu sesouvaly spolu s obsahem kulturního souvrství do těžební jámy. Dalším limitujícím faktorem byla hřbitovní zeď, která probíhala přibližně ve směru severovýchod – jihozápad asi 20 metrů od okraje lomu (viz Tab.V). Podle Pavelčíkova deníku byla nejdříve odklizena suť a zarovnány profily, které poprvé ukázaly kompletní stratigrafii Bánova. Přehledně, i když schematicky, zachytil tuto situaci Jan Pavelčík (viz Tab.VII, Tab. XVIII:1) tzv. profilem E. Jedná se o nejdelší souvislé zachycení stratigrafických poměrů Hradu o délce cca 28 m. Podrobněji část této situace dokumentuje také profil A (viz Tab. VIII, Tab. XIX:1), který s největší pravděpodobností zobrazuje úsek mezi dvěma kolnými sondami vedoucími ke hřbitovní zdi. Střední část od západu zachyceného profilu E je tak zaznamenána dvakrát – tzn. též profilem A (který patrně nakreslil Josef Poulík). Tato situace je také dokumentována fotograficky (viz Tab. XII:1, 2; XIII: 1, 2; Tab. XIV: 1). Snímky zachycují zejména severní část profilu E – ukázkový blok kulturního souvrství, který v roce 1943 nebyl zkoumán. Jan

Pavelčík jej často kvůli jeho monumentalitě a daleké viditelnosti nazýval Helgolandem. Od jihozápadu je tento blok dokumentován profilem B. Na něm lze nejlépe popsat základní stratigrafické poměry lokality Bánov – Hrad. Nejsvrchnější vrstva (I) je pravděpodobně suť a hlína nahromaděná při zakládání lomu, nebo při ukládání vrstev a zániku objektů mladších fází osídlení středověkého hradu a rozebírání zdiva místními obyvateli. Nejpravděpodobněji se jedná o kombinaci všech výše zmíněných faktorů. Každopádně z fotografií je patrná horní vrstva humusu, jehož geneze musela nějaký čas trvat (nebo byl navezen?). Pod sutí se nachází vlastní a nezpochybnitelný horizont středověkého osídlení Hradu. Jedná se o přibližně 20 cm silnou vrstvu (II) promíšenou popelem, spáleným dřevem, zuhelnatělými obilkami a vápennými cicváry. Následuje vrstva III, která je popsána jako šedivá, sterilní, obsahující suť. Nutno dodat, že tuto stratigrafickou jednotku neregistruje Jan Pavelčík (viz profil E, Tab. VII, Tab. XVIII:1), který ji patrně zahrnul do vrstvy II. Pod ní probíhají uloženiny ze starší doby bronzové, které zde dosahují mocnosti kolem 1 metru, což je jejich obvyklá síla i v jiných sektorech výzkumu. V jejich rámci byly vyčleněny dvě vrstvy – svrchní IV. a pod ní ležící V. Starší z nich (V) je popisována jako hlína promíšená šedivým popelem smíšená s andezitovou sutí. Z ní plynule vychází vrstva IV – černá hlína typu rendzina. Její horní hranice je od mladších – středověkých uloženin ostře odlišena. Styková plocha mezi III. a IV. vrstvou je velmi rovná a budí dojem postupného zarovnávání a splachů, které jsou nejvíce patrné na profilu C (Tab. XIX:3). Jak bude dále ukázáno, nejsou tyto dvě vizuálně odlišné uloženiny rozdílné materiálem, který v nich byl obsažen. Nelze se proto i s ohledem na jejich rozpitou hranici ubránit dojmu, že se v případě IV. vrstvy nejedná ani tak o horizont vzniklý specifickou antropogenní činností (nebo událostí), jako spíše o pohřbený (fosilní) půdní typ. Pedogeneze zde mohla nerušeně probíhat od opuštění sídliště na počátku stupně BB1 až do raného středověku (tzn. minimálně 2500 let). To by vysvětlovalo též zarovnaný povrch vrstvy IV., která tak byla vystavena dlouhodobému působení přírodních procesů. Podle Jana Pavelčíka vycházely uloženiny starší doby bronzové v jižní části profilu E na povrch. Toto místo se nacházelo patrně jen o několik metrů jižněji od konce dokumentovaného (dubletního) profilu A. Fotografie, které byly v těchto místech pořízeny však zároveň zobrazují kolmé ukončení souvrství, mířícího skutečně k povrchu, nějakým recentním nebo středověkým výkopem. Ten však Jan Pavelčík na profilu E nevyznačil. Jihovýchodní část výšiny tedy byla patrně nejvíce vystavena svahové erozi, ale zároveň i blíže nespecifikovanému odkopávání, které bylo následně sekundárně vyplněno sutí (viz Tab. XIII:1). Pod starobronzovým sídelním horizontem ležela „sterilní“ vrstva VI, tvořená šedožlutou hlínou. Opět je vyznačena pouze na profilu A (Jan Pavelčík ji na profilu E

nezaregistroval a patrně ji zahrnul do vrstvy V). Pod ní probíhá uloženina spjata s eneolitickým osídlením výšiny bošáckou skupinou (VII). V severní části profilu E (kontrolní blok – tzv. Helgoland) se postupně tato cca 20 cm mocná vrstva úplně vytrácí. Směrem k jihu, v místech profilu A, je podle Jana Pavelčíka mocná cca 40 cm a postupně kopíruje sklon svahu, kde už nebyla dále sledována. Odlišně je tato vrstva zakreslena v profilu A (tzn. přibližný střed profilu E), kde je spíše tenká (cca 20 cm). Poslední, VIII. stratigrafická jednotka je spíše hypotetickým konstruktem. Uvádí ji zejména Jan Pavelčík (profil E – Tab. VII). Také na ostatních dokumentovaných profilech je tato vrstva uvedena, spíše však v souvislosti s podložím. Byla vyčleněna na základě radiolaritové industrie, jejíž výskyt byl tehdy výhradně kladen do paleolitu (srov. Skutil 1947, 16-33). Tato vrstva je však ještě spjata s bošáckým osídlením.

Obdobnou, zčásti již nastíněnou situaci zachycuje i profil B (Tab. XIX:2), který zobrazuje jihovýchodní stěnu kontrolního bloku souvrství, Janem Pavelčíkem nazývaný Helgoland (ten je z druhé strany zakreslen v severní části profilu E). Opět vidíme svrchní vrstvu sutin (I), která je porušena mladším výkopem s tmavou výplní. Snad se jedná o hrob (?), jelikož za hřbitovní zdí se nacházely pohřby sebevrahů a nekřtěňátek (ústní sdělení J. Pavelčíka). Pod ní probíhala opět středověká vrstva (II) probarvená proplástky uhlíků. Následovala sterilní vrstva III, a pod ní horizont starobronzového osídlení (IV a V) obsahující množství kamení. Ještě níže běžela tenká sterilní vrstva VI a bošácká vrstvička, která se na severním konci bloku nápadně schodovitě rozšiřovala. Číslem VIII bylo opět označeno podloží (s uváděným obsahem štípané industrie „paleolitického“ stáří, která se však nacházela pravděpodobně v bázi vrstvy VII). Profily A, B a E zachycují řezy, které byly vedeny příčně (tedy po vrstevnici) a zachycují tedy vodorovně ležící vrstvy v různých místech svahu. Kolmý profil C ukazuje, pod jakým úhlem klesal terén osídleného pahorku. Tento profil dokumentuje úložné poměry v širším (2,4 m) ze dvou kolmých průkopů. Stratigrafie druhého z nich nebyla vůbec zachycena (NZ 152/43, ArÚ Brno). S problémy se setkáváme při snaze o přesnější prostorovou fixaci profilu C. Je nepochybné, že zachycuje sled vrstev v širším z obou průkopů, avšak nevíme, zda byla zakreslena jeho severovýchodní nebo jihozápadní stěna. Dále nelze určit, zda jsou zde zachyceny úložné poměry již od jižní hrany profilu B (roh kontrolního bloku), protože část vrstev na sebe navazuje a část (IV a V) jsou asi o 20 cm posunuty. Dále se může jednat o nálezovou situaci, která začíná až od jižního rohu profilu D, což by i přibližně odpovídalo délce profilu C (pouze 8m, tzn. asi polovina délky průkopu). Terén dokumentovaný profilem C klesal plynule pod úhlem cca 20° k východu (do míst dnešního hřbitova) a opět zachytil sled vrstev (stejný jako v profilech A a B). Přibližně 2,2 m

pod úrovní terénu, na 5. – 6. m délky se na profilu rýsuje mísovitá prohlubeň, kterou autoři výzkumu odlišili a nálezy z ní zvláště označili. Údajně zde byly nalezeny všechny později rekonstruované a doplňované nádoby – maďarovské džbánky, únětické koflíky, amfora, šálky, mísy a fragmenty dalších nádob včetně některých kostěných nástrojů a parohového kyje, tedy všechny předměty číselné řady 6046-6068 (inv.č. MJAK). Znamenalo by to, že se jednalo o mimořádně bohatý objekt. Bohužel rozbor výplně nenasvědčuje tomu, že by šlo o uzavřený nálezový celek. Spíše musíme počítat se splachy z vyšších poloh. I přesto zní tato informace značně nevěrohodně vzhledem k rozměrům objektu, které jsou z profilu C patrné (délka 150 cm, max. hloubka 20 cm). O erozivním charakteru souvrství z profilu C svědčí i postupně vzrůstající mocnost uloženin s klesajícím svahem (např. vrstva IV sílí z počátečních 30 cm na 50). Zajímavé zesílení je patrné také na bošácké vrstvě, která se na samém východním konci profilu vakovitě rozšiřuje.

Nejvýznamnější, ale zároveň nejvíce problematická je situace zachycená na profilu D. V jeho nejsevernější části je totiž zaznamenán řez pravěkou fortifikací. Při interpretaci se musíme obrátit na více podkladů, které nám hodnocení tohoto důležitého záznamu více přiblíží zaniklé skutečnosti. Původní profil D byl zdokumentován poněkud odlišně, což ztěžuje nutnou korelaci s ostatními dokumentovanými řezy. Odlišné měřítko, v kterém byl patrně kvůli značné délce (cca 21 m) pořízen, ovlivnilo i jeho zkreslenou interpretaci (naposled Pavelčík 2004, 261-262). Svrchní vrstvu, která je charakterizována jako „nové sesutí“ a „sut“ lze ztotožnit s číslem I na ostatních profilech. V této souvislosti je nutné podotknout, že tento řez se nacházel ve ztížených podmínkách (viz Tab.VI), tzn. převážně v místech, která byla značně narušena lomem. Dle fotodokumentace (Tab.XII:2) se severní část profilu D nalézala již v těžební jámě kamenolomu, kde nebyl možný přímý přístup. Severní polovinu (prostor pravěké fortifikace) profilu D musíme tedy chápat spíše jako situační náčrt než exaktní stratigrafický záznam. Další uloženina, která probíhá pod vrstvou I, je IV. vrstva. Středověký horizont je v těchto místech silně narušen a není proto rozlišován. Vrstva IV je vlastně horní ze dvou rozlišovaných uloženin maďarovsko-věteřovské kultury. Na 12. metru délky (počítáno od jihu) překrývá destrukci kamenné hradby a záhy končí. Tato skrumáž velkých balvanů šikmo kopíruje dno příkopu. Shora je kryta sutí, která nejspíše vznikla překopáváním při vybírání stavebního kamene již v dřívějších dobách, nebo při skrývání plochy při zakládání lomu. Pod vrstvou IV leží kromě proplásků zeminy podložního charakteru vrstva V. Pod ní se opět nachází tenká uloženina podobná podložní hlíně (snad ztotožnitelná s vrstvou VI na profilech A-C). Zcela vespod nasedá na podloží eneolitická bošácká vrstva, do které jsou zapuštěny balvany tvořící základ čelní stěny hradby

(Tab.XVIII:2). To podporuje tezi, že tato fortifikace náleží do starší doby bronzové. Domnívám se, že s konstrukcí hradby souvisí i zesílení vrstev V a VI, které spolu s proplátkem hlíny podložního charakteru dále pod vrstvou IV mohly tvořit výplň komorové konstrukce fortifikace. Při jejím budování bylo využito dostatku kamene pro čelní kamennou zeď (a asi též pro hlinito-kamenitou výplň tělesa hradby. Stavitelé využili také přirozené konfigurace terénu – příkop vyhloubili podél přirozeného andezitového skalního výchozu. Měl hrotité dno, běžící v hloubce asi 3,5 m od paty čelní kamenné zdi. Před ní je patrné též asi 1,5 m široké odsazení, které můžeme přirovnat k bermě, zvyšující stabilitu kamenné hradby. Nastíněnou dataci podporuje též zlomek (inv.č. MJAK 1694) okraje esovitě profilovaného hrnce (?), který Jan Pavelčík až po ukončení výzkumu vyloupl ze hlíny ve spáře mezi kameny základu tělesa hradby, a který se přesvědčivě hlásí do starší doby bronzové (což je pro nás datum post quem). Jelikož je hradba převrstvena uloženinou IV, datuji ji do období ~~starší~~ ^{ar} doby bronzové. Její celkové rozměry jsou: šířka cca 9m a hloubka cca 3,5 m od paty kamenné zdi.

Závěrem je nutno dodat, že zejména původní dokumentace (Tab.XI) je značně zavádějící. Znázorňuje totiž do neobvyklé hloubky hlinité i skalnaté podloží, které budí dojem mohutného příkopu, vylámaného v hloubce až 9 m do andezitového podkladu. Ten by však musel být vyhlouben v období starším, než je existence bošácké skupiny. Jelikož ani jeden z ostatních profilů takový sídelní horizont neregistruje, vylučuji ho – jedná se již o podloží. Tuto skutečnost podporuje i první záznam bánovské stratigrafie od V. Hrubého a J. Nekvasila (viz Tab. II:1), kde je jasně vyznačena podložní skála a na ní ležící vrstva zvětralin. Teprve pak následuje nejstarší antropogenní horizont osídlení (tzn. bošácká skupina).

Jižní hranu profilu D lze celkem jednoznačně fixovat k rohu naproti kontrolnímu bloku a průkopu u profilu C (viz Tab. VI), odkud pokračuje k severovýchodu směrem k těžební jámě lomu.

Výzkum v roce 1943 odkryl také několik sídlištních objektů – jam, z nichž všechny byly datovány do starší doby bronzové. Výšinné opevněné sídliště tak zapadá svým charakterem do západní větve maďarovsko-věteřovské kultury (Točík 1964, pozn.8, 150), která je hloubením jam na sídlištních charakteristická. Bohužel již při psaní nálezové zprávy, poznámek Jana Pavelčíka a muzejní evidenci nálezů došlo k chaosu při číselném značení objektů. Jediným vodítkem, kterému jsme nuceni věřit, jsou údaje Jana Pavelčíka, který stručně popisuje charakter nálezů s odkazem na svůj plán (FPJP A35, 22-23). Další nesrovnalostí je skutečnost, že ze čtyř prozkoumaných jam máme v nálezové zprávě (NZ 152/43, ArÚ Brno) uvedeny a popsány soubory jen ze dvou objektů, které jsou stejným

způsobem zaevidovány i v muzejním inventáři (MJAK). Jan Pavelčík (FPJP A35, 22) píše, že bronzové předměty (jehlice i dláto) pocházejí ze dvou menších jam lichoběžníkovitého půdorysu (1943/3-4), které neobsahovaly jinak příliš mnoho nálezů. Dále však je z jeho popisu patrné, že kamenný předmět pochází z nejhlubší jámy (1943/1), v které bylo údajně střepů více. To by snad nasvědčovalo tomu, že k této jámě lze přiřadit předměty s inv.č. 6098 (přestože se mezi nimi nalézají i zmíněný dlátovitý nástroj). O jámě 1943/2 se v textu vůbec nepíše a snad tedy byla bez nálezů. Jisté pochybnosti vzbuzuje i její tvar (viz Tab.V).

Také jáma 1943/1 je dle popisu Jana Pavelčíka (včetně deníkových záznamů z průběhu výzkumu) značně neobvyklá. Nacházela se již v utrženém profilu (okraj lomu) na západní straně plochy výzkumu. Její hloubka údajně dosahovala 10 m a stále prý nebylo dosaženo dna. Při průměru okolo 2,3 m se již dá mluvit spíše o šachtě. Její existenci a značnou hloubku potvrzují i celkové snímky výzkumu, na kterých je průřez jámy patrný (Tab.XII:1, 2). Výtku, že by se mohlo jednat o středověký objekt (cisternu?), nepodporují tvrzení Jana Pavelčíka, že obsahovala jen „únětické“ střepy, a že vycházela, stejně jako ostatní jámy z vrstvy IV (FPJP A35, 22).

Obdobně nejasný je objekt (jáma) 1943/2. Nikde nejsou zmíněny nálezy, které by z ní měly pocházet. Také její podkovovitý tvar, který nápadně svou základnou kopíruje hranu profilu D a kontrolního bloku (resp. profilu B) vzbuzuje značné pochybnosti. Nevylučuji, že se v tomto případě o objekt vůbec nejednalo.

Jámy, jejichž interpretace nám nečiní potíže jsou objekty 1943/3 a 1943/4. Jejich profily byly navíc dokumentovány (Tab.XVI:1), i když řezy bohužel na plánu nejsou vyznačeny. Jáma 1943/3 má kruhové ústí o průměru cca 1,2 m a hloubce cca 1,2 m. Tyto údaje jsou převzaty z plánu Jana Pavelčíka (Tab.IV:1). Po konfrontaci z kolmým řezem (Tab.XVI:1) však zjistíme, že původní ústí bylo široké jen 0,6-0,8 m, přičemž během výzkumu se podsazené stěny patrně zřítily (pod nohama neopatrných brigádníků☺?) a horní průměr tím dosáhl 1,2 m. Podsazené dno dosahovalo průměru asi 1,7 m. Druhá jáma (1943/4) má ještě menší rozměry. Průměr kruhového ústí je cca 1,1 m (podle Jana Pavelčíka) s původní šířkou asi jen 0,5-0,6 m. Hloubka činí 1,0-1,2 m. Rozšířené dno bylo cca 1,5 m široké. Obě poslední jámy svým půdorysem i profilem odpovídají běžným sídlištním objektům starší doby bronzové. V Budkovicích máme jámy velmi podobného průřezu, i když průměr kruhového ústí je vždy vyšší než 1 m (srov. Ondráček – Stuchlíková 1982, Tab.1; 2; 3; 4). Zejména ústí objektu 1943/4 je tak úzké, že vylučuje možnost fyzického přístupu člověka dovnitř. Manipulace se zásobami, které do ní (resp. do nich) byly pravděpodobně ukládány tak musela být prováděna z tehdejšího aktivního povrchu.

3.6.1.3.2.4. Rozbor nálezů ze starší doby bronzové

Přirozené formativní procesy archeologického materiálu daly vzniknout dvěma základním skupinám hmotných nálezů (artefaktům a ekofaktům). Z artefaktů se budeme zabývat zejména keramikou, kovovými, kamennými a kostěnými artefakty. Z nálezů ekofaktové povahy byly při výzkumu zohledněny jen nálezy zvířecích kostí, kterým je též věnována pozornost.

3.6.1.3.2.4.1. Keramika

Značně fragmentární povaha keramických nálezů z Bánova, které z velké části pocházejí z vrstev, nám dovoluje podrobněji se vyjádřit jen k některým keramickým kusům. Při jejím hodnocení bude brán zřetel zejména na jejich stratigrafickou pozici. Nejdříve se budeme věnovat nálezům z vrstvy V (tzn. spodní, viz příslušné profily).

Většina keramických zlomků i celých nádob z vrstvy V byla údajně nalezena v „mísovité prohlubni“, která je dokumentována profilem C (viz kap.3.6.1.3.2.3., zde i diskuse). Jedná se zejména o maďarovské džbánky a jejich zlomky, jejichž výskyt je v Bánově nejhojnější v rámci celé věteřovské oblasti. Za nejstarší můžeme považovat pečlivě leštěný džbánek (resp. ještě hrnek) s nižším, nálevkovitě posazeným hrdlem, uchem v horní polovině nádoby a s mírně zaobleným dnem (Tab.XXII:4). Řadíme jej do Točíkova typu A1, příp. A2 (110) a nejbližší analogie spatřujeme v obdobném kusu z Ivanovců (Točík 1964, Obr.12:3), který je datován do úněticko-maďarovského stupně. Další tvary, klasické maďarovské džbánky esovité profilace s nálevkovitě rozšířeným nižším hrdlem a páskovým uchem vytaženým z hrdla směrem k maximální výduti (Tab.XXI:1, 4, 5, 6; XXII:2, 5; XXVI:1), jsou zde velmi časté a můžeme je ztotožnit s Točíkovým typem A2 (Točík 1964, 24, Tab.XXXV:14, apod.), který je hojně zastoupen na opevněném sídlišti ve Veselém. Ten je kladen do klasické fáze maďarovské skupiny. Zajímavý je zejména džbánek (Tab.XXII:5) s rytou linií tvaru obráceného „V“ na spodní výduti, pod kořenem ucha. Rytá výzdoba je na maďarovských džbáncích velmi řídká. Džbánky s nálevkovitě rozšířeným vyšším hrdlem a odsazenou stlačenou výduti (Točíkův typ A3) se zde vyskytují též, a to jak ve variantě s nožkami (Tab.XXI:2), tak i se zakulaceným dnem (Tab.XXII:6). Tento tvar je již datován do poklasické fáze maďarovské skupiny na počátek stupně BB1. Další zlomky již nejsou tak výrazné a lze je jen obecně zařadit mezi džbánky (Tab.XXI:3; XXII:1, 3; XXIV:1, 7). Snad mezi ně patří i větší tenkostěnná leštěná nádoba, která však mohla mít i dvě ucha (Tab.XXIV:2).

Následuje keramická třída koflíků a šálků. Koflíky mají svůj původ už v únětické kultuře, i když ojediněle přežívají až do věteřovské skupiny. K těm lze přiřadit zejména téměř

úplně dochovaný exemplář s leštěným povrchem, ostře lomenou výdutí a vklopeným dnem s okrajem, který však jen částečně přesahuje maximální spodní rozměr (Tab.XXVI:5). Analogii k němu lze spatřovat v menším starověteřovském koflíku z Budkovic (Ondráček – Stuchlíková 1988, Obr.3:2). Další archaický tvar představuje zlomek koflíku s rovným, výrazněji odsazeným dnem (Tab.XXV:1), který má obdobu v podobném zlomku z mladoúnětického výšinného sídliště na Zelené Hoře u Vyškova (Staňa 1986, Obr.3:6). K dalšímu tvaru – štíhlému koflíku s výrazně nálevkovitě rozšířeným hrdlem (Tab.XXIV:6) patří analogie na úněticko-maďarovském sídlišti Jelšovce – Hydrocentrála (Točík 1964, Obr.32:3). Ve vrstvě V se vyskytly ještě další, fragmentárněji dochované koflíky. Jejich společným znakem je pečlivě vyleštěný povrch a ostře lomená výduť (Tab.XXV:7; XXVI:6). Příbuzným, avšak nižším tvarem jsou šálky s vlnovitou profilací a s široce (často kalichovitě) rozevřeným hrdlem. Jejich výskyt je omezen na Pováží a západněji položené oblasti. Datovány jsou především do klasické fáze maďarovsko-věteřovské kultury (Ondráček – Stuchlíková 1988, 15). S Točíkovým typem B5 lze ztotožnit široký šálek s výrazným uchem, rozevřeným hrdlem a vklopeným dnem s třemi malými výčnělky na maximální výdutí (Tab.XXIII:1). Charakteristické kalichovitě rozevřené hrdlo a nevýrazný omfalos má i druhý obdobný šálek (Tab.XXV:4).

Z jemnější keramiky byly zastoupeny také cedníky, které se ve starší době bronzové vyskytují hojně a největšího rozšíření dosahují právě v období klasické fáze maďarovské skupiny (Točík 1964, 37). K typům s rovným dnem řadíme exemplář na Tab.XXVI:8. Cedník s odsazeným hrdlem a perforovanou spodní výdutí je na Tab.XXVII:1 a další kus již nelze přesně zařadit (Tab.XXVI:3).

Amfora spolehlivě pochází z vrstvy V jen jediná (Tab.XXIII:2). Jedná se o typ, který je charakteristický pro slovenskou maďarovskou skupinu a jinde se téměř nevyskytuje (Točík 1964, 27-29). Má konicky rozevřené hrdlo, dvě protilehlá ouška spolu s dvěma malými výčnělky umístěnými na přelomu hrdla a výdutí. Povrch je leštěný. Jedná se o Točíkův typ C1, který je kladen do klasického stupně maďarovské skupiny. Z amforovitě nádoby by mohl pocházet také leštěný fragment přechodu hrdla a výdutí, která je opatřena značně neobvyklým ornamentem připomínající vzdáleně rytou výzdobu z germánského prostředí doby římské. Tvarem však tento zlomek plně odpovídá starší době bronzové. Přesnou analogii se nalézt nepodařilo, avšak podobně neobvyklá výzdoba – střep s rytou klikatkou a další s vlnicí, pochází například z Nitrianského Hrádku (Točík 1978, Taf.LXII:6; XCVIII:23). Svazky rýh v podobě klikatky se častěji vyskytují též v polské únětické kultuře, ale spíše v jejím starším období (Sarnowska 1969, Ryc.4:j-m; 10).

Mezi mísy počítáme exemplář s rovně seříznutým, dovnitř rozšířeným okrajem a se čtyřmi protilehlými lalokovitými výčnělky z něj vytaženými. Její výduť je jen mírně prohnutá (Tab.XXVII:3). Patří mezi nejpočetnější typy misek zastoupených v maďarovské skupině (Točík 1964, 31) a velmi časté jsou i ve věteřovské oblasti (Tihelka 1960, 50, Obr.28:6). Tento tvar se objevuje především v klasické fázi maďarovské skupiny. Podobného typu je i druhá miska z V. vrstvy, která má opět konické, mírně prohnuté stěny a rovné dno. Okraj je rovně seříznutý a oboustranně rozšířený. Jsou z něj vytaženy lalokovité výčnělky. Pod nimi je dvojice vrtaných otvorů (Tab.XXVII:3). Téměř identický tvar máme z Nitrianského Hrádku (Marková 1999, Abb.3:6), který je autorkou řazen do kozsiderského horizontu, i když tento typ misek se průběžně objevuje už od úněticko-maďarovského stupně.

Nízkou vypovídací hodnotu má menší, esovitě profilovaný a drsněný hrnec s několika výčnělky (Tab.XXV:8), který je vůbec nejběžnějším typem maďarovsko-věteřovské sídlištní keramiky (Ondráček – Stuchlíková 1986, 9).

K technické keramice z vrstvy V řadíme menší konickou dyznu (Tab.XXVI:4), o které je pojednáno níže v kapitole o zpracování kovů.

Ve vrstvě V bylo nalezeno ještě několik dalších, dnes už patrně ztracených předmětů. V nálezové zprávě (152/43, ArÚ Brno) je zmiňována dvouuchá mísa a také fragment hliněného kolečka, jehož starší zobrazení vyobrazení máme k dispozici (Tab.XX:2). Nálezy podobných koleček jsou určitým fenoménem starší doby bronzové a máme je doloženy z mnoha kultur střední i východní Evropy. Moravské nálezy již dříve zpracoval Karel Tihelka (1954, 219-222), od jehož dob je stále přijímána především jejich neprofánní interpretace.

Bez přesnějšího stratigrafického zařazení byla evidována většina keramického materiálu. Máme tak smíchané nálezy z vrstvy IV a V, a to bez jakéhokoliv konkrétního prostorového údaje. Tento materiál je charakteristický vysokou fragmentárností a jen malý počet nádob je možné rekonstruovat. Do kategorie hrubé, užitkové keramiky patří rekonstruovaná prohnutá hrdla dvou zásobnic se čtveřicemi svisle protažených, protilehlých výčnělků. Povrch byl v obou případech hlazený až leštěný. První z nich (Tab.XXVI:2) je spíše štíhlejší, oproti druhé, která je masivnější a horizontálně formovaná (Tab.XXVIII:1). Přesný tvar a tedy i typ nelze určit. Snad se jedná o varianty podobné některým exemplářům z Nitrianského Hrádku (Točík 1978, Taf.CLXXII:15; CLXXXI:9, 12; apod.). Jejich výskyt je běžný v celém maďarovsko-věteřovském období. Velkou část tvoří zlomky hrncovitých (např. Tab.LIII:5) a zásobnicových tvarů s charakteristickým zdrsněním povrchu nádob. Mluvíme o druhu technické výzdoby, z které jsme rozpoznali jak blíže nespecifické drsnění, tak i slámování (Tab.XXXVII:6; LII:4), dřívkování, prstování (Tab.XXXVII:4) a výjimečně i

špachtlování (Tab.XLIII:1; XLVIII:12). Daleko nejčastější však je tzv. blátivé drsnění, které vzniklo nástríkem nebo potěrem řídkého ostřeného bahna na vytvarovanou nádobu (zejména hrnce a zásobnice). Jiří Pavelčík (2003, 150) tento typ úpravy povrchu označuje jako tzv. „cákance“ (Tab.XXVIII:3, 5; XXX:4, 6; XXXI:6; XXXII:2, 4; XXXIV:1, 4; XXXVI:2, 6; XXXVIII:4; XLIV:2; XLV:3; XLVII:4; XLIX:10, 13; LI:4). Ve dvou případech se u těchto hrubých nádob vyskytl i prvek výzdoby v podobě trojice (?) svislých hluboce rytých rýh (Tab.XXVIII:3; XXX:6). Obdobná výzdoba je i na zásobnici z objektu 9 v Budkovicích (Ondráček – Stuchlíková 1988, Obr.10:12). Dalším prvkem technické výzdoby hrubších nádob jsou různé výčnělky. Setkáme se s nimi jak na hrncích, tak i na větších zásobnicích. Některé se patrně objevují i na amforovitých tvarech, ale malé úlomky nádob nedovolují odhadnout jejich původní vzhled (Tab.XXIX:1; XXX:1, 5; XXXIII:1, 2; XXXIV:3; XXIX:2; ad.). Výše uvedené příklady ukazují, že výčnělky mohou být buď jednoduché (Tab.XXXI:1-6; XXXII:1-3, 7; XXXIV:1, 3; XXXV:1; XXXVI:1, 3-5; XXXVII:1, 5; XXXVIII:3; atd.) nebo zdvojené (Tab.XXX:1, 4; XXXII:4-6; XXXIV:2; XXXVI:2; XXXVII:3; XXXIX:9; LIII:4-5). Někdy se vyskytne i horizontální pás výčnělků kolem celého hrnce (Tab.XXXVII:6). Výjimečně se objevilo i drobné lalokovité vytažení okraje (Tab.L:2), které je charakteristickým znakem hrnců věteřovské skupiny (Ondráček – Stuchlíková 1982, Tab.9:7; 13,8; ad.; tíž 1988, 9). Zatím bez analogií je široce rozevřený hrdlo s řadou vpichů umístěných z vnější strany těsně pod okrajem (Tab.LIII:2). Typickým funkčním a výzdobným prvkem velkých zásobnic je plastická důlkovaná nebo protlačovaná páska. Ta bývá umístěna zpravidla na rozhraní hlazeného nebo leštěného hrdla a drsněné výdutí (Tab.XXXIV:4; XXXVI:6; XXXVIII:4). Celé nádoby tohoto typu se vyskytnou jen zcela výjimečně (Ondráček – Stuchlíková 1988, 9, Obr.8:6-7), neboť vzhledem k rozměrům a předpokládanému využití nelze počítat s dlouhou životností. To vysvětluje i jejich masový výskyt ve zlomcích ve starobronzovém souvrství z Bánova. Kromě hrdel hrncovitých (Tab.XLIX:1; L:2,3; LI:7) a zásobnicovitých (XLI:1) nádob lze nejčastěji zrekonstruovat rozměry den. Ta bývala i u masivních kusů poměrně malého poloměru, z čehož někteří autoři soudí, že tyto rozměrné zásobnice bývaly částečně zapuštěny do země (Točík 1964, 35; Nešporová 1993, 38). V souboru se objevily jak jednoduchá dna (Tab.XXIX:3; XL:1, 3; XLIII:1, 3, 4; XLIV:3, 4; XLIV:1, 4, 7, 8; XLVII:1-7; Tab.L:6; ad.), tak odsazená (Tab.XXVIII:5; XLI:5; XLII:2, 4, 5; XLIII:2, 5; XLIV:1, 2; XLV:1-4; XLVI:2, 3, 5, 6; XLVIII:9, 10; XLIX:4, 7, 9, 10, 14; LII:7). Odsazení den u zásobnic je typické spíše ještě pro únětickou kulturu, jak je tomu patrné např. na nálezech z Pavlova – Horního pole 1 (Stuchlík 2002, Obr.6:26; 7:19-20).

Vyšší chronologickou vypovídací hodnotu mají tvary jemnější, z kterých se ale většinou ve vrstvě IV-V zachovaly pouze méně výrazné zlomky. K maďarovským džbánkům řadíme zejména jejich tenkostěnné spodky (Tab.XXXIX:1, 4; XL:3, 4; LI:1), které lze jen obecně ztotožnit s klasickou, příp. poklasickou fází maďarovské skupiny. Četné a dobře rozpoznatelné jsou fragmenty cedníků (LIV:1-7), které mají často rovné dno (Tab.LII:1, 2; LIII:1; LIV:6, 7) nebo zatažený okraj (LIV:1, 2). Nejčastěji se objevují v klasické fázi maďarovské skupiny (Točík 1964, 37). Další blíže neurčitelné fragmenty patří do třídy mísovitých tvarů (Tab.XLI:2; L:5). Všechny jsou obecně zařaditelné do věteřovské skupiny. Zajímavým doplňkem poznání hrnčířské výroby je zachycený detail nasazení ucha či funkčního výčnělku na výduť velké nádoby. Pro zvýšení pevnosti bylo upevněno do válcovitého otvoru ve výduti nádoby tak, aby nedošlo k jeho odlomení (Tab. XXXV:3).

Zcela mimo naznačený chronologický rámec stojí fragment dvojkonické nádoby s drsněnou spodní výdutí, leštěným hrdlem a přesekáváním zdobenou maximální výdutí. Pro moravské prostředí je tento keramický tvar datován až do pozdně mohylového, resp. starolužického prostředí (např. Šabatová – Vitula 2002, foto na titulní straně). Zlomek nádoby s ostře lomenou přesekávanou výdutí máme i z Nitrianského Hrádku (Točík 1978, Taf.CXXIV:12), není však zřejmé, zda se též jednalo o podobný keramický tvar. Uvedený fragment bychom snad mohli přiřadit ke staršímu nálezu jehlice s kulovitou hlavicí a zesíleným krčkem (Pavelčík 2004, Obr.16:3). Poněvadž tento atypický keramický zlomek náleží jen mezi obecně stratifikované nálezy (vrstva IV-V), je možné, že byl původně deponován někde ve svrchních partiích IV. vrstvy. To by nevylučovalo nějakou aktivitu na Hradě ještě na přelomu střední a mladší doby bronzové. Pro uvedené tvrzení nám však zatím chybí dostatek přesvědčivých terénních situací.

Do kategorie technické keramiky (skupina 4000) náleží také homolovité závaží s vertikálním otvorem (Tab.LI:1) a fragment výfučny zvonovitého tvaru (Tab.LII:3), o které je pojednáno podrobněji níže.

Přímo do V. vrstvy bylo fixováno jen velmi málo předmětů. Nejlépe stratifikovanou nádobou z výzkumu vůbec je rekonstruovaná zásobnice esovité profilace se čtveřicí zdvojených proti sobě posazených výčnělků na podhrdlí a mírně odsazeným dnem (Tab.LVI:1). Povrch je blátivě drsněný. Její pozice v V. vrstvě, na profilu A, je zaznamenána i na fotografii (Tab.XIV:1). Bohužel chronologická citlivost velkých nádob je minimální. Odsazené dno by hovořilo spíše pro starší datování. V Bánově však patrně tento prvek přežívá až do věteřovského období. Z vrstvy V (prostor u profilu A) by měly pocházet i další střepy (NZ 152/43, ArÚ Brno). Mezi materiálem z výzkumu z r. 1943 se vyskytly dva sáčky, které

nebyly označeny. Poněvadž všechny ostatní nálezy mají protějšek v soupisu v nálezové zprávě, domnívám se, že právě tyto zbývající předměty náleží chybějícímu materiálu z vrstvy V, inv.č. 6089. Jedná se o poměrně homogenní soubor jemnější keramiky, mezi nimiž opět vystupují fragmenty maďarovských džbánek (Tab.LIV:13-15), z nichž jeden by mohl spadat až do poklasického období maďarovské skupiny (Tab.LIV:10). Objevilo se rovněž drobné osudí, jenž má tradici zejména v únětické hrobové keramice (Tab.LIV:8). Opět prvkem mladšího věteřovského období (Ondráček – Stuchlíková 1988, 30) jsou drobné nožky na dnech nádob (Tab.LIV:16-18). Vakovitá tenkostěnná nádoba (amfora?) s řadou vrypů na přelomu hrdla a výduti je zařaditelná jen obecně do starší doby bronzové (Tab.LV:1). Konický šálek (Tab.LV:4) má analogii na výšinné osadě klasické fáze maďarovské skupiny v nedalekém Trenčíně (Tab.XCV:8). Podobně jsou datovány i zlomky šálek s vlnitou profilací výduti (Tab.LIV:12; LV:6). Zajímavé jsou nálezy fragmentů den válcovitých koflíků (Tab.LV:2, 3, 5), které se vyskytují v mnoha kulturách starší doby bronzové. Někdy se uvažuje o jejich využití jako odměrných nádobek (Podborský 1963/4, 72), s čímž zajímavě koresponduje téměř totožný průměr bánovských exemplářů. Obecně lze tedy vysledovat u předpokládaných nálezů ze IV. vrstvy jistou homogenitu a také vyšší výskyt některých tvarů obecně považovaných za mladší.

Jak bylo nastíněno v předchozí kapitole, setkáváme se s určitými problémy u nálezových celků ze zahluobených objektů. K dispozici jsou (v souladu s NZ 152/43, ArÚ Brno) pouze dva soubory, přestože fotodokumentace, plán i záznamy Jana Pavelčíka svědčí o čtyřech objektech, z nichž údajně všechny „vycházely“ z vrstvy V (FPJP A35). Jak bylo odvozeno výše, pochází první soubor pravděpodobně z neobvykle hluboké jámy 1943/1. Opět jsou v něm zastoupeny zlomky maďarovských džbánek (Tab.LVIII:4, 11, 15; LIX:3) a další tenkostěnné i hrubší fragmenty keramiky obecně starobronzového původu. Poměrně typický je zlomek amfory se stlačenou výdutí, který je podobný nádobě ze starověteřovského objektu v Budkovicích (Ondráček – Stuchlíková 1982, Tab.11:3). Do kategorie technické keramiky náleží část válcovitého závaží s horizontálním otvorem a řadou soustředných vpichů na podstavě (Tab.LIX:5), které má analogie např. v obdobně zdobeném jedinci z Prahy-Ďáblic, z klasického stupně únětické kultury (Pleiner a kol. 1978, Obr.90:21). Mezi keramikou nejasného významu řadíme fragment hlazeného kolečka s plným nábojem (Tab.LIX:6). Podobné hliněné předměty evidujeme z téměř každého opevněného sídliště starší doby bronzové. Takové máme např. i z otomanské osady v Nižné Myšli, kde se opět uvádí jejich symbolický význam (Olexa 2003, 86, F54). Předpokládá se, že byly součástí kultovních

vozíků. Kromě keramiky obsahovala jáma 1943/1 také kamennou bulavu a bronzový dlátovitý nástroj, o kterých je pojednáno níže.

U druhého souboru máme ještě menší jistotu jeho původu. Mohl být nalezen jak v jámě 1943/3 tak i v objektu 1943/4. Keramika (skupiny 2000) se vyznačuje značnou homogenitou a je datována jen obecně do věteřovského období. Jsou zastoupeny hrncovité tvary (Tab.LX:2, 4), amfora s horizontálním výčnělkem na rozhraní hrdla a výduti (Tab.LX:5) a patrně i masivnější soudkovitý hrnek (Tab.LX:6). Kromě keramiky jáma(?) obsahovala i zvířecí kosti, malakofaunu a bronzovou jehlici a šídlo, které jsou rozebrány níže.

Při částečné revizi nálezů z bošacké vrstvy (VII) jsem našel několik fragmentů, jejichž kulturní zařazení náleží nejspíše starší době bronzové. Domnívám se, že sem byly přidány nálezy z nejspodnějších partií (nedobrané) vrstvy V. Jedná se zejména o zlomky nádob typické starobronzové profilace (přelom hrdla a výduti) se značně neobvyklou výzdobou. Dva zlomky byly opatřeny hlubokým svislým hřebenováním (Tab.LVII:2, 4), jeden zvláštním několikařadým šikmým rýsováním (Tab.LVII:3) a další třásňovou výzdobou hrdla a vrypy spolu s horizontální linií na přechodu hrdla k výduti se zřetelnými zbytky bílé inkrustace. Šikmé rýhování se ojediněle objevilo na některých nádobách na mladoúnětickém pohřebišti v Mušově, což Stanislav Stuchlík (2005, 20) spojuje s působením unterwöblingské skupiny. Vzdálenou podobnost bychom našli také v případě šikmého rýsování, jímž je zdobena mísa s prohnutým hrdlem z téže lokality (Stuchlík 2005, Obr.4:7). Do pozdně únětického období se snad hlásí také fragment s inkrustovanou výzdobou, i když ryté třásně se v drtivé většině případů vyskytují na výdutích obdobných nádob. Ve věteřovském období se již tato výzdoba téměř nevyskytuje. Znamenalo by to tedy, že v bazální části vrstvy V se patrně nacházela keramika zachycující nejstarší horizont starobronzového osídlení Bánova, která navíc vykazuje značně cizorodé výzdobné prvky.

Zcela zvláštní místo náleží poslednímu fragmentu s udávanou pozicí ve vrstvě VII. Jeho náleзовé okolnosti nejsou příliš jasné, protože i Jiří Pavelčík (2004, 269, Obr.17:3) ve svém nejnovějším pohledu na (především eneolitické) osídlení Bánova zařadil tento artefakt do mohylové kultury střední doby bronzové a paradoxně i do svého výzkumu a do zcela jiné sondy i vrstvy. Leštěným povrchem i materiálem zlomek zapadá do keramické produkce starší doby bronzové. Jedná patrně o fragment mísy se třemi oběžnými plastickými páskami zdobenými šikmým přesekáváním. Rovný okraj je zdobený rytým cikcakovým ornamentem. Nejvýraznější je neobvyklý tvar mísovité nádoby s okrajem tvořící patrně čtyři protilehlé rohy (nelze mluvit o lalocích) tak, že plastické pásy tvořily jakési girlandy (Tab.LVII:5). Po rešerši materiálu starobronzových kultur střední, jihovýchodní a východní Evropy jsem dospěl

k názoru, že různé druhy laloků se častěji vyskytují v Karpatské kotlině. Nejvěrnější předlohu tohoto fragmentu včetně totožné výzdoby jsem však našel v kultuře Wietenberg (Boroffka 1994, Taf.112:1; Taf.146:11). Takto vzdálené kontakty jsou však v pravěké Evropě spíše výjimkou a proto tuto otázku zatím nechávám otevřenou. Na její zodpovězení bude nutné vyjádření specialistů, kteří se zabývají příslušnou kulturou.

3.6.1.3.2.4.2. Kovové artefakty

Nálezy kovových předmětů jsou ve věteřovském prostředí zcela vzácné. Také Bánov není výjimkou. Z výzkumu v roce 1943 máme tři bronzové předměty. Šidélko v násadě z ptačí kosti, dlátovitý nástroj a jehlici s kulovitou, šikmo protknutou hlavicí zdobenou hustým rýhováním, které patrně původně sahalo až na krček.

První dva předměty nemají větší chronologickou platnost. Jehlice s kulovitou, šikmo protknutou hlavicí se objevují ve stupni BA2, přičemž rýhování, případně i tordování je znakem jeho závěrečného období (Neugebauer 1994, 71).

3.6.1.3.2.4.3. Kámen

Výbavu obyvatel opevněného sídliště tvořily i kamenné artefakty. Ten díky svým fyzikálním vlastnostem byl stále využíván na výrobu některých specifických nástrojů. Z vrstev IV-V pochází celkem 5 kamenných drtidel (běhounů – inv.č. MJAK 6073/1-5). Většinou vyrobených z říčních valounů. K úpravě různých materiálů mohly sloužit pískovcové brousky. Větší a masivnější z nich byl 11,4 cm dlouhý, obdélného tvaru, se zbroušenou centrální částí. Vysokou míru zručnosti si jistě vyžadovala výroba tenkého obdélného pískovcového brousku s vrtaným otvorem na zavěšení (Tab.LI:8) pocházejícího též pouze obecně ze starobronzového sídelního horizontu. V náplni věteřovské skupiny se podobné brousky s vývrtem našly v Rymicích, Lobodicích, Blučině a v Dolních Kounicích (Tihelka 1960, 86).

Nejspíše z jámy 1943/1 pochází kamenná bulava z tvrdé horniny. I když těžiště výskytu těchto předmětů se nachází v eneolitu, máme podobné artefakty doložené i z časově bližšího období. V hrobě ze Štichova u Domažlic byla nalezena kamenná bulava datovaná do mohylové kultury. V našem případě však nelze vyloučit ani sekundární využití eneolitického (bošáckého) artefaktu.

3.6.1.3.2.4.4. Kostěné artefakty

Dobré půdní podmínky umožnily zachování mnoha kostěných předmětů. Vzhledem k omezeným výrobním možnostem vykazují kostěné nástroje v pravěkém vývoji mnohem menší chronologickou i tvarovou variabilitu než keramika podléhající „módním“ trendům.

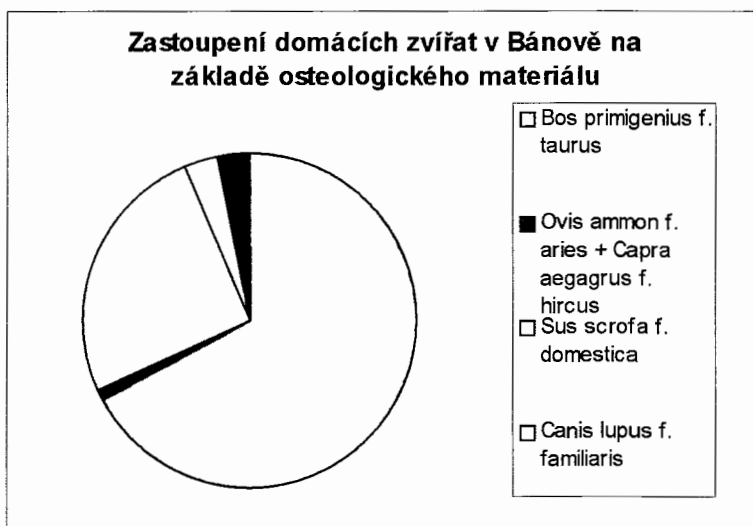
Z prohlubně ve vrstvě V u profilu C pochází zejména masivní parohový kyj, svým tvarem nejlépe upotřebitelný jako útočná zbraň (Tab.LXI:4), pro který se mi však bohužel nepodařilo najít analogie. Dále zde byly nalezeny kostěné nástroje s ozubenou pracovní čepelí (Tab.LXIII:1, 2), o nichž je pojednáno níže.

Jen obecně do vrstvy V je řazena parohová objímka, mající zdobené obdoby na mnoha maďarovsko-věteřovských opevněných sídlištích. Absence ryté výzdoby možná svědčí o nedohotovém artefaktu (Tab.LXI:3).

Čtyři kostěné hroty jsou zařazeny mezi nálezy z vrstev IV-V (Tab.LXI:5-8). V té byl nalezen i další zahrocený nástroj z uštipnuté kosti (Tab.LXII:1). Mezi kostěné nástroje náleží i šicí jehla opět jen obecně stratifikovaná do starobronzového sídelního horizontu. Téměř stejný předmět máme doložen z např. z Böheimkirchen (Neugebauer 1977, Abb.10:H16). Neznámého účelu je drobný hrot z dlátovitě zabroušeným koncem (Tab.LXII:3). Špachtlovitě upravený je nástroj (Tab.LXII:5) s patrnými zářezy. Mezi artefakty je řazena i silně oleštěná kost, snad sloužící jako hladidlo (Tab.LXII:7). O dalším nástroji, zhotoveném ze žebra, s výrazně opotřebovanou pracovní částí (Tab.LXII:6) a jeho možném použití je pojednáno níže.

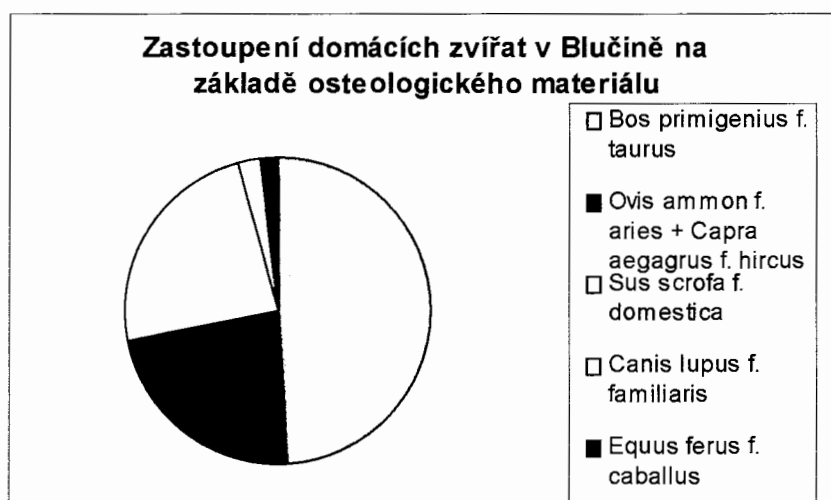
3.6.1.3.2.4.5. Archeozoologie (osteologický materiál)

Ze starobronzového souvrství pochází poměrně početný soubor zvířecích kostí, které určil hned ve čtyřicátých letech doc. A. Stehlík (NZ 152/43, ArÚ AV ČR Brno). Na základě jeho zpracování bylo možné učinit určitá srovnání, která nám pomohou v představě o skladbě chovaného zvířectva. Počtem 149 kusů jasně dominují

Graf 1: Výsledek archeozoologického rozboru z Bánova

kosti tura divokého, následuje vepř domácí (57 kusů). Po sedmi kostech máme pozůstatky psa domácího a koně obecného. Zajímavý je naprosto mizivý výskyt druhu ovce/koza – jen 1% nálezů. Tyto hodnoty jsou cenné zejména díky možnosti komparace s archeozoologickým materiálem ze současné opevněné výšinné polohy na Cezavách u Blučiny (Roblíčková 2003, 494-495). Z této shrnující studie je patrné, že zvýšený podíl kostí tura divokého je charakteristické hlavně pro únětickou kulturu (srov. např. Hrádek, Blučinu, Moravskou Novou Ves, Šlapanice – Roblíčková 2003, 493-494). Všechny tyto údaje se týkají *pouze* domácích zvířat, aby bylo možné přehledně srovnat tento soubor s nálezem věteřovské fáze osídlení Blučiny (viz příslušné grafy). Všechna použitá srovnávací data pocházejí z již výše citované studie, ve které jsou rozvinuty také další úvahy, které však vzhledem k omezené informační hodnotě dat z nálezové zprávy nelze bez moderního archeozoologického rozboru provést.

Graf 2: Proporcionalita srovnávacího archeozoologického souboru z Blučiny

3.6.1.3.2.5. Chronologie opevněného sídliště starší doby bronzové Bánov - Hrad

Jak je naznačeno na jiném místě této práce, bylo v průběhu desítek let od ukončení archeologických výzkumů v Bánově publikováno několik prací, které alespoň okrajově zmiňovaly zdejší lokalitu a její časové zařazení. Naposled se k této problematice souhrnně vyjádřil Jiří Pavelčík (2004, 251-270), jehož hodnocení však vyžaduje přinejmenším další diskusi.

Je zřejmé, že počátky starobronzového osídlení Bánova musíme klást hlouběji než do klasické fáze věteřovské (příp. maďarovské) skupiny. Tento názor je podpořen již starší prací Stanislava Stuchlíka (1985, 129-142), který zařadil Bánov mezi výšinná sídliště z konce únětické kultury. Přestože výzkum z r. 1943 neposkytuje přesnou stratigrafii, která by přesvědčivě tento nejstarší horizont dokládala, bylo možné vyčlenit některé nálezy, u nichž je

zřejmý jejich původ z hlouběji situovaných uloženin. Jedná se zejména o fragmenty původně zahrnuté do vrstvy VII. Odtud pocházejí značně neobvyklé fragmenty (amforovitých?) nádob, z nichž vystupuje zejména leštěný zlomek s třásňovou inkrustovanou výzdobou, která je charakteristická zejména v únětické kultuře a později se již téměř nevyskytuje. Do únětické kultury klademe i tzv. klasické únětické koflíky a jim podobné tvary, které však jen pozvolna ustupují v dalším vývoji věteřovské skupiny. Za obecně starší prvek lze označit i některé kusy hrubších nádob s výrazným odsazením dna.

Nejvýraznější osídlení Bánova klademe do klasické fáze věteřovské (resp. maďarovské) skupiny. Reprezentují ho typické věteřovské šálky s vlnitou profilací stěn a zejména hojně zastoupené maďarovské džbánky, které nejčastěji odpovídají typu A2 a A3 podle Antona Točíka. Tomuto období náleží i dvouuchá maďarovská amfora s nálevkovitě posazeným hrdlem. Z jámy 1943/3 nebo 1943/4 pochází jehlice s kulovitou, šikmo protknutou rýhovanou hlavicí s obdobně zdobeným krčkem, jejíž výskyt je rovněž kladen do nejmladšího období starší doby bronzové.

Za doklad dalšího vývoje lze považovat nálezy, o kterých se domníváme, že pocházejí pouze z vrstvy V (kritickou diskusí viz výše). Objevují se mezi nimi tvary na nožkách a snad již i torzo maďarovského džbánu typu A4, který je datován do poklasického období maďarovské skupiny. Osídlení z poklasické fáze však patrně již nedosahovalo takové intenzity a osada byla patrně plánovitě opuštěna.

Jakýkoliv násilný zánik (požárem) nepodporuje skladba nálezů mezi nimiž zcela chybí zlomky vypálené hlíny jinde velmi časté. Ani v deníku Jana Pavelčíka se o mazanici nehovoří. Domnívám se, že alespoň předměty s otiskem stavebních konstrukcí by při výzkumu, kde chybí doklady o výraznější selekci či skartaci nálezů, byly odebrány.

Za snad nejmladší, i když opět nejasný a nestratifikovaný doklad mladších aktivit, lze pokládat zlomek dvojkonické nádoby, která se hlásí až na přelom střední a mladší doby bronzové. To už však náleží do období, kterým se tato práce nevěnuje.

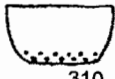
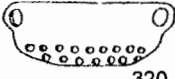

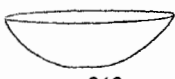
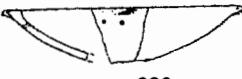

3.6.1.3.2.6. Jednoduchý formalizovaný popis artefaktů

Obtíže spojené se zpracováním velkých keramických souborů provázejí poměrně často mnohé archeologické výzkumy různých období. Také starší doba bronzová není v tomto směru výjimkou. Rozsáhlé odkryvy ve druhé polovině 20. století přinesly zejména Slovensku obrovská kvanta keramického materiálu. Často byly prováděny rozsáhlé skartace „atypických“ fragmentů nádob, které následně výrazně deformují naše poznávací možnosti. Až v nedávné době začaly být plně využívány metody formalizované deskripce a kvantifikace

artefaktů. Z výzkumů opevněných poloh starší doby bronzové lze v této souvislosti zmínit např. zpracování nálezového fondu z opevněné osady otomanské kultury v Barci u Košic (Adamka 2001, 79-90; Masaryk 2001, 91-107; Steiner 2001, 63-78), které dává mnoho dalších podnětů. Naše požadavky na výsledné údaje však nejsou (pro tuto práci) tak náročné, a také námi sledovaná maďarovsko-věteřovská keramika (vzhledem ke kontextu nálezových okolností z Bánova) nemá tak vysokou vypovídací schopnost jako bohatě zdobená stratifikovaná keramika z Barce I. Primárním cílem formalizované deskripce je alespoň rámcově vyjádřit podíl zastoupení jednotlivých druhů keramických nádob (tedy složek dynamického systému živé hmotné kultury, jejíž tvůrcem byl člověk). Pro takový popis byly vyčleněny tři (resp. čtyři) základní keramické skupiny. Jejich jednoduchá definice umožňuje na základě formálních znaků zařadit každý keramický zlomek (kus) do jedné z těchto kategorií (skupin):

- 1000: tenkostěnná keramika; průměrná tloušťka hrdla a výduti se pohybuje od 2 do 4 mm, dno bývá většinou maximálně 6 mm silné. Vnější povrch je obvykle leštěný, uvnitř též leštěný nebo hlazený. Nepředpokládám, že byla denně používána v souvislosti s chodem domácnosti.
- 2000: keramika středních charakteristik; průměrná tloušťka hrdla a výduti spadá do intervalu 4 – 6 mm, u dna je to maximálně 8 mm. Vnější povrch může být jak leštěný tak hlazený, někdy bez výraznější úpravy (nehlazený). Výjimečně se objeví i drsnění. Uvnitř jsou nádoby nejčastěji hlazené.
- 3000: hrubší a hrubá užitková keramika; Hrdlo i výduť jsou v průměru více než 6 mm silné. Tloušťka dna je větší než 8 mm. Tyto nádoby bývají téměř vždy drsněné nebo nehlazené. Pouze hrdla velkých tvarů mohou být leštěná. Uvnitř je povrch nejčastěji hlazený.
- 4000: keramika neodpovídající ani jedné z předchozích kategorií. Patří sem zejména keramika technická (tkalcovská závaží, náustky měchů, apod.) a také hliněné předměty neznámého účelu (různé druhy koleček, apod.).

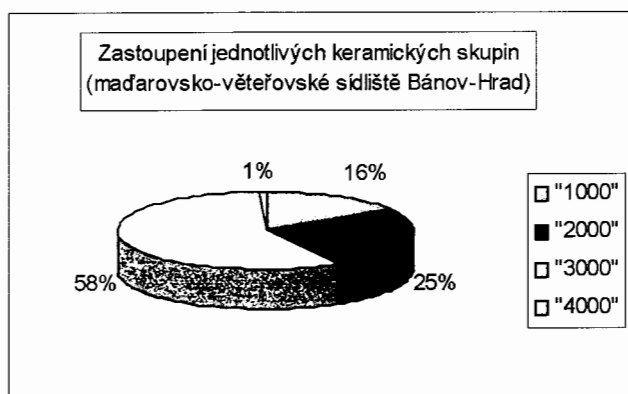
Podle těchto kritérií byly kvantifikovány všechny keramické artefakty. Každý keramický kus byl však posuzován individuálně a ve výjimečných případech mohl být předmět zařazen do určité keramické skupiny i přesto, že jedno z kritérií nebylo naplněno. Domnívám se, že takto získaná data přesněji popisují dynamicky vytvářenou složku hmotné kultury obyvatel opevněné osady v Bánově.

1000	_dz 100	110	120	130	140	
	_ks 200	210	220	230	240	
	_jdt 300	310	320	330	340	
2000	_sh 400	410	420			
	_af 500	510	520	530		
	_mi 600	610	620			
3000	_hr 700	710	720			
	_za 800	810	820	830		

Obr.4.: Tabulka schematicky vyjadřující formalizovaný popis keramiky; _dz – džbány, _ks – kofily a šálky, _jdt – jiné drobné tvary, _sh – soudkovité hrnky, _af – amfory, _mi – mísy, _hr – hrnce, _za – zásobnice (zkratky platí pro celou práci).

Na tento hrubě nastíněný popis, který keramiku třídí do skupin navazuje další fáze formalizované deskripce. Ta rozděluje keramické skupiny na jednotlivé keramické třídy, v jejichž rámci se objevuje vždy několik keramických typů. Schéma tohoto členění znázorňuje Obr.2. Je třeba podotknout, že tento kód keramických nádob byl vypracován jako návrh, a to výhradně na základě výzkumu Bánova z roku 1943. Je velmi pravděpodobné, že jednotlivé keramické typy nejsou vyčerpány, avšak nalezený materiál nedovolil, kvůli vysoké fragmentárnosti, jejich podrobnější vyčlenění.

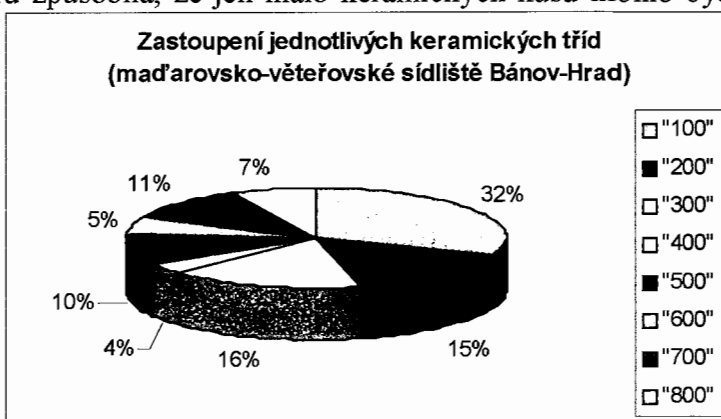
3.6.1.3.2.7. Keramická proporcionalita

Graf 3: Poměrné zastoupení keramických skupin

Použité metody formalizovaného popisu umožňují daleko lépe (exaktně) vyjádřit základní rysy, které sídlištní keramika z Bánova vykazuje. Nejkomplexněji tento poměr vyjadřuje Graf 1, který zobrazuje zastoupení jednotlivých keramických skupin na sídlišti⁴. Díky definici keramické skupiny mohly být do analýzy

zahrnuty všechny celé nádoby i jejich fragmenty. Graf nám ukazuje, že téměř 60% veškeré keramiky představují hrubé užitkové tvary skupiny 3000. Toto číslo patrně může být ve skutečnosti ještě o něco vyšší. Musíme totiž uvažovat rozdílnou míru fragmentarizace jednotlivých typů nádob. Při představě o výbavě keramickými nádobami konkrétní hospodářské jednotky však musíme uvažovat též o tom, že některé (používanější) nádoby se rozbíjely častěji, než „sváteční keramika“ náležící především skupině 1000. Daleko menší vypovídací hodnotu vykazuje graf zastoupení jednotlivých keramických tříd dle navrženého kódu. Vysoká fragmentárnost souboru způsobila, že jen málo keramických kusů mohlo být přesněji zařazeno. Tento nepoměr kontrastuje zejména s předchozím grafem. Vysoký podíl jemných tvarů (kódové označení 100-400) je způsobeno jejich obecně dobrou rozpoznatelností. Proti tomu stojí keramické třídy hrnce a zásobnice, jejichž odlišení je možné jen

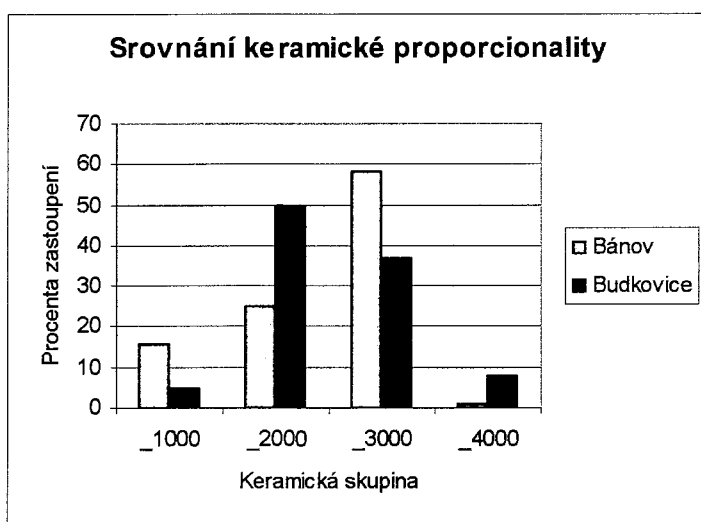

Graf 4: Poměrné zastoupení keramických tříd

v případě větších zlomků keramiky (příp. celých nádob), což je jev vysloveně řídký. Jednotlivé keramické typy již statisticky hodnoceny nebyly vůbec, poněvadž disproporce by v tomto případě byla již zcela zavádějící (k jednotlivým typům často bylo možné přiřadit jen 2-3 keramické kusy). Hodnotnější analýzy keramického souboru z Bánova budou možné až v souvislosti se zpracováním dalších výzkumných sezón, kdy bude dostupný větší počet relevantních dat.

⁴ Intruze byly při analýze odstraněny a v propočtech nejsou zahrnuty.

Významným příspěvkem sledování keramické proporcionality je možnost srovnání se souborem keramiky z výšinného sídliště v Budkovicích (Ondráček – Stuchlíková 1988). Jedná se o jediný publikovaný obecně porovnatelný, procentuálně vyjádřený poměr zastoupení jednotlivých keramických tříd z věteřovského opevněného sídliště. Pro názornost jej utřídíme tak, abychom mohli provést komparaci s našimi keramickými skupinami. Jemná keramika je podle tohoto srovnání více zastoupena v Bánově. To je dáno poměrně vysokým počtem maďarovských džbánek, který zatím nemá ve věteřovském prostředí obdoby. Zároveň je však nutno podotknout, že v případě Budkovic by sem měly být zařazeny též soudkovité hrnky, které jsou v Bánově zastoupeny jen v poměrně hrubém provedení a jsou proto řazeny do skupiny 2000. Další nepřesnost je způsobena tím, že náš kód do jemné keramiky počítá i

Graf.5: Srovnání zastoupení jednotlivých keramických skupin v Bánově a v Budkovicích

či potřebě rozdílných druhů nádob. Komplexní obraz by jistě doplnily podobné údaje z východní oblasti maďarovsko-věteřovské kultury, které zatím nejsou k dispozici.

3.6.1.3.2.8. Přehled aktivit koncentrovaných na maďarovsko-věteřovském sídlišti

Omezený rozsah práce neumožňuje rozpracovat detailní úvahy nad každou doloženou či předpokládanou činností, které tvořily organickou složku funkčního systému opevněného sídliště. Souhrn aktivit je jen prvním krokem k dalšímu podrobnému studiu. Výjimku učiníme pouze u popisu specifických dokladů zpracování neželezných kovů, které doposud nebylo v Bánově rozpoznáno.

Základem obživy bylo patrně pro většinu obyvatel zemědělství, o čemž nepřímě svědčí velké nádoby na ukládání zásob anebo skladovací jámy s podsazeným dnem. Chov dobytka dokládají četné kosti domestikovaného zvířectva. Konkrétní výrobní činnosti

cedníky, které jsou v Budkovicích řazeny do třídy ostatních tvarů (u nás skupina 4000). Po této korekci by byl podíl nejjemnějšího „zboží“ na obou lokalitách patrně vyrovnaný. Rozdíl mezi oběma sídlišti vidíme zejména v zastoupení zásobnic a hrnců, které je v Bánově vyšší. Souvisí to patrně jak s různými přístupy v klasifikaci, tak i se skutečnými rozdíly v oblibě

podomáckého a snad již i specializovaného charakteru reprezentuje široké spektrum keramiky a nástrojů z kosti a parohu. Finální výrobky měly své další široké uplatnění. Přesleny, hliněná válcovitá závaží s horizontálním provrtem, šídla a jehla se využívaly v textilní výrobě. Do tohoto okruhu činností se někdy řadí i nástroje s ozubenou pracovní hranou (Hásek 1966, 225-265), které podle jiných autorů sloužily ke stahování dobytčích kůží (Točík 1959, 35-36) nebo při výrobě keramiky (Tihelka 1960). S tou jsou možná spojena i špachtlovitá hladidla vyrobená nejčastěji ze zvířecího žebra a s výrazným zbrošením pracovní části, která mohla sloužit při úpravě povrchu hrubších nádob.

3.6.1.3.2.8.1. K dokladům zpracování kovů

Nálezy pozůstatků výroby a zpracování neželezných kovů jsou v sídlištních kontextech maďarovsko-věteřovské kultury poměrně časté. Původní názory na určitou krizi závěru starší doby bronzové provázející nedostatek kovové suroviny a následně zvýšenou produkci kostěných a parohových předmětů, je nutné proto přehodnotit. Nižší výskyt finálních bronzových výrobků je nutno přičíst na vrub zejména absenci pohřebišť ve věteřovské oblasti a relativně nižšímu výskytu depotů ve starší době bronzové.

Za doklady zpracování kovů můžeme v zásadě pokládat archeologické nálezy odlévacích forem (kadlubů), náustků dmýchacích měchů (dyzen), strusky, nedohotovených výrobků či pozůstatků celých výrobních objektů. Relativně hojně jsou takovéto artefakty či celé nálezové situace doloženy „opevněných osadách“ maďarovsko-věteřovské kultury v prostoru jihozápadního Slovenska (Novotná 1983, 63-71; Bartík 1999, 183-194, zde i další literatura). Odlévací formy máme doloženy kupříkladu z Báhoňe, Malých Kosih, Nitry, Nitrianského Hrádku a z Veselého (Bartík 1999, 192-193). Dyzny jsou nalézány častěji. Pro srovnání poslouží 14 kusů nalezených v Nitrianském Hrádku (Novotná 1983, 63) nebo 3 kusy obdobných předmětů z Veselého. Na Moravě ve věteřovském prostředí máme nejzřetelnější doklady kovolitectví z Cezav u Blučiny, a to jak ze starší doby bronzové (maďarovsko-věteřovská kultura), tak i z mladších období (Salaš 1985, 37-56). Kovolitectví však patrně nebylo provozováno pouze na opevněných místech. Například dyznu datovanou do klasické fáze věteřovské skupiny publikoval Václav Spurný (1972, 218) z neopevněného sídliště v Bezměrově. Víceru nálezů souvisejících s kovolitectvím zveřejnil i K. Tihelka (1960), u některých je však pravděpodobnější jejich příslušnost k únětické kultuře. Celkově je patrné, že technologie zpracování barevných kovů byla známa na celém území maďarovsko-věteřovské kultury včetně rakouské oblasti (Neugebauer 1994, 119-140).

Za doklady takovýchto aktivit můžeme v zásadě pokládat archeologické nálezy odlévacích forem (kadlubů), náustků měchů (dyzen), strusky, nedohotovených výrobků či

pozůstatků celých výrobních objektů. Z bánovského sídliště autoři výzkumů žádný z těchto typů artefaktů ani situací v době výzkumu v r. 1943 nezaregistrovali. Při revizi nálezů v souvislosti s přípravou této práce, však byly druhotně rozpoznány artefakty, které se zpracováním kovů patrně přímo souvisejí. Jsou to dvě dyzny, které byly evidovány v nálezové zprávě (NZ 152/43, ArÚ Brno) a v muzejním inventáři jako „kuželovité hliněné závažíčko, do dvou třetin duté, s kolmým otvorem“ – inv.č. 6071 a „hliněná nožka s otvorem“ – inv.č. 6084.

Původní popisy obou předmětů jsou tedy z dnešního pohledu zavádějící. Prvně zmíněný exemplář (Tab.XXVI:4) je vlastně konický dutý předmět s tenkými stěnami ústící do terminální části, která je protknuta kolmým tenkým otvorem. Povrch je z jedné strany hlazený, přičemž postupně přechází v nehlazený na straně druhé. U podstavy je nepatrně nezáměrně zdrsňený a pórovitý. Dochován je celý a při konzervaci nebyl nijak doplňován. Vzhledem k malé velikosti této dyzny lze namítnout, že se spíše jedná o malá závažíčka, která se čas od času ve věteřovském prostředí vyskytnou. Ta však mívají vždy na rozdíl od bánovského exempláře plný vnitřek. Náš předmět nese navíc stopy žaru, který se projevil pórovitostí části jeho podstavy. Podobná dyzna menších rozměrů byla nalezena také např. v hatvanské vrstvě na opevněném sídlišti tellového charakteru v Malých Kosích (Marková 2002, 207, Abb.1:1).

Druhý artefakt (Tab.LII:3) je dochován přibližně z jedné poloviny. Jedná se o rovně seříznutou podstavu mírně zvonovitě formovaného předmětu. Povrch je nehlazený. Dyzna je opět uvnitř dutá s patrným náznakem odsazení, které přecházelo v kolmo situovaný otvor, poněkud širší než u prvního předmětu. Odhadovaná původní délka se pohybuje mezi 5-6 centimetry. Dyzny zvonovitého tvaru se ve starší době bronzové vyskytují často. Podobnou máme doloženu např. ze Slánské hory v Čechách (Pleiner a kol. 1978, Obr.99:4)

Tyto nepočetné nálezy sice dokládají zacházení z kovy v opevněném areálu výšinného sídliště, nelze však přesně rozhodnout, zda se jednalo o metalurgii (získávání čisté mědi, příp. výroba bronzů z rudných surovin), nebo o kovolitectví (odlévání bronzových výrobků z polotovarů bronzové suroviny). Vzhledem k absenci rudných ložisek v blízkém okolí se však kloním spíše ke druhé variantě.

Dvě dyzny z Bánova jsou vůbec prvním zjištěným dokladem zpracování kovů v prostředí maďarovsko-věteřovské kultury ve studované oblasti.

3.6.1.3.3. Výzkum 1948

Výzkum v roce 1948 se zaměřil na rozebrání bloku stratigrafie (tzv. Helgoland), který tu zde byl ponechán z výzkumné sezóny 1943 a byl již přímo hrožen novými odstřely v lomu

a erozí. Vedl jej Jan Pavelčík a výsledky nebyly doposud téměř vůbec publikovány. K dispozici je pouze soupis hlavních nálezů (Tihelka 1962, 12-13). Jeho zpracování bude provedeno v brzké době.

3.6.1.3.4. Výzkum 1951

Výzkum tohoto roku se soustředil na blok vrstev, který zde zůstal z roku 1943 (prostor mezi dvěma kolmými průkopy). Další sonda byla vedena v jihovýchodní části reliktu výšinné osady. Zde byl mimo jiné nalezen pohřeb dítěte v nádobě se značně nejasnými nálezovými okolnostmi (Tihelka 1962, 13). Výsledky průzkumu byly publikovány pouze formou krátké zprávy (Pavelčík 1952, 481-483). Datace pohřbu v nádobě i další nálezové okolnosti zatím nebyly výrazně přehodnoceny (srov. Pavelčík 2004, 251-270). Revizi tohoto výzkumu plánují opět v dohledné době.

3.6.1.3.5. Výzkum 1960/1961

Výhradně záchranného charakteru byl výzkum v podzimních a zimních měsících roku 1960 a na jaře 1961, který vyvolal plánovaný komorový odstřel další části ničené lokality. Vedením byl pověřen Jiří Pavelčík. Zkoumáno bylo těleso mohutného valu, který se dodnes zvedá severně od hřbitova a je patrně středověkého stáří. Další sondy byly položeny v jihozápadní části lokality. Opět byl zachycen také příkop ze starší doby bronzové, který byl ještě v průběhu maďarovsko-věteřovské kultury zasypán. Předběžně byly autorem uveřejněny zprávy v Přehledu výzkumů (Pavelčík 1961, 48-49; týž 1962, 45-47). K podrobnější publikaci této etapy došlo teprve nedávno (Pavelčík 2004, 251-270). Přesto je i v tomto případě nutné další budoucí studium a podrobný rozbor nálezové situace spolu s analýzou získaného materiálu (např. otázka přítomnosti nagyrévske keramiky, apod.).

3.6.1.3.6. Současný stav lokality, zpracování výsledků a možnosti dalšího výzkumu

Pohled na osídlení lokality Bánov – Hrad byl a stále je značně problematický. Přestože byly výzkumy mnohokrát na různých místech zmiňovány a komentovány, nevede ani komplexní a podrobné studium zveřejněných situací k jednoznačnému názoru na osídlení této výšinné polohy. Složitost situace vystihuje i skutečnost, že ani autoři výzkumů neměli na nálezovou situaci vždy jednotný pohled a v publikovaných přehledech se setkáváme s mnoha různými, často i navzájem protimluvnými údaji. Názorně o tom vypovídá například skutečnost, že po dlouhou dobu byla spodní maďarovsko-věteřovská vrstva (V) zcela

„předatována“ do období nitranské (!) skupiny (srov. Pavelčík 1972, 31-32; apod.). O nový, předchozími interpretacemi nezatižený pohled se snaží tato práce. V mnohém by pomohlo nové odhalení stratigrafie Bánova – Hradu, který však byl z velké části odtěžen. Intaktní archeologické situace by se mohly nalézat na jihovýchodním a východním okraji lokality (v těsné blízkosti dnešního hřbitova) a dále snad i na západním úbočí výšiny. Je však třeba počítat, hlavně se svahovými sedimenty, jejichž výpovědní hodnota je omezená. Zcela otevřenou zůstává i otázka existence opevněného či otevřeného předpolí lokality, které by mohlo ležet východně od vlastního areálu, v místech dnešního hřbitova a kostela. Taková situace panuje např. na otomanské opevněné osadě v Nižné Myšli (srov. Olexa 2003, Tab.V).

3.6.2. Bánov – neznámá lokalita 1

Mnoho archeologických nálezů z přelomu 19. a 20. století pochází ze sbírek správců hospodářských dvorů. Těmto lidem se nejčastěji dostaly nálezy učiněné v souvislosti s agrární činností. Do zemědělství byly zaváděny nové a výkonnější parní pluhy a dělníci při pracích na poli často narušili pravěké objekty. V Bánově shromáždil „sbírku pravěkých starožitností“ správce zdejšího dvora Antonín Fadrus. I. L. Červinka (1902, 177) zaznamenal svědectví o hrobovém nálezů ze starší doby bronzové, z něhož zachráněné bronzové artefakty skončily právě ve Fadrusově sbírce.

Jednalo se údajně o kostrový hrob (orientaci pohřbu a způsob uložení skeletu nebylo možné zjistit). Obsahoval údajně bronzový oštěp a sekerku s postranními lištami.

Nejpravděpodobněji lze tento pohřeb díky přítomnosti charakteristické bronzové industrie zařadit do únětické kultury. I když sekerky pocházejí nejčastěji z hromadných a ojedinělých nálezů, vyskytnou se i v hrobech. Příkladem poslouží hrobové nálezy z Moravského Krumlova, Šardic, Ladné, z Morašic a z Kyjova (Tihelka 1953, 272). Patrně nejbližší analogická situace pochází přímo ze slovenské části sledované oblasti. V bohatě vybaveném hrobě II z Trenčína – Biskupic byla kromě jehlice, drátěných vlasových ozdob a jantarových koráleků přiložena také obdobná sekerka s postranními lištami (Křižanová 1947, 41-42). Tento pohřeb datujeme do klasické fáze únětické kultury. Jiří Říhovský řadí naši sekerku do IV. skupiny, mezi varianty se zaobleným týlem opatřeným výřezem, s plochým průřezem a s nízkými okrajovými lištami (podskupina s poškozeným týlem a s výrazným průřezem s nízkými postranními lištami). Podle analogických nálezů z depotu Dobročkovice ji řadí do „mladšího úseku starší doby bronzové“ (Říhovský 1992, 87-88). Chronologii by

jistě doplnil rozbor druhého předmětu – kopí. To je však v současné době nezvěstné (Říhovský 1996, 87).

Artefakty přiložené zemřelému do hrobu lze označit jako možné zbraně (v případě sekerky lze počítat též s pracovním nástrojem či symbolickým atributem). I když se hroby se zbraněmi vyskytují v únětické kultuře spíše jen zřídka (podle nekropole v Rebešovicích uvažoval J. Ondráček (1962, 73) „o pokojném způsobu života převážně zemědělského (únětického) lidstva.“ Nelze jednoznačně odmítnout Červinkovu zmínku o tomto nálezu jako nevěrohodnou.

Bánovský hrob je svou výbavou bronzovými předměty srovnatelný v regionálním měřítku snad jen s ženským hrobem z Uherského Brodu – Trdlova (U Bajovského mlýna), i když v případě zde pohřbené ženy se jednalo výhradně o kovové šperky a ozdoby.

Můžeme jen spekulovat o tom, zda u dnešního Bánova nebyl pohřben jeden z příslušníků elity z nedalekého výšinného opevněného sídliště.

Jediný dochovaný předmět – sekerka má inv.č. MJAK 372 (Tab.LXXXIV:2). Její příslušnost k hrobu je ale nejistá.

3.6.3. Bánov – neznámá lokalita 2

Ojedinělý nález sekerky s postranními lištami z Bánova uvádí poprvé I. L. Červinka (1902, 139), potom též Jan Kučera (1908, 215). Typologicky zařadil tento artefakt Jiří Říhovský (1992, 87-88), a to do stejné skupiny jako sekerku z hrobového nálezu též z bánovského katastru. Radíme ji do IV. skupiny (se zúženou středovou částí a rozšířeným ostřím), varianta se zaobleným týlem opatřeným výřezem, s plochým průřezem a s nízkými okrajovými lištami. Týl je poškozen roztepaním (Tab.LXXXIV:3). Datujeme ji do mladšího úseku starší doby bronzové. Nálezové okolnosti neumožňují učinit bližší závěry. Je otázkou, zda nepochází přímo z výšinného sídliště Bánov- Hrad.

Další nález sekery s postranními lištami od Bánova uvádí Jan Kučera (1908, 215) z Fádrusovy sbírky. Je 24 cm dlouhá, s ostřím téměř zakulaceným. Je otázkou, zda nedošlo v práci Jiřího Říhovského k záměně, poněvadž ve sbírkách hospodářského správce Fádruše měla být uložena sekerka pocházející z hrobu u Bánova (viz Bánov – neznámá lokalita 1). Říhovský ji ztotožňuje s artefaktem uloženým v uherskobrodském muzeu (inv.č. MJAK 372), což odporuje Kučerovu článku, kde uvádí tuto sekerku jako ojedinělý nález už tehdy uložený v muzejních sbírkách. Na celkové závěry ale tento nesoulad nemá téměř žádný vliv.

3.6.4. Dolní Němčí

Ve druhé polovině roku 1968 hloubil Josef Kadlček na dvoře svého domu č.p. 506 v Dolním Němčí sklep. Při kopání prostoru pro schodiště narazil na lidské kosterní pozůstatky. Svůj nález ohlásil nejprve Sboru národní bezpečnosti, která uvědomila Jana Pavelčíka. Ten hrob dne 29. září 1968 odborně zdokumentoval a vyzvedl.

Objekt byl umístěn na pravé první terase (asi 30-40 m od její hrany) místního potoku Okluky, který teče severozápadním směrem k obci Hluk, kde se vlévá do Boršického potoka. Dům č.p. 506 se nachází v ulicové zástavbě ve východní části obce, nedaleko křižovatky silnic vedoucích od Slavkova a Nivnice do Dolního Němčí. Nálezovou zprávu podal téhož roku Jiří Pavelčík (NZ 1461/68, ArÚ Brno), který soudil, že by hrob mohl být součástí většího pohřebiště. Tato nálezová zpráva (spolu s téměř totožným textem Jiřího Pavelčíka 1970, 16-17) je také zdrojem většiny zde uvedených informací.

Hrobová jáma o rozměrech přibližně 170 x 77 cm byla zapuštěna přibližně 85 cm do těžké jílovité hlíny. Také zásyp byl tvořen jílovitou hlínou, která byla jen stěží rozlišitelná od žlutavého podloží. Tvar hrobové jámy orientované směrem východ – západ byl obdélný se zaoblenými rohy. Kosterní pozůstatky byly vlivem agresivního prostředí špatně dochovány. Bylo však možné rozlišit skelet jedince orientovaný ve směru hrobové jámy od západu k východu, přičemž lebka spočívala v západní části a nohy směřovaly k východu. Hlava byla stočena na pravou stranu, takže mrtvý hleděl k jihu. Ruce, pokud se zachovaly, byly nataženy podél těla. Nohy nebyly pokrčeny. Pod rozpadlou lebkou (asi 1,5 cm pod ní) se nacházel šperk (resp. industrie) tvaru vrbového listu. Za hlavou zemřelého byly nalezeny dva silexové úštěpy (rydlo na čepelovitém úštěpu hnědého rohovce a vějířovitý úštěp hnědého pazourku). Dolní polovina pravého předloktí byla modrozeleně zbarvena od měděnky. Podle výpovědi nálezců se jednalo buď o manžetový nebo delší spirálový náramek, který byl tak stráven, že se zcela rozpadl. Na předloktí údajně tvořil „pruh zelené krupice.“ Dále se prý našel v oblasti hrudníku zelený terčík („knoflík“), který nálezcí pohodili. Jeho bližší popis nebyli schopni podat.

K nálezové zprávě Jiřího Pavelčíka je přiložen též antropologický posudek, jehož autorem je Jan Pavelčík, který uvádí: „...*Kostra nacházející se v hrobě ležela naznak. Ve vlhkém prostředí byla značně strávena. Zejména distální části končetin chyběly úplně. Zbytky dlouhých kostí, pokud se zachovaly, mají epifyzy zničeny. Lebka je rozpadlá a obličejová část úplně chybí až na malou část horní čelisti. Kostí byly jednak částečně stráveny, jednak se při vyzvedávání rozpadávaly, protože byly vlivem vlhkosti změkklé. Při čištění pak nebylo lze*

lepkavé bláto ze žlutky od kostí oddělit. Z lebky se zachovaly aspoň částečně kosti temenní, čelní a týlní. Jsou sice rozpadlé na nepravidelné části, ale bylo je možno částečně zrekonstruovat. Již při pohledu v hrobě, pak i u rekonstrukce bylo lze soudit, že se jedná o lebku dolichokranní... Z toho vyplývá lebeční index 65,1. Pravá kost spánková je dosti zachovalá. Má...patologické výrůstky a kruhovitě války, pravděpodobně po nějakém hnisavém procesu nebo vředech. Levá kost spánková je mnohem méně zachovalá a zdá se, že na ní podobných patologických jevů nebylo. Z maxily zbyly 4 zuby spojené zbytkem procesu alveolaris. ... Zuby jsou velmi okousány, asi o polovinu své délky. Alveola u P2 má patologické drobné výrůstky. Dolní čelist se zachovala poměrně dobře. ... Čelist má úplný chrup, přičemž levá M3 nenarostla. Z ostatních částí lebky je ještě zachován úlomek očníce a zlomek kosti týlní ... Z horních končetin jsou zachovány oba humery, ale jen ve své distální části. Obě hlavice humerů byly stráveny v hrobě. K pravému humeru přiléhá hlavice ulny s olecranem, kdežto hlavice radia chybí. Distální konec radia je zachován. Nalezla se i část patologicky zduřelé kosti, snad z levého radia (?). Dolní končetiny poskytly jen levý korpus femori a ulomenou z něj hlavici. ... Celý femur odhadem mohl být dlouhý maximálně asi 450 mm. Odpovídá to tělesné výšce asi 167 cm, tj. střední postavě. Korpus femori je ztlustělý, povrch kosti je zdrsnatělý a celá kost je proti normálu velmi těžká. Jedná se zde asi také o patologický jev na povrchu kosti, který se projevil i na váze. Rovněž zlomená část druhého (pravého) femuru jeví tento zdrsnatělý povrch, svědčící o nějaké chorobě. Úlomek tibie má toto zdrsnatění mnohem slabší. Dále jsme ještě našli úlomky tří žeber a zlomek krčního obratle.“

Souhrnně lze konstatovat, že dle výpovědi antropologického materiálu byl do hrobu uložen muž střední postavy (167 cm), starší 50 let (všechny švy na lebce byly srostlé). Víceero jeho kostí bylo stíženo patologickými změnami. Snad nepochybíme, budeme-li tvrdit, že v hrobě spočinul muž v pokročilém věku trpící nemocí.

Jak plyne z popisu nálezové situace, výbava dolnoněmčanského hrobu je akeramická, tvořená dvěma kamennými artefakty, industrií tvaru vrbového listu a pravděpodobně ještě dvěma dalšími kovovými předměty (z bronzu nebo mědi). Takováto skladba posmrtné výbavy plně vyhovuje našim představám o pohřebním ritu nitranské kultury. Zmíněný předmět tvaru vrbového listu se může vyskytovat v podobě vlasové ozdoby, náramku, ale také napříměný, využívaný jako nožik. Jeho poloha pod hlavou pohřbeného jedince by napovídala variantě vlasového šperku, proti čemuž však svědčí jeho rovný tvar. Ten však mohl být druhotně narovnan při vyzvedávání nebo zpracování nálezu. Přítomnost vlasové ozdoby nepřekvapí ani v mužském hrobě, i když u žen se vyskytuje častěji (Furmánek – Veliačik – Vladár 1991,

284-285). Dalším předmětem uváděným v hrobě je silně zkorodovaný a rozpadlý předmět zachycený v dolní polovině pravého předloktí. Jak soudí Jiří Pavelčík (NZ č.j. 1461/68, ArÚ Brno), mohlo by se jednat o spirálový nebo manžetový náramek. Snad by mohlo opět jít o náramek tvaru vrbového listu, i když pruh korodovaného kovu byl patrně širší. V tomto případě bych se přiklonil spíše k náramku spirálovitému, který se vyskytl například v ženském hrobě nitranské kultury v Holešově (Ondráček – Šebela 1985, 34, 100, 145), který měla pohřbená navlečený též na pravém zápěstí. Nejméně obvyklým kovovým artefaktem uváděným z hrobu je „zelený terčík nebo knoflík“ z hrudní oblasti, který však při příchodu archeologa již také nebyl k dispozici. Není mi známo, že by se v nitranské kultuře takový kovový artefakt vyskytoval, i když v únětické kultuře jsou různé druhy terčíků poměrně obvyklé (srov. např. Filip 1948, 183, obr. 39). Další možností interpretace tohoto předmětu je, že by se jednalo o bronzovou součást náhrdelníku z kostěných korálek, které byly vlivem agresivního prostředí nenávratně stráveny. Kostěné náhrdelníky jsou v nitranské kultuře poměrně časté a někdy bývají opatřeny kovovým rozdělovačem. I tato varianta má však řadu slabín. Přítomnost a zařazení tohoto předmětu tak zůstává bez vysvětlení, nehledě na možnost zpochybnění svědectví nálezce. K celkovému popisu posmrtné výbavy zemřelého muže chybí oba kamenné artefakty. Výskyt štípané industrie v hrobech nitranské kultury je příznačný po celou dobu jejího trvání. Hojný je například na pohřebišti v Holešově (Ondráček – Šebela 1985), kde také surovinově dominují rohovce i silicity vyskytnuvší se v dolnoněmčanském hrobě.

Poslední úvahy je nutné věnovat pohřebnímu ritu. U mužů byla v drtivé většině dodržována skrčená poloha na pravém boku, hlavou k západu. Ženy byly ukládány na levém boku hlavou k východu. Obě pohlaví v hrobě spočívala pohledem na jižní (sluneční) stranu (Podborský a kol. 1993, 259). Mužský hrob z Dolního Němčí vykazuje výraznou odlišnost od převládajícího pohřebního zvyku – je uložen v poloze nznak. Zbývající „kritéria“ poloha zemřelého splňuje – hlava směřuje k západu a pohledem míří zesnulý muž k jihu. Ze 420 nitranských pohřbů v Holešově se jen jediný (hrob č. 3) blíží svým uložením nznak dolnoněmčanskému hrobu, avšak s tím rozdílem, že v Holešově byla takto pochována dospělá žena. Shoda v orientaci a způsobu uložení zemřelého existuje také s nedalekým hrobem z polohy Uherský Brod – Úlehly (viz příslušnou kapitolu), kde však byla též pochována žena, a který datujeme spíše do mladší únětické kultury. Jistou formu kontaktu nevyklučují ani nejmladší nitranské hroby z Holešova, ve kterých se vyskytují již klasické únětické koflíky a jiné nádoby odpovídající klasické fázi moravské únětické kultury (Podborský a kol. 1993, 262; Ondráček – Šebela 1985, např. str. 106, Tab.22, hrob 221, apod.). Přijmeme-li však

názor slovenských badatelů, kteří hroby s výskytem industrie tvaru vrbového listu datují do staršího období nitranské kultury (Furmánek – Veliačik – Vladár 1991, 51), nelze pohřeb z Uherského Brodu – Úlehlů s dolnoněmčanským pohřbem dávat do těsnější souvislosti. I když dataci hrobu z Dolního Němčí nelze přijímat absolutně a bez výhrad, musíme se spokojit spíše jen s obecným konstatováním, že nejvýchodnější oblasti Moravy si i ve starší době bronzové zachovávaly mnohá specifika a tradice odlišné od lépe prozkoumaných regionů Pomoraví a jihozápadního Slovenska. Relativitu našich závěrů v tomto případě podporuje i článek Jana Pavelčíka, ve kterém poprvé zveřejnil nitranský hrob z Dolního Němčí (Pavelčík 1978a, 137). V něm přímo uvádí: „*I was unable to see the remains of the skeleton. Before my arrival they had been set in concrete at the bottom of the pit.*“ Znamená to tedy, že Jan Pavelčík kostru v hrobové jámě vůbec neviděl? Nakolik lze věřit svědectví a popisu o uložení kostry? Tyto otázky patrně zůstanou nezodpovězeny...

3.6.5. Havřice – Nad Stavem (Okluček, Nad Vazovým mlýnem)

Tyto tři polní tratě leží v těsné blízkosti Uherského Brodu – Kyčkova, avšak již na katastru Havřic. Vzhledem k jejich těsné blízkosti, resp. překrývání je popisují jako jednu lokalitu. K dispozici máme starší údaje Červinkovy (1902, 182) a také nálezy ze sběrů Jana Pavelčíka (Tab.LXIII), které jsou uloženy v uherskobrodském muzeu. Tyto soubory obsahovaly převážně keramiku jiných pravěkých kultur, avšak tři z nich bylo možné s jistotou do starší doby bronzové zařadit. Jedná se o dva zlomky hrdla a okraje hrncovitých nádob s charakteristickými výčnělky a blátivým drsněním povrchu (Tab.LXIII:3, 4), které se vyskytují po celou starší dobu bronzovou. Třetí fragment je zlomek přelomu hrdla a výduti leštěné (amforovitě?) nádoby s drobným lalokovitým výčnělkem, datovaný nejspíše do maďarovsko-věteřovské kultury. Nálezy, o kterých píše I. L. Červinka nebyly v MJAK nalezeny. Autor je však řadí do únětické kultury.

3.6.6. Suchá Loz – neznámá lokalita

Sekerku s postranními lištami našel učitel J. Janiš někdy na sklonku 19. století v okolí Suché Loze. Do literatury ji poprvé uvedl Jan Kučera (1908, 215). Ve svém soupise ji registruje i Karel Tihelka (1965, 35) a nejnověji figuruje též v souhrnné práci Jiřího Říhovského (1992, 78, Taf.12:156).

Typologicky ji lze zařadit mezi masivní sekerky s přímými postranními lištami a s málo rozšířeným, lehce zaobleným ostřím. Lišty jsou značně vyvinuté. Jiří Říhovský tento

typ datuje jen obecně do starší doby bronzové, a to snad do jejího staršího úseku (Říhovský 1992, 78). Inv.č. MJAK je 347.

3.6.7. Štítná nad Vlárí – neznámá lokalita

Obec Štítná nad Vlárí leží v západním předpolí Vlárského průsmyku, v severním cípu Bílých Karpat. Na její katastr je lokalizován nález fragmentu sekerky s postranními lištami. Měl být uložen v muzeu ve Vlašských Kloboukách, kde však nebyl dohledán (Říhovský 1992, 107). Z celé oblasti západního Povlárí nemáme osídlení ze starší doby bronzové doloženo. Tento důležitý, bohužel ztracený nález snad dokládá, že ani tato oblast nebyla člověku starší doby bronzové neznámá. Lze spekulovat o komunikační funkci Vlárského průsmyku ve, která je často pro starší dobu předpokládána, i když pro ni nemáme z moravské strany mnoho důkazů. Přesto je možné o nějakém spojení podél Vlárky a Dřevnice směrem na střední Moravu uvažovat. Osídlení na slovenské straně sahá od soutoku Vlárky a Váhu ve starší době bronzové ještě dále na sever (srov. Křižanová 1937, 47-50) a možným kontaktům se západními oblastmi zde brání masiv Javorníků a Beskyd. Přesto ani prostupnost těchto oblastí nelze vzhledem k novějším nálezům z počátku střední doby bronzové úplně zavrhnout (srov. Veliačik 2002, 331-338).

3.6.8. Uherský Brod – Katovka

Také Katovka je lokalitou, jejíž význam v rámci pravěkého osídlení Uherskobrodská stoupl po provedení záchranného archeologického výzkumu v souvislosti s výstavbou přeložky rychlostní komunikace I/50. Výzkum byl prováděn v roce 2000 a archeologové z brněnského ÚAPP se na tuto plochu přesunuli po ukončení prací v poloze U Bajovského mlýna. Pomineme-li nálezovou zprávu, jsou pro nás klíčovými dva předběžné publikační výstupy z pera vedoucího výzkumu (Geisler 2002a, 127-134; týž 2002b, 233-253), z kterých budu v drtivé většině případů (zejména při popisu nálezových situací) vycházet.

Pravěké osídlení „Katovky“ bylo dosud jen málo známé. Lokalitu okrajově zmiňuje Jan Pavelčík ve svém stručném přehledu pravěku Uherského Brodu (Pavelčík 1974, 172). Ucelenější obraz poskytl však teprve až záchranný archeologický výzkum v r. 2000. Morfologicky se jedná o mírnou terénní vlnu na SSV úbočí Černého kopce, která je na severu ukončena prudkým svahem, který s převýšením asi 12 m padá do nivy Olšavy. Její koryto bylo dříve značně nestabilní a jedním z meandrů byl erozí vypreparován i terénní tvar, kterým je v současnosti výšina na Katovce příkře ukončena. Směrem k západu klesá povrch Katovky

do mírné prohlubně modelované patrně dnes již neexistující vodotečí, zatímco východní část je přirozeně omezena tokem Mlýnského potoka.

Kromě sporadického neolitického osídlení byly na lokalitě zaznamenány výrazné aktivity ze starší doby bronzové (tři příkopy a s nimi související sídliště).

Nejprve byl po strojové skrývce a začištění plochy zjištěn průběh příkopu I. Odkryta byla jeho jižní a jihozápadní část, jejíž další průběh směrem k západu byl překryt skládkou ornice. Odkryv plochy za ní již pokračování příkopu neodhalil. Autor výzkumu předpokládá, že v této části byl příkop zcela snesen půdní erozí (Geisler 2002, 235). Z opačné (jihovýchodní) strany byl příkop nejspíše zničen při výstavbě areálu myslivecké stělnice. Odhadovaný průměr příkopu je 130 m. Spolu s klesajícím svahem se také snižovala šířka příkopu od 3 m v jihovýchodní části po 1,8 m na opačné straně, což podporuje předpoklad o destruktivním účinku eroze na západním úbočí Katovky. Podobně se snižovala i hloubka od 0,8 m až po 0,1 m v nejexponovanější partii příkopu. Ten byl ve dvou místech přerušen. V jihozápadní části dosahoval tento úsek (A) cca 8 m a nelze ho jednoznačně vyložit. Předpokládaný vstup do ohrazeného areálu představuje přerušení (B) o šířce 3 m, orientované k jihu. Příkop nebyl vybírán celý, pro výzkum byly vybráno sedm míst, kudy byly vedeny řezy. Číslovány byly od východu k západu (I/1 – I/7). Jejich popis doslovně přebírám z publikačního výstupu výzkumu (Geisler 2002b, 236-237).

Řez I/1: vyhlouben zemním strojem. Šířka na povrchu 3,0 m, stěny mírně šikmé, dno ploché, šířka 2,4 m, hloubka 0,8 m. Výplň ulehlá, jednolitá, tvořená šedou až černou jílovitou hlínou s množstvím oblázků. Bez nálezů.

Řez I/2: vyhlouben ručně. Východní závěr přerušení B. Vlastní mírně obloukovité ukončení příkopu tvoří nevýrazný výběžek směrem do vnitřního prostoru. Šířka na povrchu v místě řezu 2,4 m, stěny mírně šikmé, dno ploché, šířka 1,2 m, hloubka 0,9 m. Výplň ulehlá, jednolitá, tvořená tmavě hnědou až šedohnědou jílovitou hlínou s množstvím oblázků. Inv.č. 69/00-I/2-1 až 69/00-I/2-11.

Řez I/3: vyhlouben ručně. Západní závěr přerušení B. Šířka na povrchu 3,2 m, stěny mírně šikmé, dno ploché, šířka 1,9 m, hloubka 0,8 m. Výplň ulehlá, jednolitá, tvořená tmavě hnědou až šedohnědou jílovitou hlínou s množstvím oblázků. Inv.č. 69/00-I/3-1 až 69/00-I/3-27.

Řez I/4: vyhlouben ručně. Šířka na povrchu 2,6 m, stěny mírně šikmé, dno ploché, šířka 2,3 m, hloubka 0,45 m. Výplň ulehlá, jednolitá, tvořená světle hnědou prachovopísčitou hlínou. Ke změně charakteru výplně došlo v souvislosti se změnou okolního podloží. Inv.č. 69/00-I/4-1 až 69/00-I/4-18.

Řez I/5: vyhlouben ručně. Východní závěr přerušení A. Vlastní ukončení příkopu deformováno superpozicí se sídlištním objektem 18. Šířka na povrchu 1,9 m, stěny mírně šikmé, dno ploché, šířka 1,6 m, hloubka 0,3 m. Výplň ulehlá, jednolitá, tvořená světle hnědou prachovopísčitou hlínou. Superpozice: Závěr příkopu se na půdorysu překrýval s hlubší sídlištní jámou 18. Výplně nebylo možné barevně odlišit (v době výzkumu byl terén do hloubky proschlý). V horní části profilu, vedeného napříč příkopem a sídlištní jámou, však

zcela chyběla výrazná popelovitá složka charakteristická pro dolní partie výplně jámy 18 a je tedy pravděpodobné, že příkop je mladší než sídlištní objekt. Bez nálezů.

Řez I/6: vyhlouben ručně. Západní závěr přerušeni A. Vlastní ukončení příkopu půlkruhovitě. Šířka na povrchu 1,7 m, stěny mírně šikmé, dno ploché, šířka 1,4 m, hloubka 0,2 m. Výplň ulehlá, jednoduše, tvořená světle hnědou prachovopísčitou hlínou. Inv.č. 69/00-I/6-1 až 69/00-I/6-32.

Řez I/7: vyhlouben ručně. Šířka na povrchu 2,5 m, stěny mírně šikmé, dno ploché, šířka 2,1 m, hloubka 0,25 m. Výplň ulehlá, jednoduše, tvořená světle hnědou prachovopísčitou hlínou. Inv.č. 69/00-I/7-1 až 69/00-I/7-8.

Příkop II byl odhalen při rozšiřování začištěné plochy kolem prvního příkopu. Zasažoval pod skládku ornice, která musela být o několik metrů přesunuta. Jeho obloukovitý průběh byl podobný jako u prvního příkopu. Pro ověření dalšího pokračování ohrazení byla přibližně 20 m severněji, rovnoběžně se stávající sondou, skryta 2,5 m široká a 85 m dlouhá plocha. V místě předpokládaného příkopu byl vyhlouben řez II/3, který však patrně zachytil objekt, který s očekávaným příkopem není totožný. Kromě uvedeného byla sonda zcela sterilní. Byly vedeny celkem tři řezy, z toho dva zachytily profil příkopu II.

Řez II/1: vyhlouben ručně. Šířka na povrchu 5,3 m, šikmé stěny plynule přecházely do mísovitěho dna, širokého 0,6 m. Hloubka 1,6 m. Na profilu byly patrné čtyři odlišné vrstvy (jejich slovní popis viz Geisler 2002, 238). Při dně byly nalezeny zlomky zvířecích kostí a škeble. Inv.č. 69/00-II/1-1/1 až 69/00-II/1-1/77 (převážně z vrstvy 2), 69/00-II/-4/1 až 69/00-II/1-4/8 (dno příkopu).

Řez II/2: vyhlouben ručně. Šířka na povrchu 5,0 m, šikmé, mírně konvexně prohnuté stěny plynule přecházely do mísovitěho dna, širokého 0,4 m. Hloubka 2,1 m. Na profilu bylo patrných šest barevně odlišných vrstev (jejich slovní popis viz Geisler 2002b, 238). V tomto místě byl příkop v superpozici s objektem 14. Vzájemný přesah obou byl minimální, autor výzkumu se domnívá, že objekt 14 byl vyhlouben až po zániku příkopu. Inv.č. 69/00-II/2-1 až 69/00-II/2-15 (vrstva 1), 69/00-II/2-1/1 až 69/00-II/2-1/29 (vrstva 1 a 2), 69/00-II/2-3/1 až 69/00-II/2-3/76 (vrstva 3), 69/00-II/2-6/1 až 69/00-II/2-6/4 (vrstva 6, dno příkopu).

Řez II/3: vyhlouben strojem. Šířka na povrchu 10,7 m, stěny od SZ pozvolna stupňovitě a od JV příkře klesají k nerovnému dnu, širokému 8,0 m. Maximální hloubka 1,2 m. Na profilu byly patrné čtyři barevně odlišné vrstvy (jejich slovní popis viz Geisler 2002, 238). Profil je zcela odlišný od předchozích řezů a dle autora výzkumu (Geisler 2002b, 238) se nejedná o příkop zachycený předešlou sondáží. Mohlo by se jednat o rozměrnou sídlištní jámu – patrně hliník. Bez nálezů.

Snahou dalších prací bylo odhalit průběh druhého příkopu. Místo toho byl nalezen **příkop III**. Celkem bylo vyhloubeno pět sond, které ověřily průběh příkopu. Poslední z nich kopírovala hranu terasy a příkop do ní vybíhal jen v jihovýchodní polovině. Půdorys vykazuje značné nepravidelnosti. Celkově vzato uzavírá třetí příkop obloukovitě plochu přibližně 80 x 50 m. Průběh byl plynulý a bez přerušeni. Dokumentovány byly celkem tři řezy (III/1 až III/3).

Řez III/1: vyhlouben ručně. Šířka na povrchu 5,0 m, stěny plynule šikmo klesaly k plochému dnu o šířce 1,0 m. Maximální hloubka 2,0 m. Na profilu bylo patrných devět barevně odlišných vrstev (jejich slovní

popis viz Geisler 2002b, 239). Inv.č. 69/00-III/1-1/1 až 69/00-III/1-1/208 (převážně vrstva 1), 69/00-III/1-6/1 až 69/00-III/1-6/31.

Řez III/2: vyhlouben strojem. Šířka na povrchu 5,4 m, šikmé mírně konvexně prohnuté stěny, ploché dno o šířce 2,0 m. Hloubka 1,6 m. Na profilu bylo patrně sedm barevně odlišných vrstev (jejich slovní popis viz Geisler 2002b, 239). Vrstvy 4 až 7 zcela bez archeologických nálezů.

Řez III/3: vyhlouben strojem. Šířka na povrchu 5,0 m, konvexně prohnuté stěny u dna stupňovitě odsazeny, dno mírně konkávní, široké 0,8 m. Maximální hloubka 1,6 m. Na profilu bylo patrných pět barevně odlišných vrstev (jejich slovní popis viz Geisler 2002b, 240). Bez nálezů.

Kromě tří zachycených příkopů byly po skrývce ornice na ploše patrné četné sídlištní objekty (Tab.LXIX). Kromě výše zmíněné výjimky (neolit) náležely všechny věteřovské skupině. Jednalo se většinou o běžné sídlištní jámy (často s podsazeným dnem) a o několik nepravidelně rozmístěných kulových jamek. Pouze v jihovýchodním cípu skryté plochy se vyrýsovala řada sloupových jamek, které byly orientovány přibližně sever – jih. I tyto byly datovány do období věteřovské skupiny. Nacházely se již vně příkopu I, ale není patrné, o jaký objekt či stavbu se jednalo. Není naším úkolem detailně popisovat jednotlivé sídlištní objekty (viz Geisler 2002, 240-243). Zaměříme se pouze na případy významné z hlediska horizontální stratigrafie. Nejvýznamnější situaci představuje superpozice příkopu I se zásobní jámou 18. Ačkoliv autor výzkumu se domnívá, že jáma 18 je starší než příkop, provedená dokumentace o tom přesvědčivě nehovoří. Významné je však i samo zjištění, že tyto dva objekty (každý dle rozboru výplně datovaný do věteřovské skupiny) se navzájem porušují. Vyloučíme-li variantu, že příkop byl vyhloubený již dříve (o tom by mohly svědčit některé nevýrazné keramické zlomky ze dna příkopu) a že v období věteřovské skupiny byl v terénu ještě dobře patrný, znamená to, že v nedlouhém časovém úseku závěru starší doby bronzové zde existovalo jak ohrazení, tak i sídliště.

Keramický materiál získaný výzkumem je přesvědčivě datovatelný do období věteřovské skupiny. Z příkopu I pochází např. fragment původně větší nádoby s důlkovanou lištou nebo zlomek věteřovského koflíku s prohnutým hrdlem a ostrým lomem na spodní výduti (Tab.LXX). V příkopu II byl nalezen fragment ucha soudkovitého hrnku, dno větší nádoby s typickými třemi nízkými nožkami nebo okraj hrubého hrnce s výčnělkem na prohnutém hrdle (Tab.LXXI). Třetí příkop poskytl opět fragment soudkovitého hrnku, zlomek koflíku s nálevkovitě rozšířeným hrdlem a ostrým lomem, dále zlomek nádoby se svislým rýhováním a dno menší nádoby se čtyřmi drobnými nožkami (Tab.LXXII). Keramika ze všech tří příkopů náleží přesvědčivě do období věteřovské skupiny, o čemž nejlépe vypovídají fragmenty typických soudkovitých hrnků.

Materiál z objektu 18, který je patrně porušen mladším příkopem I, je také datován do starší doby bronzové. Vakovitý tvar amfory 69/00-18/51 (viz Tab.LXXV) by mohl nasvědčovat staršímu datování jámy, snad ještě do pozdně únětického či úněticko-věteřovského období, čemuž by neodporoval ani mísovitý hrnec 69/00-18/2, který má věrnou analogii v keramice z únětické fáze pohřebiště Jelšovce (Furmánek 2004, 42, kat.č.35).

Keramika z ostatních objektů náleží také do období věteřovské skupiny (Geisler 2002, 245). Výrazně sídlištní charakter výplní objektů spolu s přítomností mělkých příkopů vymezující prostor ostrožného návrší svědčí spíše pro profánní interpretaci místa. Nelze rozhodnout, zda byl jejich vznik jednorázový. Charakter obsahu výplně nasvědčuje spíše postupnému zanášení všech tří příkopů.

A priori neodmítám ani neprofánní pohnutky, které mohly vést k vyhloubení příkopu. Zejména pokud se možné symbolické jednání tvůrců ohrazení nevyklučovalo s existencí sídliště v těchto místech. V otevřené krajině mohl i malý příkop budit pocit ochrany, vymezení vůči okolí. Svou funkci plnil snad i jako zábrana ve volném pohybu dobytka.

Zajímavá, i když vzhledem k omezenému rozsahu této práce neproveditelná, by mohla být i konfrontace materiálu z Katovky a Bánova – Hradu. Publikovaná keramika (Geisler 2002), převzatá do tabulek (Tab.LXX-LXXV) ukazuje na spíše rozdílný charakter nálezů. Byli si i lidé žijící od sebe jen několik kilometrů od sebe také cizí?

3.6.9. Uherský Brod – Kyčkov

Lokalita, která se dostala do povědomí odborné veřejnosti zejména díky zachycené eneolitické komponentě (Pavelčík 1974), byla osídlena také v jiných obdobích pravěku. Výzkum zde poprvé proběhl v roce 1948 u příležitosti III. sjezdu československých archeologů pod vedením Jana Pavelčíka, který ji na počátku 40. let 20. století objevil (Pavelčík 1948, 183-192). V roce 1964 pak ve stejných místech provedl sondáž Jiří Pavelčík. O dalších deset let později prořaly naleziště meliorační rýhy (Pavelčík 1978, 137-138) a v roce 2000 byl téměř ve stejných místech proveden záchranný archeologický výzkum v souvislosti s budovanou rychlostní komunikací (Pavelčík 2003, 135-161).

Desítky let archeologického zájmu o tuto lokalitu se projeví v poměrně dobré znalosti jednotlivých etap osídlení. Evidujeme odtud nálezy lengyelského okruhu z přelomu neolitu a eneolitu. Tomuto horizontu náleží také kruhové příkopové ohrazení – rondeloid. Značně fragmentární je nálezový soubor kultury s kanelovanou keramikou a méně početná kolekce náleží též starší době bronzové, o které bude pojednáno posléze samostatně. Staršími

výzkumy (1948, 1964) bylo zachyceno také sídliště platěnické fáze kultury lužických popelnicových polí. Výrazné archeologické památky z této levobřežní terasy Olšavy řadí polohu Uherský Brod – Kyčkov mezi nejvýznamnější a nejznámější lokality jihovýchodní Moravy.

Horizont osídlení starší doby bronzové je podchycen značně útržkovitě. Bohužel jen neúplné informace máme k pohřebišti (resp. dva hroby), které bylo zachyceno v roce 1974 při melioračních pracích v prostoru Kyčkova. První hrob se nacházel asi 1 m pod úrovní terénu v jedné z odvodňovacích rýh. Proto byla ventrální část skeletu značně porušena. Přesto podle zbytků lebečních kostí, lopatek, žeber, pánve a částí horních a dolních končetin náležel skelet asi 25letému muži, vysokému 150-160 cm. Mrtvý ležel v hrobové jámě orientován směrem východ – západ, s hlavou k východu (Pavelčík 1978a, 137-138). Jan Pavelčík bohužel neudává, zda byla kostra skrčená, ani kam směřoval pohled zesnulého jedince. Pravá strana kosti týlní, poblíž lambdového švu byla zbarvena měděnkou. V blízkosti ní byla nalezena malá měděná drátěná záušnice, kousek bronzu a škeble velevrubu. Asi 50 m dále k hraně terasy byl při kopání zcela zničen další hrob. Autor zařadil díky přítomnosti drátěného šperku tento hrob též do nitranské kultury (Pavelčík 1978a, 138). Tato datace se zdá být správná, ačkoliv není úplná. Podporu lze spatřovat též v orientaci skeletu, která neodporuje zvykosloví nitranské kultury (Furmánek – Veliačik – Vladár 1991, 283-284; Ondráček 1972, 168; Podborský a kol. 1993, 259). Zásadní údaj, totiž na kterém boku mrtvý leží (a tudíž kam směřuje zesnulý svým pohledem), případně zda není pohřben v poloze nznak, však v Pavelčíkově popisu postrádáme. S vysokou mírou pravděpodobnosti tak lze říci pouze to, že hrob, případně oba hroby, náleží do starší doby bronzové. Datace do nitranské kultury není v současnosti ověřitelná, i když mnohé tomu nasvědčuje.

Jen o několik desítek metrů jižněji, dále od hrany terasy, která se svažuje k řečišti Olšavy se rozkládalo sídliště ze starší doby bronzové. Jeden objekt byl prozkoumán v roce 1964 a další dva byly zachyceny záchranným archeologickým výzkumem v roce 2000.

Objekt 14/64:

Jednalo se o jámu (14/64), která se nacházela v superpozici s mladším, halštatským, objektem 8/64. Kruhové ústí objektu přecházelo do válcovitých stěn a v rovné dno. Výplň byla tvořena hnědým, kompaktním zásypem s ojedinělými drobnými uhlíky (NZ ArÚ Brno, 695/1967, 37)

Rozměry: 80 x 85 x 30/60 cm (Pavelčík 2003, 157).

Popis nálezů:

Jelikož se nálezy z jámy 14/64 nepodařilo dohledat (Muzeu JAK nebyly předány), nelze jejich slovní popis podat.

Objekt 2/00:

Jáma měla kruhové ústí a nepravidelně se dížovitě zahlubovala. Zaklenutí činilo až 14 cm. Pouze severní stěna byla téměř kolmá a podsazení zde dosahovalo jen asi 5 cm. Výplň tvořila černá hlína, která byla ve hloubce 6 cm přerušena žlutavým 8-10 cm silným proplátkem, pokrývajícím celou východní polovinu objektu. V severovýchodním sektoru jámy jsme narazili na tři šupinovitě poskládané mlecí podložky. Jižně od nich se nacházela z části pod zaklenutí zasunutá rozsedlá nádobka. V západní polovině jámy ležela v hloubce 111 cm kostrička dítěte (novorozeně?, nedonošený plod?). Zemřelé dítě leželo na zádech, hlavou k západu (azimut 275°). Lebka byla rozpadlá na jednotlivé fontanely a rozmáčknutá tíhou zásypu. Levá (Jiří Pavelčík uvádí pravou, což je však v rozporu s kresebnou dokumentací) ruka ležela na břišní krajině dlaní vzhůru (prsty ležely na pánvi). Pravá ruka byla natažena podél těla a prsty zasahovaly pod pánev. Nohy mělo dítě lehce doleva pokrčeny. Tam směřovalo i levé chodidlo. Poloha pravého je neznámá, protože nebylo vypreparováno a zůstalo v hlíně, s kterou byl skelet vyzdvižen. Délka dítěte byla in situ 56 cm. Za hlavou dětské kostry byla nalezena kůstka z ptačí letky s hrbolky a vedle (již pod zaklenutím) rohovcová čepel.

Rozměry: 174 x 120 x 81/127 cm

Popis nálezů:

1. Hrněk plynulé, esovité profilace s nižším, nálevkovitě rozšířeným hrdlem. Maximální výduť posazena vysoko, v horní třetině nádoby. Konické tělo není odsazeno od rovného dna. Patrně původně zaoblený okraj je silně olámaný. Pravidelně tvarované páskované ucho se klene z podhrdlí a nasedá svým kořenem na maximální výduť. Část nádoby se nedochovala, proto nelze vyloučit, že byla původně dvouuchá. Hrněk byl vyroben z hlíny lehce ostřené keramickou drtí a jemným křemitým pískem. Nádoba byla černě vypálená, část je sekundárně přepálena dočervena.

2. Rohovcová čepel. Obě hrany nesou stopy retuše.

3. Kost z ptačí letky s přirozenými hrbolky běžícími v linii. Obě kloubní hlavice chybí

4. Čtvrtina mlecí podložky z jemnozrnného, šedohnědého pískovce. Původně měla patrně obdélný tvar. Pracovní plochu má rovnou.

5. Menší mlecí podložka lichoběžníkovitého tvaru z křemičitého pískovce. Podstava byla osekána do roviny.

6. Menší mlecí podložka oválného tvaru z jemnozrnné droby s prohnutou pracovní plochou. Podstava je rovná a zabroušená.

7. Zlomky větší nádoby, vyrobené z plavené hlíny ostřené separovaným pískem. Šedočerný povrch byl opatřen blátivým drsněním (tzv. cákance ☹).

8. atypické střepe

9. zlomky mazanice

10. zvířecí kosti (podle Pavelčík 2003, 146-147)

Objekt 5/00

Tato jáma se nacházela asi poněkud stranou od objektu 2/00 (pracovně byla tato poloha označována jako „pole nad Srnského zahradou.“

Její kruhové ústí se zprvu jevilo jako nepravidelné, po odebrání svrchní části výplně však vyšlo najevo, že se na západní stěnu objektu napojoval výklenek. Vyplňovala ho šedožlutá hlína. Nevýrazné půdní poměry však nedovolily rozhodnout, zda se jedná o superpozici se starším objektem anebo je výklenek stavebním doplňkem jámy. Vlastní objekt se zahluboval konicky – ke dnu nálevkovitě zužoval. Ve hloubce 104 cm od hrany ústí vytvářela stěna 8-10 cm široký schůdek, který na severní straně v délce 70 cm chyběl. Svrchní část výplně

tvořila sytě černá hlína, která byla ve střední části poměrně sytká a obsahovala střepy z rozrušené nádoby a zlomky mazanice. Směrem ke stěnám byl zásyp kompaktnější s menším množstvím nálezu. Spodní část jámy byla vyplněna hnědožlutou hlínou, do níž se svrchní černý zásyp kotlovitě zahluboval. Nade dnem prostupovaly hnědožlutou hlínu sprašové proplástky o síle asi 8 cm. Dno se mírně k východu sklánělo a jeho plochu zbrzdila řada plytkých jamek. Severní část dna (asi $\frac{2}{3}$ plochy) pokrývala 2-4 cm silná vrstvička popelu. Nálezy směrem ke dnu řídly. Na povrchu dna bylo nalezeno několik střípků, které náležejí patrně k výše zmíněné nádobě.

Rozměry: 182 x 184 x 68/234 cm, dno 138 x 138 cm

Popis nálezů:

1. část hrdla a těla menší baňaté nádoby s plynulou profilací a mírně ven vyhnutým hrdlem. Byla vyrobena z jemně plavené, oxidačně pálené hlíny. Vnější povrch byl hlazený, načervenalé barvy, uvnitř šedý.
2. Část prohnutého hrdla větší nádoby se zaobleným okrajem nese na bázi kořen páskového ouška. Střep je vlivem druhotného přepálení našedlé barvy, porézni a lehký.
3. Dva zlomky páskového ucha, které náleží patrně č. 2.
4. Zlomek zaobleného okraje tmavě hnědé nádoby s hlazeným povrchem. Hrdlo je lehce prohnuté.
5. Kořen širokého páskového ucha.
6. Zlomek dna větší nádoby.
7. Zlomek výduti tenkostěnné nádoby.
8. Střepy z velké, částečně přepálené nádoby, jejichž povrch byl upraven blátivým drsněním.
9. Fragmety větší, původně hlazené nádoby.
10. Ústěp hnědé rohovce nepravidelně čtvercového tvaru.
11. Pískovcový valoun s patrným zvrstvením, snad se jedná o artefakt.
12. Zlomky nezdobené keramiky.
13. Hrudky vypálené mazanice, z nichž jedna nese otisk dřevěné konstrukce. (podle Pavelčík 2003, 150)

Fragment zachyceného sídliště představuje cenný doklad starobronzového osídlení v Poolšavi. Přestože byl výzkum z větší části proveden teprve nedávno, při analýze a interpretaci jeho výsledků se setkáváme s mnohými obtížemi. Celkové zhodnocení keramiky je možné jen s výhradami, poněvadž materiál z výzkumu nebyl předán Muzeu JAK v Uherském Brodě k uložení. Jsme nuceni proto vycházet výhradně z nepostačující publikace autorových výsledků (Pavelčík 2003, 135-161). Další závažnou překážkou je neexistence celkového plánu výzkumu. Nelze si tudíž udělat představu o prostorových vztazích na lokalitě. Výjimkou je již dříve publikovaný plán kyčkovského rondelu s vyznačením starších výzkumů (Tab.LXXVII), kde je přehledně lokalizován objekt 14/64. Ten se nachází asi 1 m západně od lengyelského rondelu. Nově zachycené jámy však prostorově fixovány nejsou a jen autorův popis (viz výše) by mohl naznačovat větší vzdálenost mezi nimi. Nevíme také jaký je vztah mezi sídlištními objekty a zachycenými hroby. Jisté je jen to, že výzkum z roku 2000 nezachytil (kromě těla novorozence z odpadní jámy na sídlišti) nic, co by nasvědčovalo pokračování předpokládaného pohřebiště jižním směrem. Dva hroby ze starší doby bronzové

(viz výše) se nacházely poněkud severněji (za informaci děkuji M. Polákovi), blíže k hraně terasy, kam výzkum z roku 2000 již nezasáhl. Další možné hroby tak mohly být již v dávnějších dobách zničeny meandrující Olšavou. O erozivní činnosti řeky se zmiňují některé starší zprávy (např. NZ č.j. 1894/47, ArÚ Brno) a počítá se s ní také v případě neúplného kruhového ohrazení na blízké poloze Uherský Brod – Katovka (Geisler 2002b, 233-253).

Ze všech (tří) objektů publikovaná keramika vykazuje znaky, které si vyžadují opatrný hodnotící přístup. Kromě technických prvků (výčnělky, různé druhy drsnění povrchu, apod.) nejsou dochované artefakty opatřeny výzdobou, což je obecně charakteristické mj. i pro starší dobu bronzovou. Při rozboru keramiky tak největší oporu spatřujeme v její morfologii. Podívejme se nejprve na předměty, které obsahovala výplň objektu 14/64.

Z nálezů je třeba zmínit zejména drobný šálek (Tab.LXXIX, přír.č. 478) s nálevkovitě rozšířeným hrdlem, které plynule, esovitě přechází v konický spodek. Páskové ucho je u něj vytaženo přímo z okraje a klene se až k maximální výduti. Je to jediná úplně dochovaná nádobka z tohoto objektu a patrně na základě ní Jiří Pavelčík (1974, 6) datoval tuto jámu do „pozdního věteřovského stupně.“ Nověji pak (Pavelčík 2003, 157) uvádí, že všechny tři objekty patří mladší únětické kultuře. Představený šálek se v únětické kultuře skutečně vyskytuje. Z Moravy i Slovenska je známe především z hrobových nálezů. Poměrně čteně se vyskytovaly na pohřebišti v Moravské Nové Vsi – Hruškách (Stuchlík – Stuchlíková 1996, Obr.18:11, 15, Obr.19:3, 21), kde tento tvar autoři označují jako hrnky. Hroby, kde se tyto nádoby vyskytly datují autoři do starší únětické kultury. Šálky podobné našemu se však běžně objevují i na pohřebištech klasické fáze. Příkladem poslouží Rebešovice (Ondráček 1962, obr.47:1, obr.48:1, obr. 53,7). Podobné nálezy máme i ze Slovenska – kde byly drobné šálky s uchem vytaženým z hrdla nalezeny na pohřebišti v Rumanové (Furmánek – Veliačik – Vladár 1991, Obr.4: 19, 25), které též náleží klasické fázi únětické kultury. Pro úplnost je však nutné uvést, že šálek obdobné profilace registrujeme též z hrobu 78 z holešovské nekropole (Ondráček – Šebela 1985, 21, Tab.10:22), která náleží nitranské kultuře.

Další materiál z jámy 14/64 lze obecně zařadit pouze do starší doby bronzové. Jedná se o části esovitě profilovaných hrncovitých nádob (resp. s prohnutým hrdlem, srov. např. Stuchlík 1984, 179, obr.3:1-9) (Tab.LXXIX, přír.č. 485, 486, 487) nebo různé druhy keramických zlomků s výčnělkou posazenými v horní třetině nádoby (Tab.LXXIX, přír.č. 493, 494, 495). Chronologicky citlivější je fragment výduti nádoby s třikrát přeseknutým horizontálně protaženým výčnělkem (Tab.LXXIX, přír.č. 496). Tento prvek se objevuje patrně až v klasické fázi věteřovské skupiny. Ze sídliště Bulharech, které S. Stuchlík (1984,

183-184) datuje do nejmladšího věteřovského období máme hrncovitu nádobu s krátkou horizontální lištou přerušovanou důlkou (Stuchlík 1984, Obr.3:10). Z Budkovic je uváděno několik podobných nádob s protáhlým výčnělkem, který je buď přesekávaný (Ondráček – Stuchlíková 1982, Tab.22:3) nebo důlkovaný (Ondráček – Stuchlíková 1982, Tab.22:1, Tab.32:10,13). V maďarovské skupině se tento prvek vyskytuje na více typech užitkové keramiky a to především v její poklasické fázi (Točík 1964, 40, obr.20).

Zbývající keramika je chronologicky málo citlivá. Svislé prstování (Tab.LXXX, přír.č. 498) je oblíbeným způsobem úpravy hrubších nádob po celou dobu bronzovou. Další keramické zlomky již vypovídají pouze o svém pravěkém stáří.

Nastíněná datace bohužel není uspokojivá. Stojí proti sobě dva prvky, přičemž první z nich je datován do starší (eventuelně i klasické) fáze únětické kultury (nelze však vyloučit i nitranskou), zatímco fragment nádoby s přesekávaným horizontálně protaženým výčnělkem je typický pro závěrečné období věteřovské skupiny. Jisté tak je patrně pouze starobronzové stáří objektu.

Jáma 2/00 již nemůže být tak detailně analyzována, poněvadž musíme vycházet pouze z příslušné studie Jiřího Pavelčíka (2003, 11135-161). K dispozici máme vyobrazení tří předmětů (Tab.LXXX, 1, 2, 3) a slovní popis několika dalších (přehledně viz výše). Nejúplněji dochovaný je hrnek esovité profilace s nižším, nálevkovitě vyhnutým hrdlem s maximální výduť v horní třetině nádoby. Odtud se klene směrem k podhrdlí páskové ucho. Pro tento typ nádoby existuje jen málo analogií, daleko častější je hrnek s mírně prohnutým hrdlem a uchem vytaženým přímo z okraje nádoby směrem na podhrdlí. Takový pochází například z nedalekého únětického ženského hrobu na lokalitě Uherský Brod – U Bajovského mlýna, resp. Trdllov (Podborský 2004, Obr.3:3). Může se však vyskytnout už i v protoúnětické kultuře (srov. Stuchlík 2001, 174, Obr.7:3). Ucho kyčkovského hrnku se však klene z podhrdlí na maximální výduť a pro takový typ nádoby hledáme analogie jen těžce. Jiří Pavelčík (2003, 157) si povšiml podobnosti s staroúnětickým hrnkem z Velkých Pavlovic (Podborský a kol. 1993, Tab.156:1) a dále též s obdobnou, i když baňatější nádobkou ze slovenského pohřebiště v Matúškove (Furmánek – Veliačík – Vladár 1991, Obr.4:21), které náleží tzv. hurbanovskému typu únětické kultury, který je znám především z Reineckeého stupně BA2 (k tomu srov. Mítáš 2004, 281-300). Patrně nejbližší analogii, datovanou do únětické kultury, představuje hrobový nález hrnku ze Šardiček. Ten je svou profilací a posazením ucha téměř totožný, má však více rozevřené ústí (Tihelka 1953, Obr.14:9).

Další keramiku již nelze blíže zhodnotit, snad jen blátivé drsnění, o které Jiří Pavelčík (2003, 157) částečně opírá celkovou dataci objektu do „předvěteřovsko-maďarovské fáze

únětické kultury“ se také vyskytuje průběžně jak v únětické kultuře, tak i ve věteřovské skupině. Do kolekce nálezů z objektu náleží také rohovcový artefakt. Štípané industrii se před časem věnoval L. Šebela s kolektivem (Přichystal – Šebela – Kopacz 2004, 125-132). Ačkoliv její výskyt nedosahuje takových měřítek jako ve starším pravěku, není její přítomnost překvapivá. V případě Uherského Brodu – Kyčkova je však pravděpodobné (vzhledem k neobvyklé použité surovině), že štípaná industrie se mohla dostat do objektů druhotně jako intruze (Přichystal – Šebela – Kopacz 2004, 130).

Rohovcový artefakt snad mohl mít souvislost s kosterními pozůstatky novorozence, které byly nedaleko něj, při dně objektu 2/00 nalezeny. „Pohřby“ jedinců různého stáří přímo v sídlištních jamách jsou pro starší dobu bronzovou poměrně příznačným jevem. Zajímavá je skutečnost, že byl v jámě dislokován velmi mladý jedinec. Podle Jiřího Pavelčíka šlo buď o novorozence nebo dokonce o nedonošený plod. Ve svém výstupu však takto konstatoval ještě před příslušným antropologickým posudkem (Pavelčík 2003, 144-146), a proto nelze toto určení přijímat bezvýhradně. Přesto je zřejmé, že dítě bylo v době úmrtí velmi mladé. V únětické kultuře, kam pravděpodobně objekt patří, se pohřby dětí vyskytly v řadě případů z Čech i z Moravy. Pohřeb takto mladého dítěte je však ojedinělý a blíží se mu snad jen skelet jednoletého dítěte v jámě z Rajhradu, který uvádí M. Salaš (1990, 284) ve svém soupisu podobných situací z Čech a Moravy. Uložení kostry hlavou k západu řadí tento pohřeb ke druhé nejčastější variantě orientace skeletu u podobných nálezů na Moravě, což kontrastuje s územím Čech, kde tento způsob uložení nebyl zaznamenán (Salaš 1990, 289). Přestože nelze rozhodnout, zdali je také poblíž nalezený rohovcový artefakt, několik fragmentárně dochovaných mlecích podložek a ptačí kůstka součástí pohřbu, je tento nález odrazem zvláštního vztahu živé populace k předčasně zemřelému děťátku (a to zejména vzhledem ke zřejmé intencionalitě „pietní“ polohy jedince v jámě).

Komplexní analýza výplně celkem přesvědčivě ukazuje na starobronzové stáří jámy, o dataci do únětické kultury však lze polemizovat.

Třetí a zatím poslední objekt z Uherského Brodu – Kyčkova je označen číslem 5/00. Publikovaná keramika však svou profilací naznačuje pouze obecnou dataci do starší doby bronzové. Stejně tak i rohovcový artefakt se ve starší době bronzové běžně objeví. Méně vyhnuté okraje nádob Tab.LXXX:1, 2) téměř vylučuje dataci do věteřovské kultury. Náznak vakovitého pokračování u nádoby 2 (Tab.LXXX:2) by mohla odpovídat starší (?) únětické kultuře.

Objekty ze starší doby bronzové z polohy Uherský Brod – Kyčkov jsou svým tvarem i obsahem výplně zcela běžné pozůstatky pravěkého zemědělského sídliště. Tuto tezi podporují

mj. i mlecí (resp. třecí) podložky sloužící ke zpracování úrody. Tvar jam nevybočuje z obecného pravěkého úzu (srov. např. Bouzek – Koutecký – Neustupný 1966, Fig.5-14, apod.) a lze počítat s jejich původně skladovací a později odpadní funkcí. Fragmenty vypálené mazanice svědčí o nadzemních stavebních konstrukcích (srov. Vencl 1991, 406-411).

Bez zveřejnění celkového plánu všech etap výzkumů s vyznačením objektů však nelze vyřešit otázku chronologie. Za současného stavu nelze souhlasit se synchronizací Jiřího Pavelčíka (2003, 157) do jednoho časového horizontu, který navíc na základně nevýrazných a chronologicky málo citlivých prvků ztotožňuje s dalšími lokalitami v regionu. Předložená analýza dosvědčuje pouze starobronzové stáří všech tří objektů. Nelze však vyloučit jejich nestejnou dobu existence, a případně i rozdílné kulturní zařazení, přestože jako nejvíce pravděpodobným se jeví jejich únětický charakter.

3.6.10. Uherský Brod – neznámá lokalita

„Vedle množství pravěkých kamenných nástrojů známých tvarů sekyrových a mlatových, vyskytují se občas, ale vždy dosti vzácně, zvláštní kamenné artefakty, kterým jest společným a charakteristickým znakem žlábek, do něhož vkládalo se pouto vážící nástroj k toporu.“ Takto již před téměř sto lety charakterizoval A. Procházka (1908, 120) třídu artefaktů, u níž naše znalosti nepokročily o mnoho kupředu. Za první soupis moravských sekeromlatů s kruhovým žlábkem lze považovat právě výše zmíněnou práci (Procházka 1908, 120-129), po níž následuje též podobný přehled K. Tihelky (1966, 689-694). Mezi nástroje tohoto druhu je nutné přičíst i nález bez bližších okolností, který je ve sbírkách uherskobrodského muzea evidován pod inventárním číslem 273 pouze s udáním místa naleziště – Uherského Brodu (NZ č.j. 108/66, ArÚ Brno). Do masivní kamenné palice je vtesán mělký obvodový žlábek (Tab.LXXXIV:4), který podle některých názorů sloužil k uchycení pružného dřevěného pořízka, k přímému uchycení prstů nebo se jedná o stopy po úvazu šňůry či lana (Tihelka 1966, 689; Žebrák 1987, 260). Obecně je tato skupina nálezů nejčastěji kladena do starší doby bronzové, a to především do únětické kultury (Podborský 1974, 67; Tihelka 1966, 689-694). Soudí se, že tento druh mlatů se používal k drcení měděné rudy, což potvrdily i některé spektrální analýzy pracovních ploch těchto nástrojů (Podborský 1974, 67). Ze Slovenska máme jejich nálezy doloženy přímo z kontextu pravěkých, avšak též recentně využívaných těžebních polí v poloze Špania Dolina-Piesky, kde byl v omezené míře realizován i záchranný archeologický výzkum (Žebrák 1987, 257-267). Datace je však v tomto případě vzhledem ke složitým nálezovým okolnostem (sekundární uložení

nalezených artefaktů) velmi široká a pohybuje se od eneolitu po dobu bronzovou (nejnověji Furmánek 2004, 25-28).

Sekeromlaty se žlábkem lze typologicky rozčlenit do několika kategorií, přičemž jednotlivé varianty se vyskytují na širokém území nejen v Čechách, na Moravě a na Slovensku, ale i v ostatních oblastech Evropy. Náš exemplář bychom nejspíše zařadili do třídy oboustranných mlatů s centrálním obvodovým žlábkem. Vedle nich je nutno rozlišovat sekeromlaty se sedlovitým žlábkem, u kterých se uvažuje i o jakési symbolické funkci (Turek-Daněček 2000, 251-260). Pravděpodobná však bude v obou případech spíše pracovní funkce kamenných nástrojů se žlábkem. Masivní nástroje tohoto typu mohly mít poměrně široké využití.

3.6.11. Uherský Brod – plynová kotelna

V roce 1974, při stavbě plynové kotelny, která náleží k tehdy budovanému novému sídlišti, došlo opět k nálezům lidských kosterních pozůstatků. Jediným zdrojem informací je opět krátký článek Jana Pavelčíka (1978a, 137), který patrně i tento hrob zachránil před úplným zničením. Nálezy, které odtud Pavelčík uvádí, se mi však bohužel nepodařilo v uherskobrodském muzeu nalézt, proto o nich můžeme víceméně pouze spekulovat. Hrob byl nalezen v poloze, která by se též dala označit tratí Úlehly, avšak od pohřbu ženy se psem ze starší doby bronzové (viz příslušné heslo), jej dělí přibližně kilometrová vzdálenost. Proto tedy používám odlišného označení.

K nálezové situaci máme informací jen poskrovnu. Zbytky pohřbu byly objeveny přibližně 2 m pod úrovní terénu. Lebka nalezená v hrobě náležela asi padesátileté ženě (lebeční švy byly z poloviny uzavřené). Hrobové přídatky sestávaly ze srnčí čelisti, zubů a zlomků dlouhých kostí hovězího dobytka. Dále byly nalezeny úlomky leštěné černé keramiky a také hnědé drsnější nádoby opatřené svislým prstováním. Objeveny byly též spečené kousky hlíny a velké hliněné tkalcovské závaží. Nález byl učiněn v blátivém, zaplavovaném výkopu a bylo těžké rozlišit, zdali se jednalo o hrob nebo o objekt jiného účelu (zásobní jáma?). Závěrem Jan Pavelčík dodává, že hrob řadí díky nálezům keramiky a přítomnosti zvířecích kostí do nitranské kultury.

Jak již bylo řečeno, nebylo možné tyto nálezy revidovat. Proto se musíme spolehnout na zjištění, která provedl Jan Pavelčík. Bohužel se nijak nevyjadřuje k poloze kostry, což značně omezuje naše úvahy. Je možné, že kostra byla při stavebních pracích natolik porušena, že tato informace nenávratně zmizela. Opět jsou v hrobě přítomny zvířecí kosti (pozůstatky

masitého milodaru?), stejně jako tomu bylo například u ženského hrobu se psem z Uherského Brodu – Úlehlů. To by dataci do nitranské kultury neodporovalo, zvířecí kosti se totiž vyskytují v hrobech velmi často. Daleko méně častěji byly do nitranských hrobů vkládány keramické nádoby (pouze 5-8 procent pohřbů obsahovalo keramiku). Naopak v únětické kultuře se běžně vyskytnou 2-3 nádoby (Podborský a kol. 1993, 259), což by tomuto hrobu odpovídalo. Podle popisu byly fragmenty první nádoby černě leštěné. Pokud se však v nitranské kultuře hrobová keramika vyskytla, jednalo se vždy o méně kvalitní, špatně vypálené kusy (Podborský a kol. 1993, 259), čemuž popis leštěných zlomků příliš neodpovídá. Další nádoba z hrobu byla opatřena svislým prstováním. To se objevuje téměř po celou dobu bronzovou jako univerzální výzdobný a funkční prvek užitkové keramiky. Uvažujeme-li však kostrový hrob s nádobou takto upravenou, můžeme vyřadit mladší a pozdní dobu bronzovou, kdy dominovala kremace. Zbývá nám střední doba bronzová, z které pohřby neznáme ani z celého širšího okolí. Té předchází starší doba bronzová s již výše zpochybněnou variantou nitranské kultury, a s další málo pravděpodobnou možností příslušnosti hrobu k věteřovské skupině, jejíž pohřby také téměř neznáme (Stuchlíková 1990, 146-157). Výčtem a vyloučením všech možností dospíváme k nejpravděpodobnější variantě, tedy že se jedná o hrob únětické kultury. Tomuto tvrzení neodporuje ani přítomná keramika, zvířecí ostatky ani hloubka hrobové jámy kolem dvou metrů. Závěrem si povšimneme tkalcovského závaží, které asi padesátiletá žena měla v hrobě při sobě. Textilní činnost je odedávna připisována právě ženám, může se tak jednat o osobu, která k této činnosti měla zvláštní avšak blíže nepopsatelný vztah.

3.6.12. Uherský Brod – Šaňákova cihelna

Dlouho známá polykulturní archeologická lokalita v Šaňákově cihelně se nachází na levobřežní terase Olšavy a je vlastně součástí hustě osídlovaného pásu, který se táhne téměř po celé délce jejího toku. Levý břeh byl často vyhledávaným místem i ve starší době bronzové, jak o tom svědčí lokality Havřice – Okluček, Uherský Brod – Kyčkov, Katovka, ad.

Pro vykreslení okolností tohoto starého nálezu uvádím alespoň výňatek z prvotní publikace Jana Kučery (1902, 93), nestora uherskobrodského muzejnictví. *„Jižně od Uherského Brodu, při ústí Korečnice do řeky Olšavy, zbudoval p. J. Šaňák, stavitel v Uh. Hradišti, cihelnu, v níž při skopávání hlíny objevilo se dosud několik kulturních jam a dva hroby se skrčenými kostrami.“*

„Jámy byly dvojího druhu: jedny obsahovaly zbytky kultury skrčených koster, jiné zbytky římskoprovinciální kultury; ...“

„Jámy s kulturou skrčených koster kryla vrstva ornice až 30 cm silná, byly rozličných rozměrů a tvarů, z čehož je patrné, že sloužily k rozličným účelům. Většina jam byla hlubší a širší, jen čtyři byly plýtké. Hlubší a širší jámy měly podobu nálevky, nebo byly delší než širší. Rozměry jejich byly celkem asi takové, jaké se udávají při podobných jamách; průřezy plýtkých jam byly kotlovité. Naplněny byly sypkou, popelnatou hlinou proloženou šikmými vrstvami žluté hlíny, v plytších byly pravidelně vrstvy čistého popele, střepiny a kosti domácích zvířat. Ony vrstvy žlutky provázela slabá vrstva šterku, z čehož jest patrné, že ona i tyto deštěm sem byly spláchnuty. Inventář těchto jam byl celkem chudý. Kromě nějaké střepiny a několika kůstek jiného neposkytl. Nejčastější byly střepiny z plochých větších okřínů s okrajem do vnitř zahnutým. Z ostatních střepin nebylo lze zjistiti tvaru nádob, z jakých pocházejí, ornamentovaná nebyla ani jediná střepina.“

„Jámy tyto byly nepochybně příslušenstvím onoho lidu, který při nich pochoval dva své zemřelé v poloze skrčené. Jeden z těchto hrobů dělníci rozkopali úplně, aniž o něm dali vědomost. Z jejich výpovědi bylo však zřejmo, že kostra měla skrčenou polohu. Kostí spánkové byly zbarveny měděnkou. Druhý hrob porušen byl stržením hlíny tak, že celková poloha kostry nemohla býti zjištěna. Ležela něco přes 1 m hluboko v prosté zemi a jen z jednotlivých kostí stehenních a lýtkových dalo se souditi na skrčenou polohu. Kostra náležela člověku mladému, asi 20letému a dlouholebému. Temeno její směřovalo k jihu a tvář obrácena byla k východu. Spánkové a ramenní kosti zbarveny byly měděnkou a při pravé spánkové kosti nalezen byl ohnutý bronzový drátek. Při kostře byla menší nádobka z hlíny málo vypracované méně pečlivě zhotovená a neozdobená. Její polohu při kostře také nebylo lze zjistiti. ...“

Směřujme nyní naše úvahy k revizi věrohodnosti a oprávněnosti datace těchto dvou komponent – sídlištní a pohřební do starší doby bronzové. Kultura skrčených koster je archaický výraz pro únětickou kulturu (srov. Červinka 1902, 165-189), spíše však synonymum pro celou starší dobu bronzovou, poněvadž žádná jiná starobronzová kultura či kulturní skupina nebyla tehdy odborně konstituována. Doba vzniku Kučerova článku je totožná s rokem, kdy I. L. Červinka (1902) publikoval svou první syntézu Moravy za pravěku. Proto patrně nepoužil již tehdy existujícího Ryznerova termínu únětická kultura ani Rzehakův měnínský typ. Držel se Červinkova označení kultura skrčených koster (Červinka 1902, 165).

Výrazně vystupují do popředí údaje o zničených hrobech. Kombinace skrčené polohy zemřelého v hrobové jámě spolu s přítomností drátěného šperku na hlavách pohřbených

jedinců spolehlivě datuje tyto pohřby do starší doby bronzové. Záušnice z jednoduchého i dvojité stočeného drátu se vyskytnou již v nitranské kultuře a jejich přítomnost v hrobech únětické kultury je také velmi častá. U druhého pohřbu z Šaňákovy cihelny Kučera uvádí též menší nádobku, údajně zhotovenou „s menší pečlivostí.“ Pravděpodobně se jedná o nějaký typ miniaturní nádoby, které se opět vyskytují především v únětických hrobech. Významnou informaci představují údaje o poloze a orientaci koster v hrobových jamách. U prvního pohřbu máme pouze svědectví o skrčené pozici nohou zemřelého. Druhý hrob je popsán lépe – jednalo se též o zemřelého ve skrčené poloze. Tělo bylo orientováno osou sever – jih, s hlavou k jihu, pohledem zesnulý směřoval k východu. Mrtvý tedy ležel na pravém boku. Totožná, severojižní orientace je nejčastější v české únětické kultuře, ale též na Moravě se vyskytuje v asi 40% případů (Pleiner a kol. 1978, 368). Dva hroby z Šaňákovy cihelny tak svým pohřebním ritem doplňují pestrý obraz pohřebních praktik ve starší době bronzové na nejvýchodnější Moravě.

Oproti poměrně jasnému popisu dvou pohřbů uvádí Jan Kučera z Šaňákovy cihelny též objekty, které lze označit za sídlištní komponentu. Z nastíněné nálezové situace vyplývá, že hroby se nacházely přímo v prostoru sídelního areálu. Nezřetelnost popisu spolu s nemožností revize nálezů nám nedovoluje zodpovědět otázku, zdali jsou obě komponenty (sídlištní a pohřební) současné, tedy že docházelo k pohřbívání v době existence sídliště, anebo až po vyznění sídelních aktivit. Obě varianty jsou možné a známe je z konkrétních situací. Pohřby na sídlištních jsou relativně častým případem funerálních aktivit únětické kultury. Lidské kosterní pozůstatky se objevují jak v nepietní poloze (pohozené kostry, části lidských těl), tak i v obvyklém rituálním uložení, nejčastěji v běžných sídlištních objektech – jamách (srov. Salaš 1990, 275-306).

Kučerova datace sídlištních jam do únětické kultury není tedy v současné době ověřitelná. I kdybychom se spolehli na správnost autorova určení, musíme vážně počítat s variantou, že sídliště mohlo náležet také věteřovské skupině, jejíž nálezy byly tehdy běžně přičítány k únětickým. Tak tomu bylo například na věteřovském sídlišti v Hodonicích (Stuchlíková 1988, 29-30). Poněkud zavádějící popis morfologie sídlištních objektů nám řešení také nepodává – naznačené tvary jsou obvyklé ve vícero obdobích zemědělského pravěku. Snad jen jámy lichoběžníkovitého průřezu (s podsazeným dnem) se častěji vyskytnou ve starší době bronzové. Výsledky bohužel nepřinášejí ani analýza popisu keramiky. Jediné co nám alespoň trochu napoví je absence výzdoby na keramice, což by neodporovalo dataci do únětické kultury nebo věteřovské skupiny. Jestliže však autor mluví o okříněch a zatažených okrajích nádob, je nutné vážně brát v úvahu, zdali nejsou objekty, nebo alespoň

jejich část, mladšího data. Další uváděný materiál, který se v jámách vyskytl se již dá označit pouze za obecně pravěký, a také detailněji popsany způsob jejich zanášení je u takových objektů zcela běžný. Dataci Jana Kučery tak lze brát pouze s jistou dávkou opatrnosti.

Šaňákova cihelna se tedy se svými dvěma únětickými pohřby řadí k dalším podobným lokalitám na Uherskobrodsku. Otázka existence starobronzového sídliště ve stejné poloze ale stále zůstává otevřená.

3.6.13. Uherský Brod – U Bajovského mlýna (Trdlův)

Donedávna neznámá lokalita U Bajovského mlýna byla podchycena v roce 2000 záchranným archeologickým výzkumem při budování přeložky silnice I/50. Plocha dotčená výzkumem se nachází na levém břehu řeky Olšavy na mírné terénní vlně, přibližně 212-214 m n.m. Byly zde odkryty objekty kultury s lineární keramikou, žárové hroby z mladší doby bronzové a sídlištní objekty z doby římské. Nečekaně byl zachycen také hrob náležící únětické kultuře (Geisler – Kohoutek 2001, 103-104), čímž se řadí k nemnoha nověji prozkoumaným obdobným nálezům ze starší doby bronzové na jihovýchodní Moravě.

Hrobová jáma obdélného tvaru se zaoblenými rohy o rozměrech 200 x 100 cm byla zapuštěna do sídlištní jámy kultury s lineární keramikou. Svislé stěny přecházely v ploché dno, nacházející se přibližně 65 cm pod úrovní skřívky. Na dně jámy spočíval hrob ženy ve věku 30–40 let. Ležela v mírně skrčené poloze na levém boku hlavou k severovýchodu. Hlava mrtvé spočívala na levém spánku obličejem otočena k jihovýchodu. Žena měla paže složeny před hrudí, ruce před obličejem. Hrobovou výbavu tvořilo celkem 14 zachycených předmětů – z toho 4 keramické nádoby a 10 bronzových artefaktů. Na kostře a místy i mimo ni byl zjištěn povlak organické hmoty (textilu?) a pod levým spánkem zbytky ztrouchnivělého dřeva (Podborský 2004, 187).

Přítomnost keramických a kovových milodarů v hrobě přesvědčivě dokládá příslušnost pohřbu k únětické kultuře. Všimněme si však nejdříve orientace zemřelé ženy v hrobové jámě. Severojižní poloha skrčeného mrtvého těla ležícího na pravém boku je typickým znakem únětické kultury, a to především jejich západních skupin včetně české kotliny. Směrem k východu se ale jednota v ukládání těl vytrácí (Podborský et al. 1993, 245) – významné jsou spíše lokální zvyklosti, vztahující se k okruhu lidí, kteří pohřbívají své mrtvé na témže pohřebišti. Takovéto poměry panují i v nejvýchodnější oblasti únětické oikumeny na jihozápadním Slovensku. Severojižní poloha skeletu je zde již vysloveně řídkým jevem (Furmánek – Veliačik - Vladár 1991, 68). Do tohoto rámce zapadá i hrob od Bajovského

mlýna, který se svou orientací severovýchod-jihozápad plně hlásí do pomezí moravsko-slovenské oblasti. Tento směr uložení je na Slovensku velmi častý (Furmánek – Veliačik – Vladár 1991, 68). Zajímavá je také poloha zemřelé na levém boku, kontrastující s převažujícím ukládáním mrtvých v moravské oblasti na bok pravý. Analogie k tomuto způsobu pohřbu nacházíme například v Čejči, Velkých Pavlovicích nebo v nedalekých Kunovicích. Jak si povšiml S. Stuchlík, jsou takto ukládány zejména skelety ženské (což odpovídá i našemu případu), a to v oblastech sousedících s nitranskou kulturou (Podborský a kol. 1993, 245-246). Zde, v Poolšaví, však musíme patrně počítat přímo s existencí nitranské kultury, která zaujala levobřeží Moravy (i když jistě ne v takovém rozsahu, jak o tom uvažovali starší badatelé – Pavelčík 1978a, 137-138, ad.). Prozatím jediným průkazným dokladem pohřbu nitranské kultury je hrob z Dolního Němčí, z něhož registrujeme industrii tvaru vrbového listu (podrobněji viz příslušnou kapitolu). Proto lze takto uložený ženský pohřeb od Bajovského mlýna chápat jako doklad tradice nitranské kultury v prostředí mladším – únětickém.

Toto chronologické ukotvení a přibližná relativní datace se musí v dané situaci opírat zejména o rozbor hrobových přídavek. Z hlediska bronzových i keramických předmětů v hrobě nalezených se jedná o nejbohatší pohřeb v širším uherskobrodském regionu. Unikátními nálezy je tento hrob porovnatelný snad jen s kostrovým pohřbem z nedalekého Bánova, o němž však máme pouze zmínku v literatuře (Červinka 1902, 177). Stopa mizí v tzv. Fadrusově sbírce, jejíž osud mi není znám (viz též příslušnou kapitolu).

Z deseti nalezených bronzových předmětů tvoří nejpočetnější skupinu záušnice z dvojitého bronzového drátu, jenž měla zesnulá okolo spánků (původně asi zapletené ve vlasech). Z osmi exemplářů je většina s tzv. zpětnou klíčkou – tudíž jde o složitější varianty tohoto vlasového šperku. Záušnice nemají větší chronologickou citlivost a vyskytují se v rámci celé únětické kultury, s tím že ojediněle se naleznou i v prostředí věteřovské skupiny (Stuchlík – Stuchlíková 1996, 121). Ve většině situací se jedná o hroby žen, což platí i v tomto případě. Kromě málo průkazného bronzového šidélka, které se v únětických hrobech také objevuje, se zde vyskytla tenká hřívna ve formě nákrčníku s roztepanými konci zavínutými v očka. Podle polohy v hrobě ji zemřelá měla navlečenu na krku, a to tak, že svinuté konce směřovaly k poprsí. Také hřívny se nejčastěji vyskytnou v ženských (příp. v dětských) hrobech (Podborský 2004, 191). Nejčastěji jsou tyto předměty součástí bohatěji vybavené pohřby, jak tomu bylo např. v Rebešovicích (Ondráček 1962, 77) nebo v Těšeticích – Vinohradech (Lorencová – Beneš – Podborský 1987, 55-59, 60-61, 132-133), apod. Časový

rozptyl hřiven hrobě je omezenější. Neobjevují se u pohřbů starší únětické kultury a jejich nejčtenější výskyt je v klasické fázi této kultury (Mikulková 2000, 294).

Z keramických nádob se v hrobě nacházely miska, hrnek, džbán a únětický koflík. Misky a mísy se vyskytují často. V našem případě se jedná o konickou nádobku jejíž stěny plynule přecházejí v rovné dno. Má mírně nepravidelný tvar, poněvadž okraj je zkosený na jednu stranu. Pod obvodem jsou vytaženy tři drobné výčnělky. Misky s konickými stěnami jsou běžným keramickým typem vyskytujícím se na pohřebištích únětické kultury po celou dobu její existence. Nemají valnou chronologickou vypovídací schopnost (Stuchlík – Stuchlíková 1996, 118). Za zmínku snad stojí, že na dně této misky se našlo výše zmíněné bronzové šidélko. Dalším méně výrazným keramickým předmětem z hrobu je hrnek s prohnutým hrdlem. Je esovité profilace, s hrdlem jen mírně nálevkovitě rozevřeným a nepřesahujícím maximální výduť, která je posazena přibližně v polovině nádoby. Spodek přechází plynule v neodsazené, mírně zaoblené dno. Páskové ucho je vytaženo přímo z okraje, který mírně přesahuje a směřuje na prohnuté hrdlo. V místním měřítku se tvarově tento hrnek blíží exempláři z nedalekého Kyčkova, který však má jinak posazené ucho a je méně baňatější (podrobněji viz příslušnou kapitolu). Daleko více se onen keramický typ blíží nálezům, které známe z únětických pohřebišť. Na Moravě se mu blíží hrnek z Mokré (Podborský a kol. 1993, Tab.156:10), který je datovaný do starounětické fáze. Podobný hrnek z Jelšovců (Furmánek – Veliačik – Vladár 1991, Obr.4:7) pochází snad až z úněticko-maďarovského stupně. U nohou, vedle výše popsaného hrnku, stál také džbán, zajímavý svou rytou výzdobou. Jedná se o nádobu plynulé esovité profilace s výrazně prohnutým hrdlem a nálevkovitě rozšířeným ústím. Obvod okraje však nepřesahuje maximální výduť, která je opatřena rytou trásňovou výzdobou. Svislé trásně skládající se ze tří rovnoběžných rýh padají z dvojité obvodové horizontální ryté linie směrem ke spodku nádoby. Výduť odtud přechází v neodsazené rovné dno. Dvojitá obvodová rýha ve středu nádoby je doplněna též třemi výčnělky. Z podhrdlí je vytaženo páskové ucho ústící na výduti v místech dvojité horizontální ryté linie, kterou zde přerušuje (Tab.LXXXII:4). Trásňová a vůbec rytá výzdoba je typická spíše pro starší únětickou kulturu, i když se vyskytne i v klasické fázi (Podborský a kol. 1993, Tab.157:16). Téměř analogický exemplář máme zachycen na pohřebišti klasické fáze únětické kultury z Těšetic – Vinohradů (Podborský – Vildomec 1972, Tab.XXXVI:10). Poslední nádobka důležitá pro dataci je klasický únětický koflík, který vůdčím keramickým typem klasické fáze a ve starším období se v této podobě nevyskytuje. Náš exemplář má typicky prohnuté tělo a nálevkovitě vytažený okraj. Maximální výduť obloukovitě přechází v nevýrazné dno opatřené mělkým omfalem. Páskové ucho je vytaženo z odsazené výduti a

ústí až v horní třetině koflíku. Analogií je celá řada a není nutné je všechny uvádět. Tento tvar je však poměrně spolehlivým indikátorem mladšího období únětické kultury.

Časové vročení do tohoto období podporují i výše uvedené předměty – hřívna a též keramické nálezy. Pravděpodobně nepochybně, budeme-li hrob z Uherského Brodu, polohy U Bajovského mlýna (Trdlov) datovat do klasické fáze únětické kultury.

3.6.14. Uherský Brod – Úlehly

Rozsáhlá poválečná výstavba, kterou se Uherský Brod počal rozšiřovat východním směrem k tehdejší vesnici Těšov, narušila a patrně i zničila mnoho archeologických památek. V tehdejších podmínkách nebylo možné tyto několikahektarové plochy systematicky archeologicky zkoumat. Za záchranu spíše jednotlivých artefaktů, než celých nálezových situací vděčíme i v tomto případě Janu Pavelčíkovi, později též jeho synovi Jiřímu. Za těchto okolností byl zachycen kostrový hrob ze starší doby bronzové v poloze Uherský Brod – Úlehly. V roce 1951 si dělníci pracující na stavbě komunikace v nově budované obytné čtvrti všimli při zemních pracích lidských kosterních pozůstatků. Patrně se jednalo o izolovaný hrob, který nebyl součástí většího pohřebiště. Toto místo se nacházelo asi 100 metrů od silnice spojující Uherský Brod s Těšovem (Pavelčík 1978a, 137). K nálezů byl nejdříve povolán soudní lékař, Jan Pavelčík dorazil asi o půl hodiny později. Stručný popis nálezové situace podává Jan Pavelčík (NZ 965/51, ArÚ Brno).

Podle výpovědi dělníků ležela kostra (inv.č. MJAK 6774) v natažené poloze, orientovaná východ – západ (hlavou k západu), asi 1m pod úrovní terénu (Pavelčík 1978a, 137). V tomto případě se musíme spoléhat na svědectví nálezců, protože kostru rozrušil již před příchodem Jana Pavelčíka soudní lékař. Kromě lidského skeletu se v hrobě nacházely též kosti psa, srnčí parůžek (inv.č. MJAK 6775) a škeble (*Unio*). U hlavy pohřbeného jedince ležel přelomený jednoduše svinutý bronzový (?) drátek, patrně záušnice. Tomu naznačuje i prohnutí v místě předpokládaného zavěšení, které zachycují všechny dochované kresby (Tab.LXXXIII:1) dnes již ztracené ozdoby. Zcela jasně dokládala blízkost uložení tohoto předmětu měděnka, která ulpěla na lebeční kosti jedince. Uprostřed hrobu se nalézala neúplně dochovaná hrncovitá nádoba esovité profilace (Tab.LXXXIII:3), jejíž tvar bylo možné přibližně rekonstruovat. Kromě této nádoby byly v hrobě ještě další dva fragmenty keramiky, přičemž jeden z nich byl okrajový stěp z podobné, avšak větší nádoby (Tab.LXXXIII:2).

K osteologickému materiálu v hrobě uloženému Jan Pavelčík (NZ č.j. 965/51, ArÚ Brno) poznamenal: „Z kostry se zachoval jen malý úlomek kosti týlní (?) se švem, který již na

vnitřní straně začíná srůstat. Tento zlomek kosti je zbarven zelenomodrou měděnkovou barvou. Na mandibule je dobře vyvinutá brada. Zachovala se jen levá část těla mandibuly bez větve s kloubem. Zuby jsou zachovány pravý první řezák, oba levé řezáky, špičák a oba premoláry. Všechny tři stoličky jsou vypadané a alveoly po nich skoro zarostlé. Na úlomku maxily jsou též oba řezáky zleva, špičák a druhý premolár. Pak jsou volné dvě stoličky. Zuby jsou velmi otřelé a okousané až na dřev a první stolička je s kazem. Z dlouhých kostí zbyla distální část pravého humeru (15,5 cm), podle odhadu asi 30 cm dlouhé a pravý radius bez distální části (18,7 cm), odhadem asi 22 cm. Postava byla podle toho vysoká asi 156 cm. Ostatní kosti byly tak rozrušeny, že je nebylo možné sebrat. Kostra náležela pravděpodobně ženě, asi 40-50 let staré a 156 cm vysoké.“

Autor dále uvádí, že kostra psa, uloženého též v hrobě, byla smíchána s lidskou. Z psích ostatků bylo možné rozlišit rozrušenou lebku a dlouhé kosti. Dochována byla jen částečně spodní čelist a jeden špičák z čelisti horní. Pes tak patrně v hrobě ležel v těsné blízkosti člověka.

Datování tohoto hrobu nebylo od počátku zcela jednoznačné a od jeho nálezu prošlo několika změnami. Sám Jan Pavelčík nejprve označil tento nálezový celek jako věteřovský (NZ č.j. 965/51 ArÚ Brno), a to na základě tvarové podobnosti hrncovité nádoby z hrobu se zásobnicí (inv.č. MJAK 6088) ze IV. vrstvy z Bánova-Hradu. I přes rozdíl ve velikosti zmíněných nádob, obě vykazují shodné rysy zejména v úpravě povrchu blátivým drsněním v kombinaci s šikmým prstováním, svými výčnělky pod hrdlem, apod. K oběma nádobám však musíme poznamenat, že tyto tvary vykazují jen minimální chronologickou citlivost (Stuchlíková 1988, 33). Jejich výskyt je možný již od únětické kultury až po střední dobu bronzovou. Na základě této shody tedy nelze hrob do věteřovského období spolehlivě datovat, nehledě na to, že popsáný pohřební ritus by byl pro moravskou věteřovskou skupinu značně neobvyklý (což však nemohl Jan Pavelčík v roce 1951 vědět). Tentýž autor své závěry výrazně přehodnotil, když tento hrobový nález spolu s dalšími zařadil do nitranské kultury (Pavelčík 1978a, 137-138). Změnu v dataci opíral jednak o nálezy zvířecích kostí a drátěného šperku (což v zásadě naplní nitranské kultury neodporuje), ale také o keramiku. Ta je v nitranské kultuře známá především z hrobů, je však drobnější a často zdobená charakteristickými otisky šňůry (srov. např. Ondráček – Šebela 1985). Značně nezvykle by v nitranském prostředí působila také přítomnost fragmentů tří různých nádob v jednom hrobě, poněvadž dosavadní poznatky hovoří spíše o mizivém podílu keramiky na pohřebištích (Podborský a kol. 1993, 259).

Soudě podle předchozích dokladů, nebyla argumentace při datování hrobového celku úplně přesvědčivá. Podívejme se proto na tento nález nejen pohledem rozboru milodarů, ale i zhodnocením pohřebního ritu. Na základě zlomků keramických nádob lze odmítnout dataci do nejranějšího období starší doby bronzové – nitranské kultury. Jak plyne z popisu nálezové situace, byla kostra orientována ve směru východ – západ s hlavou k západu. Vyloučíme-li možnost, že by se jednalo o hrob náležející maďarovsko-věteřovské kultuře, zbývá již jen jediná varianta – datace do únětické kultury. Takto orientovaná kostra sice nezapadá do vžitého schématu únětického pohřebního ritu, který je téměř striktně zachovávan v Čechách (Pleiner a kol. 1978, 368), avšak nepřekvapí ve východní části Moravy, kde se objevuje vícero variant uložení nebožtíka do hrobové jámy (Podborský a kol. 1993, 245-246). Východněji, na slovenském území, se také projevuje rozkolísanost v ukládání mrtvých do hrobu, přičemž poloha východ – západ je zde velmi častá. Obvykle se soudí, že je to odraz přetrvávajících tradic nitranské kultury (Furmánek – Veliačik – Vladár 1991, 67-68). Nejméně obvyklá je v případě tohoto pohřbu poloha jedince „nznak.“ Jednou z možností výkladu je nepřesné svědectví stavebních dělníků. Lze však připustit, že zemřelý byl opravdu v této poloze pochován. Na celém únětickém teritoriu se takovéto uložení vzácně vyskytne v mladším období této kultury (Pleiner a kol. 1978, 368).

Do naznačeného rámce zapadá i tvar bronzového šperku, který byl nalezen v blízkosti lebky zemřelé ženy. Jedná se o šperk svinutý z tenkého jednoduchého drátku (nelze rozhodnout, zda se jedná o měď nebo bronz – předmět se mi v muzejním depozitáři nepodařilo dohledat, viz Tab.LXXXIII:1 - kresbu podle starších podkladů Jana Pavelčíka). Analogie máme z prostředí české únětické kultury. Nejnověji byla podobná záušnice nalezena v hrobě I/99 (Půlpán 2005, 121, 126, Obr.2), který spolu s ostatními datuje do 3. fáze únětické kultury podle třídění V. Mouchy. Obdobnou záušnici z jednoduchého drátku obsahuje i známý únětický depot ze Starého Bydžova (Pleiner a kol. 1978, 341, obr.94). Jako prostorově nejbližší analogii však spatřuji v hrobových nálezech z Trenčína – Biskupic (Križanová 1947, Obr.I.:5-6). Jedná se opět o záušnice svinuté z jednoduchého drátu (špatná reprodukce však nedovoluje podrobnější srovnání) přiložené do hrobu v páru. Nutno zdůraznit, že v tomto případě se jednalo o zlaté předměty, což možnosti porovnání obou nálezů značně redukuje. Sudý počet drátěných šperků na hlavách zemřelých je nejčastější. Lze tedy předpokládat že i jedinec pohřbený v Uherském Brodě – Úlehlich mohl mít při sobě i druhou záušnici, kterou se však do příjezdu specialisty nepodařilo zachránit.

Zajímavou skutečností je přítomnost psích ostatků v hrobě v těsné blízkosti zemřelé ženy. Špatný stav kostí však nedovoluje s jistotou rozhodnout, zda byl pes uložen do hrobu celý, nebo jen jeho části v podobě masitého milodaru.

Pohřeb ženy s Uherského Brodu – Úlehlů tedy nejpravděpodobněji spadá někdy do mladšího období únětické kultury, jak napovídá svědectví pohřebního ritu. Nádoba, kterou měla zemřelá při sobě tuto skutečnost nevyklučuje, i když samostatně ji nelze přijmout jako přímý chronologický ukazatel. Její tvar i úprava povrchu je téměř totožná s běžnou užitkovou keramikou ze IV. i V. vrstvy na nedalekém opevněném sídlišti Bánov-Hrad.

3.7. Lokality starší doby bronzové ve slovenské části sledovaného území (srovnávací exkurz)

3.7.1. Ivanovce – Skala

Poloha uváděná v literatuře pod pomístním názvem Skala (Němejcová-Pavúková 1978, Veliačik – Němejcová-Pavúková 1987) nebo také jako Bašta (Ložek 1950, Točík 1978, Točík 1982), patří mezi nejvýznamnější ve zkoumané oblasti. Skala u Ivanovců je jednou z nejintenzivněji osídlených pravobřežních poloh Váhu, díky čemuž poutala pozornost badatelů již od sklonku 19. století.

Nachází se jižně od obce Ivanovce, na skalnaté ostrožně vybihající z masivu Bílých Karpat do údolní nivy Váhu. Severní část strategicky výhodného návrší byla odtěžena dnes již opuštěným lomem, východní a zčásti i jižní okraje plochého temene ostrožny padly za oběť stavbě železniční tratě. O geologické stavbě ostrožny nejlépe svědčí odkryté stěny lomu, které popsal již v polovině minulého století Vojen Ložek (1950, 133). Základem jsou mesozoické vápence se značně vyvinutými krasovými útvary (dutiny s menšími krápníky a sintrovými povlaky, závrt), na kterých leží sprašové hlíny pleistocénního stáří.

Výrazná, dobře hájitelná poloha nad údolní nivou Váhu byla v minulosti velmi často osídlována. Koncentrace archeologických nálezů – artefaktů proto odedávna poutala pozornost prvních badatelů, zájemců o „předhistorické památky“. Profesionalizace archeologie na Slovensku byla zdoluhavá a ani po více než desítce let existence samostatného Československa nebyly podmínky pro kvalitní fungování vědecko-výzkumné činnosti v oboru. Za této situace byly provedeny na Skale u Ivanovců první archeologické výzkumy. V roce 1931 to byla sondáž J. Mádlá, tehdejšího ředitele Muzeální společnosti Muzea dr. Karola Brančíka v Trenčíně a o tři roky později – v r. 1934 výzkum pod vedením badatelů

z tehdejší pražské německé Karlovy univerzity. Ačkoliv bylo působení archeologů německé národnosti na Slovensku v letech 1933-1945 poměrně obsáhle shrnuto (Kolník 2000), nenacházíme zde o tomto výzkumu jediné zmínky. Dle nečetných dokumentů v příslušné složce Archivu nálezových zpráv ArÚ SAV v Nitře byli ve výzkumu zainteresováni zejména E. Gierach, dále se objevuje jméno C. Streitové, která prokazatelně vedla roku 1934 zjišťovací sondáž v nedalekém Očkově (Kolník 2000, 61, pozn. 20). Ohledně výzkumu německých archeologů v Ivanovcích se tehdy rozhořel kompetenční spor, který jistě měl také národnostní podtext. O aktivitách profesora Gieracha totiž nebyli předem upozorněni ani trenčínská Muzeální společnost (přípis č.j. 1183/1934 ArÚ Nitra), ani tehdejší státní konzervátor pro Slovensko J. Eisner. Spory byly vedeny také o následném uložení archeologických nálezů, z nichž patrně jen část skončila v Trenčínském muzeu. Dokumentaci ani nálezovou zprávu se mi v Archivu nálezových zpráv Archeologického ústavu SAV v Nitře nalézt nepodařilo a výzkum patrně nebyl nikdy publikován. Každopádně tvrzení T. Kolníka že: „...slovensko-nemecké kontakty v archeológii boli v rokoch 1933-1945 v podstate korektné a znamenali pre rozvoj slovenské archeológie po roku 1945 veľmi pozitívny prínos“ (Kolník 2000, 72) na konkrétním případě terénních aktivit na Skale u Ivanovců bude nutné dále přehodnotit. Jen ojedinělá zmínka v literatuře se vztahuje ke konkrétní nálezové situaci z výzkumu C. Streitové. A. Točík (1979, 53) uvádí, že v roce 1936 (namísto roku 1934 zde byl patrně mylně uveden rok 1936) odkryla C. Streitová dvojhrob z období přechodného úněticko-madžarovského stupně. Tuto zprávu lze snad ztotožnit s nálezem dvou „skrčených koster“, které byly vyzvednuty in situ „asi v prostoru opevněné osady“ (podle hlášení V. Budaváryho č.j. 815/38, dále složka 242/56 ArÚ Nitra), není však vyloučeno, že se jedná ještě o nález z dob Mádlova výzkumu. A. Točík dále uvádí, že v souvislosti s lámáním kamene ve zdejším lomu byly po dlouhou dobu ničeny ojedinělé kostrové hroby. Patrně se tedy nalézalo v severní, zničené části ostrožny kostrové pohřebiště, snad časově spadající do starší doby bronzové.

Další archeologické výzkumy jsou již spojeny s poválečným obdobím. Rozsáhlá sondáž zde proběhla v letech 1948/9 pod vedením A. Točíka a za spoluúčasti P. Čaploviče a Fr. Proška. Bohužel výsledky výzkumu nebyly téměř vůbec publikovány (Točík 1982, 408).

Jen o něco lépe jsme zpraveni o zatím posledním archeologickém výzkumu na Skale. Ten byl proveden v letech 1966-1967 souvislosti s pražským kongresem UISPP, za vedení V. Němejcové-Pavúkové, L. Veliačika, P. Romsauera a participace T. Nešporové. Výsledky výzkumu však byly publikovány také jen v omezené míře (Němejcová-Pavúková 1978, 26-28; Veliačik – Němejcová-Pavúková 1987, 47-63).

Nejstarší stopy pobytu člověka registrujeme na Skale ze starší fáze mladého paleolitu. Listovité hroty, čepele a škrabadla datují tyto artefakty do szeletienu (40 000 BP). Szeletienské osídlení známe především z nedalekých Moravan nad Váhom (Hromada 2000), ale i z dalších lokalit v okolí.

Ojedinelé nálezy (nepočtené objekty) pocházejí také ze závěru neolitu (ludanická skupina lengyelského kulturního okruhu) (Němejcová-Pavúková 1978, 26). V mladším eneolitu byla, podobně jako na nedalekém Bánově strategická poloha na Skale obydlená lidem bošácké skupiny badenského kulturního okruhu. Nejmohutnější sídelní horizont však pochází ze závěru starší doby bronzové. Nacházela se zde opevněná osada maďarovsko-věteřovské kultury (podrobněji viz níže). Další, daleko méně intenzivní aktivity, máme na Skale zachyceny z mladší doby bronzové (depot - Pavúková – Veliačik 1987, 47-63), laténu, z doby římské (Nešporová – Kolníková 1994, 175-177) a z pozdního středověku.

Jak vidno ze stručného přehledu, byla tato poloha lidmi intenzivně využívána. Několikafázová opevněná osada maďarovsko-věteřovské kultury je důkazem strategického využití této přirozené ostrožny. Přestože Anton Točík (1982) předpokládal trojnásobné opevnění polohy, archeologicky doloženy byly pouze dva, vzájemně nesoučasné opevňovací systémy. Oba příkopy chránily hlavně východní, severní a částečně západní, zranitelnější části sídliště. Jejich rozměry byly přibližně stejné – šířka 10m a hloubka 6m (Tab.LXXXVIII:1, 6). Jejich existenci odhalil již výzkum v roce 1949 a v roce 1966 byly provedeny další řezy, které zpřesnily jejich průběh. Těžiště maďarovského osídlení se nalézalo v místech nejvíce poničených lámáním kamene – v severní části osady. Ta byla chráněna vnitřním z obou zachycených příkopů. Mezi oběma, 60 m navzájem vzdálenými příkopy se nacházel prostor, pokrytý stále ještě mocnou kulturní vrstvou. V těchto místech byl prozkoumán objekt 29/66, charakterizovaný výraznou destrukcí omítky, topeništěm, koncentrací maďarovské keramiky a také depotem, který byl nalezen pod předpokládaným povrchem aktivity. Pravděpodobně se jednalo o destrukci obytného objektu. Maďarovské objekty pokračovaly i v areálu za vnějším příkopem, který byl na základě keramiky datován do mladší fáze osídlení.

Objekt s depotem (29/66) se nacházel v sektoru B/2. Předměty byly uloženy v amfoře (Tab.LXXXV:5) rozdrčené tlakem zásyvu. Ve svrchní části se nacházely dva spirálovité nápažníky a pod nimi dva náhrdelníky z bronzových perel. První z nich (Tab.LXXXVI:1) byl tvořen dvěma a druhý dokonce třemi řadami bronzových korálek (Tab.LXXXVII:1). Jejich součástí byly také dva zlaté brýlovité závěsky a dva terčovité rozdělovače. Amfora s vakovitým tělem a prohnutým hrdlem, se dvěma oušky na podhrdlí a s dvojicí důlků na výdutí se svým tvarem řadí v rámci maďarovsko-věteřovské kultury k archaickým formám.

Jelikož keramika z Ivanovců nebyla analyzována, nelze nic říci o podobně tvarovaných nádobách. Autoři však pro ni shledávají paralely spíše západně od karpatského prostředí (Pavúková – Veliačik 1987, 50). Podobný materiál, datovaný do úněticko-maďarovského stupně, se vyskytl i v Nitrianském Hrádku, četné analogie však máme především z moravského prostředí. Také tvary příbuzné oběma náhrdelníkům se vyskytují západně od Bílých Karpat. Autoři v této souvislosti zmiňují zejména depot ze Stockerau (Pavúková – Veliačik 1987, 53-54, Abb.5:1,2). Na základě dalších analogií západně od Karpatské kotliny datují i oba bronzové náhrdelníky do stupně BA2.

Vývoj opevněné osady nastiňují i Antonem Točíkem zveřejněné hrnky a džbánky, které náleží do úněticko-maďarovského (Tab.LXXXVIII:2-4) a následně i klasického období maďarovské skupiny (Točík 1964, Obr.12:2-4, 7-8).

Dalším z nemnoha publikovaných dílčích příspěvků týkajících se osídlení Skaly u Ivanovců ve starší době bronzové je krátká studie V. Ložka (1950). Autor se zabývá souborem schránek měkkýšů z maďarovské kulturní vrstvy zkoumané Fr. Proškem v r. 1948. Na základě druhové skladby se pokouší o rekonstrukci klimatu v závěrečném úseku starší doby bronzové. Převážná většina určených druhů představují společenstvo teplých hájů typu Querceto-Carpinetum s příměsí lípy. Ojedinele se vyskytl i měkkýš typický pro volné plochy – patrně strmé vápencové srázy. Maďarovsko-věteřovská kultura svým trváním spadá do druhé poloviny subboreálu s počínajícím ochlazováním a zvlhčováním klimatu. Doložená fauna však svědčí pro charakter klimatu stejně teplého jako dnes, avšak nepatrně vlhčího. Tento poznatek je významným příspěvkem k rekonstrukci podnebí starší doby bronzové v dané oblasti.

Opevněná ostrožná osada v Ivanovcích náleží mezi významné lokality maďarovského období ve středním Pováží. Leží v předpolí bělokarpatského Straňanského a Starohrozenkovského průsmyku, což podporuje teze autorů výzkumu o předpokládaných kontaktech západním směrem (Veliačik – Němejcová-Pavúková 1987, 47-63). Z rozsáhlých terénních odkryvů bohužel nebylo téměř nic publikováno, což prozatím znemožňuje možnosti srovnání s výšinným opevněným sídlištěm v Bánově, které od něj leží jen cca 25 km dále na severozápad.

3.7.2. Melčice – neznámá lokalita

Na „únětický hrneček z Melčic“ poprvé upozornil Jan Eisner (1933, 53), který soudil, že pochází z hrobu. Tuto zmínku opakuje i Anton Točík (1979, 44, Abb.2). Avšak ani jeden

z nich neuvedl vyobrazení této nádoby. Údajně se nachází v Slovenském národním muzeu v Martině.

3.7.3. Skalka nad Váhom – Chochel

Prostor výrazného zúžení vážského údolí, tzv. trenčínské brány, zauímají po obou stranách řeky dvě výšinné lokality. Kromě trenčínského hradního vrchu je to Skalka nad Váhom, poloha Chochel. Na rozdíl od nedalekých lokalit stejného časového horizontu (Ivanovce – Skala, resp. Bašta, Trenčín – Hrad), byl výzkum této výšinné opevněné polohy poměrně brzy publikován (Hanuliak 1998, 309-331).

Výšinné opevněné sídliště maďarovské skupiny je situováno na ostrožně vybíhající ze severovýchodního masivu Skalky směrem do údolí Váhu. Celý areál je orientován přibližně ve směru severovýchod – jihozápad a má protáhlý elipsoidní tvar. Na podélném řezu se profil jeví jako střechovitý (Hanuliak 1998, 309). Nejvyšší bod areálu se nachází v jihozápadní části (307,3 m n.m.), která se pozvolna svažuje k severovýchodnímu okraji (294,8 m n.m.), odtud se svah strmě sklání k úpatí, které je o téměř 70 m níže, v říční nivě Váhu. Opevnění areálu, příčná hradba, bylo vybudováno v místech, kde ostrožna přechází do masivu Skalky. Chránilo tak areál o rozměrech 192 m x 23-39 m, což činí 0,55 ha (Hanuliak 1998, 309, Obr.1).

Lokalita samotná poutala pozornost badatelů již od nejstarších počátků archeologie a s prvními výzkumy jsou spojena jména jako baron E. Hoening O'Carroll (srov. Dvořák 1993), nebo K. Brančík, významná osobnost trenčínského muzejního spolku, ad. Díky nim byla také získána základní představa o jednotlivých horizontech osídlení, samotné výzkumy však nepřekročily dokumentační a interpretační úroveň typickou pro konec 19. a počátek 20. století. Nálezy ze starší doby bronzové jsou v souborech zastoupeny spíše minimálně, ostatně maďarovská kultura tehdy ještě známa nebyla. Patrně pouze z těchto pramenů nepřiliš vysoké vypovídací hodnoty vycházel A. Točík (1982, 413), když zahrnul lokalitu Chochel (resp. Skalka) do hypotetického systému „strážních bodů“, které v Pováží pro období maďarovské kultury předpokládal.

Významným mezníkem v poznání však byl až rok 1995, kdy byl započat revizní archeologický průzkum, vedený v souvislosti s nedalekou stavbou dálniční komunikace, který trval do následujícího roku. Kromě nálezů z mladšího období starší doby bronzové, kterým budu věnovat pozornost záhy, bylo výzkumem zachyceno osídlení z pozdní doby laténské až časně doby římské, jež autor M. Hanuliak přisuzuje púchovské kultuře (Hanuliak 1998, 315). Dále následuje fáze mladšího úseku starší doby římské a málo zřetelné osídlení z pozdní doby

římské (st.C3). Další výrazné stopy lidské činnosti spadají do raného středověku, kdy bylo areálu využíváno nejen k sídlení, ale též k aktivitám pohřebním s čímž souvisí i nalezený relikt sakrální stavby. Ta je datována nepřímo snad již do mladšího velkomoravského období, s následným používáním až do poloviny 13. století (Hanuliak 1998, 319-328).

Z našeho pohledu je však nejdůležitější první etapa osídlení ostrožny spadající do mladšího úseku starší doby bronzové. Patrně nejzávažnějším zjištěním pro poznání fortifikací v námi sledovaném prostoru a chronologickém rámci, je zachycení destrukce tělesa hradby (tento termín je dle mého názoru vhodnější, než autorem uváděný val), která přepažovala ostrožnu od navazujícího masivu Skalky. Hradiště tak bylo chráněno pouze na nejzranitelnějším místě. Další eventuální obranné prvky po obvodu ostrožny zjištěny nebyly a patrně bylo využito přirozené morfologie prudce svažujícího se terénu (Hanuliak 1998, 313). Podle závěrů terénního výzkumu zanikla hradba požárem a následně přirozeně destrukovala. V následující sídelní etapě (pozdní latén) byl relikt překryt mohutným násypem nového valu, čímž se dostaly vrstvy ze starší doby bronzové až 3,4 m hluboko pod úroveň současného terénu. To také zapříčinilo omezený rozsah výzkumu opevnění ze starší doby bronzové (Hanuliak 1998, 311). Zde bylo zjištěno, že hradba byla vybudována na úrovni tehdejšího terénu na terénní hraně, která oddělovala nevýraznou vyvýšeninu od svahu (sklon 25°) pod ní. Hradba byla dřevo-hlinité konstrukce s částečným využitím lomového kamene. Z ní se zachoval spodní roštový věnec zuhelnatělých kmenů, který byl provázán příčnými prkny vzdálenými od sebe 0,3 – 0,4 m. Každý z těchto horizontálně kladených věnců byl z čelní strany posílen svisle zapuštěnými kůly, od sebe vzdálenými 1,2 m. Podobně byla řešena i zadní strana hradby, zjištěné rozpětí mezi jednotlivými kůly však činilo o něco více – 1,35 m. Vzdálenost mezi čelní a vnitřní stěnou byla přibližně 3,3 m. Hradba roštové konstrukce byla uvnitř vyplněna a patrně posílena mohutnými balvany místní provenience, které byly usazeny do sprašové hlíny vybírané z okolního podloží. Takováto situace byla zachycena do výšky 0,75 m, ve svrchnějších částech hradby bylo ukládáno kamení menších rozměrů, které potom destrukovalo oběma směry do okolí (Hanuliak 1998, 313). Velké balvany, pocházející patrně též z destrukované hradby, byly nalezeny také vnějším (mladším) příkopu opevněné polohy Ivanovce – Skala (Tab.LXXXVIII:6). Ačkoliv relikt tělesa vlastní hradby v Ivanovcích nalezen nebyl, lze nepřímo usuzovat na podobnou stavební techniku (srov. příslušnou kapitolu). Zatím otevřená zůstává otázka existence předpokládaného příkopu, který by zvnějšku chránil zachycenou hradbu. Pokud by totiž existoval, byla by jeho horní část cca 4 m pod úrovní dnešního terénu. Do takové hloubky bohužel nebylo možné sondy v jihozápadním sektoru prohloubit. Existence starobronzového příkopu tudíž zůstává stále v rovině hypotéz.

Ze sídlištních objektů byly do starší doby bronzové datovány tři jámy. Nacházely se též v jihozápadním sektoru, nedaleko vnitřní stěny hradby. Dvě z nich byly typického lichoběžníkovitého průřezu a autor výzkumu je označil za zásobnice (Hanuliak 1998, 313). Se sídelními aktivitami souvisí též ohniště, které bylo objeveno v severovýchodní části ostrožny. Bylo překryto laténskou vrstvou a jeho datace se opírá též o hojné nálezy maďarovské keramiky. Bohužel severní část opevněné polohy byla nejvíce narušena dřívějšími výkopy. Množství keramiky však ukazuje na intenzivní osídlení ze starší doby bronzové.

Z nálezů je přirozeně nejvíce zastoupena keramika. Autor uvádí ze starší doby bronzové téměř tisíc kusů zlomků nádob z kulturní vrstvy (Hanuliak 1998, 313). Bohužel publikováno bylo jen několik málo předmětů, z nichž nelze činit samostatné závěry. Opět tedy budeme vycházet z publikace výzkumu (Hanuliak 1998, 313-314). Vyskytly se užitkové nádoby se záměrně drsnějším povrchem, opatřené výčnělky, důlkovanou či přesekávanou lištou. Vyskytla se též jemná keramika s dokonale vyleštěným povrchem. Značně fragmentární soubor dovolil jen rámcové analýzy zastoupení jednotlivých keramických typů. Převažovaly zde silnostěnné hrncovité nádoby, méně se vyskytly tenkostěnné mísy a džbánky. Amfory, šálky a vázy tvořily cca 10-15 % keramiky. Sporadicky se objevily i cedníky. Zajímavá je přítomnost štípané industrie, která se například na současném sídlišti v Bánově vyskytla jen ojediněle. Nalezené artefakty jsou vyrobeny z limnokvarcitu i z radiolaritu, čímž se naskytá otázka, do jaké míry byly ve starší době bronzové využívány těžební pole doložené v nedalekém bradlovém pásmu Bílých Karpat (srov. Cheben – Illášová – Hromada – Ožvoldová – Pavelčík 1995). Vyskytl se i hlazený nástroj, jejichž nálezy máme ve více kusech např. z maďarovského výšinného sídliště v Trenčíně (Nešporová 1983, Obr.2:8-10). Hojněji máme doloženy pískovcové brousky, ojediněle jsou doloženy i parohové bočnice udidel (?). S textilní výrobou souvisejí ploché i dvojkónické přesleny a jehlancovité tkalcovské závaží. Jediný bronzový předmět je jehlice s kulovitou hlavicí a zesíleným krčkem, druhotně přetvořená v šídlo. Vícekrát se vyskytly i zlomky plochých hliněných koleček s plným nábojem, které byly nalezeny také v Bánově (Tab.LIX:6).

Rozbor keramiky autor uzavírá datací sídliště do klasického a poklasického období maďarovské skupiny, kdy opevněná poloha v důsledku požáru zaniká. Závěrečné úvahy věnuje autor funkci opevněného sídliště. Soudí, že administrativním centrem byla výšinná osada Trenčín-Hrad, a že Skalka nad Váhom – Chochel měla spíše útočištnou funkci spolu s ochranou cesty vedoucí Vlárským průsmykem (Hanuliak 1998, 315). Domnívám se, že tato interpretace by odpovídala spíše situaci ve středověku. Ve starší době bronzové bychom měli počítat i pro menší opevněné osady s kumulací více funkcí (srov. Bánov – Hrad). Rozhodující

bylo patrně spíše využití strategické polohy, která uzavírá řetěz maďarovských výšinných a opevněných sídlišť v Pováží. Přítomnost skladovacích jam, poměrně výrazné sídlištní souvrství spolu s rovinatým jihozápadním předpolím Chočelu nás nutí k úvaze o zemědělském charakteru osady. Domněnka o Trenčíně jako administrativním centru je dle mého názoru pro starší dobu bronzovou nepodložená.

3.7.4. Trenčín – Biskupice (dříve Trenčianské Biskupice)

Na pravěké a raně středověké objekty narazili dělníci při kopání základů a terénních úpravách při stavbě vojenských objektů. Díky pochopení ze strany tehdejších orgánů se podařilo pracovníkům trenčínského Muzea dr. Karola Brančíka sledovat stavbu a průběžně zachraňovat narušené objekty. Bohužel nedošlo ke včasné publikaci výsledků archeologického výzkumu a autorka shrnujícího článku Š. Križanová se musela uchýlit k rekonstrukci nálezových okolností (srov. Križanová 1947, 41-46).

Na nalezišti, které se nacházelo v rovinatém terénu po levé straně silnice vedoucí do obce Nozdrkovce, byly zachyceny celkem čtyři komponenty - pravděpodobně eneolitické sídliště, pohřebiště ze starší doby bronzové a z raného středověku a patrně i blíže neurčitelná stopa osídlení z mladší doby železné.

Na dva hroby únětické kultury narazili stavební dělníci 23. a 24. 8. 1937. Veškerý popis vychází z primární publikace výzkumu (Križanová 1947, 41-46).

Hrob I. se nacházel cca 10 m od silnice na parcele 185/10. Skelet jedince ležel ve skrčené poloze (orientace zemřelého ke světovým stranám není uvedena). U hlavy stál džbánec (pravděpodobně se nedochoval) a pod lebkou byla nalezena bronzová spirálka stočená z dvojitého bronzového drátu o průměru 19-20 mm (záušnice?).

V hrobě II. spočívala silně narušená kostra v částečně skrčené poloze. U lebky se našla 132 mm dlouhá sekerka s méně výraznými postranními lištami. Z opačné strany ležela jehlice s roztepanou, částečně svisle svinutou hlavicí (veslovitého tvaru), dlouhá 107 mm. U nohou byla posazena nádobka, dochovaná ve střepech. Posléze ji již nebylo možné rekonstruovat, ale autorka soudí, že byla džbánovitého tvaru. Jednalo se o neleštěnou nádobku z materiálu ostřeného pískem, černošedé barvy. K výbavě hrobu náležely i dva jantarové korálky. Podle dochovaných zubů zde byl pohřbený dospělý jedinec. Orientace kostry opět není známa.

První hrob z Trenčína – Biskupic svým málo výrazným inventářem jen obecně zapadá do starší doby bronzové. K dispozici bohužel nemáme keramiku, která dle popisu může

nálezet únětické kultuře. Stejně tak i bronzová spirálka, snad záušnice stočená z dvojitého drátu, může být zařazena do tohoto období. Drátěný šperk se v únětických hrobech vyskytuje nejčastěji v páru (srov. nálezy z moravské části podhůří Bílých Karpat), a to zejména v ženských a dětských hrobech (Stuchlík 1987, 64; Ondráček 1962, 76). Lze uvažovat i o tom, zda nebyl v hrobě i druhý kus. Dostupná publikace výsledků výzkumu tak nedovoluje přesnější chronologické zařazení hrobu ani hlubší úvahy o pohřebním ritu.

Příhodnější situaci máme u druhého hrobu z téže lokality, jehož poměrně bohatá výbava dovoluje řešit chronologii nálezového celku. Jak sekerka, tak i jehlice s náznakem rourkovitého svinutí jsou prvky nastupující klasické fáze únětické kultury. Podobně je tomu i u jantarových korálků, které se v klasickém období na Slovensku stávají ozdobou těl zesnulých namísto mušlí a kostěného šperku v dřívějších dobách. (Točík 1979, 13). Podobně je tomu i na Moravě (Mrázek 1996, 63-64). Vzácným předmětem, který se vyskytuje ojediněle po celém území únětické kultury je vlasový šperk ze zlatého drátu (pro území Čech, Moravy a Bavorska srov. Lehrberger – Fridrich – Gebhard – Hrala 1997).

Hroby klasické fáze z Trenčína – Biskupic se tak řadí k nemnoha pohřebišťům únětické kultury středního Pováží. Zejména druhý pohřeb zaujme svou bohatou výbavou. V této souvislosti je třeba zmínit zejména nedalekou opevněnou polohu v místech trenčínského hradu. Kdo však skutečně v hrobech spočinul zůstává nevyřešeno. Nutně musíme předpokládat také komunikační význam Váhu, v jehož údolí byly podobné solitérní hroby zaregistrovány také dále proti proudu řeky (Púchov, Hloža).

3.7.5. Trenčín – Brezina (Čerešňový sad)

Jihovýchodně od skalnaté ostrožny výšinného sídliště Trenčín – Hrad se terén zvedá ještě výše nad údolí Váhu. Tvoří masív Breziny, která pak povlovně ústí do hřebene Strážovských vrchů. V těchto místech, nedaleko od současného opevnění trenčínského hradu, se nachází Čerešňový sad, poloha se stopami valového opevnění. Starší vlastivědné bádání sem kladlo místo doposud nelokalizovaného římského tábora Laugaritia, který je zmiňován k roku 179 n.l.

Hledání Laugaritia bylo pravděpodobnou příčinou terénní sondáže, kterou zde v roce 1957 provedlo Trenčianské múzeum pod vedením Štefana Pozdišovského. Kromě středověkých valů (se stopami tzv. spečení), byly při archeologickém výzkumu nalezeny také dva kostrové hroby. Dle nálezové zprávy (NZ č.j. 689/57, ArÚ Nitra) byl první hrob nalezen v sondě S1 dne 18.9.1957. Kostra jedince ležela nehluboko pod povrchem, ve skrčené poloze,

na pravém boku s hlavou k VJV. Údajně se jednalo o děvče. U hlavy byla nalezena jehlice „s lopatkovitě rozšířeným koncem – okraj lopatky byl zahnutý a měl díрку.“ Poblíž jehlice ležel ještě bronzový plíšek zatočený „do půlválce“, opatřený dvěma dírkami. Hrob byl vyzdvižen in situ.

Druhý hrob byl objeven o dva dny později v prodloužení téže sondy. Kostra byla orientovaná téměř opačně jako předchozí, tedy hlavou k SSZ. Jedinec ležel skrčený na pravém boku. „Od brady po kolena“ ležela mísa. U nohou pak stála „spodní část baňaté číše.“

Další výzkumy ve stejných místech provedla archeoložka trenčínského muzea Tamara Nešporová (1988, 98; táž 1990, 118-119; táž 1991, 70).

Celkově třetí hrob byl prozkoumán v roce 1987 (Nešporová 1988, 98). Kostra uložená v hloubce 140 cm ležela ve skrčené poloze, na pravém boku, orientovaná lebkou na JJZ. V úrovni holenní kosti byl nalezen hrniček, u chodidel pak kostěný terčík a hrotitý nástroj ze stejného materiálu.

Následujícího roku byl odkrytý čtvrtý hrob (Nešporová 1990, 118-119). V jámě hluboké 280 cm byla na pravém boku uložena skrčená kostra, orientovaná ve směru sever - jih. Lebka byla obličejem částečně obrácená do země. Obrys hrobové jámy byl patrný pouze v horní partii skeletu. Dolní čelist byla silně zbarvena měděnkou. Kromě bronzové tyčinky byl hrob bez nálezů. Pohřbená zde byla patrně dospělá žena. V superpozici s hrobem byl prozkoumán objekt oválného tvaru o rozměrech 120 x 65 cm. Pocházejí z něj fragmenty mazanice, štípané industrie, zlomky přeslenů, kostěná drobotvará industrie, nevýrazné střepy a drobný kousek bronzu. Autorka výzkumu objekt rámcově datuje do starší doby bronzové.

Hrob č. 5 byl nalezen v roce 1989 (Nešporová 1991, 70) opět v prostorech opevnění tzv. spečeným valem. V jámě hluboké 210 cm bylo nejdříve objeveno několik štípaných zvířecích kostí. Kostra ležela 25 cm pod tímto shlukem v silně skrčené poloze. Lebka byla orientována k jihovýchodu. Ve spodní části hrobu byla objevena kost většího savce. Dalších nálezů v hrobě nebylo.

V úrovni pátého hrobu byla ve stěně sondy zachycena lebka dalšího jedince – patrně další pohřeb. Ten však odkryt nebyl - další archeologická terénní prospekce v poloze Brezina již nebyla provedena.

Poměrně chudě vybavené hroby z Trenčína – Breziny se polohou koster i nevýrazným inventářem hlásí do starší doby bronzové. Značně atypická je nepravidelná orientace koster. Ani jeden pohřeb není shodně orientován s druhým. Přitom právě ve starší době bronzové je alespoň částečná snaha o podobné ukládání zemřelých pozorovatelná na mnohých nekropolích (srov. Ondráček 1962, 5-100, obr.2; Dušek 1969, Plan 1; apod.). Jen tušíme jistou

tendenci vedoucí k orientaci jižním směrem (hrob 1: VJV, hrob 3: JJZ, hrob 5: JV). Zajímavé je též prostorové rozmístění. Pohřby byly totiž situovány spíše ve větších rozestupech od sebe (za ústní informaci děkuji dr. T. Nešporové), což opět kontrastuje se situací na většině známých slovenských i moravských pohřebišť.

Málo výrazný je též hrobový inventář, který bohužel nebyl nikdy publikován. Slovní popis nám tak neumožňuje učinit jednoznačné závěry. Většina popisovaných předmětů (byť někdy neobvyklých) je zařaditelná do starší doby bronzové. O dataci do únětické kultury by mohla svědčit větší mísa z hrobu č.2 a hrníček z třetího pohřbu. Bez vyobrazení však definitivně rozhodnout nelze.

Nejednotný pohřební ritus by také nasvědčoval dataci do únětické kultury. Orientace těl zesnulých byla totiž oproti předchozí nitranské kultuře více variabilní.

Neobvyklé je též umístění pohřebišť v krajině. Výrazná vyvýšenina ohraničená příkrými svahy nebývá charakteristickým místem pro únětické pohřebišť. To lze vysvětlit snad jen blízkostí výšinného sídliště v místech trencínského hradu. Zdejší obyvatelstvo založilo nekropoli na nejbližším možném místě. Ve vztahu k blízkému sídlišti (viz též příslušné heslo) tak lze nejspíše uvažovat o přechodném úněticko-maďarovském období.

3.7.6. Trenčín –Hrad

Stavitelé jednoho z největších středověkých hradů na Slovensku využili skalnatého výběžku Strážovských vrchů, který se vypíná vysoko nad inundaci řeky Váh. Předchůdce této pevnosti lze hledat již ve starší době bronzové, kdy se zde nacházelo sídliště maďarovsko-věteřovské kultury. Ačkoliv z výzkumu, který probíhá již více než tři desetiletí bylo publikováno jen málo (Nešporová 1983, 80-85; táž 1993, 37-38), pro základní orientaci nám tyto informace postačí.

Nejvýraznější stopy osídlení byly zachyceny v prostoru Dolního hradu. Zde proběhla také zjišťovací sondáž (Nešporová 1983, 80-85). Je velmi pravděpodobné, že se sídliště rozprostíralo také v horních částech skalnaté výšiny. Ta však byla silně narušena středověkou zástavbou a tato exponovaná poloha byla jistě vystavena také zvýšené erozi. Stopy opevnění nebyly zachyceny, i když jeho existence zejména z jižní, přístupnější strany je pravděpodobná. Horizont starobronzového osídlení představovala černá maďarovská vrstva, která převážně nasedala přímo na skálu. Zbytky zástavby představují zlomky mazanice s otisky proutěných konstrukcí (srov. Bánov – Hrad, kde nebyla vůbec zachycena). Na

narušené stratigrafii nebylo možné rozeznat jednotlivé sídlištní horizonty a relativní chronologii bylo nutné řešit na základě keramiky.

Nejvíce vynikají maďarovské džbánky, z nichž dva exempláře náleží do Točíkovy skupiny A3, tedy do klasické fáze maďarovské skupiny (srov. Nešporová 1983, Obr.2:3,4; Točík 1964, 23-24). Další džbánek již svou profilací signalizuje nástup mohylové kultury. Málo výrazné jsou šálky, jejichž analogie spatřuje autorka především v oblasti věteřovské skupiny. Zajímavý je hluboký konický šálek s uchem vytaženým z okraje (Tab.XCV:8), pro který máme analogie jak z Nitrianského Hrádku, Malých Kosih (Nešporová 1983, 82), tak i v nedalekém Bánově (Tab.LV:4). Vyskytl se i únětický koflík, který však přetrvává i do období věteřovské skupiny a na Slovensku je řazen především do přechodného úněticko-maďarovského stupně (Točík 1979, 14). Zajímavá je též amfora s válcovitým hrdlem archaického vzhledu, kterou autorka ztotožňuje s Točíkovým typem C1 nebo C2. Spíše se však jedná o těžko zařaditelnou lokální napodobeninu.

Z hrubších nádob se vyskytly hrncovité tvary esovité profilace, často s prstovaným nebo nepravidelně rýhovaným povrchem. Z plastické výzdoby je nutno zmínit různé výčnělky a důlkované či přesekávané lišty. Časté byly i různé zlomky cedníků, nejhojněji zastoupené v klasické fázi maďarovské skupiny (Nešporová 1983, 82). Vyskytla se i pečlivě vyleštěná kolečka modelů vozíků (Tab.XCV:9). Z textilní keramiky jsou doloženy přesleny a také hliněná cívka se stopami vyhlazení povrchu. Za tkalcovská závaží můžeme označit jehlancovité předměty s otvorem v horní třetině, které autorka označuje jako „podstavce“.

Zajímavé je, že zde byly nalezeny též ploché kamenné sekerky s rovným týlem a vějířovitě rozšířeným ostřím (Tab.XCVI:8-10), které by snad mohly signalizovat ještě starší horizont osídlení Hradu. Z kamenných nástrojů se vyskytla i štípaná radiolaritová industrie a ploché pískovcové brousky (Tab.XCV:10). Podobný exemplář s provrtem máme i z Bánova – Hradu (Tab.LI:8). Vyskytla se i kostěná a parohová industrie, i když ne v tak velkém množství jako na jiných maďarovských sídlištích (srov. Točík 1959, 23-53). Z bronzových předmětů byly nalezeny zejména dvě drátěné jehlice se svinutou hlavicí, které jsou však pro bližší chronologii neprůkazné. Z kulturní vrstvy pochází také lidská spodní čelist a fragment lebky, který byl nalezen také v Bánově (Tab.LXII:4).

Maďarovské výšinné sídliště v poloze Trenčín – Hrad patrně existovalo již v úněticko-maďarovském stupni, určitě však v klasické fázi maďarovské skupiny a dočkalo se snad i počátku střední doby bronzové. Je tak součástí systému podobných výšinných osad v Pováží. Na dohled, na opačném břehu Váhu se nacházelo opevněné výšinné sídliště v poloze Skalka

nad Váhom – Chochel (Hanuliak 1998, 309-331). Studium jejich vzájemných vztahů by si jistě zasloužovalo větší pozornost.

S osídlením Hradu patrně souvisí i blízké pohřebiště Trenčín – Brezina, které je však datované spíše do únětické kultury. Tato problematika však již přesahuje rozsah této práce. „Únětické“ hroby se však vyskytují i jinde v blízkosti maďarovsko-věteřovských sídlišť...

3.7.7. Trenčín – Pod Brezinou

Existenci tohoto maďarovského sídliště zmiňuje pouze Tamara Nešporová (1983, 84). Ze sídliště narušeného těžbou hlíny pochází keramika zdobená plastickými výčnělky nebo rytou výzdobou se stopami bílé inkrustace. Okrajové zlomky jsou z tenkostěnných džbánek a z misek s lalokovitě vytaženým okrajem. Našel se i fragment prolamovaného kolečka s rytou inkrustovanou výzdobou. Opevnění nebylo zjištěno.

3.8. Kritika pramenné základny

Oblast moravsko-slovenského pomezí není a ani nebyla středem archeologického zájmu. To se promítá také do předkládané práce. Ačkoliv prostor severozápadního a především severovýchodního předpolí Bílých Karpat byl v pravěku i středověku intenzivně osídlen, neodráží se to bohužel v počtu prozkoumaných archeologických lokalit. Heuristika torzální pramenné základny je komplikována také obtížnou dostupností informací. Moravské a ani slovenské území nedisponují komplexním všeobecně využitelným a dostupným databázovým systémem archeologických akcí, jak je tomu v Čechách (srov. Kuna – Křivánková – Krušinová 1995). Přes naznačené obtíže však nechci rezignovat na poznávání (zatím nepoznaného) a zajímavého území. Musíme si však být vědomi omezení, která se váží na lokální specifikum zkoumaného regionu. Proto nelze plně využít všech metod, kterými současná (zejména prostorově orientovaná) archeologie disponuje (srov. např. Neustupný 2003). Zvláštní postavení má prostor mezi oběma hlavními sídelními oblastmi – hřeben Bílých Karpat. Zde samozřejmě se souvislým osídlením počítat nelze. Jeho význam tkví v předpokládané komunikační funkci, a to zejména ve sníženinách, které jsou zde někdy nazývány průsmykem. O to větší význam mají informace o (byť i náhodných) nálezech.

Jisté svědectví o minimálním počtu sídelních areálů starší doby bronzové je hustá síť nalezišť registrovaná v místech stálého působení archeologa (v našem případě Trenčín a Uherský Brod, Tab.XCVII). Není důvod se nedomnívat, že by v jiných oblastech stejně

přirozeně predisponovaných nemohlo být stejně intenzivní osídlení. Je to opět spíše doklad o torzálním stavu námi studované pramenné základny.

3.9. Relativní chronologie a problém absolutního datování

Nejstarší sídelní horizont v moravské části severního podhůří Bílých Karpat je reprezentován pouze jedním nálezem – kostrovým mužským hrobem z Dolního Němčí. Ve slovenské části studovaného území nálezy nitranské kultury zatím chybí. Rozvoj a zvýšení hustoty osídlení spatřujeme v období únětické kultury. Hlavním pramenem pro studium únětické sídelní struktury nám slouží pohřebiště, resp. izolované hroby, které chápeme jako pozůstatek zatím z větší části chybějící sídelní komponenty. Sídliště této kultury jsou totiž zatím spíše tušená. Na některých polohách v blízkosti únětických (resp. starobronzových) pohřbů máme doloženo osídlení ze starší doby bronzové (Havřice – Nad Stavem, Uherský Brod – Kyčkov, Uherský Brod – Šaňákova cihelna- ?), jejichž přesnější časové zařazení však není možné.

Ve druhé polovině stupně BA2 vznikají v celé hodnocené oblasti opevněná a výšinná sídliště situovaná na strategicky položených místech. Toto zjištění koreluje s obdobnými poznatky pro celou Karpatskou kotlinu. Časově je tento proces synchronní s počátkem tzv. IV. horizontu tellů tak, jak jej definoval Florin Gogâltan (2005, 161-179).

V moravské části sledovaného území je to především výšinná opevněná osada v Bánově, s jejíž vznikem musíme počítat již na sklonku únětického období, čemuž nasvědčují některé stratifikované i méně přesněji lokalizovatelné nálezy keramiky. Pro tento nejstarší předpokládaný sídelní horizont jsou typické klasické únětické koflíky, amforovité nádoby se svislým rýhováním a s třásňovou inkrustovanou výzdobou a případně i některé hrubší zásobnice s odsazeným dnem. Tento závěr odpovídá též dataci Stanislava Stuchlíka, který Bánov zařadil mezi výšinné osady únětické kultury (Stuchlík 1985, 129-142). Dle mého názoru však nelze tento horizont přesněji chronologicky fixovat. Jedná se o období s přetrvávající tradicí únětické kultury, ale zda náleží klasické, poklasické nebo úněticko-věteřovské fázi neumím na základě nepočetných nálezů rozhodnout. Podobný vývoj spatřujeme i v oblasti srovnávací, tedy ve středním Pováží. Počátky tamních výšinných a opevněných sídlišť klademe převážně též do úněticko-maďarovského stupně (Ivanovce – Skala, Trenčín- Hrad), případně do klasické fáze maďarovské skupiny (Skalka nad Váhom – Chochel). S nástupem maďarovsko-věteřovské kultury mizí v moravské části sledovaného prostoru hroby, které bychom bez výhrad mohli do tohoto období datovat. Stejná situace

panuje i východně od hřebene Bílých Karpat. Kromě otevřeného sídliště Trenčín - Pod Brezinou a lehce opevněného sídliště Uherský Brod – Katovka máme v klasické fázi věteřovské (resp. maďarovské) kultury zachyceny především osady zakládané na strategických a důkladně opevněných polohách. Jejich existence ve všech případech končí v poklasické fázi věteřovské (resp. maďarovské) skupiny na počátku střední doby bronzové, kdy se patrně celý systém, jehož jsou součástí, stává neudržitelným a osady hromadně zanikají.

Pro absolutní datování nemáme ze studované oblasti žádné určené vzorky. Opřeme se proto o nejnovější údaje ze sousedních oblastí. Starší doba bronzová na Slovensku je kladena mezi léta 2100 – 1500 (Furmánek 2004). Toto horní datování je podpořeno i souhrnem všech dostupných radiokarbonových dat ze Slovenska (Barta 2001, 11-25), které na Moravě doposud chybí.

3.10. Struktura rozmístění areálů na sledovaném území, význam krajiny

Pojem krajiny je chápán různě, kupříkladu jako rámeček studovaných množin přírodních zdrojů a areálů aktivit ve vzájemném působení. Přírodní i člověkem modelovaný prostor však může být definován též jako konkrétní artefakt či ekofakt, který je člověkem průběžně vytvářen a zároveň jej zpětně ovlivňuje (Kuna et al. 2004, 475). Takové chápání přenesme na krajinu Bílých Karpat, rámovanou hlubokým údolím Váhu a úrodnými rovinami kolem řeky Olšavy. Domnívám se, že krajinná sféra vyjádřené georeliéfem a dalšími prvky je pro nás významným pramenem, který hrál roli v myšlení pravěkých lidí.

Výrazným prvkem, který přímo podmiňuje přítomnost starobronzového osídlení ve vymezeném prostoru je přítomnost vodního toku. To je patrné také ze všech sestavených map sídelní struktury. Jak sídliště, tak i pohřebiště se nacházejí vždy do 1 km od významnějšího vodního toku. To evokuje myšlenku, že v případě pohřebních areálů byla jejich chybějící sídelní složka někde poblíž, přičemž ne vždy musela zanechat archeologickou stopu. Téměř pravidelně byly vybírány polohy na terasách, svazích či ostrožnovitých výběžcích. Bezvýhradně to platí u únětických pohřebních komponent, z nichž výjimečné postavení mělo pohřebiště Trenčín – Brezina založené na výšině cca 80 m nad údolím Váhu. Tímto se dostáváme do období, kdy se počínají stavět výšinná a opevněná sídliště. Zajímavá je korelace přítomnosti hrobových celků únětického charakteru v blízkosti všech opevněných osad, u kterých uvažujeme o jejich počátku v pozdně únětickém, resp. úněticko-maďarovském stupni.

Platí to jak pro moravský Bánov (zprávy o starých hrobových nálezích), tak i pro povážský Trenčín – Hrad a Ivanovce – Skalu.

Jisté příčiny a zákonitosti shledáváme také v budování opevněných a výšinných sídlišť. Ve všech případech (kromě sporného ohrazeného areálu v Uherském Brodě – Katovce) je pozorovatelný výběr strategických poloh. Dobře patrné je to ve slovenské části sledovaného území. Všechny tři opevněné či výšinné osady zaujímají masivy vybíhající do údolí Váhu. Tyto dominantní polohy jsou navzájem viditelné a předpokládám jistý význam vizuálního kontaktu. Zajímavý příklad působivé krajinné dominanty je výšinné opevněné sídliště v Bánově na Hradě. Ačkoliv je původní morfostruktura již nenávratně změněna destruktivním působením člověka, můžeme si udělat představu o vjemu, který provázel lidské jednání v době nedávno minulé. V místech terénních reliktních hradu a starších pravěkých valů, na skalnaté vyvýšenině, lidé postavili symbolické tři kříže, které připomínaly Kristovo biblické ukřižování na pahorku Golgoty. Po otevření lomu v těch místech (předpokládané vrcholové plató), byla Kalvárie přesunuta o něco níže. V dnešních dobách krajinně opět tři kříže vévodí, i když z jiného místa než byla původní úroveň akropole hradiště. Přestože je dnešní pohorek již o mnoho nižší, stále si zachovává pozici nejvyššího bodu okolní krajiny. Stále poskytuje dokonalý kruhový rozhled, paradoxně nejlépe na dlouhý úsek dnešní silnice vedoucí na Slovensko, do Pováží...

3.11. Vzájemné vztahy (možnosti komunikace a její poznatelnost)

O komunikaci a vzájemných kontaktech v pravěku se usuzuje zejména na základě artefaktů (srov. např. Novotná 1997, 169-179). Na našem území by měl být při snaze o podchycení kontaktů mezi oběma oblastmi také dokonale analyzován georeliéf, jehož konfigurace přímo napovídá, která varianta pravěkého spojení byla technicky nejschůdnější. Vodítkem pro rekonstrukci spojení mezi oblastmi nejvýchodnější Moravy a středního Pováží je dělicí hřeben Bílých Karpat, jehož přechod je v mnohých místech daleko obtížnější než v jiných, s menší svažitostí terénu a s nižším převýšením vůči okolí.

O obchodních kontaktech na sklonku starší doby bronzové uvažoval v námi hodnoceném prostoru především Anton Točík (1982, 413), který v souvislosti s výšinnými lokalitami ve středním Pováží počítal s jejich strážní funkcí (termín „Wachstation“). Podle jeho modelu měly tyto polohy chránit obchodní stezky, které vedly směrem na západ. Zmiňuje zde roli průsmyků v Bílých a Malých Karpatech. Konkrétně uvažuje o přímé komunikaci mezi opevněnými polohami Ivanovce – Skala a Bánov – Hrad, která vedla dále do Pomoraví. Po

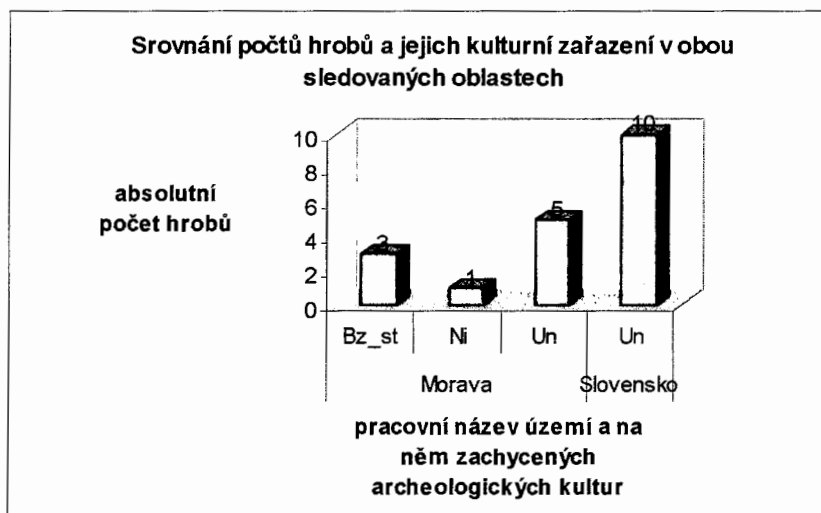
námi provedené analýze se skutečně jeví kontakty mezi těmito dvěma „uzlovými body“ jako značně pravděpodobná. Svědčí o tom zejména keramika z Bánova, která svým složením nemá v moravském (věteřovském) prostředí obdoby. Naskýtá se otázka, kudy taková „stezka“ mohla vést? Námi sestavený model terénu (viz Tab.CIV) dobře vykresluje zejména méně převýšený a orientačně schůdný prostor dnešního Straňanského průsmyku mezi masivy Velké Javořiny a Velkého Lopeníku. Tato trasa nedosahuje cca 25 km a pochod je zvládnutelný za jeden den chůze. V tomto směru musíme připomenout i nálezy kosterních pozůstatků koní ze starobronzových vrstev v Bánově, což nasvědčuje tomu, že spojení mezi těmito sídlišti mohlo být i relativně vysoce flexibilní (v období bez sněhové pokrývky, apod.).

Daleko méně jasnou roli hraje Vlárský průsmyk, který je v souvislosti s možnými přechody Bílých Karpat v literatuře zmiňován nejčastěji (Furmánek – Veličák – Vladár 1991, 259, Mapa 15). Pro starší dobu bronzovou je však tento koncept zatím méně pravděpodobný. Intenzita osídlení na obou stranách nejsevernějšího podhůří Bílých Karpat (průlomová oblast Vlárky) této variantě nenasvědčuje, i když alespoň omezené kontakty nelze vyloučit. Máme totiž odtud hlášen nález zlomku sekerky s postranními lištami z katastru Štítné nad Vlárí (Tab.CI). Pokud by tudy nějaké spojení ve starší době bronzové vedlo, bylo by orientováno pravděpodobně do Podřevnicka a odtud dále do středního Pomoraví, kde byl nověji doložen např. patrně přímý import z otomanského prostředí v Olomouci – Slavoníně (Stuchlík 2005, 23, Obr.9:4). Oblast Pováří není dobře archeologicky zmapována a naše uvažování je v tomto směru limitováno. Musíme však počítat s tím, že člověk starší a počátku střední doby bronzové vstupoval i do severněji položených oblastí moravsko-slovenského pomezí (srov. Dohnal 1973, 6-7; Veličák 2002, 331-338).

3.12. Dynamika antropogenních aktivit v průběhu starší doby

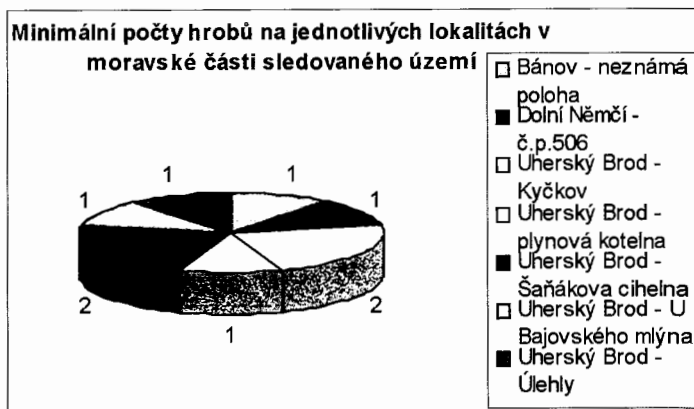
bronzové

Sídliště v nejstarším úseku starší doby bronzové jsou jen málo známa (srov. Šebela – Peška – Janák – Grepl 1990). Přesto lze o sídelních aktivitách v daném území uvažovat.

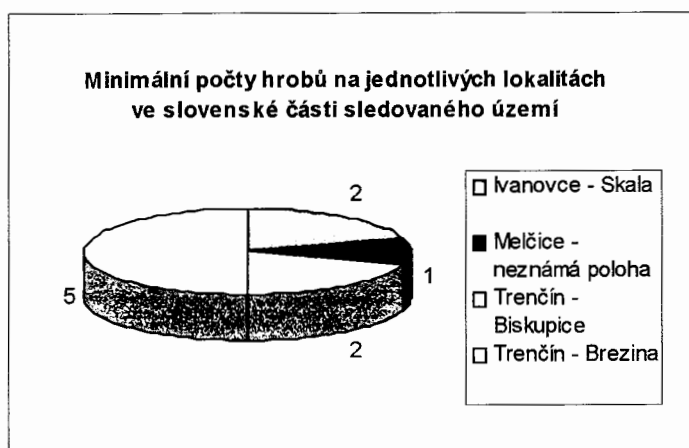

Graf 6: Kvantitativní rysy pohřebního ritu ve studovaném území

Jejich odrazem, tedy stopou existence pravěké komunity je nitranský pohřeb z Dolního Němčí. Hojněji jsou zastoupeny areály datované do únětické kultury. Opět však v hodnocených lokalitách dominují pohřby, a to zejména solitérní nebo ve dvojicích.

Graf 7: Grafické vyjádření velikostních kategorií pohřebišť (1)

Graf 8: Grafické vyjádření velikostních kategorií pohřebišť (2)

nekropole. Dalším vysvětlením tohoto jevu by mohla být situace zachycená v Trenčíně na Brezine, kde registrujeme doposud nejvyšší počet hrobů ze starší doby bronzové ve zkoumaném prostoru. Vzájemné vzdálenosti mezi pohřby zde byly značné a pohřbívání se nekonzcentrovalo do jakékoliv skupiny. To evokuje myšlenku, zda i v Poolšaví nemáme zachycen úsek takového pohřebiště s více rozptýlenými hroby. Tato varianta výkladu by svědčila o společných rysech jak moravské, tak i slovenské oblasti našeho zájmu, které je zároveň vymezují vůči ostatním, lépe poznaným regionům. Tyto charakteristiky ilustrují i vygenerované grafy, které předvádějí poměry počtů hrobů na jednotlivých lokalitách.

V prakticky nezměněné intenzitě trvá osídlení obou oblastí až na práh střední doby bronzové. Mění se však projev, kterým se sídelní aktivity promítají do archeologovy reality. Máme zachycenu řadu sídlišť na strategických a často opevněných lokalitách. Kulturní změna na počátku střední doby bronzové však znamená obrat v dynamickém systému pospolitostí starší doby bronzové. Tím i končí námi studované období a začíná epocha mohylových kultur.

3.13. Závěr

Předkládaná práce představuje první komplexní zpracování starší doby bronzové v oblasti horního Poolšaví a středního Pováží na základě široce pojaté heuristiky dostupné pramenné základny. Důraz je kladen na nevšední, avšak přínosné vymezení zájmové oblasti, která svým záběrem pojímá dva tradičně odděleně studované územní celky. V práci byla využita také počítačová podpora v podobě aplikace softwaru na bázi geografických informačních systémů. Jejich úspěšné použití bylo podmíněno vytvořením digitálního vektorového mapového podkladu s možností dalšího využití jak v analýzách navazujících na tuto práci, tak i v obdobných projektech v rámci vymezeném digitalizovaným prostorem. Pokud to bylo technicky možné, byl do práce zahrnut také nepublikovaný materiál. Jedná se zejména o nový pohled a komplexní shrnutí doposud nezpracovaného výzkumu (z r. 1943) výšinné opevněné osady Bánov – Hrad. Toto sídliště poskytlo mimořádně důležitou nálezovou situaci, která významným způsobem vstupuje do problematiky maďarovsko-věteřovské kultury v oblasti moravskoslovenského pomezí. Podařilo se shromáždit veškerou existující dokumentaci pořízenou v roce 1943 a na jejím základě předložit novou interpretaci fortifikace starší doby bronzové, která chránila tuto osadu. Na základě komparativního studia pramenné základny jsem dospěl k poznatku, že hmotná kultura i archeologický projev obou společně hodnocených oblastí vykazuje řadu společných znaků převažujících nad rozdíly v obou dříve odděleně studovaných oblastech. To znovu potvrdilo nutnost jednotné terminologie, která je zejména v závěrečném období starší doby bronzové značně neustálená. Zajímavým problémem, kterého se práce dotýká je otázka komunikace mezi komunitami v rámci studovaného prostoru. Zvláštnosti reliéfu a hmotné kultury ukazují, že i trasy těchto aktivit je možné přibližně rekonstruovat. Předkládaná práce však není definitivní analýzou sídelní struktury a její dynamiky. Jsem si vědom neúplných pramenů, z kterých bylo nutno vycházet a našich omezených možností, zejména při pokusech o aplikaci chybami nezatížených statistických metod. Naše závěry jen potvrzují nutnost dalšího bádání v složité problematice starší doby bronzové v širší oblasti Bílých Karpat. Předkládaná studie by měla být všestranně kvalitním východiskem.

4. Zkratky vyskytující se v textu

ArÚ	Archeologický ústav
AV ČR	Akademie věd České republiky
č.j.	číslo jednací

ČSAV	Československá akademie věd
FPJP	fond pozůstalosti Jana Pavelčíka (uložen v MJAK)
Inv.č.	inventární číslo
MJAK	Muzeum Jana Ámose Komenského Uherský Brod
Ni	nitranská skupina
PřF MU	Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity
SAV	Slovenská akadémia vied
srov.	srovnej
Ún (Un)	únětická kultura

5. Seznam použitých pramenů a literatury

• Prameny

Nepublikované a nesignované dokumenty, náčrty a poznámky z pozůstalosti Jana Pavelčíka, uloženo v Archivu MJAK, Uherský Brod.

NZ č.j. 152/43, Bánov, uloženo v Archivu NZ ArÚ AV ČR v Brně (autor neuveden).

NZ č.j. 865/51, Kostrový hrob s keramikou věteřovského typu v Uh.Brodě, uloženo v Archivu NZ ArÚ AV ČR v Brně (autor Jan Pavelčík).

NZ č.j. 108/66, Uherský Brod, uloženo v Archivu NZ ArÚ AV ČR v Brně (autor neuveden).

NZ č.j. 94/75, Uherský Brod – Kyčkov, uloženo v Archivu NZ ArÚ AV ČR v Brně (autor Jiří Pavelčík).

NZ č.j. 1263/00, Uherský Brod – Kyčkov, uloženo v Archivu NZ ArÚ AV ČR v Brně (autor Jiří Pavelčík).

Pavelčík, Jan 1944: Materiál k pravěku Bánova, nepubl. rkp. uloženo v Archivu NZ ArÚ AV ČR v Brně, fond pozůstalosti Jana Pavelčíka, sig. A37 (FPJP A35)

Pavelčík, Jan 1950: Bánov „Hrad“ 1943 – 1949, nepubl. rkp. uloženo v Archivu NZ ArÚ AV ČR v Brně, fond pozůstalosti Jana Pavelčíka, sig. A37 (FPJP A36)

Pavelčík, Jan 1952: Zpráva o záchranném výkopu na Hradě v Bánově 5.7. – 4.8. 1951, nepubl. rkp. uloženo v Archivu NZ ArÚ AV ČR v Brně, fond pozůstalosti Jana Pavelčíka, sig. A37 (FPJP A37)

• Literatura

Adamka, Peter 2001: Výpovedné schopnosti niektorých druhov úpravy povrchu nádob na príklade keramiky z Barce I, Acta Nitrensiae iuvenorum 1, 79-90.

Bartík, Juraj 1999: Die Metallgiesserei der Maďarovce-Kultur, In: Bátora, J. – Peška, J. (Hrsg.): Aktuelle Probleme der Erforschung der Frühbronzezeit in Böhmen und Mähren und in der Slowakei, Nitra, 183-194.

Benkovsky-Pivovarová, Zoja 1982: Zur Frage der Stufe Bronzezeit A₃ und der älteren danubischen Mittelbronzezeit (MD I) in der Slowakei, *Germania* LX/1, 1-12.

Benkovsky-Pivovarová, Zoja 1998: Zum Begriff Nitra-Gruppe bzw. –Kultur, *Pravěk* NŘ 8, 141-150.

Böhm, Jaroslav 1946: Naše nejstarší města, Praha.

Böhm Jaroslav 1950: Nové archeologické objevy a výzkumy v Československu, *Československo* V/9, 513-567.

Boroffka, Nikolaus G. O. 1994: Die Wietenberg Kultur. Ein Beitrag zur Erforschung der Bronzezeit in Südosteuropa, Teil I, II, UPA, Bonn.

Culek, Martin a kol. 1996: Biogeografické členění České republiky, Praha.

Červinka, Inocenc Ladislav 1902: Morava za pravěku. Vlastivěda moravská, I. Země a lid, Brno.

Čižmář, Miloš 2004a: Encyklopedie hradišť na Moravě a ve Slezsku, Praha.

Čižmář, Miloš 2004b: Nové hradisko z doby bronzové z Prasklic (Zlínský kraj, okres Kroměříž), In: Bátora, J. – Furmánek, V. – Veliačik, L. (Hrsg.): Einflüsse und Kontakte Alteuropäischer Kulturen. Festschrift für Jozef Vladár zum 70. Geburtstag, Nitra, 159-164.

Čtverák, Vladimír – Lutovský, Michal – Slabina, Miloslav – Smejtek, Lubor 2003: Encyklopedie hradišť v Čechách, Praha.

Demek, Jaromír a kol. 1987: Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny, Praha.

Dohnal, Vít 1973: Příspěvky k mladému eneolitu a k počátkům doby bronzové na východní Moravě, *Archeologické rozhledy* XXIII, 3-11.

Dušek, Mikuláš 1969: Bronzezeitliche Gräberfelder in der Südwestslowakei, *Archaeologica Slovaca – catalogi*, Tomus IV, Bratislava.

Dvořák, Pavel 1993: Podivný barón: Kniha o nevšednom osude baróna Emila Friedricha Johannesena Hoeninga O'Caroll, Budmerice.

Filip, Jan 1948: Pravěké Československo, Praha.

Fridrichová, Marie (ed.) 1995: Praha v pravěku, Praha.

Furmánek, Václav 2004: Zlatý vek v Karpatoch. Keramika a kov doby bronzovej na Slovensku (2300-800 před n.l.), Nitra.

Geisler, Martin 2002a: Předběžná zpráva o výzkumu ohrazeného sídliště ze starší doby bronzové v trati „Katovka“ na katastru Uherského Brodu, *Slovácko* XLIII, 2001, 127-134.

Geisler, Martin 2002b: Lokalita se třemi příkopy ze starší doby bronzové na katastru Uherského Brodu (okr. Uherské Hradiště), *Pravěk* NŘ 11, 2001, 233-253.

Geisler, Martin – Kohoutek, Jiří 2001: Předběžná zpráva o výzkumu pravěkého sídliště a pohřebiště na katastru Uherského Brodu v poloze U Bajovského mlýna, *Slovácko* XLII, 2000, 103-111.

Gogáltan, Florin 2005: Der Beginn der bronzezeitlichen Tellsiedlungen im Karpatenbecken: Chronologische Probleme, In: Horejs, B. – Jung, R. – Kaiser, E. – Teržan, B. (Hrsg.):

Interpretationsraum Bronzezeit. Bernhard Hänsel von seinen Schülern gewidmet, UPA Band 121, Bonn, 161-179.

Hanuliak, Milan 1998: Skalka nad Váhom a jej význam v dejinách osídlenia trenčianskeho mikroregiónu, Slovenská archeológia XLVI/2, 309-331.

Hásek, Ivan 1966: Pravěké kostěné a parohové nástroje s ozubenou pracovní hranou, Sborník Národního muzea 20, 225-265.

Hásek, Ivan 1975: Hrazené osady věteřovského horizontu v Čechách, Časopis Národního muzea CXLIV/3-4, 105-118.

Hromada, Jozef 2000: Moravany nad Váhom: táboriska lovcov mamutov na Pováží, Archeologické pamätníky Slovenska, Nitra.

Cheben, Ivan – Illášová, Ludmila – Hromada, Jozef – Ožvoldová, Ladislava – Pavelčík, Jiří 1995: Eine Oberflächengrube zur Förderung von Radiolarit in Bolešov, Slovenská archeológia XLIII/2, 185-204.

Childe, Gordon 1929: The Danube in Prehistory, Oxford.

JP 1951: Nález hrobu z bronzové doby v Uh. Brodč, Naše pravda Gottwaldov, 26. 5. 1951.

Jurný, Josef 1991: Historie a současnost Bánova. Zvláštní vydání Bánovského zpravodaje u příležitosti první písemné zprávy o Bánově, Uherské Hradiště.

Kodym, Odolen 1967: Regionální geologie ČSSR. Atlas map 1:1 000 000, Praha.

Kolník, Titus 2000: Rakúska a nemecká archeológia na Slovensku v rokoch 1933 – 1945, Historický zborník X/2, 59-73.

Krenn-Leeb 2006: Gaben an die Götter? Depotfunde der Frühbronzezeit in Österreich, Archäologie Österreichs 17/1, 4-17.

Križanová, Š. 1937: Hroby únětickej kultúry zo staršej doby bronzovej v Hloží (okres Ilava) a v Púchove nad Váh., In: Pamätnica Mestského múzea Dra Karola Brančika v Trenčíne, Trenčín, 47-50.

Križanová, Š. 1947: Archeologické nálezy z Trenčianských Biskupíc v Mestskom múzeu dr. Karola Brančika v Trenčíne, Historica Slovaca V., Eisnerov sborník, 41-46.

Kruťa, Tomáš 1946: Eruptiva na Uh. Brodsku a jejich mineralogické poměry, Časopis vlasteneckého spolku musejního v Olomouci LV, 19-54.

Kučera, Jan 1908: O nejstarších kovových nástrojích a zbraních z okolí Uh. Brodu, Pravěk IV, 211-215.

Kuna, Martin et al. 2004: Nedestruktivní archeologie, Praha.

Kuna, Martin – Křivánková, Dana – Krušinová, Lenka 1995: Archiv 2.0 Systém archeologické databáze Čech. Uživatelská příručka. Praha.

Lehrberger, Gerhard – Fridrich, Jan – Gebhard, Rupert – Hrala, Jiří 1997: Das prähistorische Gold in Bayern, Böhmen und Mähren, Památky archeologické – Supplementum 7, Band I, II, Praha.

Lorencová, Anna – Beneš, Jan – Podborský, Vladimír 1987: Únětické pohřebiště v Těšeticích – Vinohradech, Těšetice – Kyjovice 3. Brno.

Ložek, Vojen 1950: Měkkýši maďarovské kulturní vrstvy na krasovém ostrohu Bašta u Ivanovců nad Váhem, *Československý kras III*, 133.

Masaryk, René 2001: Mazanica a prehistorická architektúra na príklade nálezov z Barce I, *Acta Nitrensiæ iuvenorum* 1, 91-107.

Macháček, Jiří (red.) 1997: Počítačová podpora v archeologii. Brno.

Marková, Klára 1999: Zu den Bersteinfinden aus Nitriansky Hrádok, In: Batora, J. – Peška, J. (Hrsg.): Aktuelle Probleme der Erforschung der Frühbronzezeit in Böhmen und Mähren und in der Slowakei, 211-229.

Marková, Klára 2002: Zur Metallurgie der Siedlung in Malé Kosihy, Anodos, *Studies of the Ancient World 2*, in Honour of Mária Novotná, 205-212.

Mazúr, Emil (red.) 1980: Atlas Slovenskej socialistickej republiky, Bratislava.

Michalko, Ján – Berta, Ján – Magic, Dezider 1986: Geobotanická mapa ČSSR. Slovenská socialistická republika, Textová časť, Mapová časť, Bratislava.

Mikulková, Blanka 2000: Únětické hroby z Bohdalic (okr. Vyškov), *Pravěk NŘ* 9, 1999, 289-300.

Mitáš, Vladimír 2004: K niektorým otázkám tzv. hurbanovského typu, *Slovenská archeológia LII/2*, 281-300.

Mitscha-Märheim, Herbert 1929: Zur älteren Bronzezeit Niederösterreichs, *Mitteilungen der Anthropologischen Gessellschaft in Wien*, 181-194.

Mrázek, Ivan 1996: Drahé kameny v pravěku Moravy a Slezska, Brno.

Nekuda, Vladimír (red.) 1992: Uherskohradištsko. Vlastivěda moravská, Brno.

Němejcová-Pavúková, Viera 1978: Praveké osídlenie „Skaly“ v Ivanovciach při Trenčíně, *Krásy Slovenska LV*, 26-28.

Nešporová, Tamara 1988: Prvá sezóna výskumu v Trenčíně na Brezine, *Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1987*, 98.

Nešporová, Tamara 1990: Pokračovanie výskumu v Trenčíně na Brezine, *Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1988*, 118-119.

Nešporová, Tamara 1991: Tretia sezóna výskumu v Trenčíně na Brezine, *Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1989*, 70.

Nešporová, Tamara 1993: Najstaršie osídlenie Trenčína, In: Šišmiš, M. (red.): *Trenčín. Vlastivedná monografia 1*, Bratislava, 33-46.

Nešporová, Tamara – Kolníková, Eva 1994: Hromadný nález rímskych mincí zo 4. stor. z Ivanoviec, *Slovenská numizmatika XII*, 175-177.

Neugebauer, Johannes-Wolfgang 1975: Bronzezeitliche Ansiedlungen in Großweikersdorf, p. B. Tulln, NÖ., ein Beitrag zur Gliederung der Věteřov-Kultur in Niederösterreich, *Archaeologia Austriaca*, Heft 58, 5-74.

Neugebauer, Johannes-Wolfgang 1994: Bronzezeit in Ostösterreich, St. Polten – Wien.

Neuhauslová, Zdeňka a kol. 1999: Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky, Praha.

Neustupný, Jiří 1960: Praveké Československo, Praha.

Neustupný, Evžen (red.) 2003: Příspěvky k prostorové archeologii 1, Plzeň.

Niederle, Lubor 1923: Národopis lidu československého. Díl 1/1, Moravské Slovensko, Praha.

Novotná, Mária 1983: Metalurgia opevnených osád, *Archeologické rozhledy* XXXV, 63-70.

Novotná, Mária 1997: Zur Mobilität in der Bronzezeit, Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity, řada M2, 169-179.

Olexa, Ladislav 2003: Nižná Myšľa. Osada a pohrebisko z doby bronzovej, *Archeologické pamätníky Slovenska VII*, Košice.

Ondráček, Jaromír 1962: Únětické pohřebiště u Rebešovic na Moravě, Sborník Československé společnosti archeologické 2, 5-100.

Ondráček, Jaromír 1967: Moravská protoúnětická kultura, *Slovenská archeológia* XV/2, 387-446.

Ondráček, Jaromír 1972: Pohřebiště nitranské skupiny v Holešově, *Archeologické rozhledy* XXIV, 168-172, 233-235.

Ondráček, Jaromír – Stuchlíková, Jana 1982: Věteřovské sídliště v Budkovicích, *Fontes archaeologiae Moraviae*, Tomus XVI, Brno.

Ondráček, Jaromír – Stuchlíková, Jana 1988: Sídliště v Budkovicích a jeho postavení v rámci věteřovské kultury, *Památky archeologické* LXXIX/1, 5-37.

Ondráček, Jaromír – Šebela, Lubomír 1985: Pohřebiště nitranské skupiny v Holešově (katalog nálezů), *Studie Muzea Kroměřížska '85*.

Pavelčík, Jan 1948: Opevněné sídliště z konce doby kamenné na Kyčkově v Uh. Brodě. In: Beneš, J. (red.): Památník Musea J. A. Komenského v Uh. Brodě, Uherský Brod, 183-192.

Pavelčík, Jan 1952: Záchranný výkop na „Hradě“ v Bánově r. 1951, *Archeologické rozhledy* IV, 481-483.

Pavelčík, Jan 1974: Pravek města Uherského Brodu, *Studia Comeniana et historica* 8, roč.IV, 171-172.

Pavelčík, Jan 1978a: Nitra-Type Graves from Uherský Brod and its Surroundings, *Anthropologie* XVI/2, 137-138.

Pavelčík, Jan 1978b: „Hrad“ v Bánově, *Malovaný kraj* XIV/2, 20.

Pavelčík, Jiří 1961: Bánov – „Hrad“, *Přehled výzkumů za rok 1960*, 48-49.

- Pavelčík, Jiří 1962: Výzkum výšinného sídliště Bánov – Hrad 1961, Přehled výzkumů za rok 1961, 45-47.
- Pavelčík, Jiří 1970: Hrob nitranské kultury v Dolním Němčí, Přehled výzkumů za rok 1968, 16-17.
- Pavelčík, Jiří 1971: Město v pravěku, In: Zemek, M. (red.): Uherský Brod, minulost i současnost slováckého města, Brno, 19-40.
- Pavelčík, Jiří 1974: Eneolitická sídliště Uherský Brod/Kyčkov a Havřice/cihelna, Studie Archeologického ústavu Československé akademie věd v Brně, II/5, Praha.
- Pavelčík, Jiří 2003: Záchraný výzkum na lokalitě Uherský Brod – Kyčkov, Slovácko XLIV, 2002, 135-161.
- Pavelčík, Jiří 2004: Stratigrafická situace výšinné osady Bánov – Hrad, In: Hänsel, B. (Hrsg.): Zwischen Karpaten und Ägäis: Neolithikum und ältere Bronzezeit, Gedenkschrift für Viera Němejcová-Pavúková, Leidorf, 251-270.
- Pleiner, Radomír a kol. 1978: Pravěké dějiny Čech. Praha.
- Podborský, Vladimír 1963/1964: Únětický objekt č.3z Těšetic (o. Znojmo) a otázka válcovitých koflíků doby bronzové, In: Skutil, J. (ed.): Sborník III. Karlu Tihelkovi k pětadesátinám, Brno, 70-74.
- Podborský, Vladimír 1972: Na okraj výroby bronzových předmětů staršího metalika na Moravě, Archeologický sborník (Ostravské muzeum), 66-75.
- Podborský, Vladimír 2000: K nedožitým devadesátinám prof. Josefa Poulíka, Pravěk NŘ 10, 3-8.
- Podborský, Vladimír 2004: Nové nálezy kovových nákrčníků v hrobech z doby bronzové na Moravě a jejich význam. In: Bátora, J. – Furmánek, V. – Veliačik, L. (Hrsg.): Einflüsse und Kontakte Alteuropäischer Kulturen. Festschrift für Jozef Vladár zum 70. Geburtstag, Nitra, 185-198.
- Podborský, Vladimír – Vildomec, Vědomil 1972: Pravěk Znojemska. Brno
- Procházka, Alois 1908: Kamenné nástroje se žlábký z nálezů moravských, Pravěk IV, 120-129.
- Přichystal, Antonín – Šebela, Lubomír – Kopacz, Jerzy 2004: Starší doba bronzová na Moravě ve světle surovin štěpané industrie, In: Hašek, V. – Nekuda, R. – Ruttkay, M. (Eds.): Ve službách archeologie V. Sborník k sedmdesátinám RNDr. Emanuela Opravila, CSc., 125-132.
- Půlpán, Marek 2005: Únětické hroby na lokalitě Kozly, okr. Louny, Pravěk NŘ 13/2003, 119-134.
- Rybníček, Kamil – Rybníčková, Eliška 2001: Vegetace a přírodní prostředí jako pozadí archeologických kultur ČR, 28 000-1000 B.P., In: Podborský, V. (ed.): 50 let archeologických výzkumů Masarykovy univerzity na Znojemsku, Brno, 301-310.
- Říhovský, Jiří 1992: Die Äxte, Beile, Meißel und Hammer in Mähren, Prähistorische Bronzefunde, Abt.IX, Band 17, Stuttgart.
- Říhovský, Jiří 1996: Die Lanzen-, Speer-, und Pfeilspitzen in Mähren, Prähistorische Bronzefunde, Abt.V, Band 2, Stuttgart.
- Salač, Vladimír 1997: Význam Labe pro česko-saské kontakty v době laténské, Archeologické rozhledy XLIX, 462-494.

Salaš, Milan 1985: Metalurgická výroba na výšinném sídlišti z doby bronzové u Blučiny, Časopis moravského muzea LXX, 37-59.

Salaš, Milan 1994: Osídlení brněnské kotliny v době popelnicových polí. Příspěvek ke studiu sídelní struktury, Pravěk NR IV, 165-204.

Salaš, Milan 1990: Únětická sídlištní jáma s lidskými kosterními pozůstatky na Cezavách u Blučiny, Památky archeologické LXXXI, 275-307.

Sarnowska, Wanda 1969: Kultura unietycka v Polsce. Tom I., Wroslaw – Warszawa – Kraków.

Schejbal, Ctirad – Homola, Vladimír – Staněk, František 2004: Geoinformatika, místo vydání neuvedeno.

Sklenář, Karel 2005: Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů, Praha.

Sklenář, Karel – Sklenářová, Zuzana – Slabina, Miloslav 2002: Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Praha.

Skutil, Jozef 1947: Karpatské radiolaritové vlárske paleolitikum moravské, Historica Slovaca V, Eisnerov sborník, 16-33.

Spurný, Václav 1972: Sídliště starší a střední doby bronzové v Bezměřově, Památky archeologické LXIII, 180-248.

Staňa, Čeněk 1986: Výšinné únětické sídliště na Zelené Hoře u Vyškova, Archeologické rozhledy XXXVIII, 46-61.

Steiner, Pavol 2001: Metodika spracovania keramického inventára z Barce I, Acta Nitrensiæ iuvenorum 1, 63-78.

Stuchlík, Stanislav 1984: K datování konce věteřovského osídlení na jižní Moravě, Archeologické rozhledy XXXVI, 173-186.

Stuchlík, Stanislav 1985: Výšinná sídliště únětické kultury na Moravě, Archeologia Interregionalis, 129-142.

Stuchlík, Stanislav 2002: Vývoj osídlení pod Pavlovskými vrchy v době bronzové, In: Stuchlík, S (ed.): Oblast vodního díla Nové mlýny od pravěku do středověku, Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 20, Brno, 149-192.

Stuchlík, Stanislav 2005: Vztahy Moravy k jižním a jihovýchodním oblastem na počátku doby bronzové, In: Južné vplyvy a ich odraz v kultúrnom vývoji mladšieho praveku na strednom Dunaji, Bratislava, 19-41.

Stuchlík, Stanislav – Stuchlíková, Jana 1996: Pravěká pohřebiště v Moravské Nové Vsi – Hruškách, Studie Archeologického ústavu AV ČR v Brně, XVI/1, Brno.

Stuchlíková, Jana 1987: Problematika vzniku a vývoje věteřovské skupiny na Moravě (Autoreferát kandidátské dizertace), Přehled výzkumů za rok 1985, 101-105.

Stuchlíková, Jana 1988: Starobronzové nálezy z Hodonic ve sbírkách Moravského muzea, ČMM LXXIII, 29-43.

Stuchlíková, Jana 1990: Otázky pohřebního ritu moravské věteřovské skupiny. In: Pravěké a slovanské osídlení Moravy. Sborník příspěvků k osmdesátým narozeninám akademika Josefa Poulíka. Brno, 146-157.

Šabatová, Klára – Vitula, Petr 2002: Přáslavice. Díly pod dědinou. Kousky a Kukličky II. Pohřebiště a sídliště z doby bronzové (katalog), Olomouc 2002.

Šimček, Emanuel 1949: Význam geografie pro řešení prehistorických a raněhistorických otázek, Z dávných věků II, 145-161.

Šišmiš, Milan (red.) 1993: Trenčín. Vlastivedná monografia 1, Bratislava.

Tihelka, Karel 1946: Nová kulturní skupina na Moravě z doby bronzové, Obzor praehistorický XIII, 51-57.

Tihelka, Karel 1949: K otázce konce moravské únětické kultury, Z dávných věků II, 27-47.

Tihelka, Karel 1953: Moravská únětická pohřebiště, Památky archeologické XLIV/1, 229-328.

Tihelka, Karel 1954: Nejstarší hliněné napodobeniny čtyřramenných kol na území ČSR, Památky archeologické XLV, 219-222.

Tihelka, Karel 1958: Der Věteřov (Witterschauer) – Typus in Mähren. In: Kommission für das Äneolithikum und die ältere Bronzezeit, Nitra, 77-110.

Tihelka, Karel 1960: Moravský věteřovský typ, Památky archeologické LI/1, 27-135.

Tihelka, Karel 1962: Moravský věteřovský typ II. část (materiál), Študijné zvesti AÚSAV VIII, Nitra.

Tihelka, Karel 1963: První únětické nálezy a počátky výzkumů únětické kultury na Moravě, In: Sborník II. Františku Vildomcovi k pětaosmdesátinám, Brno, 39-43.

Tihelka, Karel 1966: Únětický kamenný sekeromlat se žlábkem z Nesovic, okr. Vyškov, a jiné podobné kamenné nástroje z Moravy, PA LVII, č.2, 689-694.

Točík, Anton 1959: Parohová a kostená industria maďarovskej kultúry na juhozápadnom Slovensku, Študijné zvesti 3, 23-53.

Točík, Anton 1963: Die Nitra-Gruppe, Archeologické rozhledy XV, 716-774.

Točík, Anton 1964: Opevnená osada z doby bronzovej vo Veselom, Bratislava.

Točík, Anton 1978: Nitriansky Hrádok – Zámeček. Bez. Nové Zámky. Bronzezeitliche befestigte Ansiedlung der Maďarovce Kultur, Nitra.

Točík, Anton 1979: Výčapy – Opatovce und weitere altbronzezeitliche Gräberfelder in der Südwestslowakei, Materialia Archaeologica Slovaca, Tomus I, Nitrae.

Točík, Anton 1982: Beitrag zur Problematik befestigter Siedlungen in der Südwestslowakei während der alteren und zu Beginn der mittleren Bronzezeit, In: Beiträge zum bronzezeitlichen Burgenbau in Mitteleuropa, Berlin – Nitra, 405-416.

Točík, Anton 1986: Opevnené sídlisko ze staršej doby bronzovej vo Vrábľoch, Slovenská archeológia XXXIV/2, 463-476.

Tomášek, Milan 1995: Atlas půd České republiky, Praha..

Tuček, Ján 1998: Geografické informační systémy. Principy a praxe, Praha.

Turek, Jan – Daněček, Vladimír 2000: Únětické kamenné sekeromlaty se sedlovitým žlábkem v Čechách, Pravěk NR 10, 251-260.

Veliačik, Ladislav 2002: Der Bronzehortfund aus Makov, Bez. Čadca, Anodos, Studies of the Ancient World 2, in Honour of Mária Novotná, 331-338.

Veliačik, Ladislav – Němejcová-Pavúková, Viera 1987: Zwei Bronzehorte aus Ivanovce, Slovenská archeológia XXXV/1, 47-63.

Vencl, Slavomil 1991: Fragments of Clay Daub as a Source of Information on Prehistoric Architecture, Památky archeologické, LXXXII/2, 406-411.

Vladár, Jozef 1998: Za Josefom Poulíkom, Slovenská archeológia XLVI/2, 353-356.

Žebrák, Pavel 1987: Výsledky dosavadního výzkumu pravěkého hornictví na území Slovenska, Vlastivědný sborník Podbrdská, XXXVIII-XXXIX, 257-267.

6. Přílohy

6.1. Textová část (Bánov – nálezový deník Jana Pavelčíka, evidence a heslář nálezů)

6.2. Tabulky a mapy

Jan Pavelčík

Výzkum Bánova v časovém postupu (podle FPJP A35, uloženo v Archivu NZ ArÚ AV ČR Brno).

1941

- 16.2.1941 S prof. Šefrnou navštívili jsme hrad, avšak nezjistili nic zvláštního. Ve škole pan řídící Bumbálek mně dal okreslit archeologické předměty z tamějšího kabinetu.
- 22.5.1941 Pan řídící Bumbálek získal z Hradu kamenný úlomek sekerky, který mi daroval (č. 1651).
Na Hradě zjistil jsem povrchově středověké střepy v neobyčejném množství, a v profilu asi 2 m hluboko ve vrstvě černé a hnědé, střepy (pokládal jsem je za germánské.) Byl se mnou student Studeník a Bumbálek Zdeněk.
- 6.6.1941 V černé vrstvě asi 2 m hluboko našli jsme spoustu střepů, rozštípaných zvířecích kostí a jaspisovou přelomenou čepelku. Na Hradě byl se mnou pan řídící Bumbálek a sekundáni Bumbálek Z. a Studeník.

1942

- 3.4.1942 S kolegou V. Hrubým z Uherského Hradiště a se studentem J. Nekvasilem prohlédli jsme vrstvy pod stojícím ještě křížem. Kolega Hrubý nakreslil profil stěny.
- 19.4.1942 Studenti Studeník, Chalupa, Böhm a Bumbálek donesli mi střepy z Hradu.
- 27.4.1942 Z Hradu přivezli studenti Studeník a Chalupa střepy.
- 1.5.1942 S Bumbálkem Z. našli jsme několik střepů. Též na protější straně lomu jsou v profilu střepy.
- 13.5.1942 Žák III.B Švehlík mi přinesl z Hradu střepy.
- 30.6.1942 Na profilu vyhrabal jsem několik střepů i s ornamentem a 1 jaspis. Byl se mnou žák Studeník.
Pan řídící Tilich, který nastoupil místo pana Bumbálka, který odešel zatím do pense, zapůjčil mi pro museum dva sekeromlaty, bronzovou jehlici a sekerku s dutinkou.
- 15.7.1942 Na Hradě při prohlížení vrstev našel jsem střepy a 1 jaspis. Zjistil jsem, že na svahu k zahradám a ke hřbitovu vychází kulturní vrstvy ven.
- 7.8.1942 Poslali jsme hlášení o dosavadním průzkumu na Hradě a o nutném archeologickém výkopu archeologickému ústavu v Praze.
- 8.8.1942 Prohlédl jsem znovu celý Hrad s žákem Bumbálkem a po tříhodinovém sondování našel jsem střepy, kosti a 1 pazourek.
- 11.8.1942 Povolil archeologický ústav Musejní společnosti v Uherském Brodě vykopávky na hradě v Bánově. Avšak z finančních důvodů sama společnost nemohla tento podnik provést.
- 15.8.1942 Nového výzkumu hradu zúčastnil se kol. Hrubý se svojí paní a otcem. Též byl přítomen žák Studeník. Setrvali jsme na hradě od půl desáté do šesté do večera. Snažili jsme se obnažit vrstvy pod kříží a v zadu u plotů. Nasbírali jsme střepů pytel, ale bohužel s ornamentem velmi málo, 1 jaspis. Střepy nám odvezl domů básník R. Konečný.

- 23.8.1942 Našel jsem na Hradě střepy s pícháním ornamentem i zdobené široké páskové ucho. 1 jaspis byl na spodině dolní černé vrstvy. Student Malý byl se mnou.
- 5.9.1942 Se Z. Bumbálkem jsme vyhrabali několik střepů.
- 12.9.1942 Na Hradě jsem pokračoval v průzkumu. Při velikém suchu jde odškrabování profilu velmi těžce. Získal jsem několik střepů.
Prohlédli jsme i okolní kóty na nichž páter Borák našel střepy, ale já jsem nenašel nic.
- 30.9.1942 Ve stěně jsem vyhrabal několik střípků s ornamentem, kosti a spečenou hlínu. Na konci lomu též střepy. Tytéž střepy jsou porůznu i na hřbitově jak je hrobař při kopání hrobů vyhazuje z hloubky.
- 24.10.1942 Po dešti prohlédl jsem Hrad. Našel jsem střepy, únětické v černé vrstvě a ornamentované na spodu vrstvy šedivé.
- 19.12.1942 Na Hradě našel jsem několik střípků. Příliš sucho.

1943

- 25.3.1943 Našel jsem na hradě střepy a kousek bronzu.
- 4.4.1943 Navštívil Uherský Brod ředitel archeologického ústavu v Praze Dr. J. Böhm a slíbil mi, že archeologický ústav provede vykopávky na Bánově.
- 26.5.1943 Oznámil pan Poulík asistent odbočky archeologického ústavu, že odbočka v Brně za jeho vedení jest pověřena, aby výkop na Hradě provedla.
- 28.5.1943 Vyjednával jsem v Bánově byt, stravu a dělníky pro pana Poulíka. Na Hradě jsem byl s kolegou Zlínským. Našli jsme několik střepů středověkých i starých.
- 29.5.1943 Pan Poulík poslal fonogram, že přijede ve středu. Abych se mohl osobně zúčastnit výkopu, byl jsem panem ředitelem archeologického oddělení panem Schwabedissenem vyzván, abych si podal žádost o dovolenou.
- 30.5.1943 Podal jsem si žádost o dovolenou na vykopávky Zemskému úřadu v Brně. Dovolena mi byla později udělena.
- 2.6.1943 Přijel pan Poulík. Večer jsme byli v Bánově. Prohlédli jsme Hrad a v noci jsme se vrátili.
- 3.6.1943 Jeli jsme s panem Poulíkem znovu na Bánov. Pro dostatek času odjeli jsme odpoledne na kolech na Ordějov a po okolních lesích pátrali jsme po mohylách. Nenašli jsme nikde nic. Rovněž v Bystřici jsme nenašli nic, ani kolegu Martina Baránka jsme nezastihli doma.
- 5.6.1943 Pan Poulík přijel do Brodu. Vypravili jsme se na Zběšné a Korečnick. Avšak všude je již vysoké obilí, takže neviděli jsme celkem nic. Našli jsme pouze střípek s hřebenovou výzdobou.
- 6.6.1943 V neděli prošli jsme s panem Poulíkem Odjatou po severním svahu a trať Za Hájem. Pole bylo zatím však vyschlo, není proto nic vidět.
- 7.6.1943 Odjel pan Poulík na kole do Bánova aby zahájil práci. Celý den přšelo, a tak se nemohlo s prací začít. Odpoledne jsem přijel do Bánova autobusem a s panem Poulíkem jsme navštívili v Bystřici kolegu M. Baránka, učitele. M. Baránek mi dal kamenný otloukač z Bystřice (trať už neví). Pak jsme v lese směrem za cikánskou chatu prohlíželi domnělou mohylu. Ukázalo se, že je to ostroh, vytvořený dvěma koryty potoka.
Ve škole mají středověké střepy z humna č. ...
„Pod vojanskou cestu“ jsou nalézány kamenné nástroje. Je to kopec Strážní Hůrka.

- Na „Okruhlej“ asi v r. 1927 vykopal ... 2 kruhy ze zlata a náušnici. Podle udání prodal v Uherském Brodě v museu?
- 8.6.1943 Na „Stonajkách“ kopal učitel ... (r.1916 zemřel) popelnice. Přijel jsem do Bánova v 10 hodin. P. Poulík pracoval se 3 dělníky, odpoledne se 4. Napřed odkopávali sesuté části, aby dostali pevný profil. Celý okraj srázu bude nutno odkopat nejdříve, pak se začne s průkopy. V horní černé vrstvě bylo plno únětických střepů, též v hnědé. Řídce pod černou vrstvou jsou střepy jevišovické. Též jsme přišli na celou nádobu, sice rozbitou, ale schopnou restaurace. Jeden z dělníků Střelec mi přinesl bronzovou sekerku, uherského typu, kterou jeho otec Josef Střelec č. 40 našel na hradě. S velikou pozorností sledoval výkop místní pan farář, páni učitelé a učitelky a ostatní občané. Výkop byl přerušen přelétávajícími přes Hrad včelami, které mají zde cestu, takže bylo nutno zapáliti na obranu proti nim několik ohňů.
- 9.6.1943 Dopoledne jsem na pozemkovém úřadě nakreslil z gruntovní knihy plán Hradu a okolí pro pana Poulíka. Po obědě jsem dorazil do Bánova. Dnes kopalo 9 dělníků. Odklízování sesutých vrstev silně pokročilo. V odklizené hlíně je plno střepů únětických i krásné ornamentování jevišovické. Dopoledne byla vykopána přelomená pazourková sekerka. Ve všech vrstvách je množství kostí. Též bylo nalezeno dvojité kostěné šídlo a plochý kostěný nástroj. Zdá se, že jsou zde i kanelované střepy. Pan Poulík kreslil profily. Opět byli na návštěvě četní místní občané a pan farář. Po 6. hodině vypravili jsme se s panem Poulíkem na Králov, kde v borovém lesíku měly být mohyly. Ukázalo se, že domnělé mohyly jsou jen příkopy.
- 10.6.1943 Nemohl jsem se výkopu zúčastnit. Kopalo 7 dělníků.
- 11.6.1943 Pro neustálý déšť se výkop zastavil. Přijel jsem na Bánov na kole po obědě. Výkop za včerejšek značně pokročil. Suť byla již svržena a pan Poulík začal kolmo z protější strany nový odkop ssutě. Bylo nalezeno: pazourková čepelka, spodek pohárku s kulatým dnem z kultury kanelované, a množství střepů. Na hřbitově byla otevřena márnice a v ní jsem našel na okně střepy ze staromoravského hrníčku, o němž řekl hrobník, že ho vykopal na hřbitově. Pak jsme s panem Poulíkem hrobníka vyslyšali, a tu se ukázalo, že pod hřbitovem nynějším jest ve větší hloubce ještě jeden hřbitov, v němž leží kostry od východu k západu, tedy kolmo na nynější. Jde tedy asi o hradištní hřbitov, z něž jest onen hrníček, a na nějž hrobník narazí jen při hlubším kopání.
- 12.6.1943 Pan Poulík odjel do Brna pro stálý déšť. Práce byly přerušeny.
- 13.-14.6.1943 Svatodušní svátky. Na hradě se nekopalo. Večer v pondělí přijel pan Poulík z Brna.
- 15.6.1943 Pro stálý déšť nezačalo se kopat. S panem Poulíkem byli jsme navštívit kolegu Hrubého v Uherském Hradišti. Nezastihli jsme jej doma.
- 16.6.1943 Nekope se pro déšť. Přijel jsme do Bánova o půl 5. S panem učitelem Beničkem prohlédli jsme trať Požáry. Nic pozoruhodného.
- 17.6.1943 Opět se kope, déšť ustal. Ráno s 5 dělníky pan Poulík prorazil dále první průkop. V únětické vrstvě je spousta střepů. Ve vrstvě dolní černé je střepů méně. V poledne byl pan Poulík odvolán telegraficky do Brna. Přijel jsem na Bánov o 13 h. Se 7 dělníky pokračovali jsme v prvním průkopu. Na čelním profilu pod druhou černou vrstvou našel jsem větší kus jaspisu.
- 18.6.1943 Na Bánov přijel jsem o 10. hodině. Na Hradě byl již kolega Hrubý z Uherského Hradiště, který přijel do Brodu o půl 7. a šel pěšky do Bánova. Dopoledne i odpoledne pracovalo 8 dělníků. Dopoledne dokončili první průkop a odpoledne

- začali průkop druhý, ale jen první černou vrstvu. V prvním průkopu našli jsme v dolní černé vrstvě střepy zdobené asi ornamentem nordickým.
- Ve zřícených vrstvách na dno propasti našli jsme s kolegou Hrubým dva maďarovské, dosti zachovalé hrníčky a spoustu střepů. Na profilu u pravděpodobné zdi, v ohybu pod dolní černou vrstvou našel jsem dva jaspisy.
- 19.6.1943 Dnes kopalo 8 dělníků. Přijel jsem o půl 8. Opět v propasti pod zřícenými vrstvami zbytek hrníčku. č.1678.
Dělníci dodělávají druhý průkop. Nakreslil jsem si plán a profily. Poněvadž jest sobota pracujeme do 13 h. Navštívila nás škola z Bánova.
- 20.6.1943 Nepracovalo se. Večer přijel pan Poulík do Brodu.
- 21.6.1943 Pan Poulík protáhl druhý průkop a začal třetí napříč.
- 22.6.1943 Přijel jsem do Bánova o 14. hodině. Pan Poulík kopal se 7 dělníky příčný průkop a dal okopat další profil k propasti. Na příčném profilu jsou zajímavé silnostěnné středověké střepy. Zatím se odkopávají středověké vrstvy až na černé únětické niveau.
- 23.6.1943 Za krásného počasí pan Poulík pokračoval v příčném průkopu. Zase v upadaných vrstvách nalezeny únětické střepy velkých hrnců. Na Bánov přijel z Prostějova pan Kvičala z musea prostějovského. Na Hradě jsem dnes nebyl.
- 24.6.1943 Na Bánov jsem přijel o půl 10 h. Příčný průkop byl dokončen a prokopáváme středověké vrstvy na úroveň únětickou. Ve středověké vrstvě jsou zbytky nějaké kamenné stavby. Dále dělníci narazili na místo se zuhelnatělým obilím. Daly se snadno rozeznat pšenice, oves a proso. Spousty střepů z 11.-13. stol. Na Hradě zůstal pan Kvičala i dnes. Dále zde byli profesori gymnasia z Uherského Brodu Šefrna a Riezner. Večer přijel z Brna účetní archeologické odbočky pan Vyskočil.
- 25.6.1943 V odklizení středověké vrstvy pokračováno. Našli jsme proso a dvě celé nádoby ve střepích asi z 12. stol. Plocha na únětickou úroveň vyklizena do večera, Na Bánov jsem přijel o půl 3. hodině
- 26.6.1943 Pracováno jen dopoledne, poněvadž jest sobota. Vyklizená plocha byla vyčištěna, aby se mohlo v pondělí začít s průzkumem první černé vrstvy.
- 27.6.1943 Neděle. Nepracováno.
- 28.6.1943 Dnes začal plošný výkop horní černé vrstvy - bronzové. Stále více se ukazuje, že tato jest tzv. maďarovského typu. Našli se většinou střepy, jeden okraj mísy s hvězdicovitě vytahovaným okrajem, bohatě zdobený zářezy i vypuklinami. Zdá se, že se začínají objevovat zbytky chaty, respektive odpadové jámy z chaty, jejíž část se zřítila do hlubiny a z níž byly ony nádoby, které jsme s kolegou Hrubým našli.
Na Hrad přišel dnes pan Hladký a pan Pelant z uherskobrodského musea. Též redaktor Lidových novin pan Hrnčíř byl na Hradě a napsal reportážní článek do Lidovek o výkopu.
Poslal jsem mu z hradu 3 fotografie.
- 29.6.1943 Dnes jsem přijel do Bánova o půl 10. hodině Pan Poulík odkrývá černou první vrstvu. Jest jisto, že jde v horních partiích této vrstvy o typ maďarovský, ve spodnějších o typ únětický. Snad jsme narazili na chatu, kterou odkopáváme. Jako vždy bylo i nyní spousta střepů, dále kostí a parohů. Vyniká neobyčejně dlouhé parohové kladivo osekáné s obou stran. Pak se našla kamenná sekerka jevišovického typu, která se dostala asi překopáním z dolních vrstev do bronzových. Pak přeslen a množství kostěných šidel. Velký mlýnský kámen č.1652.

- Do Bánova přijel pan kaplan Borák z Valašských Klobouk, avšak s námi se bohužel nesetkal, poněvadž pro stálé přeháňkové deště (čtyřikrát jsme musili přerušit práci), nás nenašel.
- 30.6.1943 Práce na bronzové ploše byla téměř dokončena. Plocha mimo chaty a jámy kupodivu vykazovala málo střepů. Našli jsme zase velký ořezaný paroh, šídla, střepy. Počasí nám přálo. Na Bánov jsem přijel o 12. h. Pracovalo 8 dělníků. Opět jsem našel 1 jaspis a dělníci v středověké vrstvě ostruhu normanského typu.
- 1.7.1943 Dnes se pokračovalo v odkrývání chaty a přišlo se na odpadové jámy s velkými nádobami a mlýnskými kameny. Spodnější vrstvy jsou únětické, hořejší maďarovské. Odpoledne přijel Dr. B. Svoboda z Národního musea v Praze.
- 2.7.1943 Dnes dělníci 2 hodiny po zahájení práce vyčistili plochu na dně první černé vrstvy. V další práci bylo nutno ustati poněvadž z nařízení úřadu všechno obyvatelstvo muselo hubit krtonožky a nám tak odešli dělníci. Pan Svoboda zůstal na Bánově i dnes.
- 3.7.1943 Dopoledne byla plocha s chatami a jámami vyčištěna a do oběda bylo vybráno množství střepů. Odpoledne přijeli pan Poulík a Dr. Svoboda do Brodu.
- 4.7.1943 Neděle. Dnes se nekopalo. S panstvem Poulíkovými a Sobotíkovými a s Dr. Svobodou byli jsme v Luhačovicích.
- 5.7.1943 Pan Poulík pokračoval v hloubení jam a chat. V kamenitém terénu lze jen velmi těžko sledovat rozlohu chat. V jamách je přímo obrovské množství střepů. Několik nádob bylo celých zejména malých maďarovského typu. Také z velkých nádob bude lze něco sestavit. Dále zase jsme našli mlýnský kámen (na drcení obilí), drtidla, úlomek závaží hliněného, a opět spoustu roztržštěných kostí. Střepů bylo asi dvě bedny. Stále ještě není bronzová vrstva hotova. Přijel jsem o půl 4. hodině. Pracovalo 6 dělníků.
- 6.7.1943 Po celý den pokračováno v odkrývání jam. Kromě spousty střepů našli znovu celou nádobu a plochou kost se zářezy. Večer začalo pršet. Byl jsem na zkouškách z němčiny v Hodoníně, a proto jsem dnes nemohl být v Bánově.
- 7.7.1943 Celý den prší. Nekope se. Pan Poulík odjel do Brna.
- 8.7.1943 Stále prší. Odjel jsem do Bánova. Vlezl jsem do zabláceného terénu a našel jsem jaspis a 3 pazourky. V propasti našel jsem střepy a jaspis. Večer přijel pan Borák, Poulík a paní Herta Braun redaktorka z Brüner Tagblatu. Napsala rovněž reportáž z Bánova.
Zůstala dokonce přes noc v Uh. Brodě.
- 9.7.1943 Pokračovali jsme ve výkladu s panem Borákem a kolegou Sobotíkem u nás. Pan Poulík jel ráno do Bánova, v poledne se vrátil a odjel zase do Brna. Stále prší. Páter Borák odejel do Bánova.
- 10.7.1943 Déšť přestal až dnes dopoledne. Odpoledne jsem jel za páterem Borákem do Bánova. Prohlíželi jsme složené střepy v márnici a u Píšků, kde má pan Poulík kvartýr.
- 11.7.1943 Neděle. Nekopalo se.
- 12.7.1943 Pan Poulík začal kopat v blátivém terénu s 6 dělníky. Po obědě jsem přijel. Přes stálé poprchávání vydrželi jsme kopat do večera. Kope se odpadová jáma, plošně jdeme na kanelovanou vrstvu. Našli jsme provrtaný paroh, 1 jaspis, atd.
- 13.7.1943 Dnes jsem byl od rána v Bánově. Stále kopeme odpadovou jámu a plošně kanelovanou vrstvu. Našli jsme kostěné hlazené nástroje zejména zubatý nástroj asi z lopatky. Také únětický hrníček. Stále nás přerušoval déšť. Nejvíce bouřka v poledne. Kope se v blátě. Večer poslal Dr.Bohm telegram, že přijede 19. t.m.

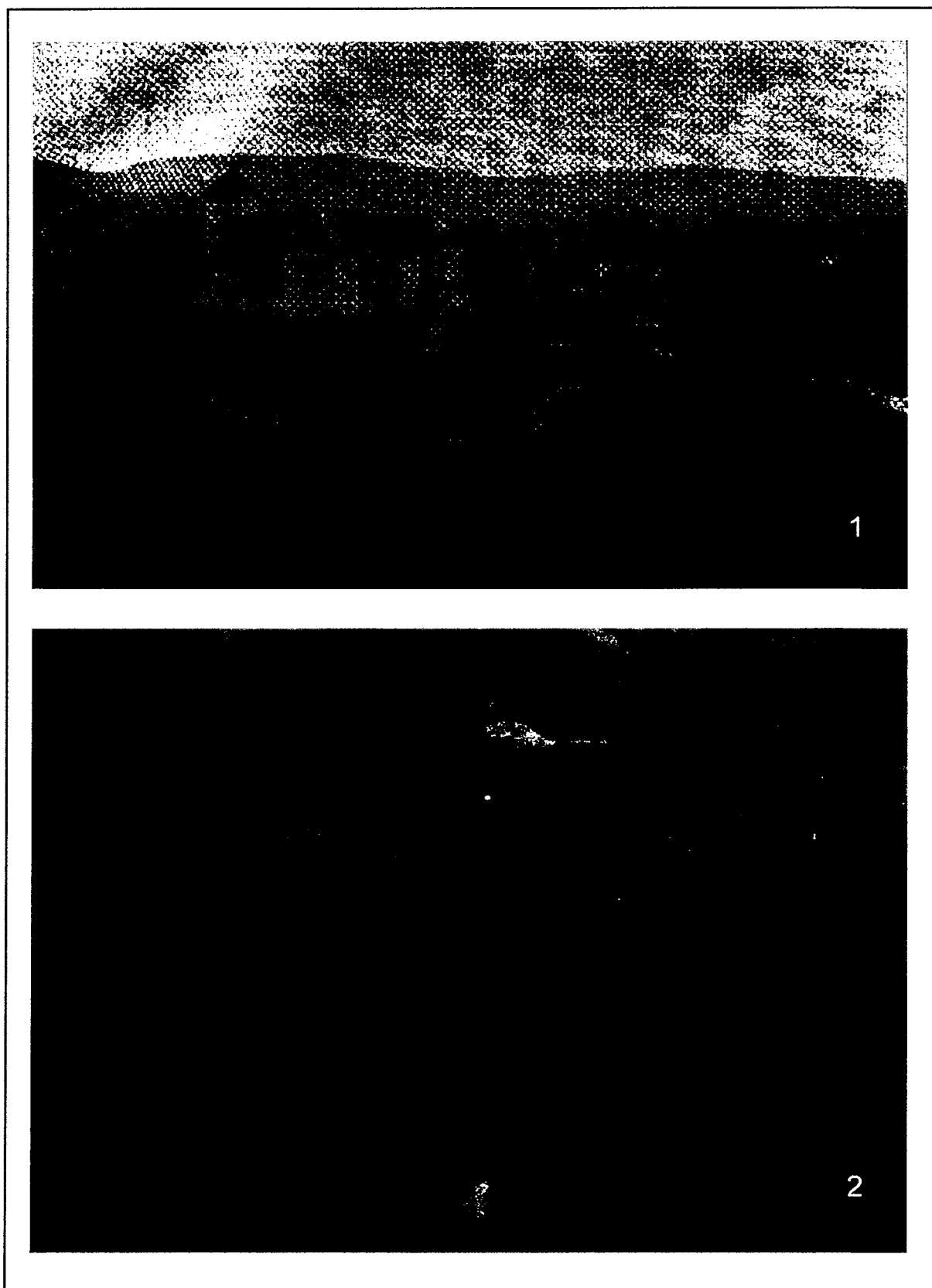
- 14.7.1943 Dnes dokončili dělníci jámu a vyrovnali plochu na kanelovanou vrstvu. Nacházíme krásné kanelované střepy. Jaspis na spodu této vrstvy. Zdá se že pod ní jest opravdu stará paleolitická vrstva.
Na Hradě profesori Olžbut a Zlínský z gymnasia z Uherského Brodu. Počasí je konečně lepší.
- 15.-17.7.1943 Za tyto tři dny vykopali jsme kanelovanou vrstvu, prohloubili jámy a vykopali zeď rýsující se v profilu. Ze zvláštních nálezů jest bronzové šidélko nasazené v kostěné rukojeti.
- 18.7.1943 Neděle. Nekope se. Dr. Böhm oznámil, že přijede až 21.7. ve středu.
- 19.7.1943 Kopal jsem sám. Pan Poulík byl v Brně. Vyrovnal jsem poslední zbytek paleolitické vrstvy, dokončoval ochoz a začal jsem jámu na profilu. Večer jsem byl odvolán do Kyjova do přeškolovacího kursu.
- 20.-21.7.1943 Byl jsem v Kyjově. Při cestě z Kyjova setkal jsem se ve vlaku s panem Dr. Desortem a jeho dvěma společníky, kteří jeli na Bánov. Odjeli autobusem, ale večer se zase vrátili zpět. Přijel pak i Dr. Böhm, ředitel archeologického ústavu v Praze.
Zatím jáma na profilu se ukázala být hluboká několik metrů.
- 21.7.1943 Ráno jsme jeli na Bánov. Dr. Böhm, panstvo Poulíkovi a my. Pan Dr. Desort s pány Pokorným a Tichým již tam odešli pěšky dříve. Přijel též prof. Dr. Zapletal. Na hradě byla generální prohlídka výkopů, při níž pan Poulík vysvětlil celý průběh práce. Pan Desort filmuje.
Jáma na profilu byla prohloubena jako studna.
O 4. hodině odjeli jsme do Brodu.
- 22.7.1943 Starosta Uherského Brodu Havránek a okresní hejtman Strohschen chtěli dnes na Bánov, ale pro nával práce nemohli tak učinit. Odpoledne odjel Dr. Böhm a já jsem jel znovu do Bánova. Pan Poulík již vše balil. Jáma byla vykopána až do hloubky asi 10 m. Tak byly vykopávky zanechány do příštího roku.
- 23.7.1943 Dnes přivezli z Bánova na dráhu 8 beden vykopaných předmětů pro archeologický ústav v Brně. Do musea v Uherském Brodě byl dán velký mlýnský kámen.
- 5.8.1943 S básníkem R. Konečným našli jsme na hradě střepy, hladidlo, kosti atd.
- 11.8.1943 S panem kaplanem Borákem našli jsme střepy, 1 jaspis a kostěné šídlo.
- 7.11.1943 Změřil jsem si vrstvy a našel jsem několik střepů.

Evidenční seznam a jednoduchý formalizovaný popis archeologických nálezů ze starší doby bronzové z Bánova

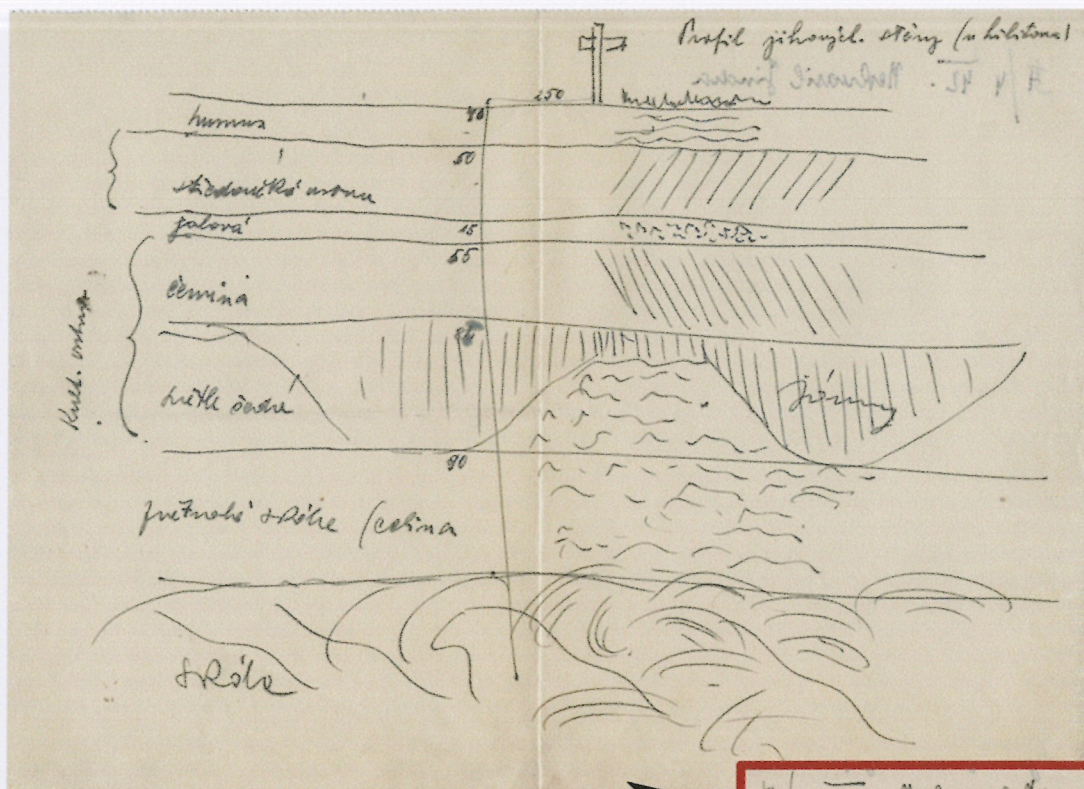
Inventární číslo	Navrhované inventární číslo	Pomocné evidenční číslo	Číslo krabice v MJAK	Rok výzkumu	Stratigrafická klasifikace	Dostupnost	Materiál	Keramic ká skupina	Keramic ká třída, resp. typ
6046	6046			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	110
6047	6047			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	130
6048	6048			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	140
6049	6049			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	120
6050	6050			1943	vrstva V	ano	Ke	3000	710
6051	6051			1943	vrstva V	ano	Ke	2000	530
6052	6052			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	230
6053	6053			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	240
6054	6054			1943	vrstva V	vyr	Ke		
6055	6055			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	130
6056	6056			1943	vrstva V	vyr	Ke	1000	300
6057	6057			1943	vrstva V	ano	Ke	4000	
6058/1	6058/1			1943	vrstva V	chy	Ke		
6058/2	6058/2			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	130
6058/3	6058/3			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	130
6058/4	6058/4			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	130
6058/5	6058/5			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	100
6058/6	6058/6			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	120
6058/7	6058/7			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	100
6058/8	6058/8			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	100
6058/9	6058/9			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	100
6058/10	6058/10			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	120
6058/11	6058/11			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	100
6058/12	6058/12			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	120
6058/13	6058/13			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	100
6058/14	6058/14			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	220
6059	6059			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	210
6060	6060			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	200
6061/1	6061/1			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	200
6061/2	6061/2			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	200
6061/3	6061/3			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	200
6061/4	6061/4			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	210
6062	6062			1943	vrstva V	ano	Ke	2000	500
6063	6063			1943	vrstva V	ano	Ke	2000	
6064/1	6064/1			1943	vrstva V	ano	Ke	2000	500
6064/2	6064/2			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	
6064/3	6064/3			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	
6064/4	6064/4			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	100
6064/5	6064/5			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	
6064/6	6064/6			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	
6064/7	6064/7			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	
6064/8	6064/8			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	100
6064/9	6064/9			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	
6064/10	6064/10			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	100
6064/11	6064/11			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	
6064/12	6064/12			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	
6064/13	6064/13			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	100
6064/14	6064/14			1943	vrstva V	ano	Ke	2000	
6064/15	6064/15			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	
6064/16	6064/16			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	
6064/17	6064/17			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	
6064/18	6064/18			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	
6064/19	6064/19			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	
6064/20	6064/20			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	
6065	6065/1			1943	vrstva V	ano	KoN		
6065	6065/2			1943	vrstva V	ano	KoN		
6065	6065/3			1943	vrstva V	ano	KoN		
6066/1	6066/1			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	330
6066/2	6066/2			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	310
6066/3	6066/3			1943	vrstva V	ano	Ke	1000	320
6067	6067			1943	vrstva V	ano	Ke	2000	620
6068	6068			1943	vrstva V	ano	Ke	2000	620
6069/1	6069/1			1943	vrstva V	ano	Ke	3000	830

6099/5	6098/64	60		1943	jama 1	ano	KoZ		
6099/5	6098/65	61		1943	jama 1	ano	KoZ		
6099/1	6099/1			1943	jama 2	ano	Br		
6099/2	6099/2			1943	jama 2	ano	Br		
6099/2	6099/3	1		1943	jama 2	ano	Ke	2000	400
6099/2	6099/4	2		1943	jama 2	ano	Ke	1000	
6099/2	6099/5	3		1943	jama 2	ano	Ke	2000	500
6099/2	6099/6	4		1943	jama 2	ano	Ke	3000	700
6099/2	6099/7	5		1943	jama 2	ano	Ke	3000	
6099/2	6099/8	6		1943	jama 2	ano	Ke	3000	
6099/2	6099/9	7		1943	jama 2	ano	Ke	3000	
6099/2	6099/10	8		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/11	9		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/12	10		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/13	11		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/14	12		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/15	13		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/16	14		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/17	15		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/18	16		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/19	17		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/20	18		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/21	19		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/22	20		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/23	21		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/24	22		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/25	23		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/26	24		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/27	25		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/28	26		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/29	27		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/30	28		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/31	29		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/32	30		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/33	31		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/34	32		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/35	33		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/36	34		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/37	35		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/38	36		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/39	37		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/40	38		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/41	39		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/42	40		1943	jama 2	ano	KoZ		
6099/2	6099/43	41		1943	jama 2	ano	Mal		
6099/2	6099/44	42		1943	jama 2	ano	Mal		
6099/2	6099/45	43		1943	jama 2	ano	Mal		
6099/2	6099/46	44		1943	jama 2	ano	Mal		
6099/2	6099/47	45		1943	jama 2	ano	Mal		
6099/2	6099/48	46		1943	jama 2	ano	Mal		
6099/2	6099/49	47		1943	jama 2	ano	Mal		
6099/2	6099/50	48		1943	jama 2	ano	Mal		
6099/2	6099/51	49		1943	jama 2	ano	Mal		

chy	chybí
Ka	Kámen
Ke	keramika
KoN	Kostěný artefakt
KoL	Lidská kost
Mal	Malakofauna
Par	Paroh
vyr	vyřazeno
KoZ	Zvířecí kost (ekofakt)

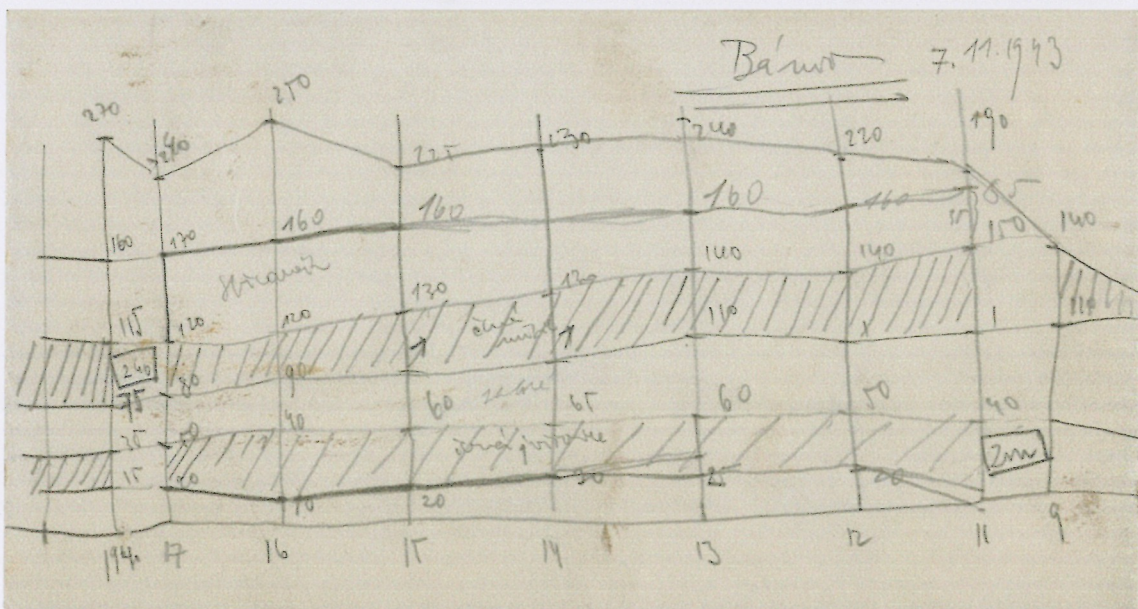

Tab I. 1-nejstarší snímek bánovského „Hradu“ z počátku 20. století (podle L. Niederla 1923); 2-pohled na lom (40. léta 20. stol.), velká část plochy výšinného sídliště již byla tehdy zničena (podle T. Kruti 1946).

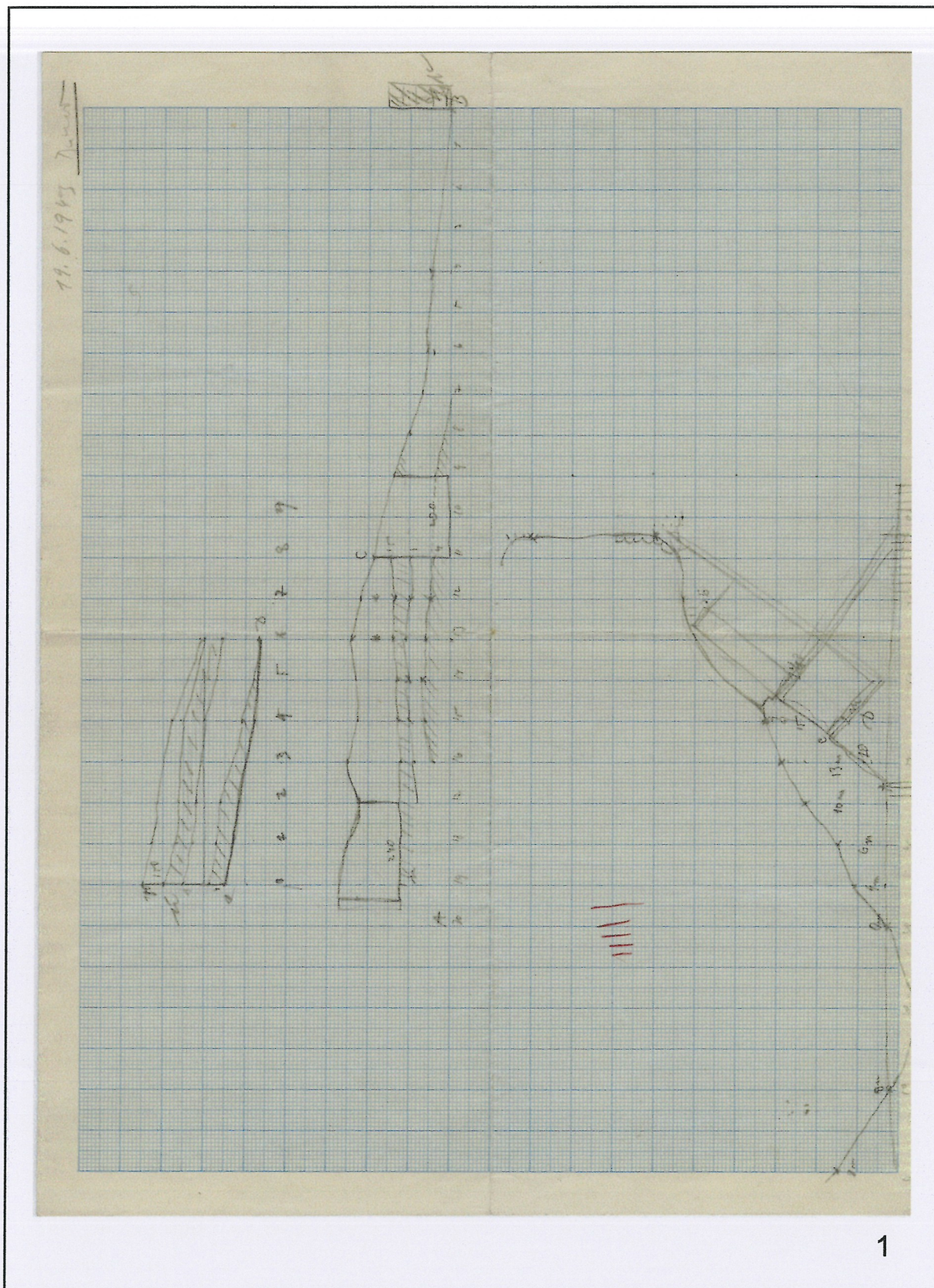
1/4 42. Nekvasil Jindra

1

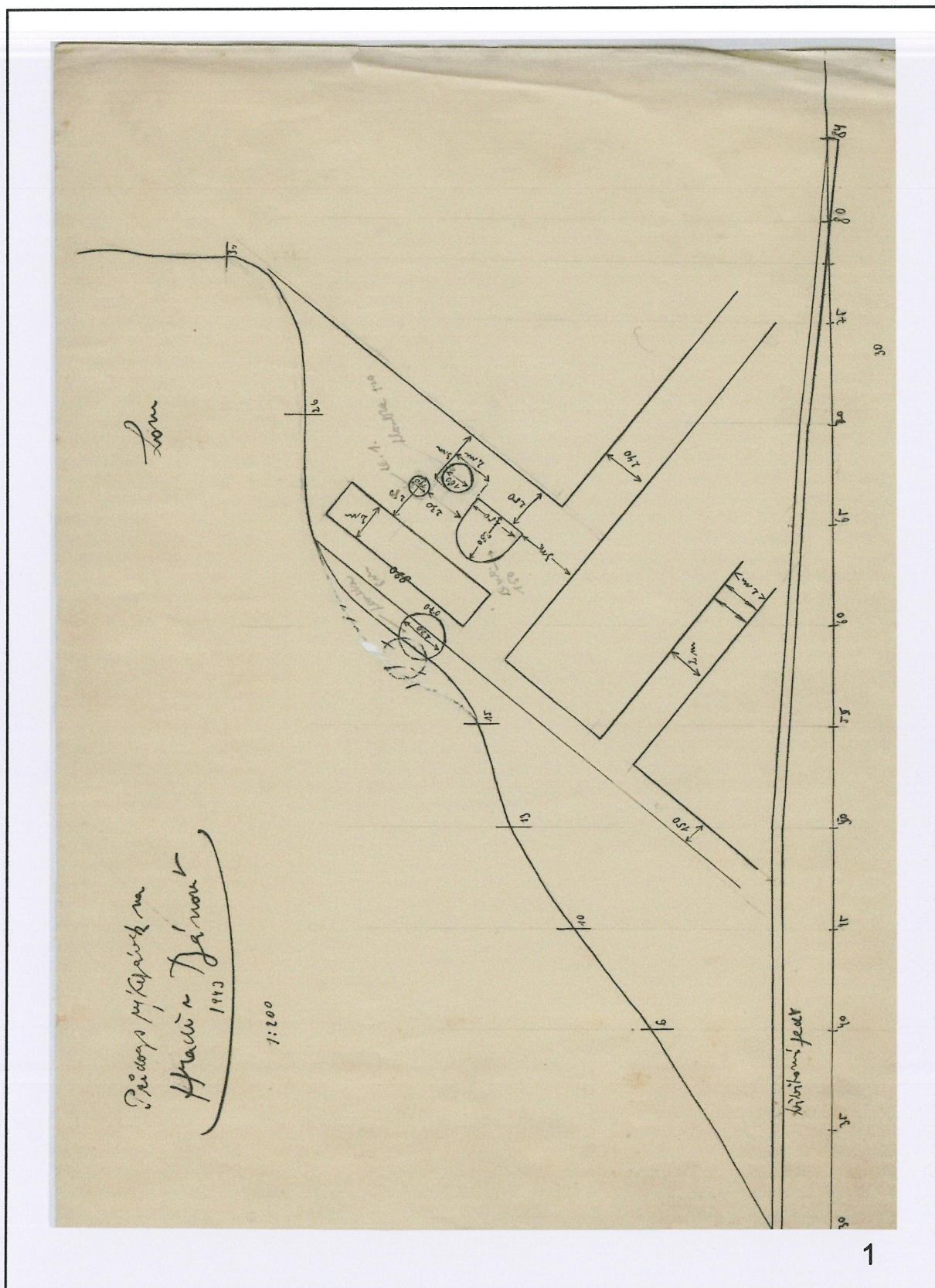

2

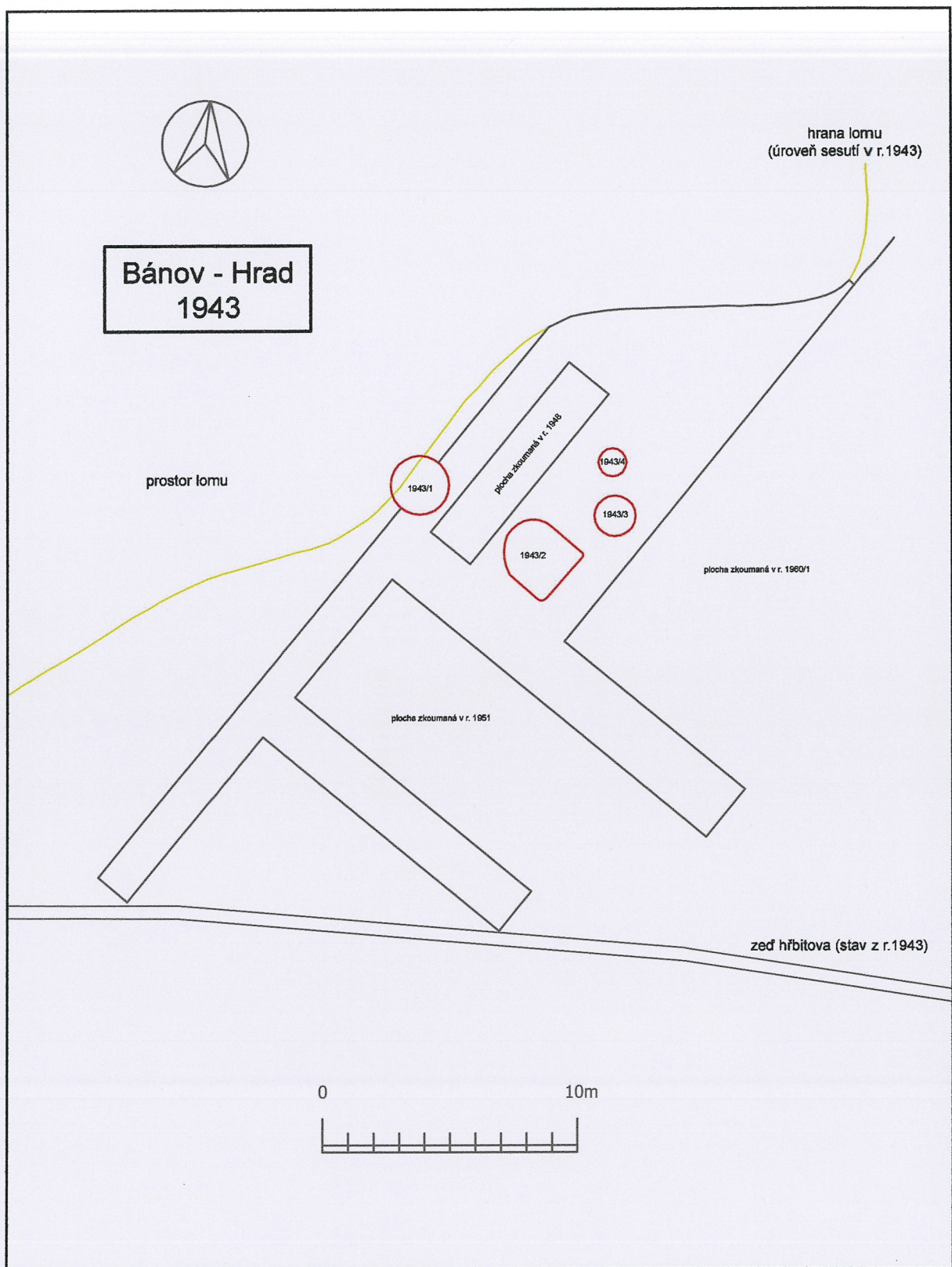
Tab II.: 1-první náčrt stratigrafie polohy Bánov – Hrad (autograf Jindry Nekvasila uložen v nesignované pozůstalosti Jana Pavelčíka v MJAK); 2-terénní náčrt souvrství z výzkumu v roce 1943 (autor Jan Pavelčík, uloženo tamtéž).

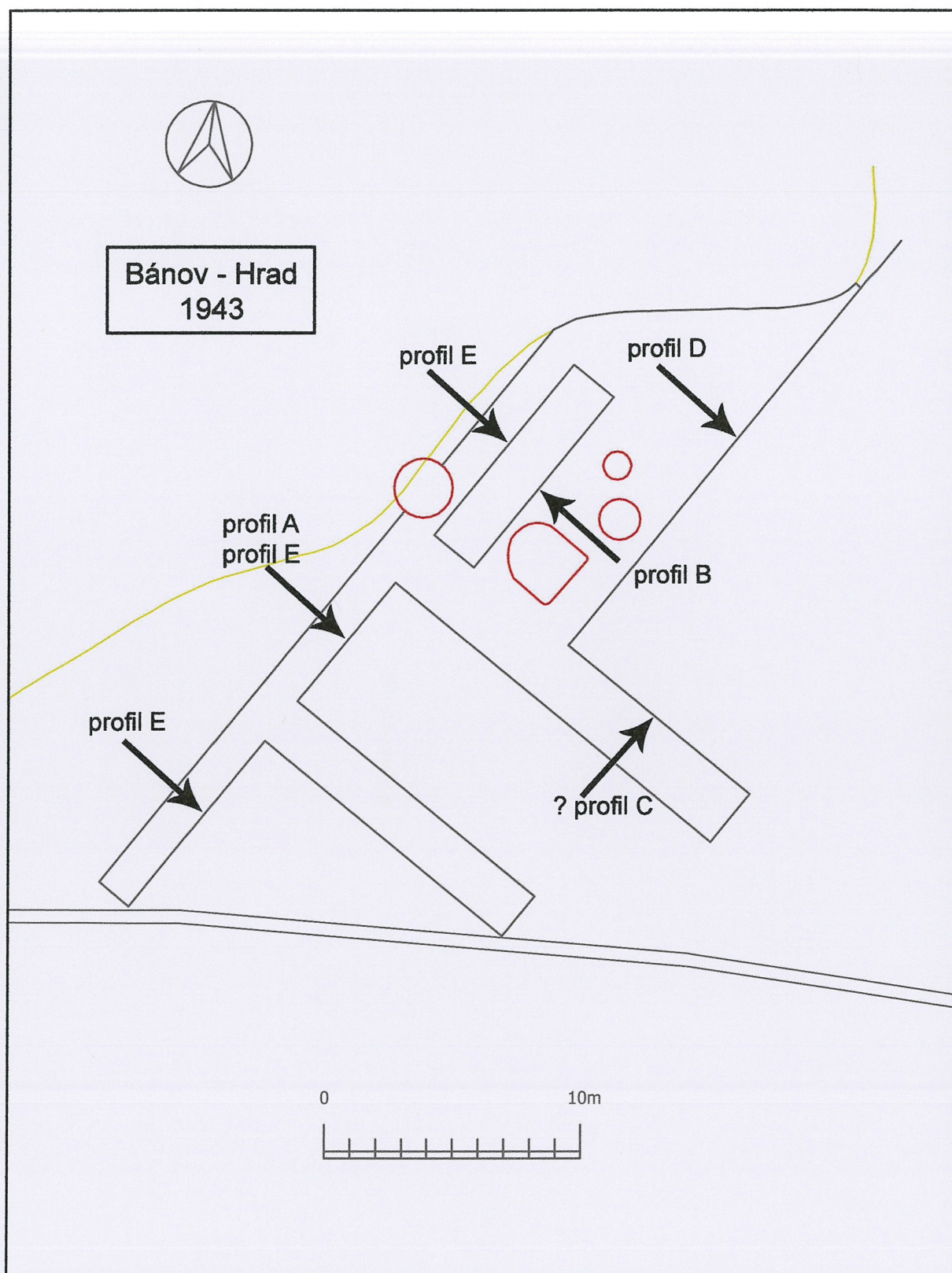
Tab.III: 1-Terénní náčrt Jana Pavelčíka zobrazující část profilu E a půdorys výzkumu v roce 1943 (uloženo v nesignované pozůstalosti Jana Pavelčíka v MJAK)

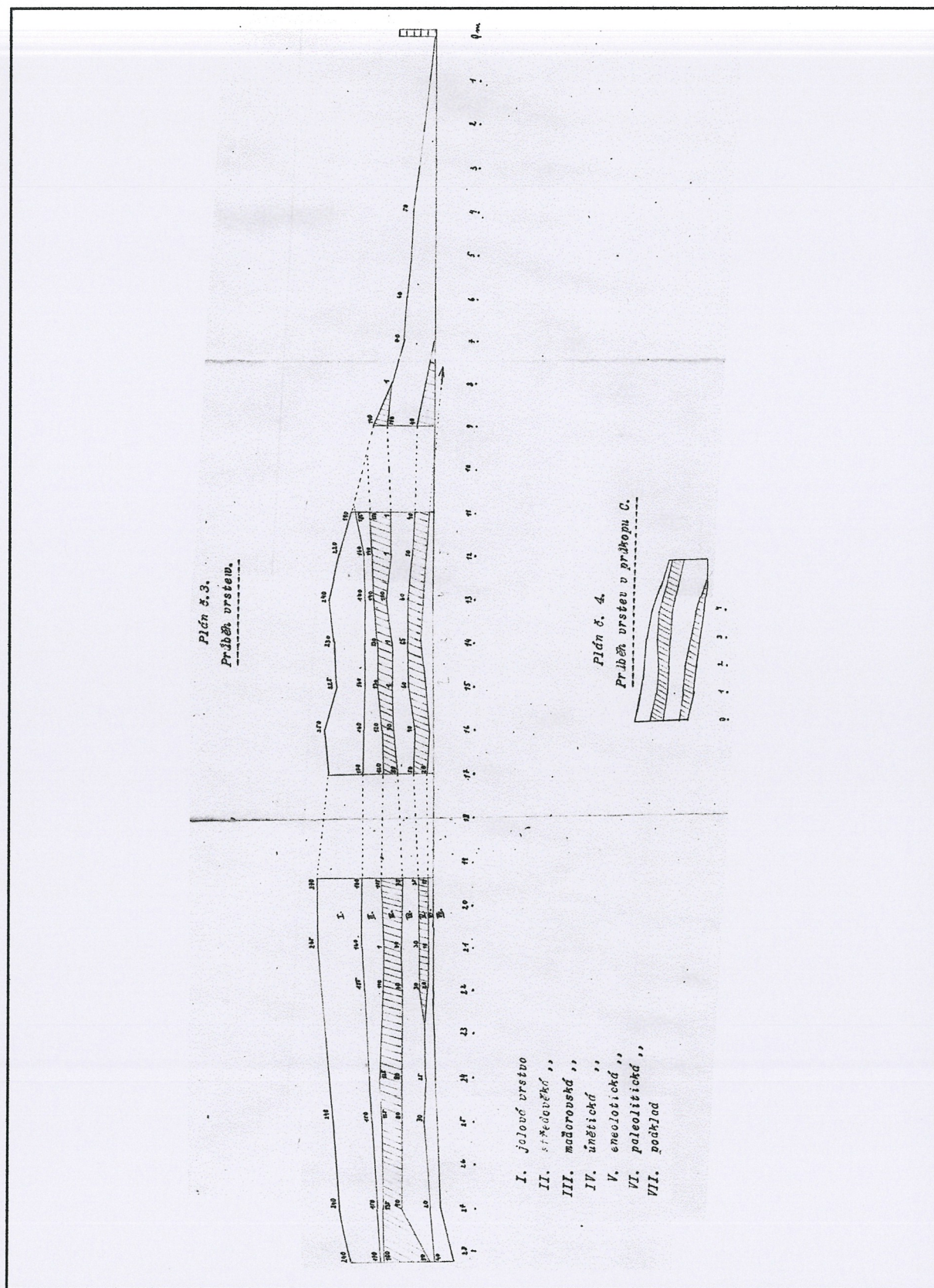
Tab.IV: 1-Půdorysný plán Jana Pavelčíka zachycující výzkum z r.1943 (uloženo v nesignované pozůstalosti Jana Pavelčíka v MJAK).

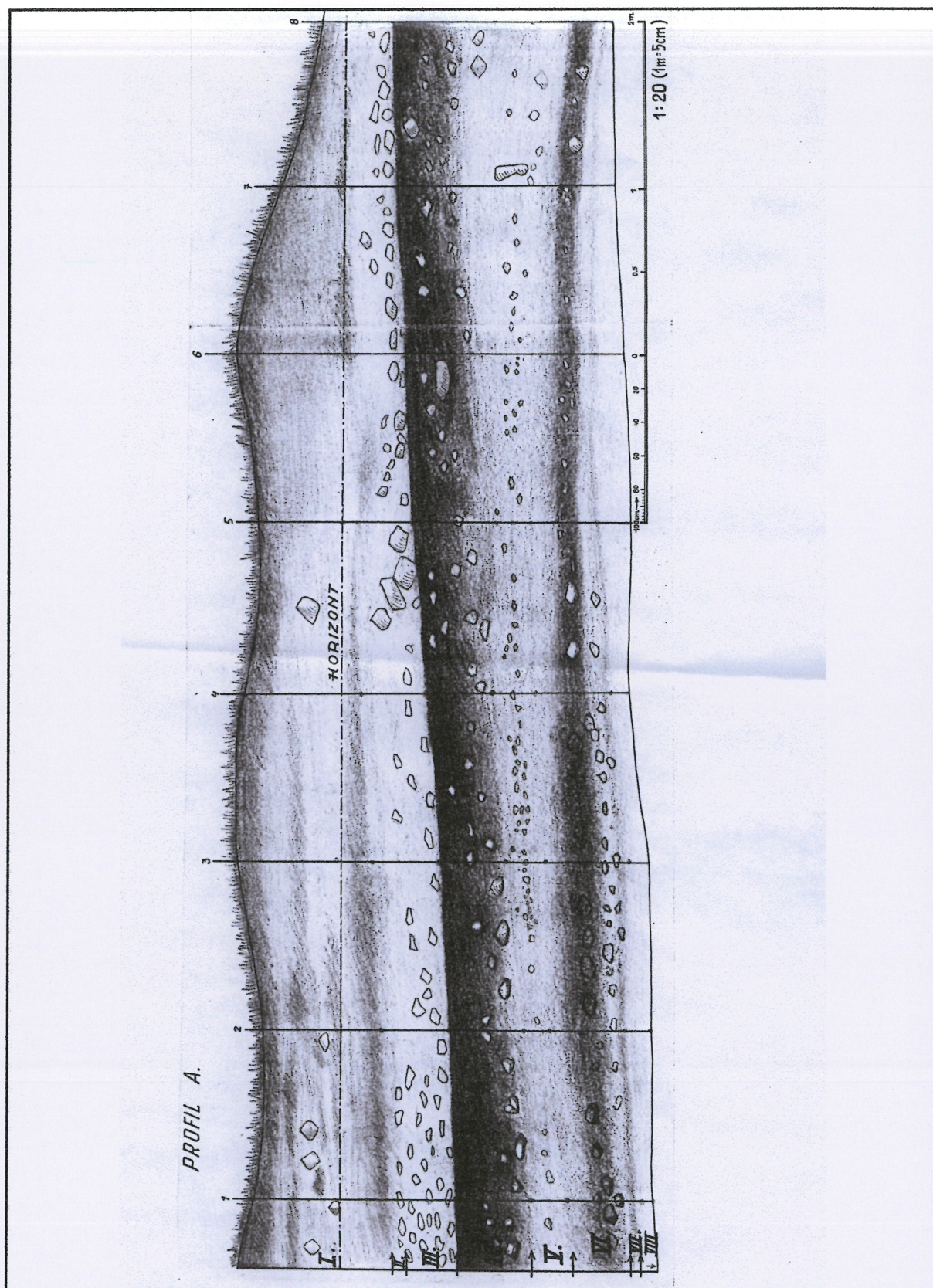
Tab.V.: Půdorysný plán archeologického výzkumu v Bánově v roce 1943 s vyznačením zkoumané plochy a zahloubených objektů.

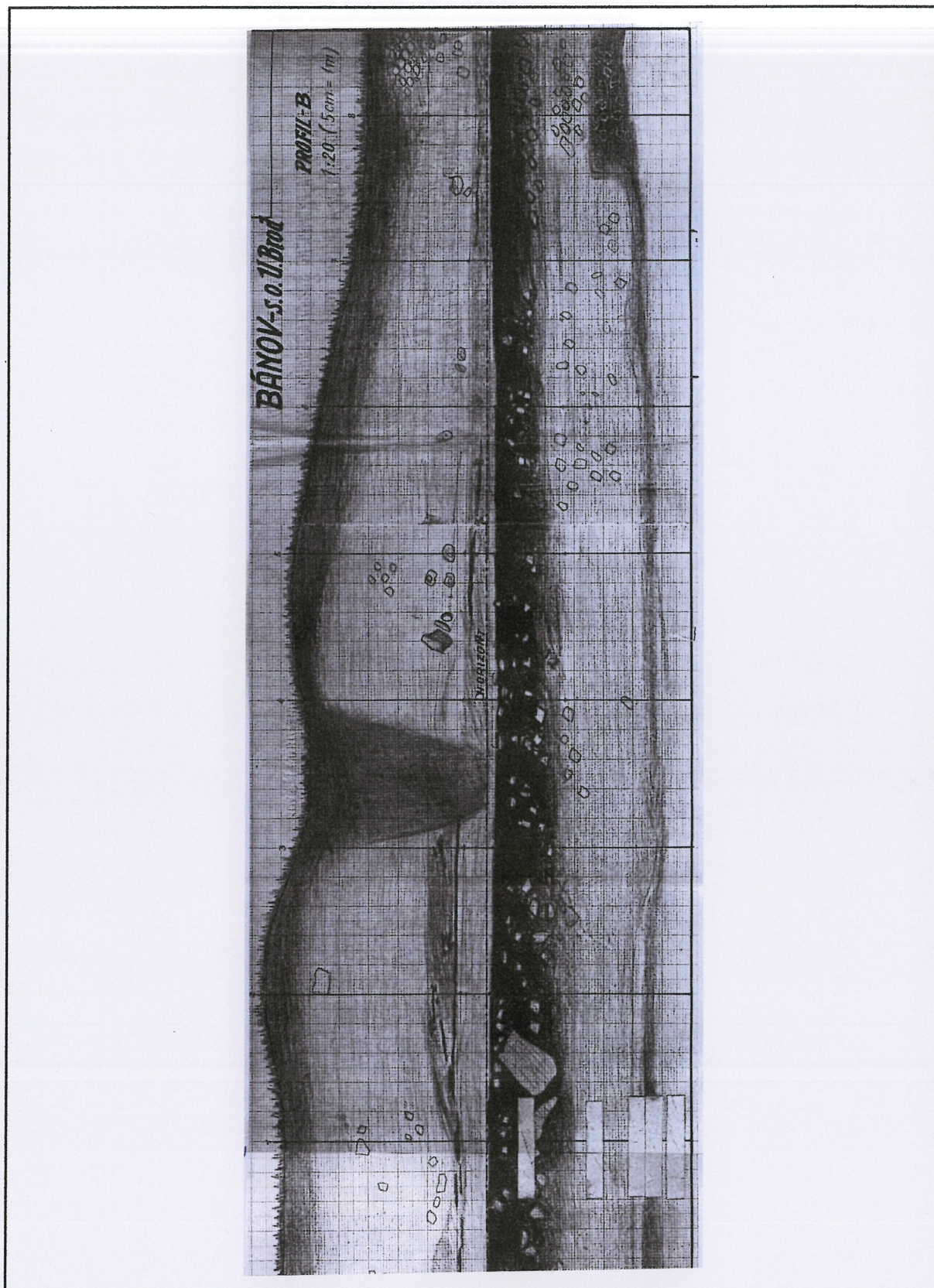
Tab.VI: Půdorys archeologického výzkumu v Bánově v r. 1943 s vyznačením všech fotograficky a kresebně dokumentovaných profilů.

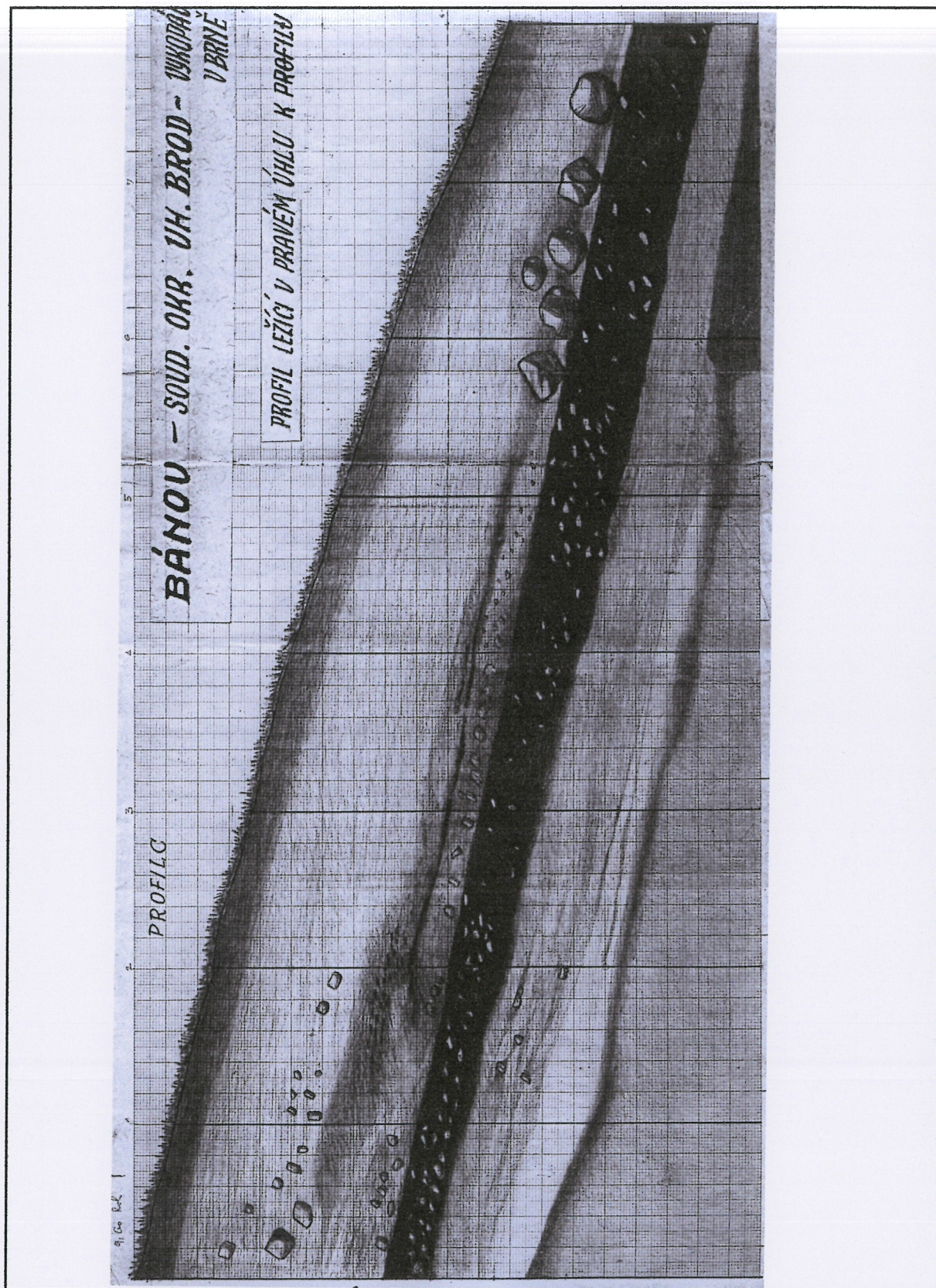
Tab.VII.: Původní dokumentace profilu E a částečně profilu C (blíže nelokalizovatelné) pořizená Janem Pavelčíkem (uloženo v Archivu NZ ArÚ Brno – fond pozůstalosti Jana Pavelčíka, sig. svazku A35).

Tab.VIII.: Původní dokumentace profilu A pořízená pravděpodobně Josefem Poulíkem (uloženo v Archivu NZ ArÚ Brno, složka Bánov).

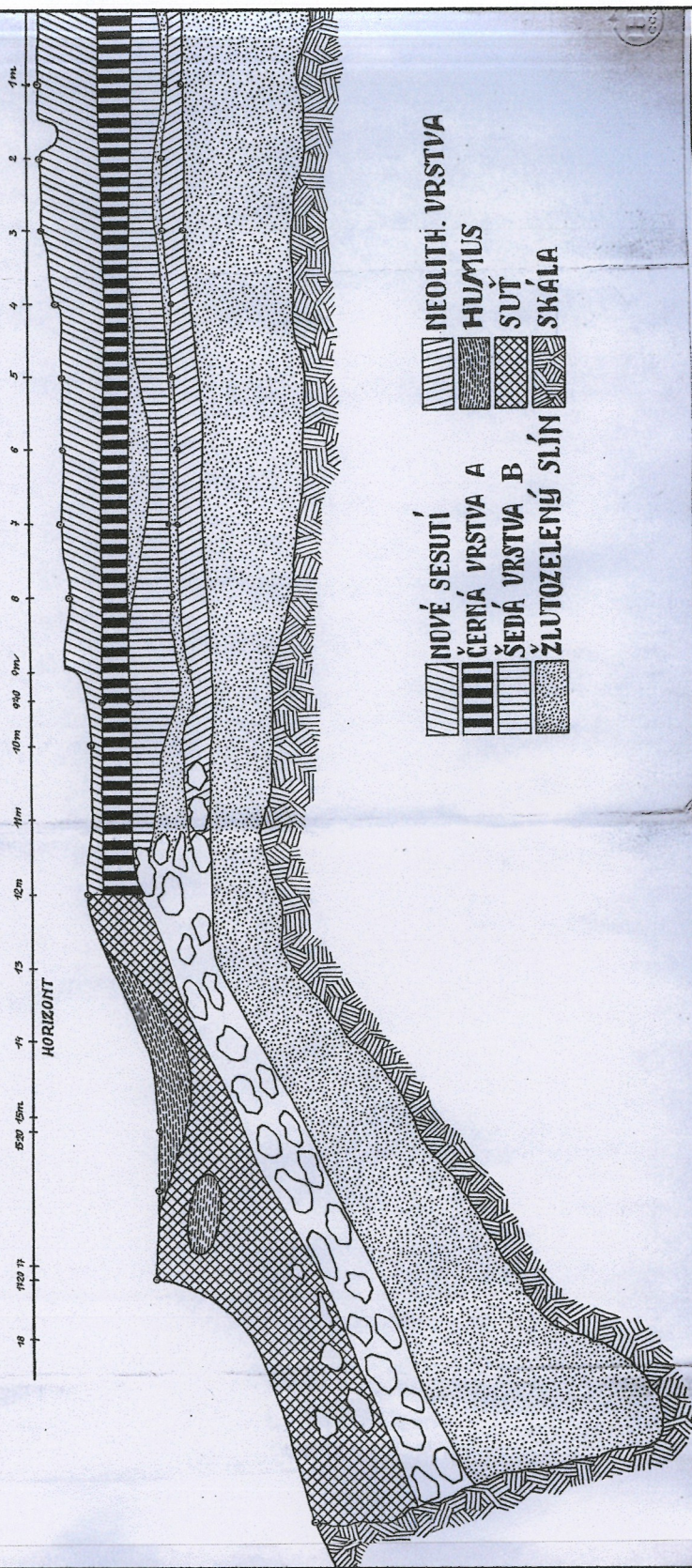

Tab.IX.: Původní dokumentace profilu B pořizená pravděpodobně Josefem Poulíkem (uloženo v Archivu NZ ArÚ Brno, složka Bánov).

Tab.X.: Původní dokumentace profilu C pořízená pravděpodobně Josefem Poulíkem (uloženo v Archivu NZ ArÚ Brno, složka Bánov).

**BÁNOV, S. O. UH. BROD - VYKOPÁVKY ODBOČKY ST. ARCHEOLOGICKÉHO ÚST. V BRNĚ - ČERVEN - ČERVENEC ROKU 1943.
 PROFIL D, SE ZBYTKY KAMENNÉ ZDI - MĚŘÍTKO 1:50**

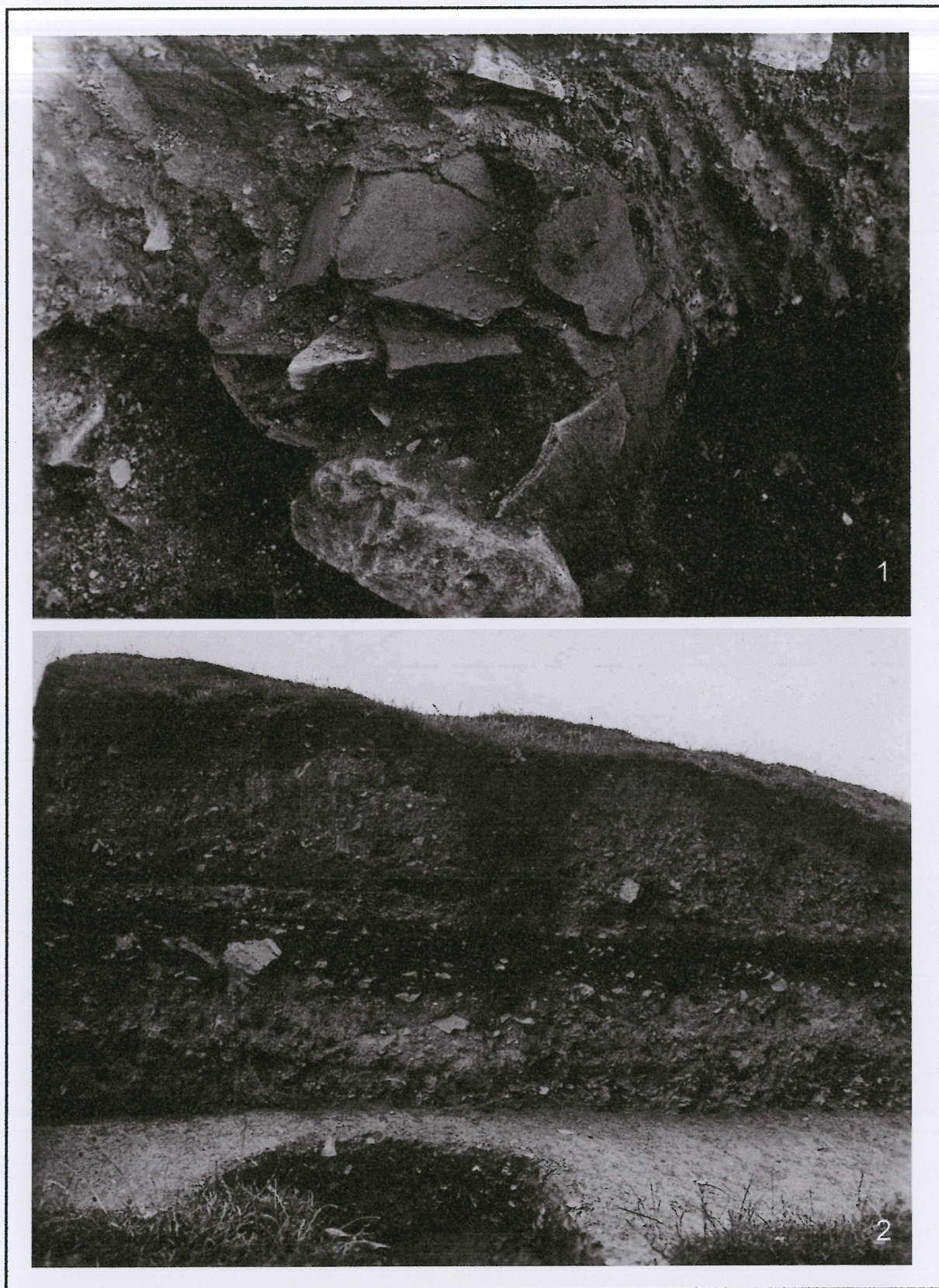
Tab.XI.: Původní dokumentace profilu D pořizená pravděpodobně Josefem Poulíkem (uloženo v Archivu NZ ArÚ Brno, složka Bánov).

Tab.XII.: 1-Bánov – Hrad. Celkový pohled na výzkum v roce 1943 od západu, v popředí viditelný profil jámy 1943/1; 2-Bánov – Hrad. Vlevo je patrný profil příkopu, napravo se nachází blok stratigrafie zkoumaný až v roce 1948 (Janem Pavelčíkem nazývaný „Helgoland“). Fotografie uloženy v Archivu NZ ArÚ Brno, složka Bánov.

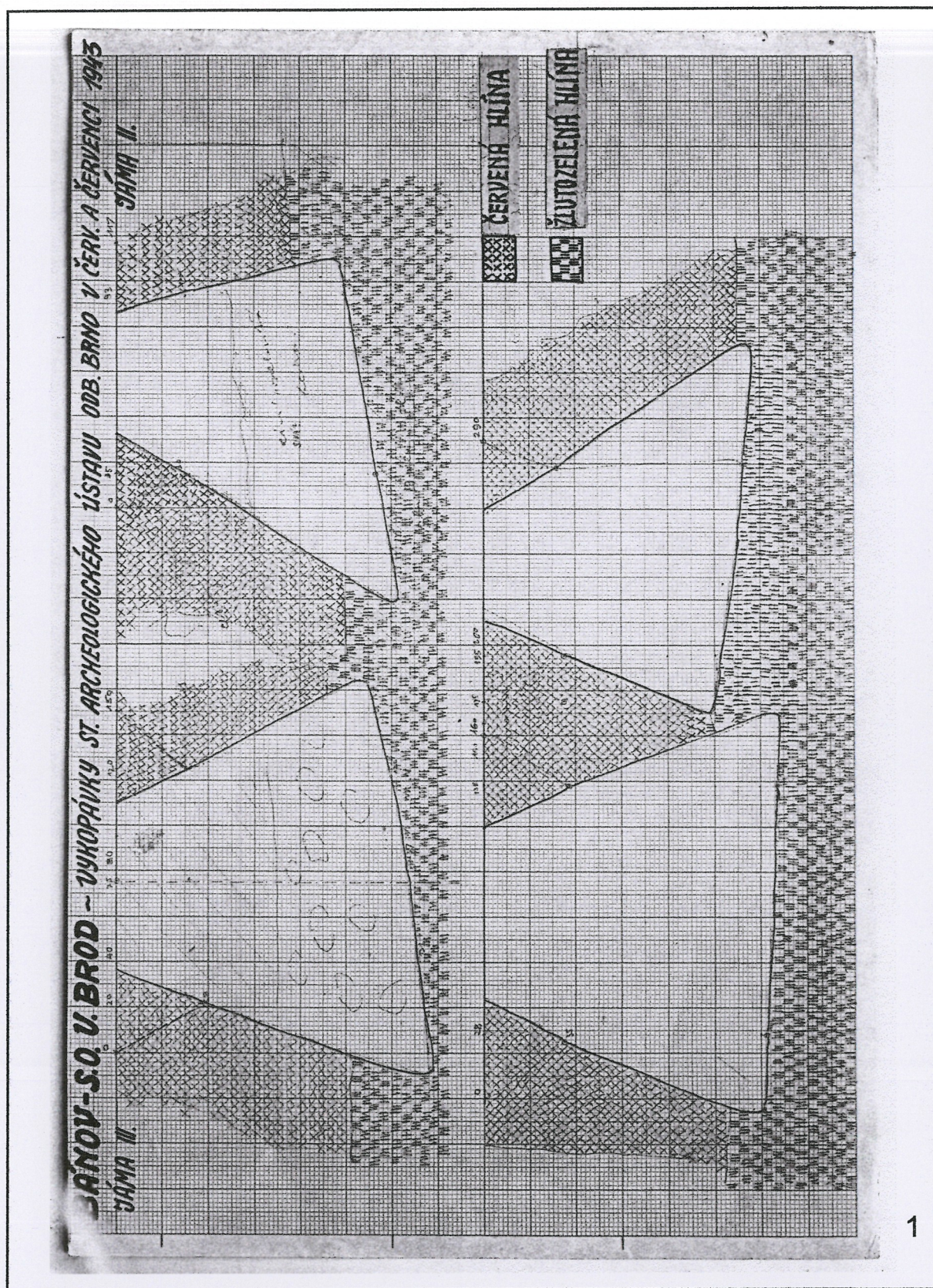
Tab.XIII.: 1-Bánov – Hrad. Pohled na profil A (část profilu E); 2-Detail zvrstvení na profilu A. Fotografie uloženy v Archivu NZ ArÚ Brno, složka Bánov.

Tab.XIV.: 1-Bánov-Hrad. Detail profilu A s rozdrčenou, posléze rekonstruovanou nádobou (inv.č. MJAK 6088); 2-Profil B. Fotografie uloženy v Archivu NZ ArÚ Brno, složka Bánov.

Tab.XV.: 1-Bánov – Hrad. Pohled na vypreparované objekty 1943/2, 1943/3 a 1943/4. Vlevo profil B; 2-Pracovní snímek z výzkumu. Nalevo profil B, napravo profil D. Fotografie 1 uložena v Archivu NZ ArÚ Brno, složka Bánov, 2 podle M. Čížmáře 2004a.

1

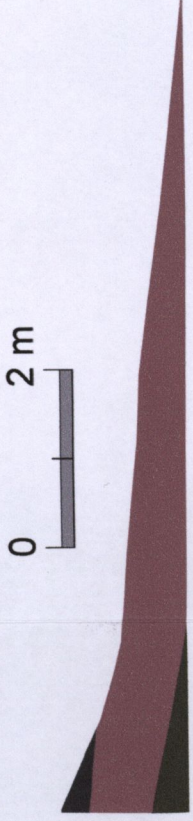
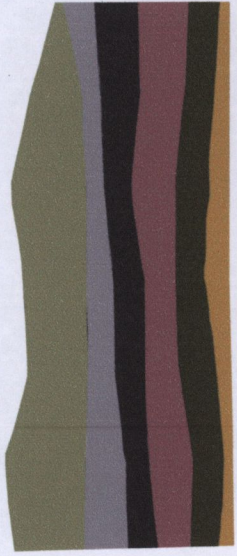
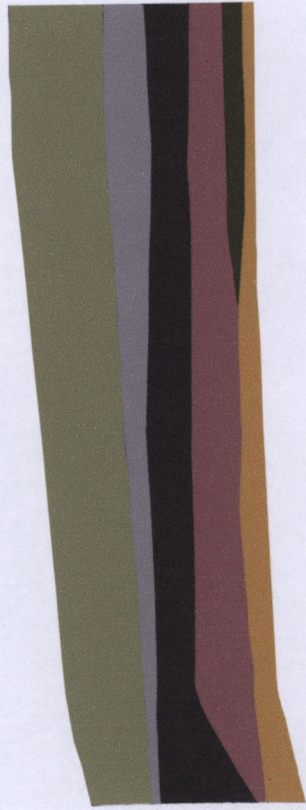
Tab.XVI.: 1-Bánov – Hrad. Původní dokumentace objektů 1943/3 a 1943/4. Kresby uloženy v Archivu NZ ArÚ Brno, složka Bánov.

Legenda k dokumentovaným profilům (A-E)

	- suť (recentního, příp. středověkého původu) - I
	- středověká vrstva s proplásky uhlíků - II
	- šedivá hlína smíšená se suti ("sterilní") - III
	- černá hlína (rendzina) - IV
	- hlína smíšená s šedivým popelem a suti - V
	- šedožlutá hlína ("sterilní") - VI
	- černá hlína (rendzina) - VII
	- šedožlutá podložní hlína - VIII
	- skalní podloží (výchoz pouze na profilu D)
	- kameny
	- výplň mísovité prohlubně v profilu C

Tab.XVII.: Legenda k nově zpracované dokumentaci.

Bánov - Hrad 1943
Profil E
(podle Jana Pavelčíka)

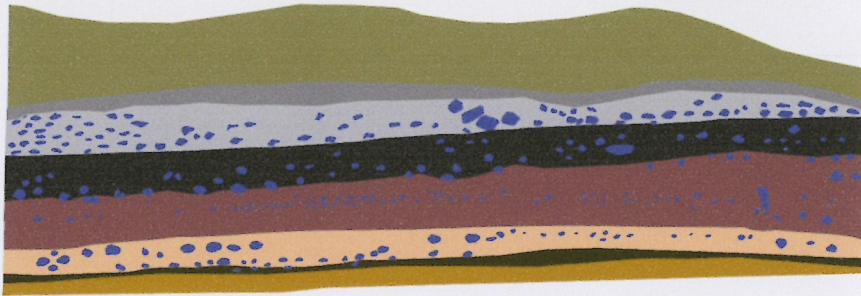

Bánov - Hrad 1943
Profil D

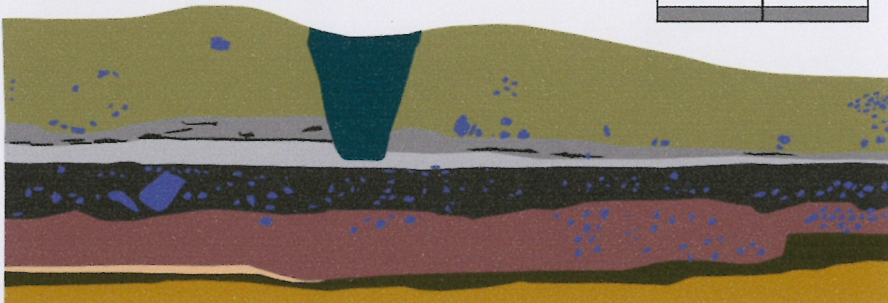

Tab. XVIII: Bánov - Hrad: profily D a E

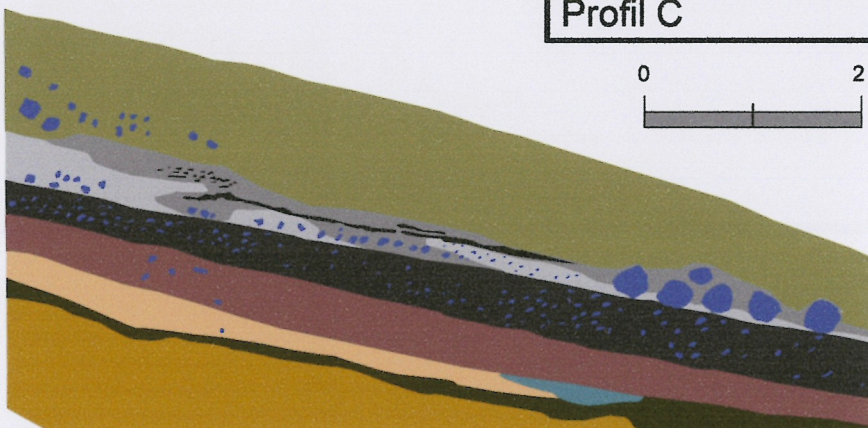
Bánov - Hrad 1943
Profil A

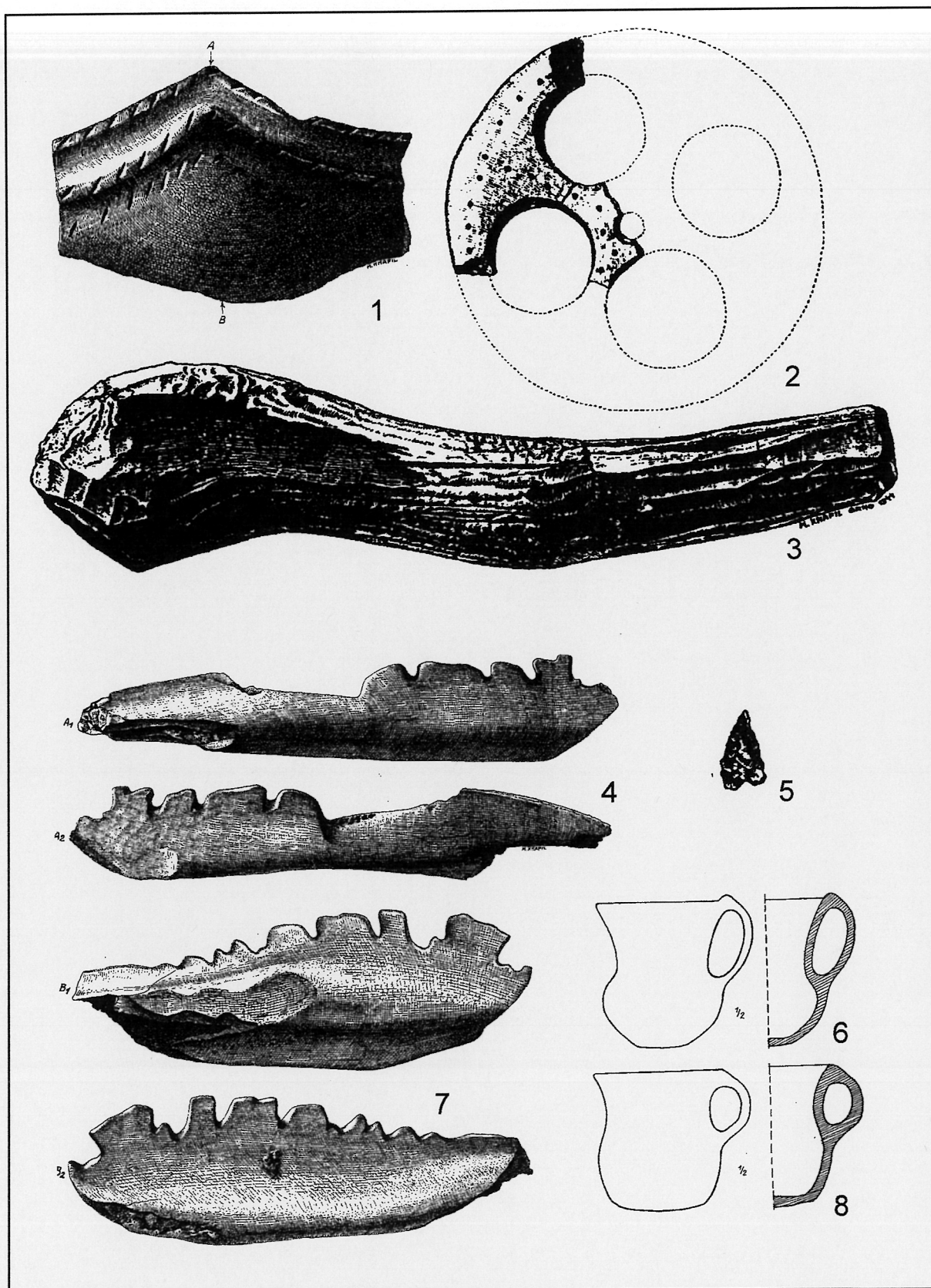
Bánov - Hrad 1943
Profil B

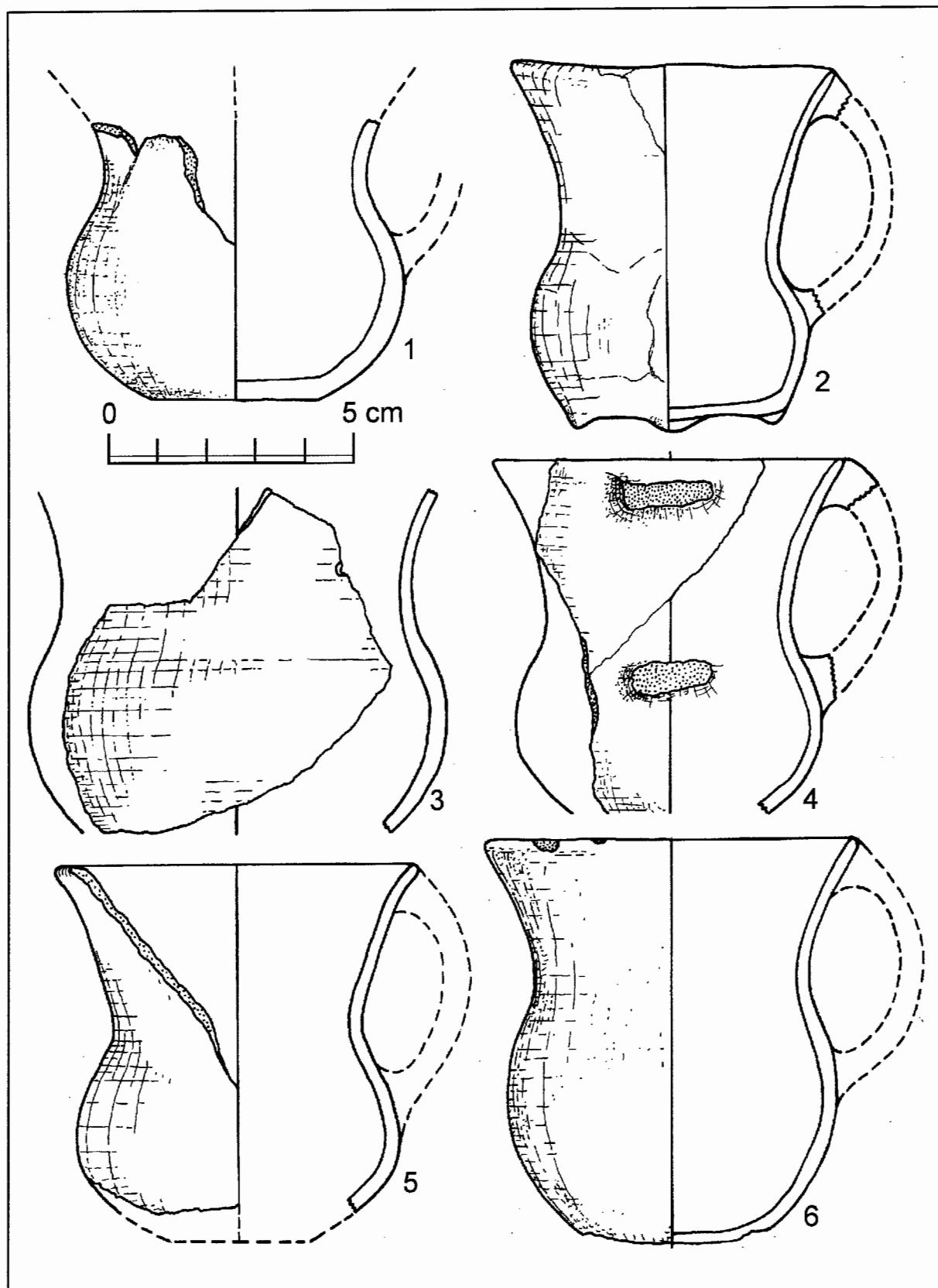
Bánov - Hrad 1943
Profil C

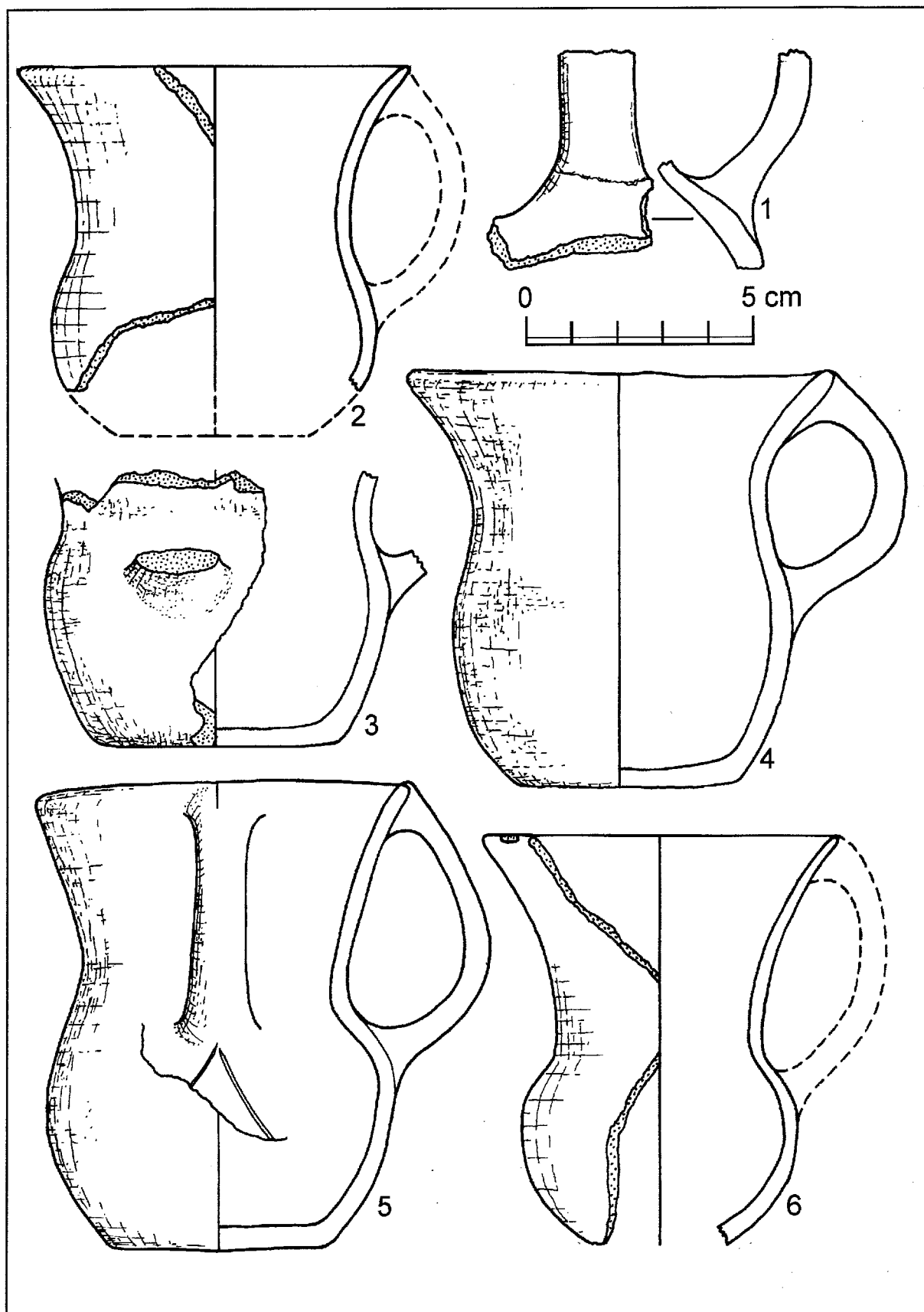
Tab.XIX.: Bánov – Hrad. Nově zpracované profily A, B, C.

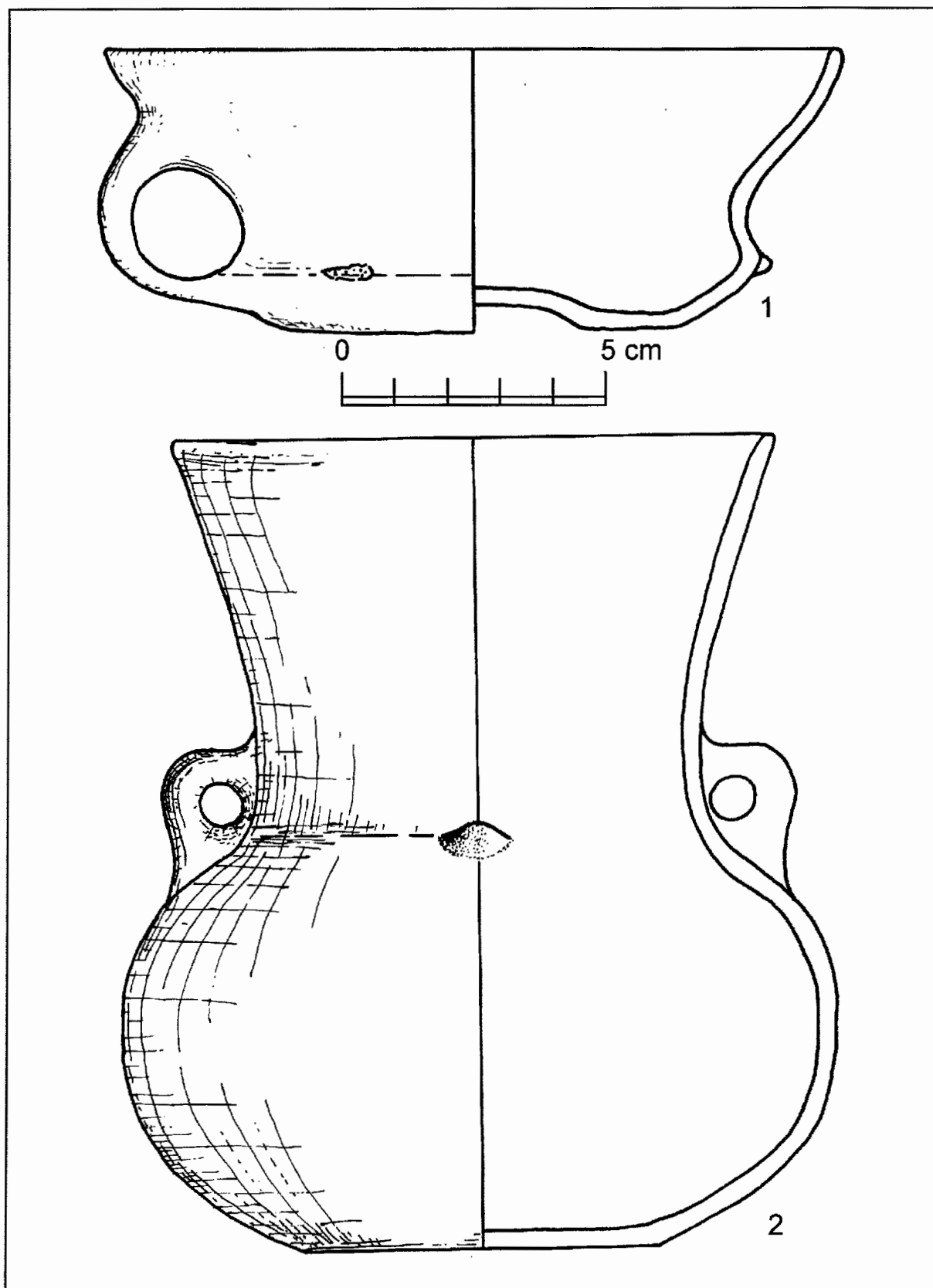
Tab.XX.: Bánov – Hrad. Ukázka původní kresebné dokumentace předmětů z výzkumu v roce 1943. **2-**symbolické kolečko (původní inv.č. MJAK 6056 – vyřazeno), vrstva V, údajně z mísovité prohlubně u profilu C

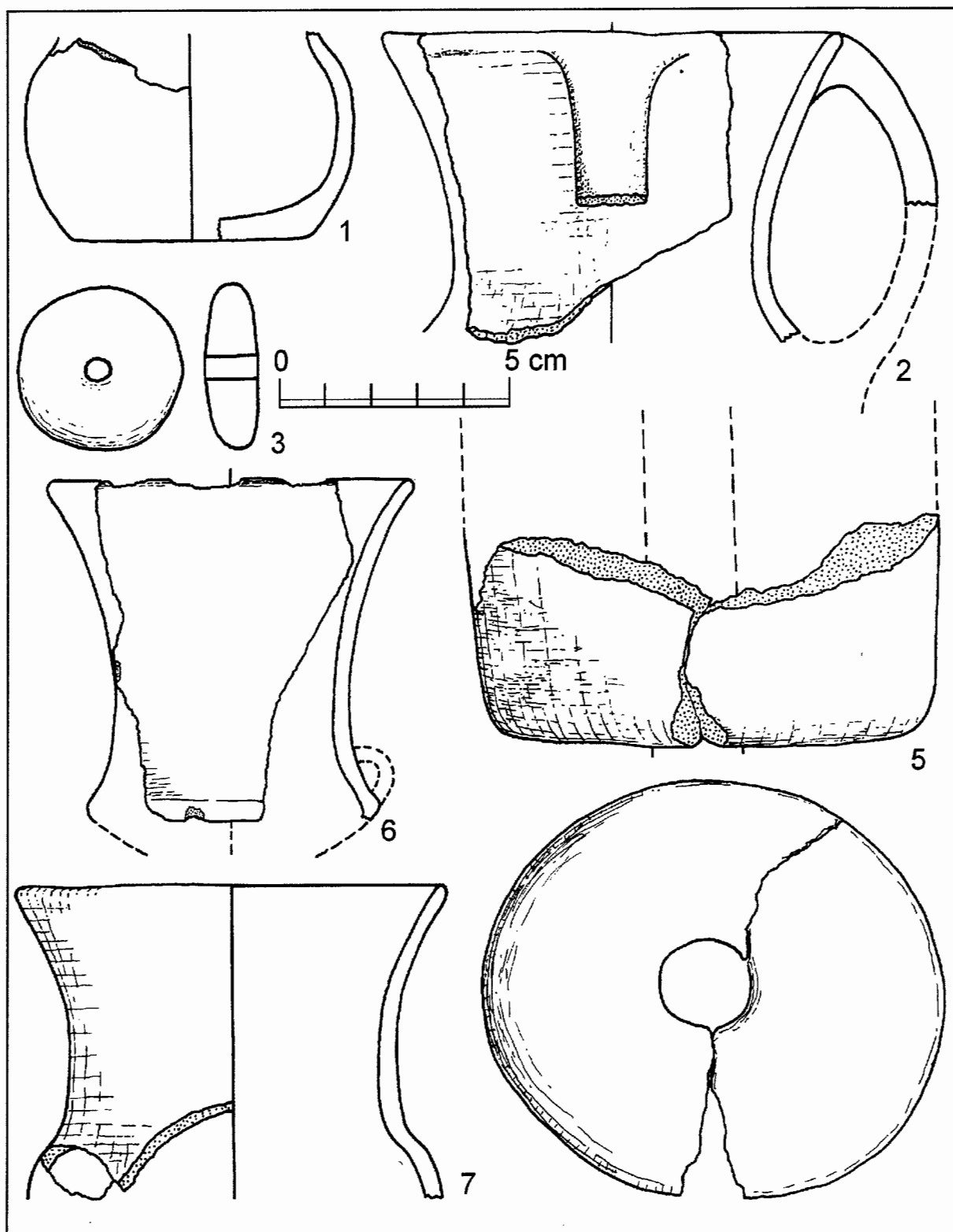
Tab.XXI. Materiál z vrstvy V, údajně z prohlubně u profilu C: 1-6058/10 (inv.č. MJAK, případně navrhované inv.č., podrobnosti uvedeny v evidenčním seznamu a hesláři v příloze – dále již nebude uváděno); 2-6048; 3-6058/7; 4-6058/4; 5-6058/2; 6-6055.

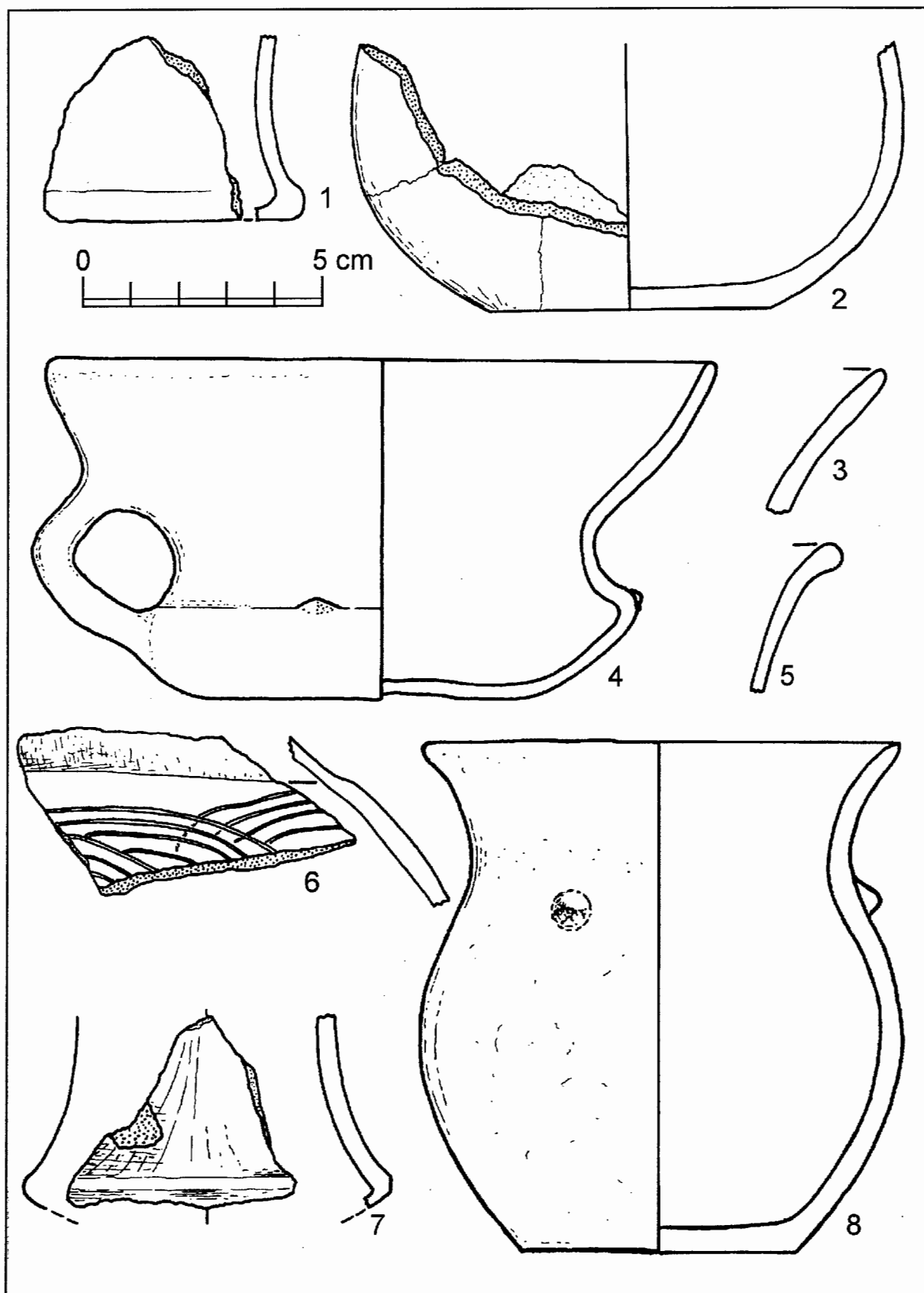
Tab.XXII. Materiál z vrstvy V, údajně z prohlubně u profilu C: 1-6058/6; 2-6064/8; 3-6058/9; 4-6046; 5-6049; 6-6058/3.

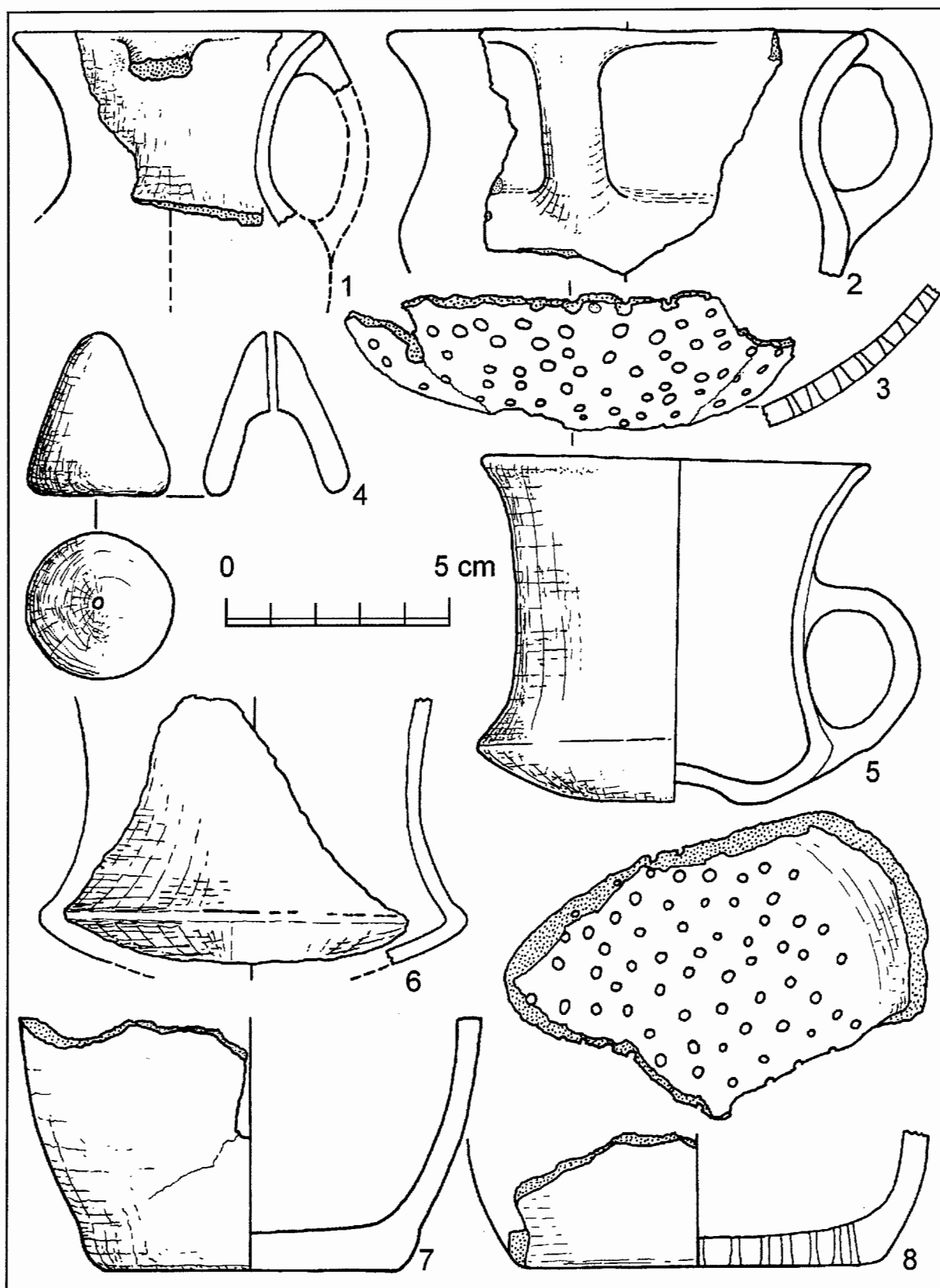
Tab.XXIII.: Materiál z vrstvy V, údajně z prohlubně u profilu C: 1-6052; 2-6051.

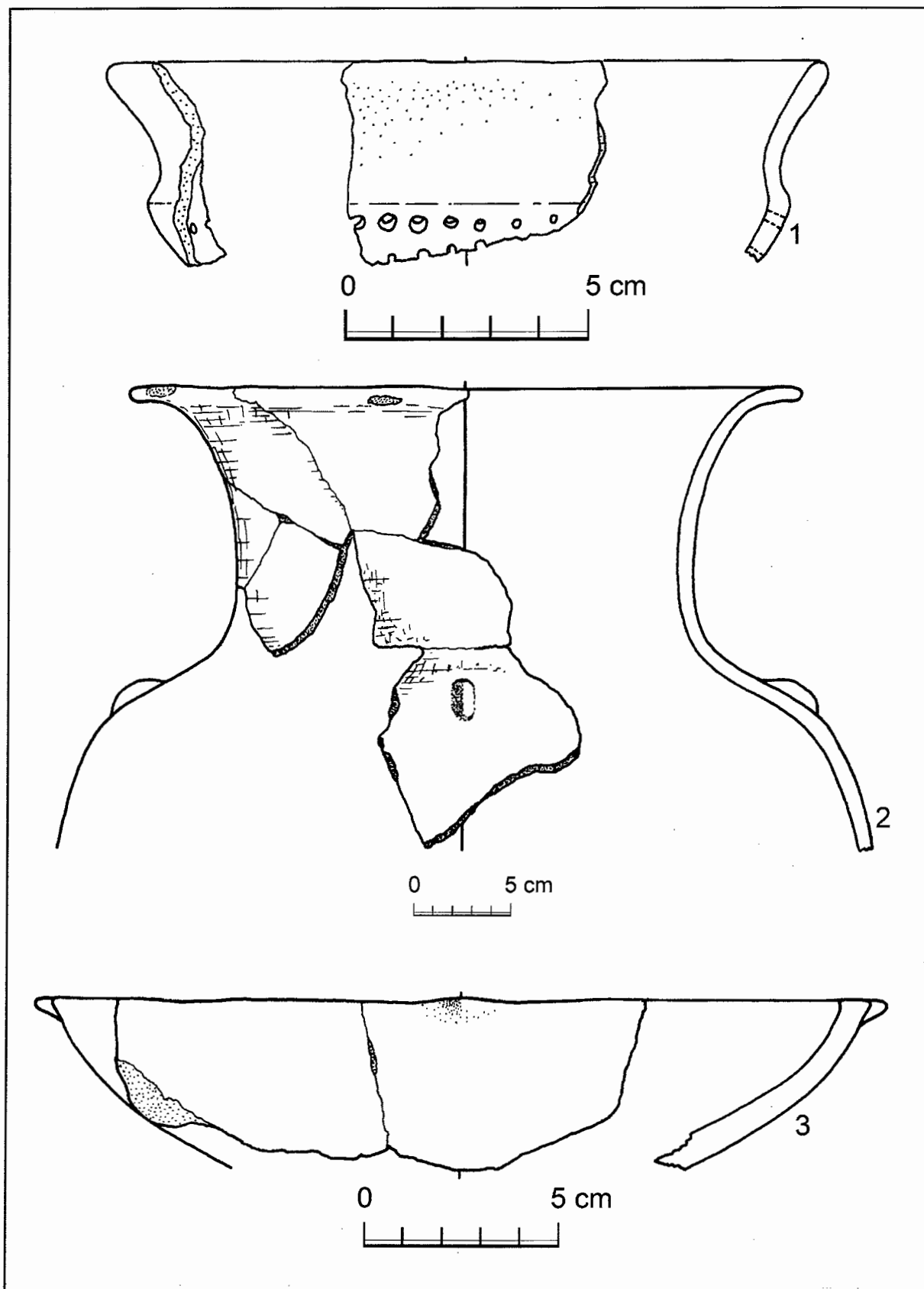
Tab.XXIV.: Materiál z vrstvy V, údajně z prohlubně u profilu C (kromě 3-vrstva IV-V): 1-6058/8; 2-6058/13; 3-6085; 5-6057; 6-6058/14; 7-6058/5.

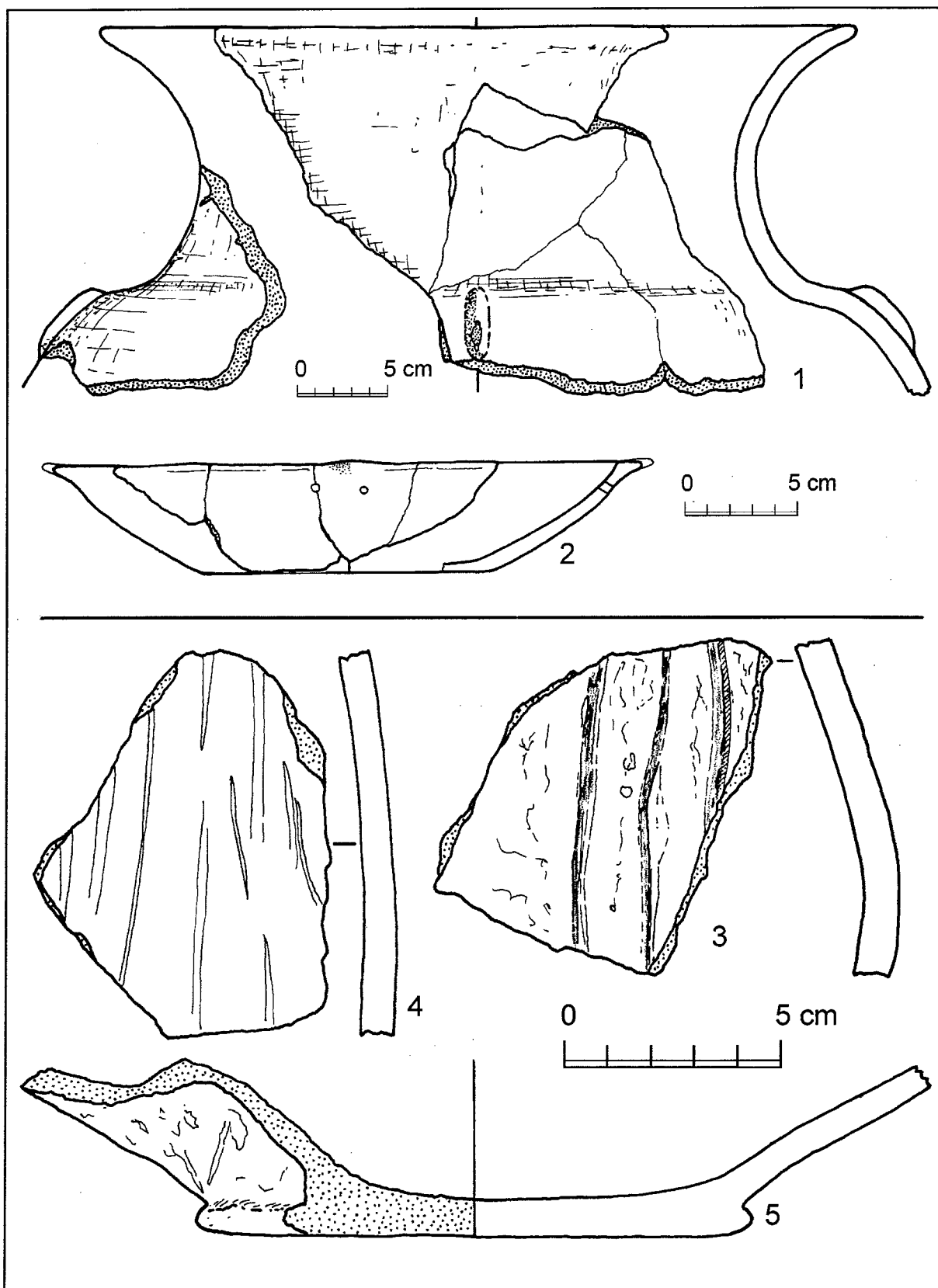
Tab.XXV.: Materiál z vrstvy V, údajně z prohlubně u profilu C: 1-6061/2; 2-6064/1; 3-6064/9; 4-6053; 5-6064/10; 6-6062; 7-6061/3; 8-6050.

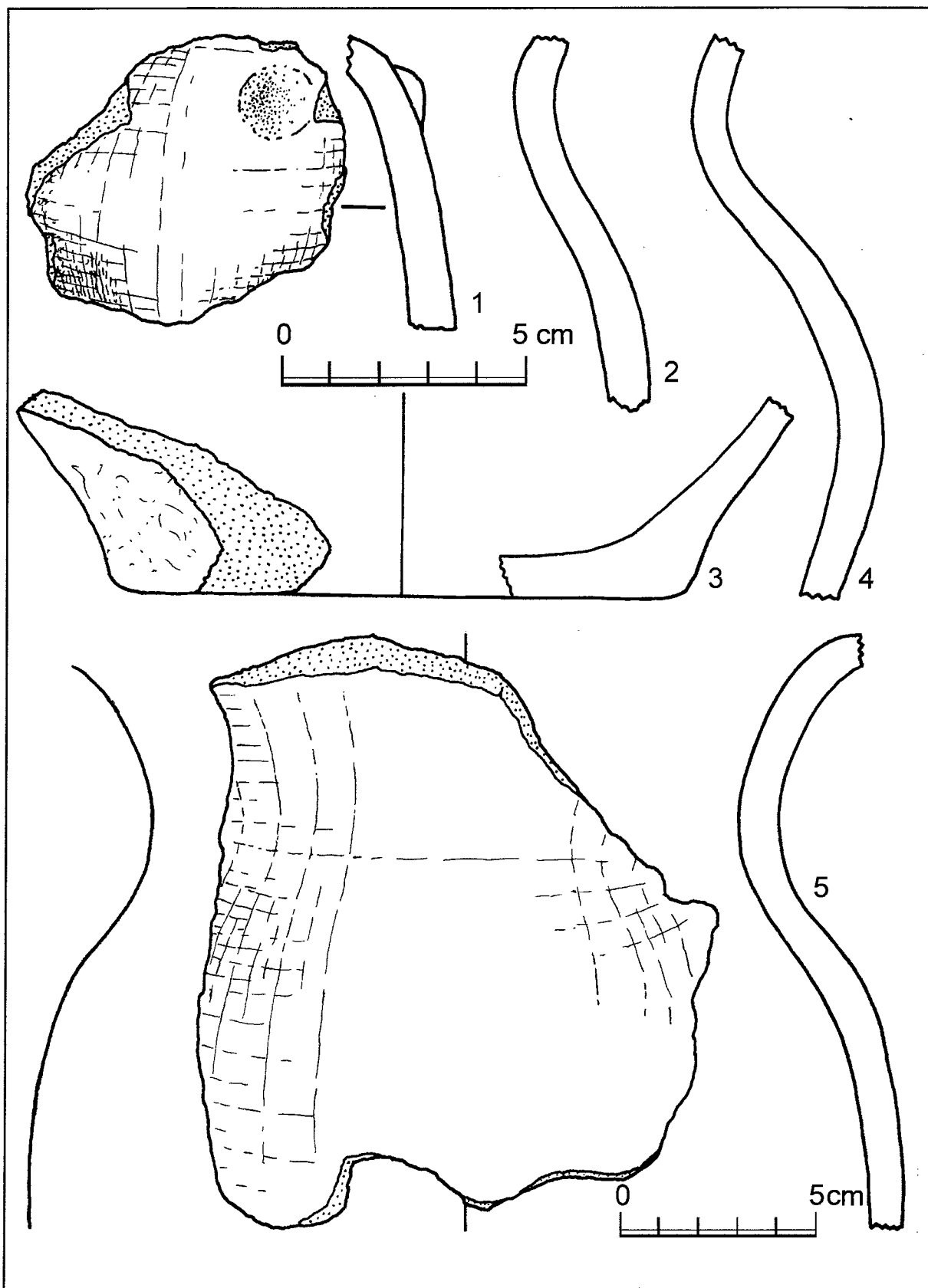
Tab.XXVI. Materiál z vrstvy V, údajně z prohlubně u profilu C (kromě 4 – pouze vrstva V u profilu C): 1-6058/12; 2-6060; 3-6066/1; 4-6071; 5-6059; 6-6061/4; 7-6063; 8-6066/2.

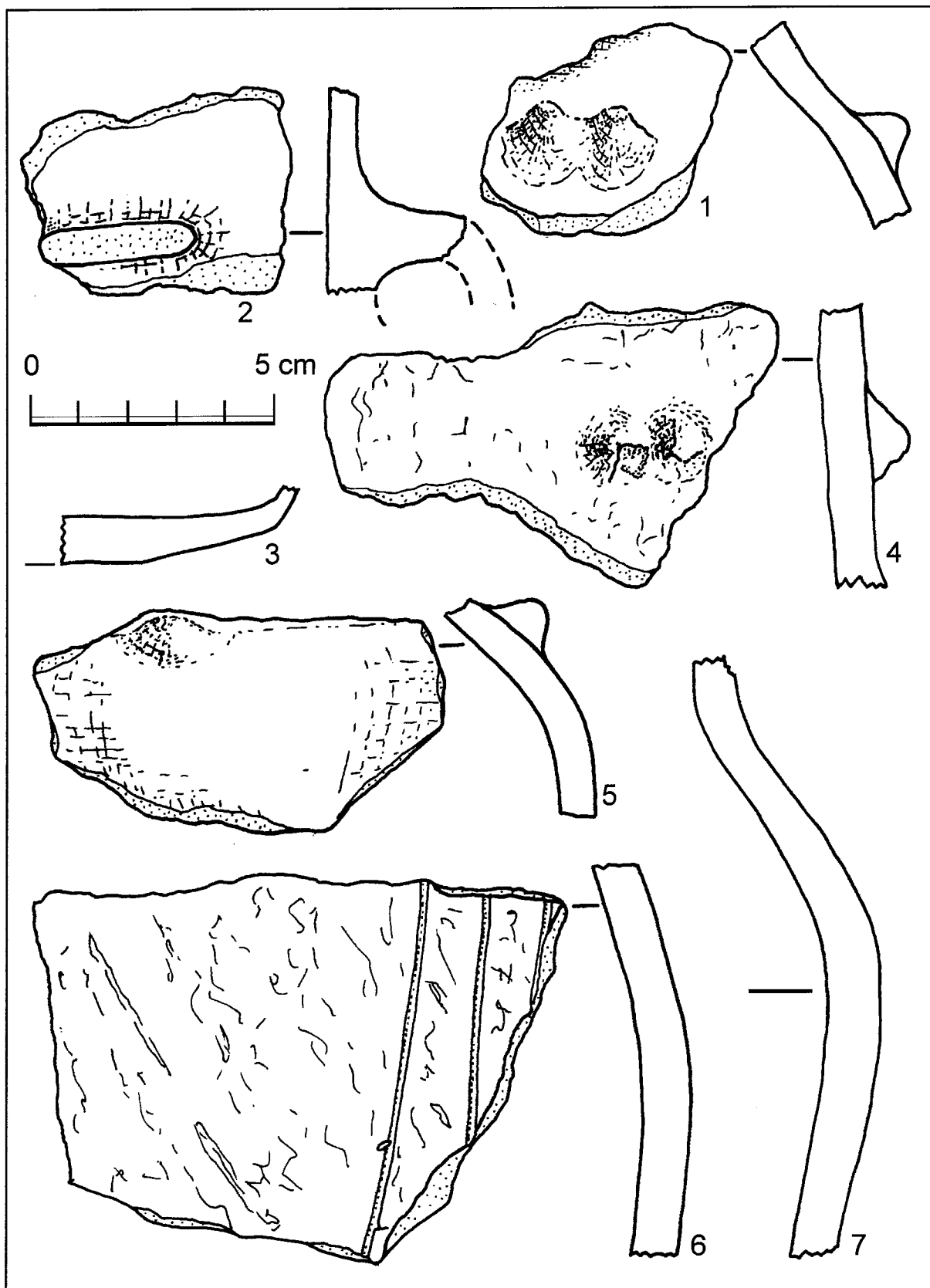
Tab.XXVII. Materiál z vrstvy V, údajně z prohlubně u profilu C: 1-6066/3, 3-6067; Materiál z vrstvy V: 2-6069/2.

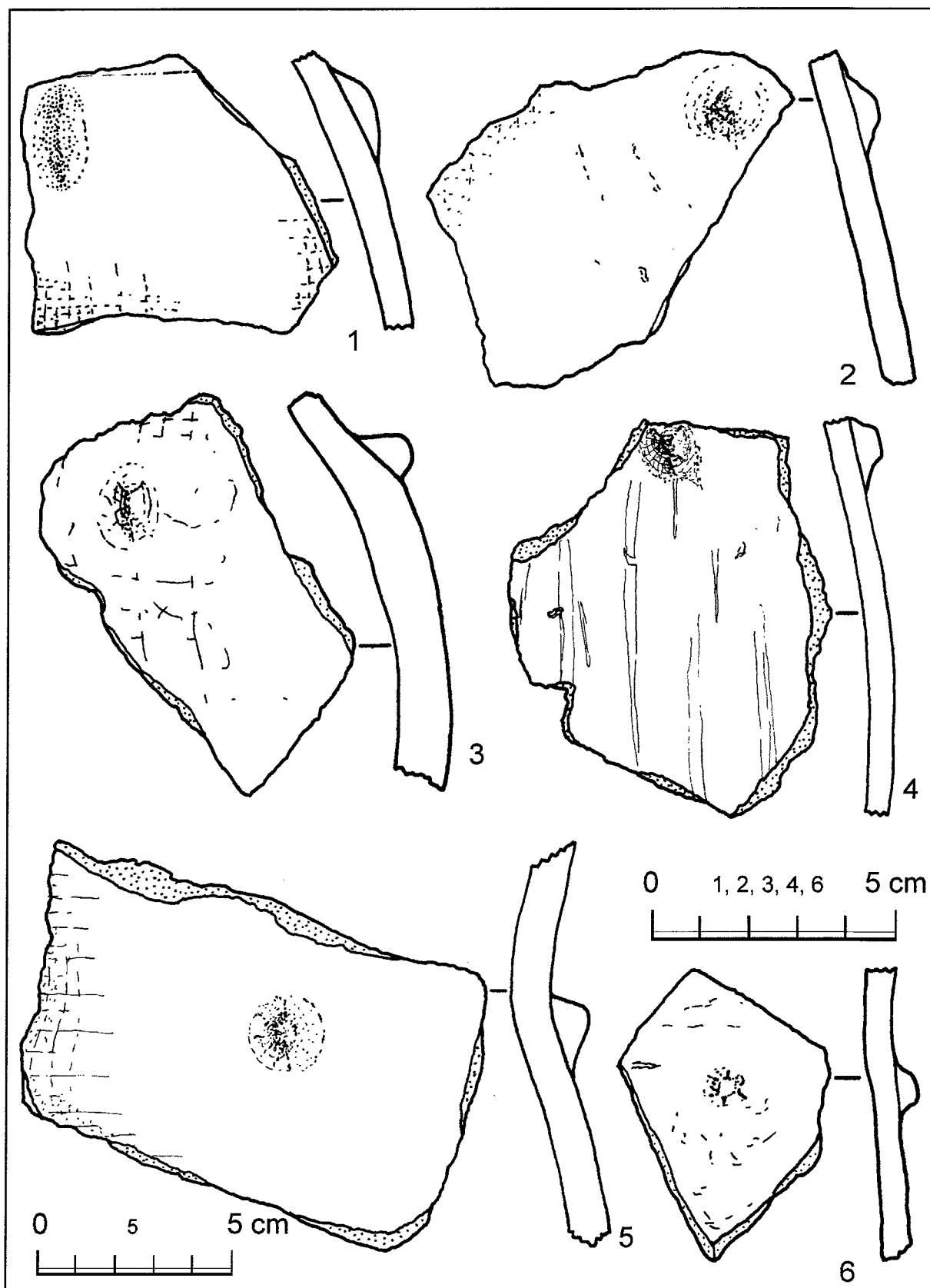
Tab.XXVIII.: Materiál z vrstvy V, údajně z prohlubně u profilu C: 2-6068; materiál z vrstvy V: 1-6069/1; Materiál z vrstev IV-V: 3-6072/6, 4-6072/78, 5-6072/2.

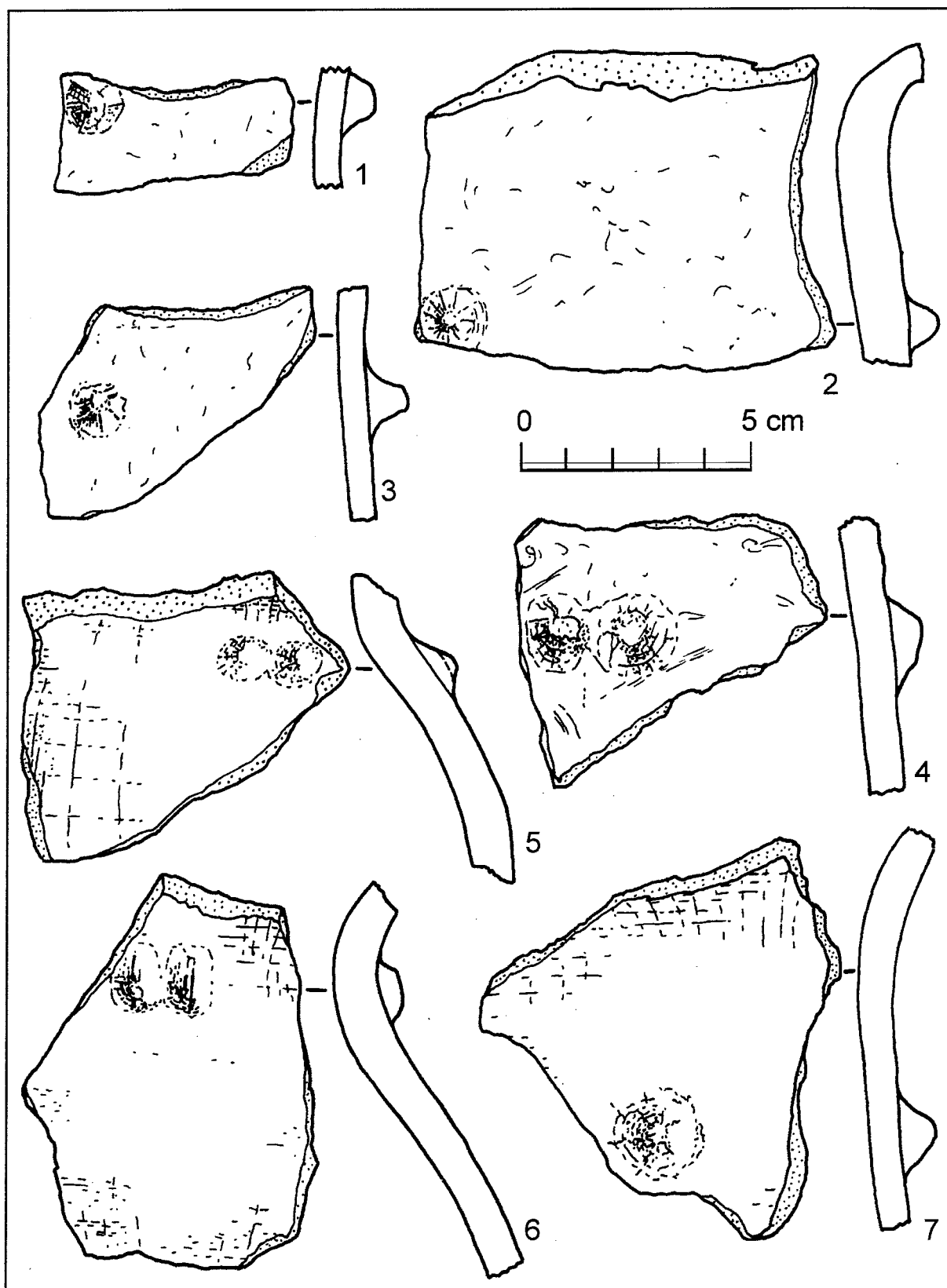
Tab.XXIX.: Materiál z vrstev IV-V: 1-6072/171, 2-6072/439; 3-6072/170; 4-6072/3; 5-6072/172.

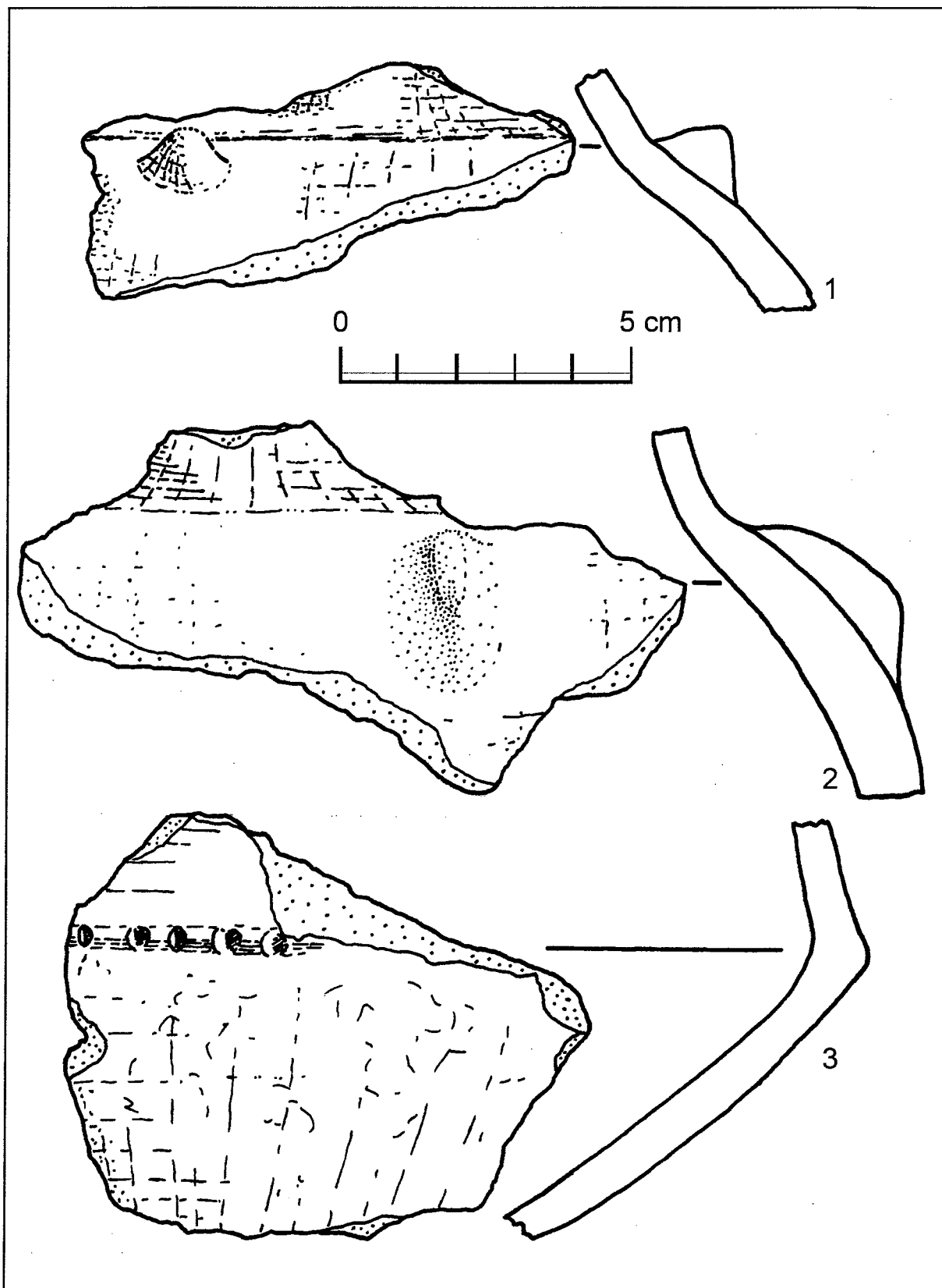
Tab.XXX.: Materiál z vrstev IV-V: 1-6072/390; 2-6072/370; 3-6072/7; 4-6072/365; 5-6072/360; 6-6072/174; 7-6072/169.

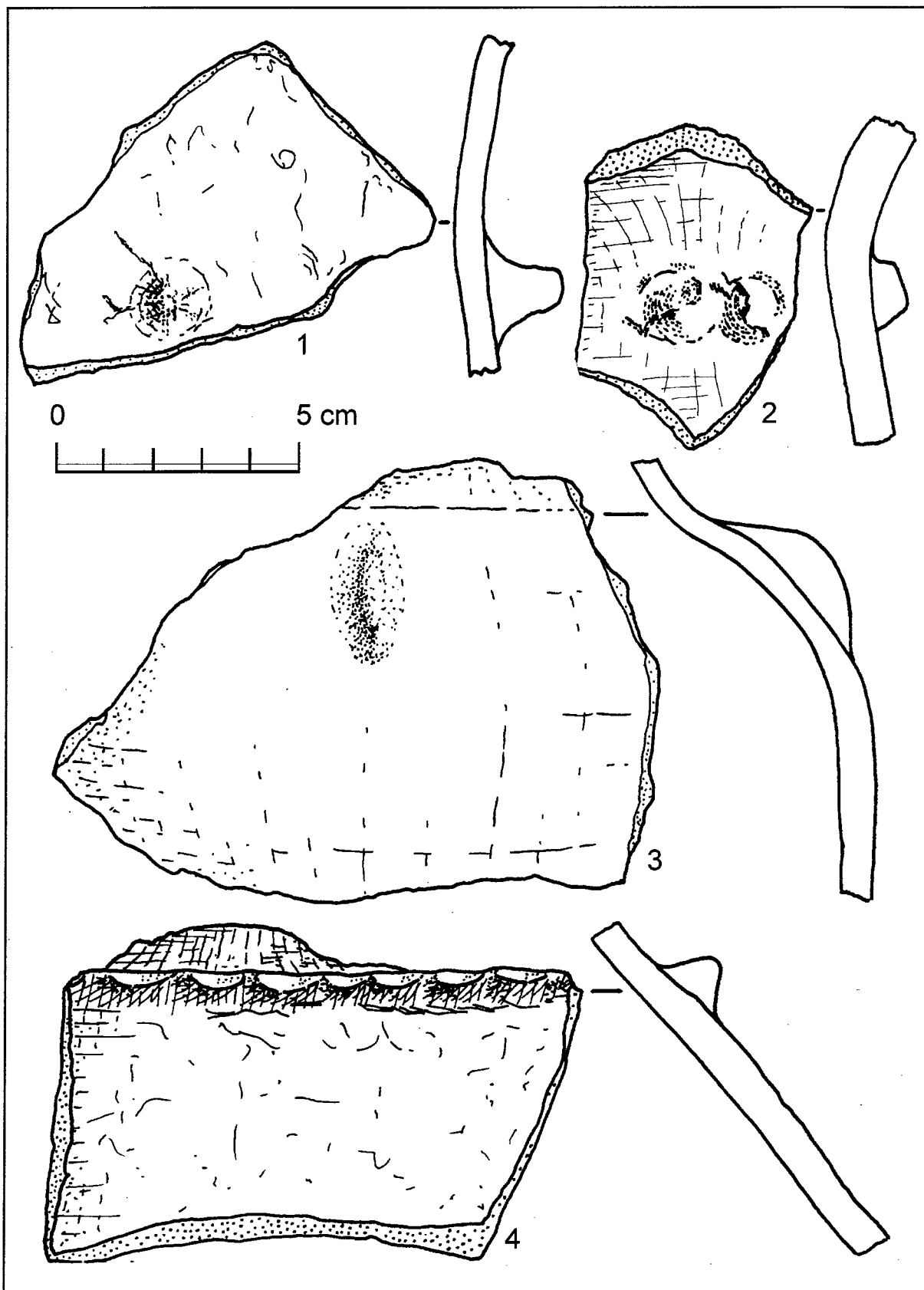
Tab.XXXI. Materiál z vrstev IV-V: 1-6072/374; 2-6072/380; 3-6072/383; 4-6072/168; 5-6072/384; 6-6072/357.

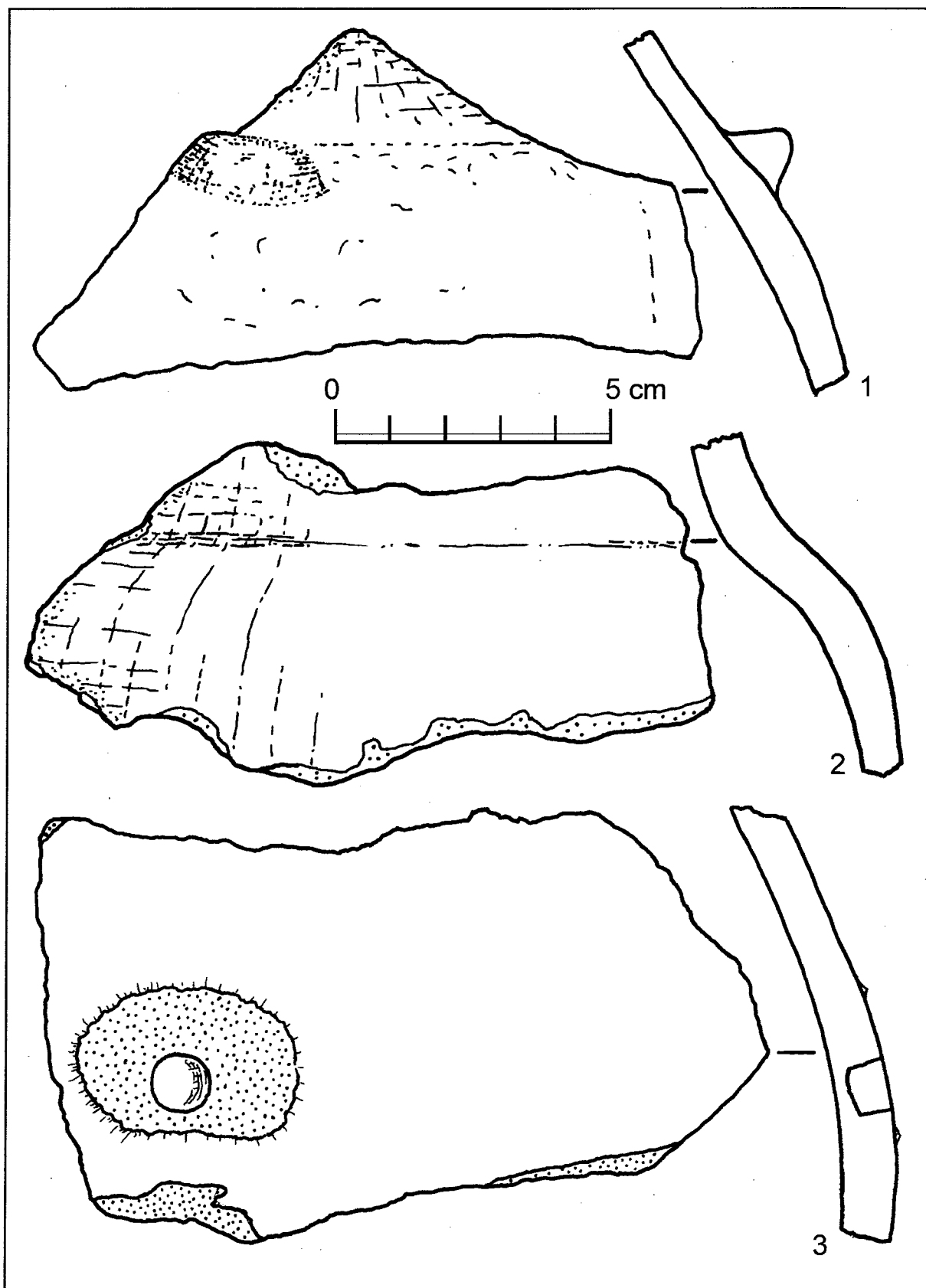
Tab.XXXII.: Materiál z vrstev IV-V: 1-6072/392; 2-6072/385; 3-6072/366; 4-6072/381; 5-6072/375; 6-6072/363; 7-6072/379.

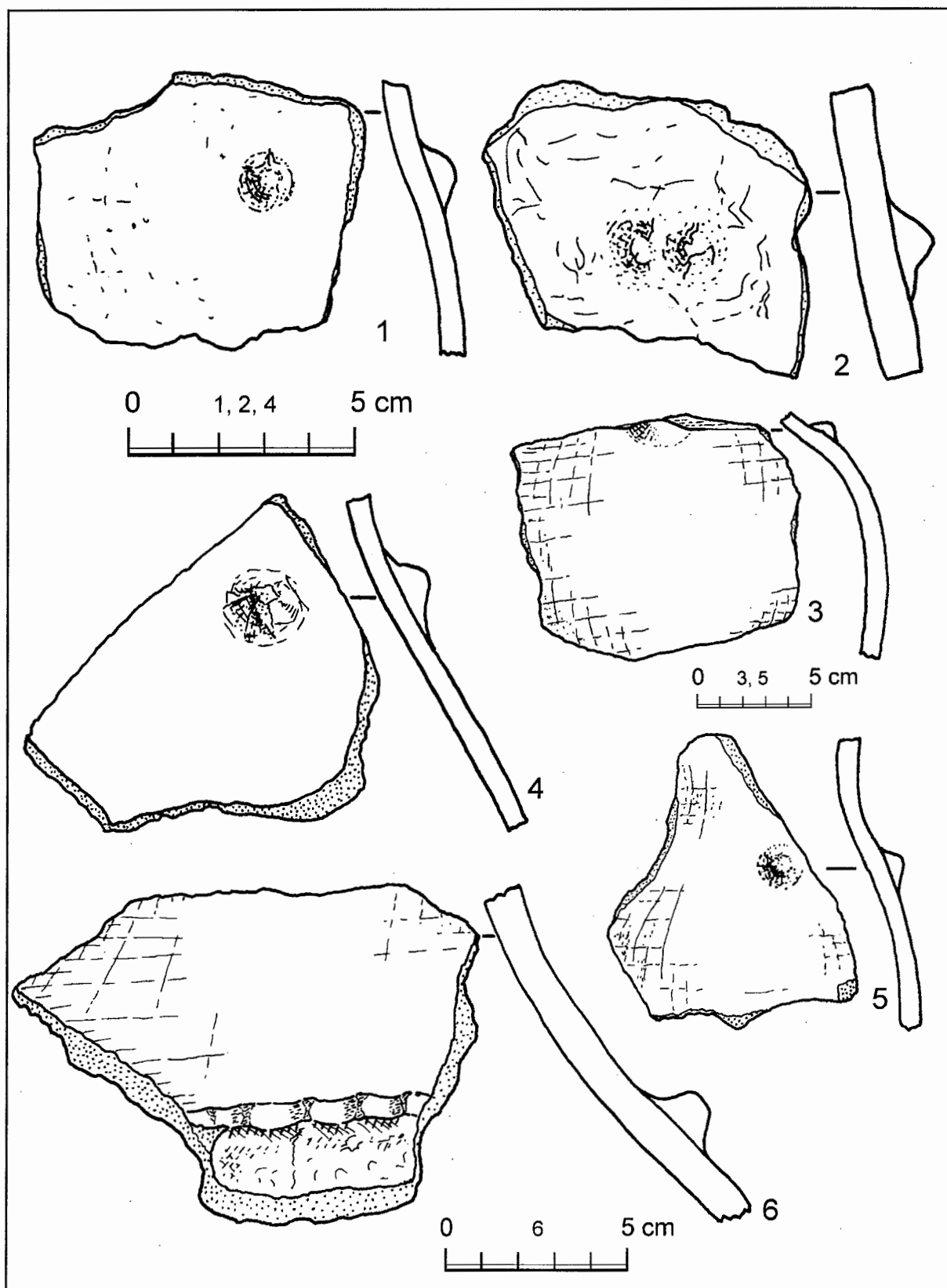
Tab.XXXIII.: Materiál z vrstev IV-V: 1-6072/367; 2-6072/361; 3-6072/376.

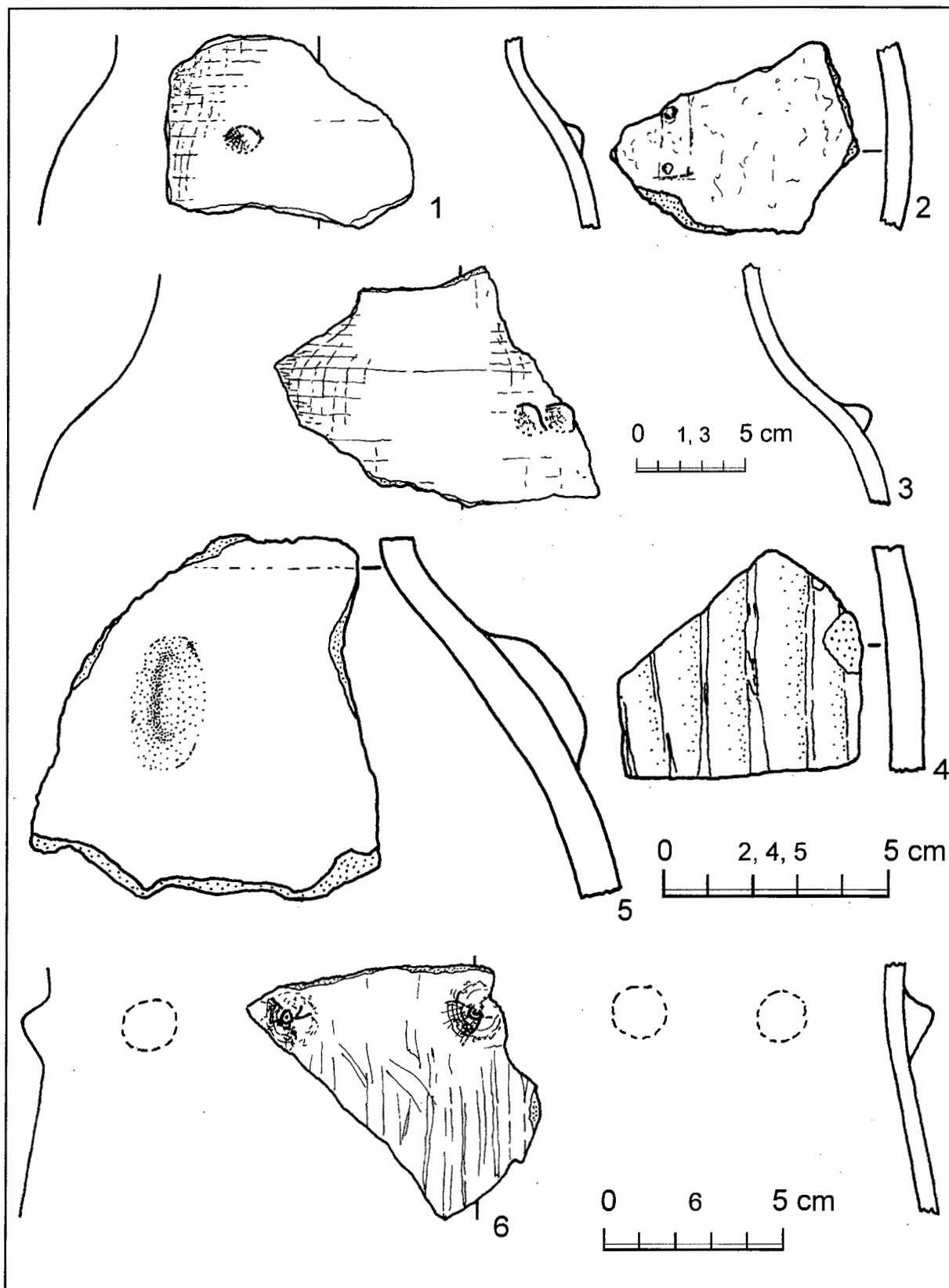
Tab.XXXIV.: Materiál z vrstev IV-V: 1-6072/378; 2-6072/440; 3-6072/377; 4-6072/373.

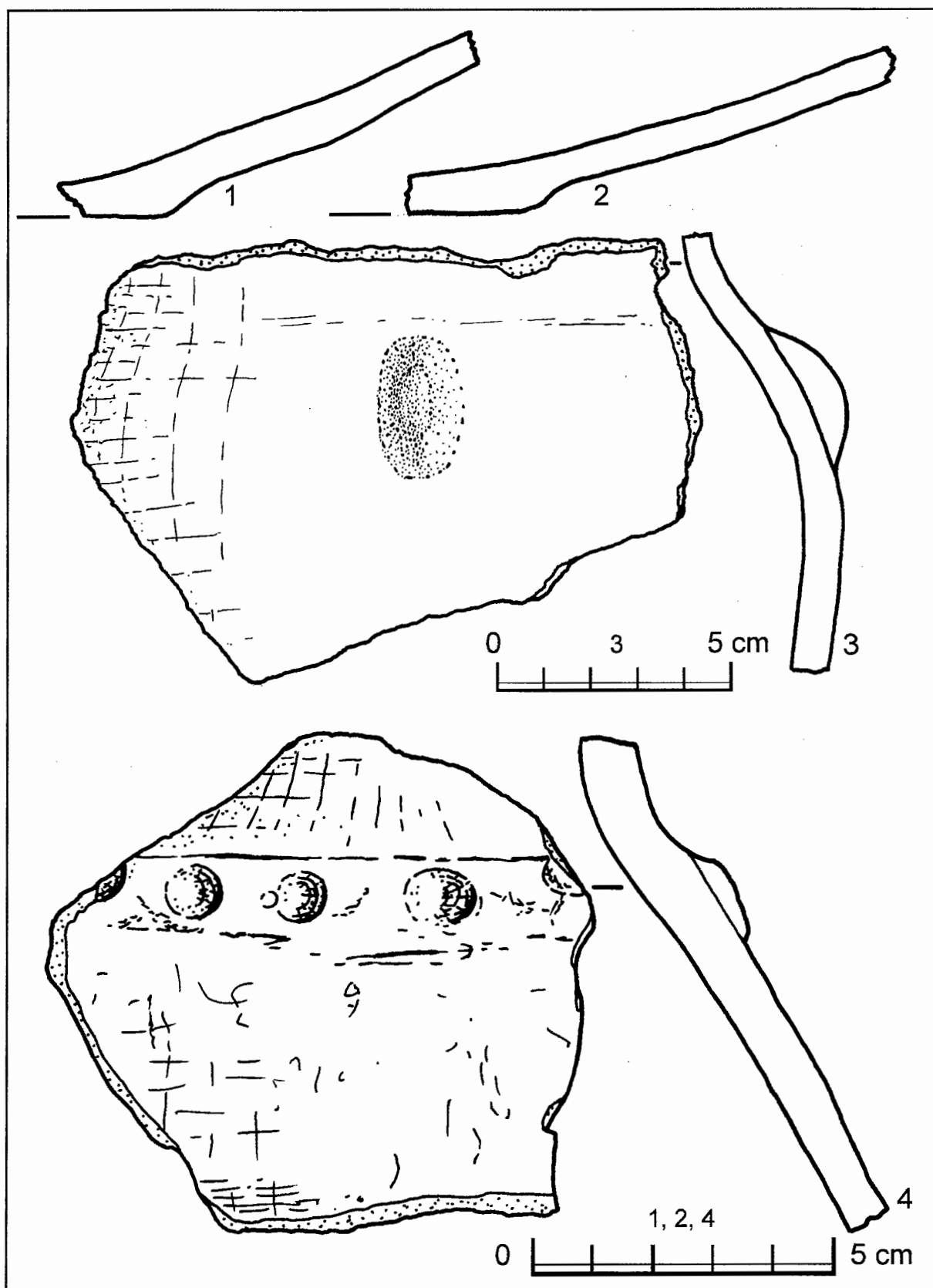
Tab.XXXV.: Materiál z vrstev IV-V: 1-6072/372; 2-6072/393; 3-6072/439.

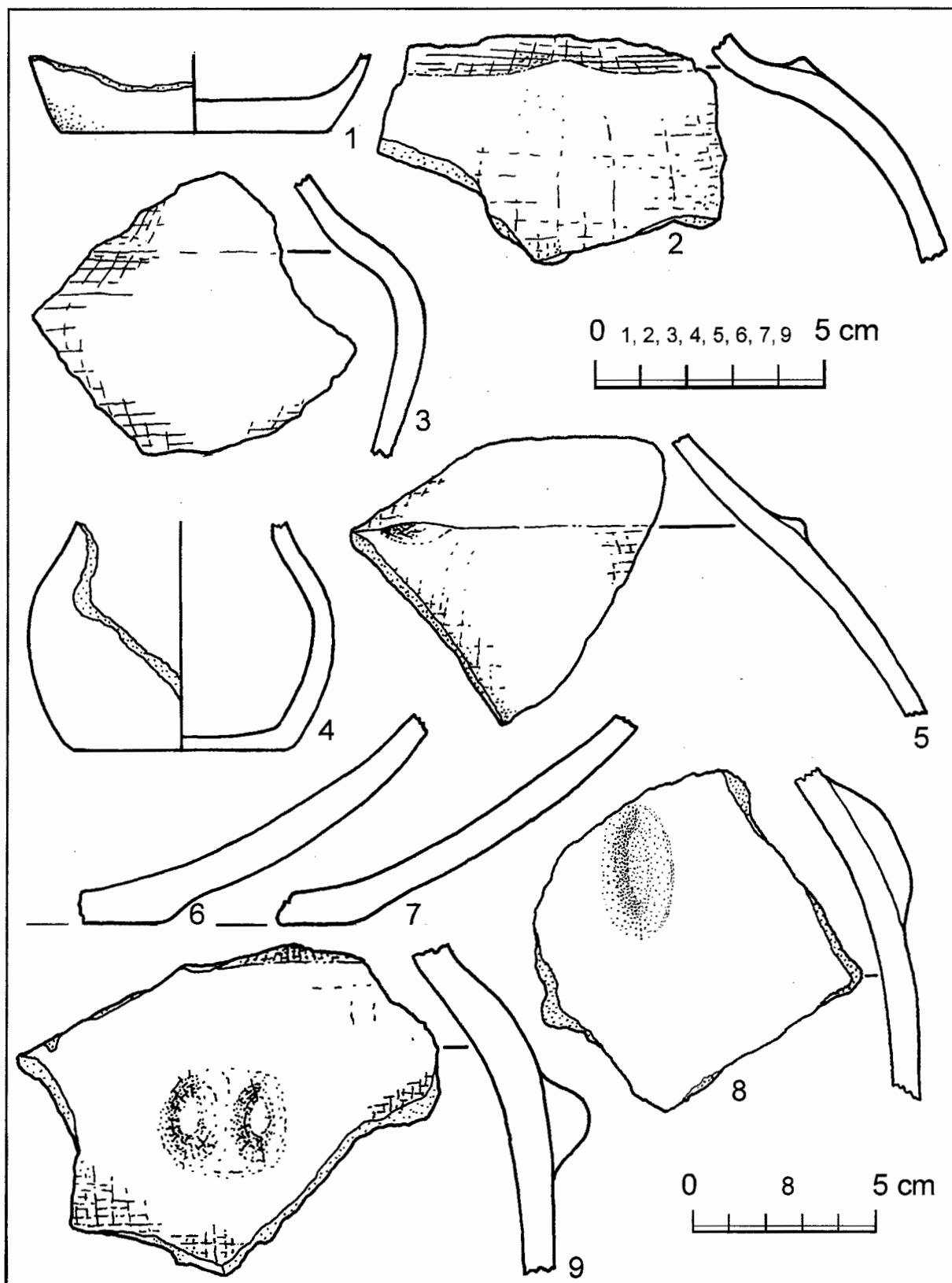
Tab.XXXVI. Materiál z vrstev IV-V: 1-6072/387; 2-6072/359; 3-6072/356; 4-6072/371; 5-6072/389; 6-6072/386.

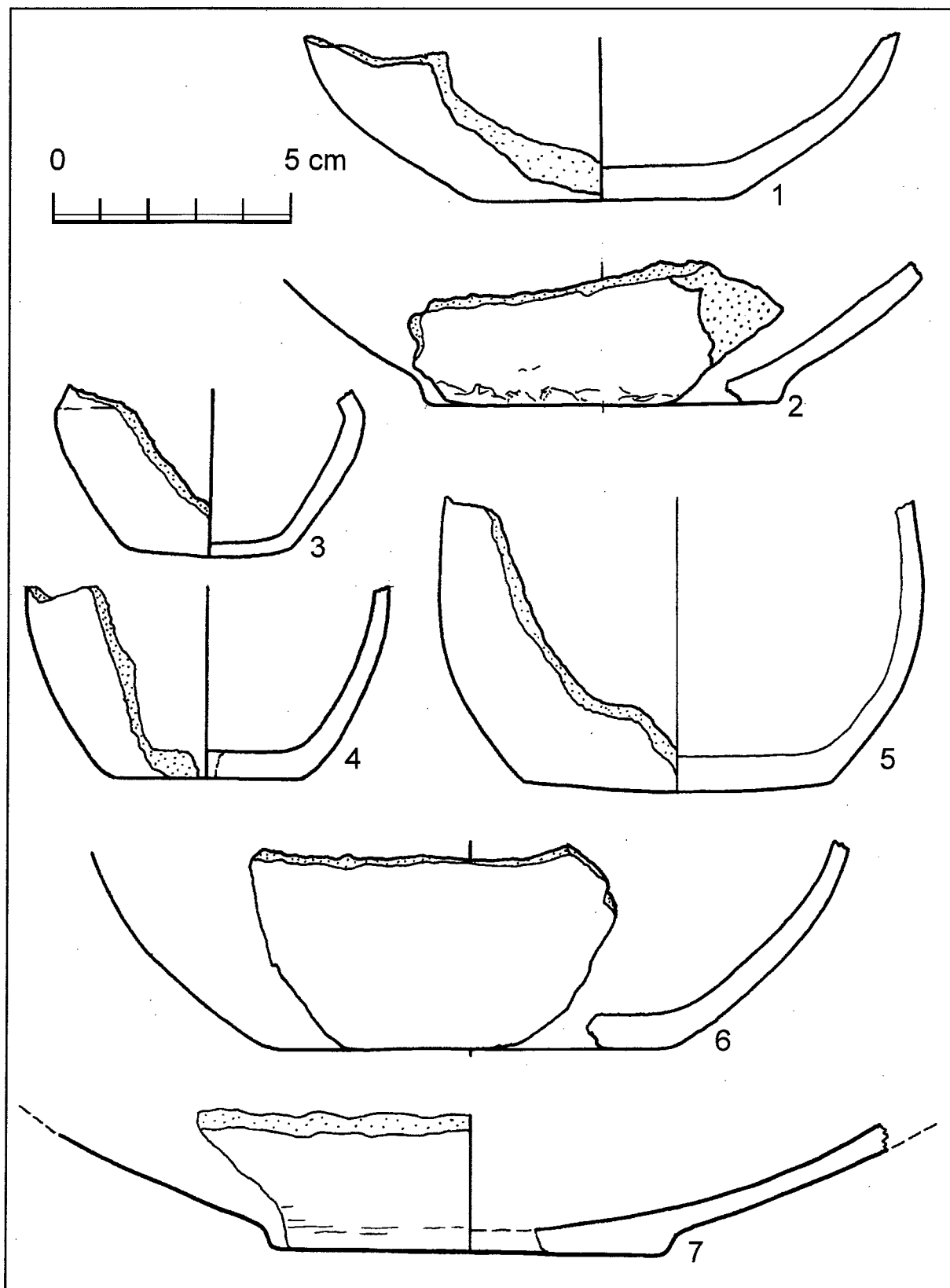
Tab.XXXVII. Materiál z vrstev IV-V: 1-6072/369; 2-6072/470; 3-6072/368; 4-6072/388; 5-6072/440; 6-6072/391.

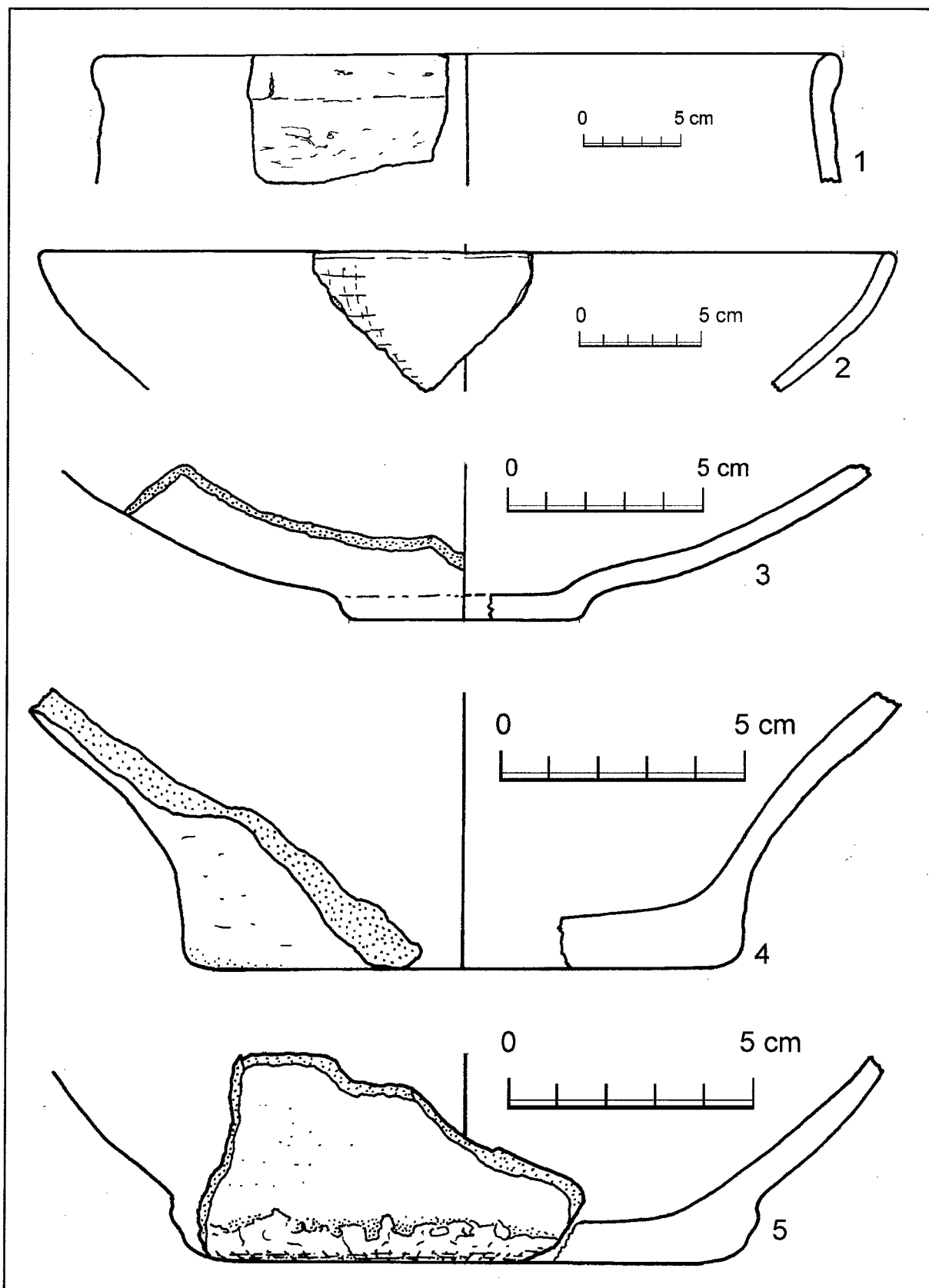
Tab.XXXVIII. : Materiál z vrstev IV-V: 1-6072/556; 2-6072/558; 3-6072/370; 4-6072/362.

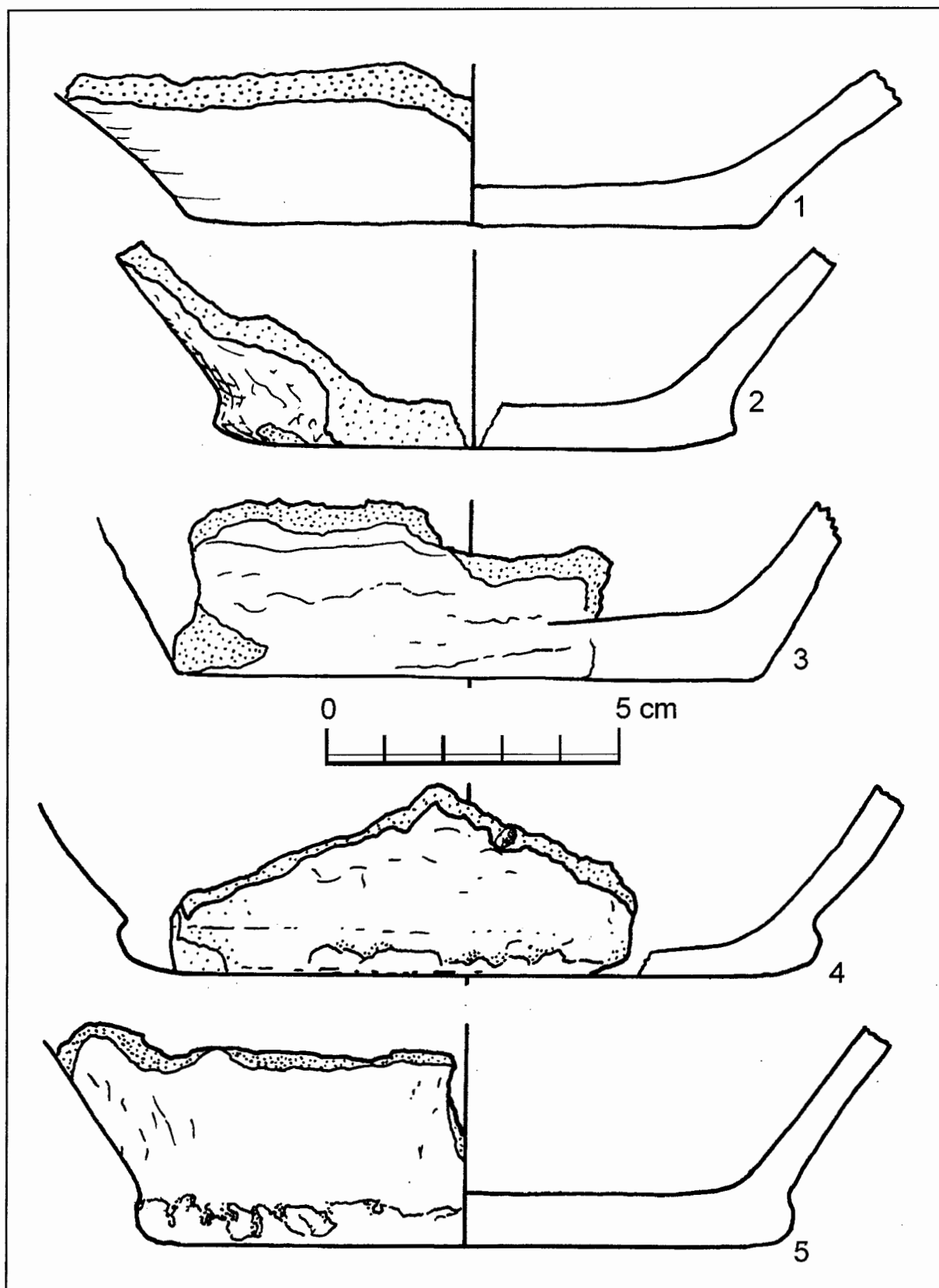
Tab.XXXIX. Materiál z vrstev IV-V: 1-6072/464; 2-6072/364; 3-6072-527; 4-6072/534; 5-6072/476; 6-6072/557; 7-6072/559; 8-6072/382; 9-6072/358.

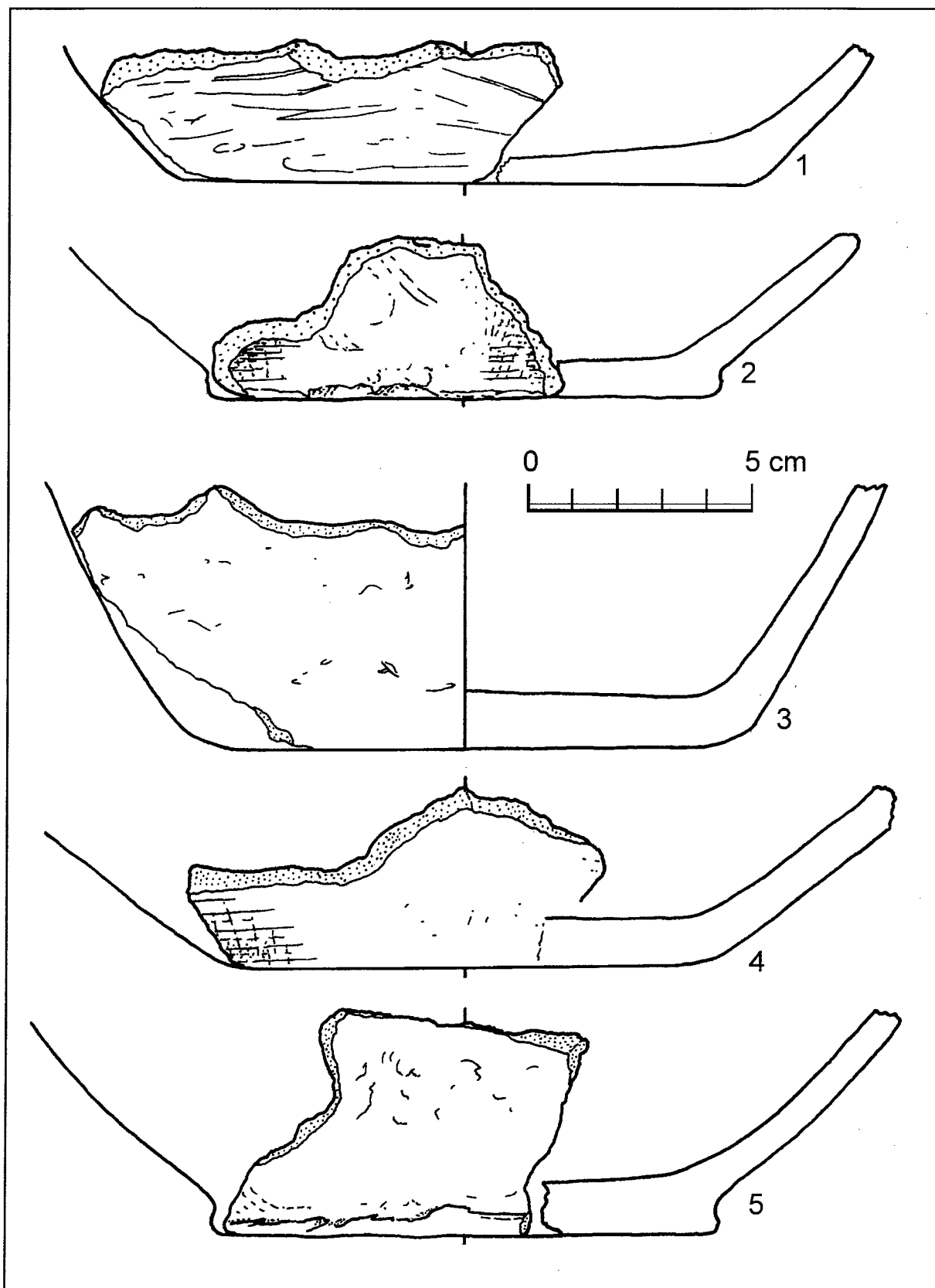
Tab.XL.: Materiál z vrstev IV-V: 1-6072/457; 2-6072/509; 3-6072/449; 4-6072/467; 5-6072/448; 6-6072/478; 7-6072/447.

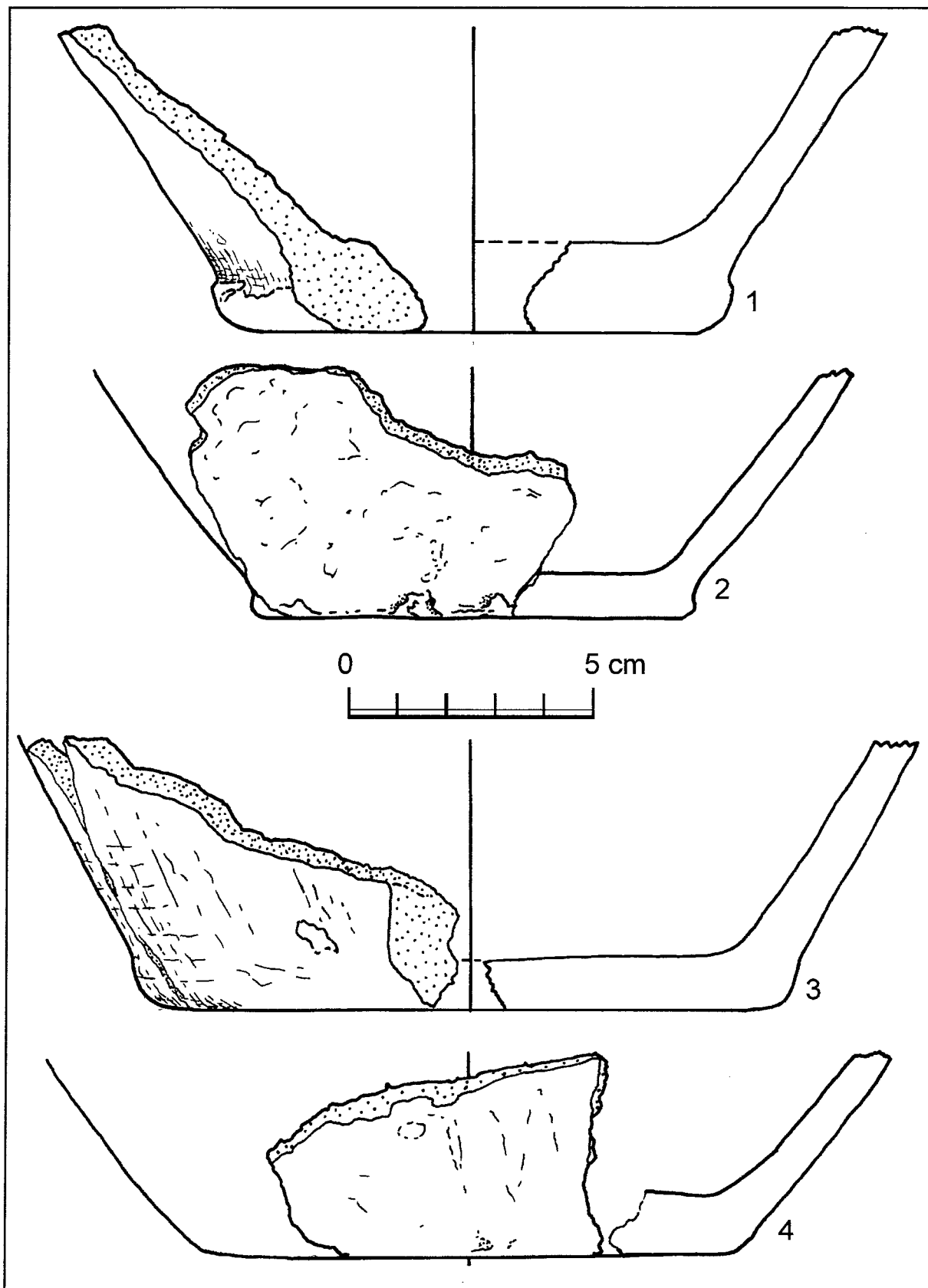
Tab.XLI. Materiál z vrstev IV-V: 1-6072/535; 2-6072/444; 3-6072/560; 4-6072/562; 5-6072/584.

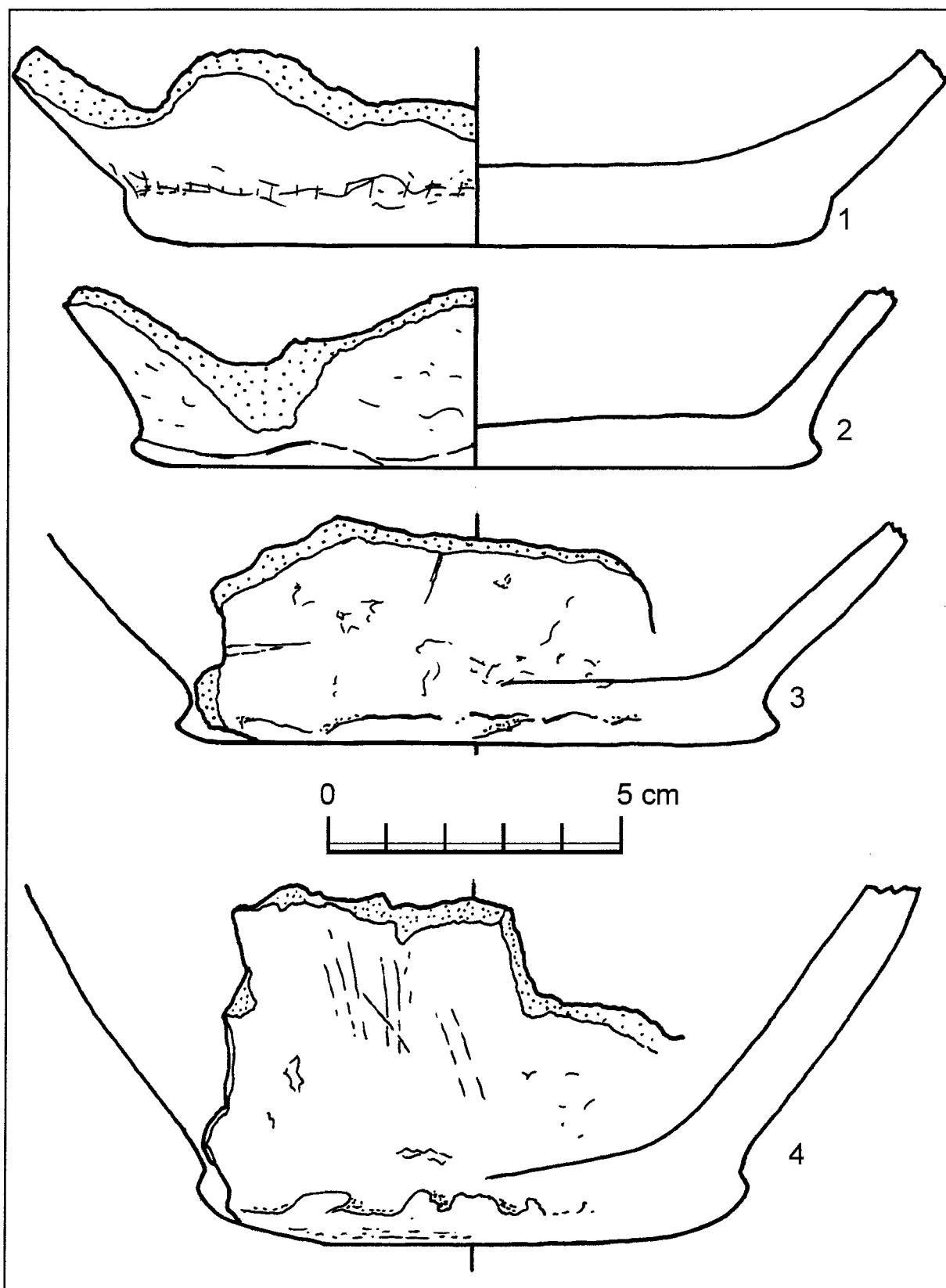
Tab.XLII. Materiál z vrstev IV-V: 1-6072/635; 2-6072/588; 3-6072/620; 4-6072/585; 5-6072/616.

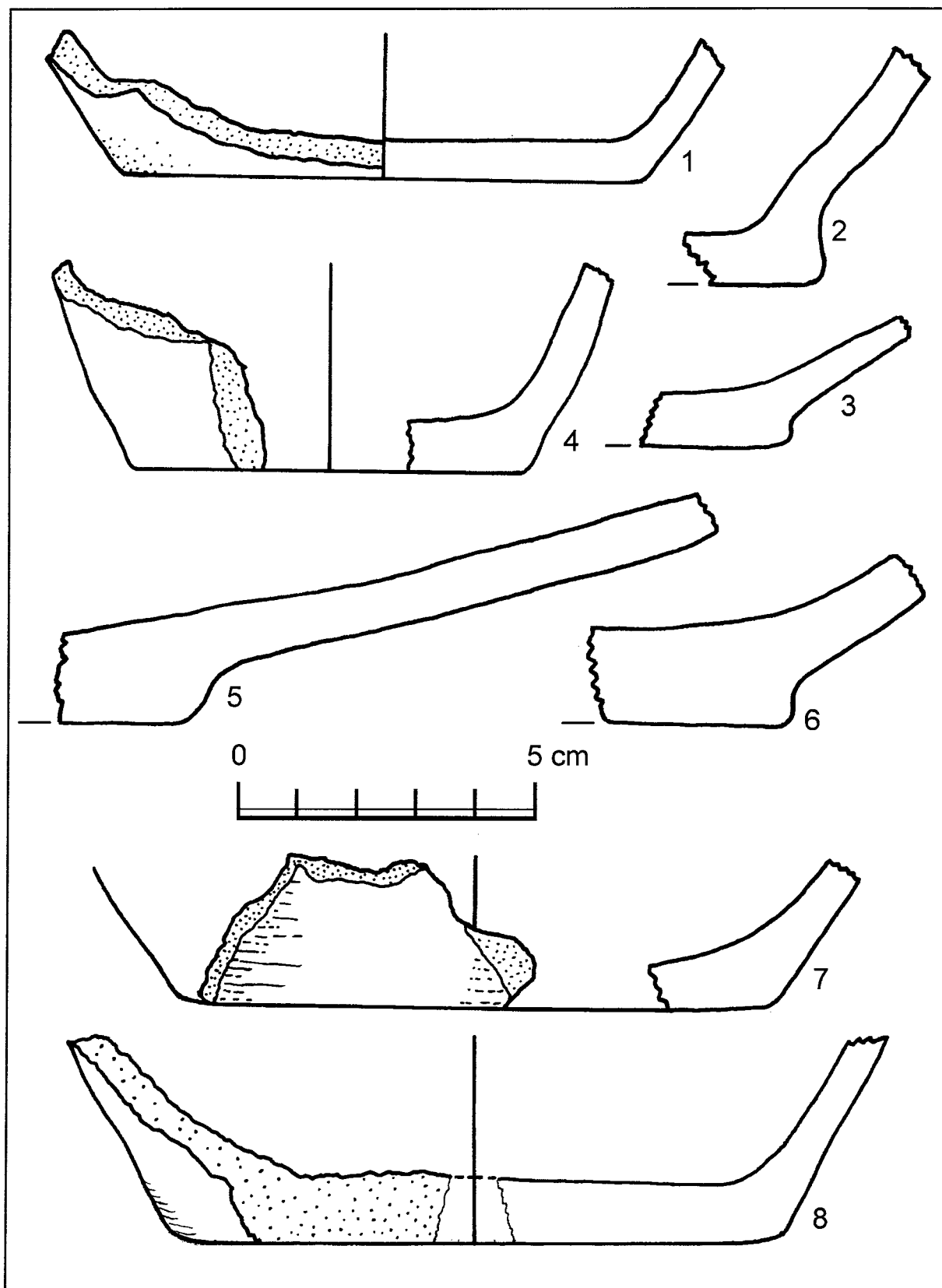
Tab.XLIII.: Materiál z vrstev IV-V: 1-6072/619; 2-6072/610; 3-6072/602; 4-6072/613; 5-6072/618.

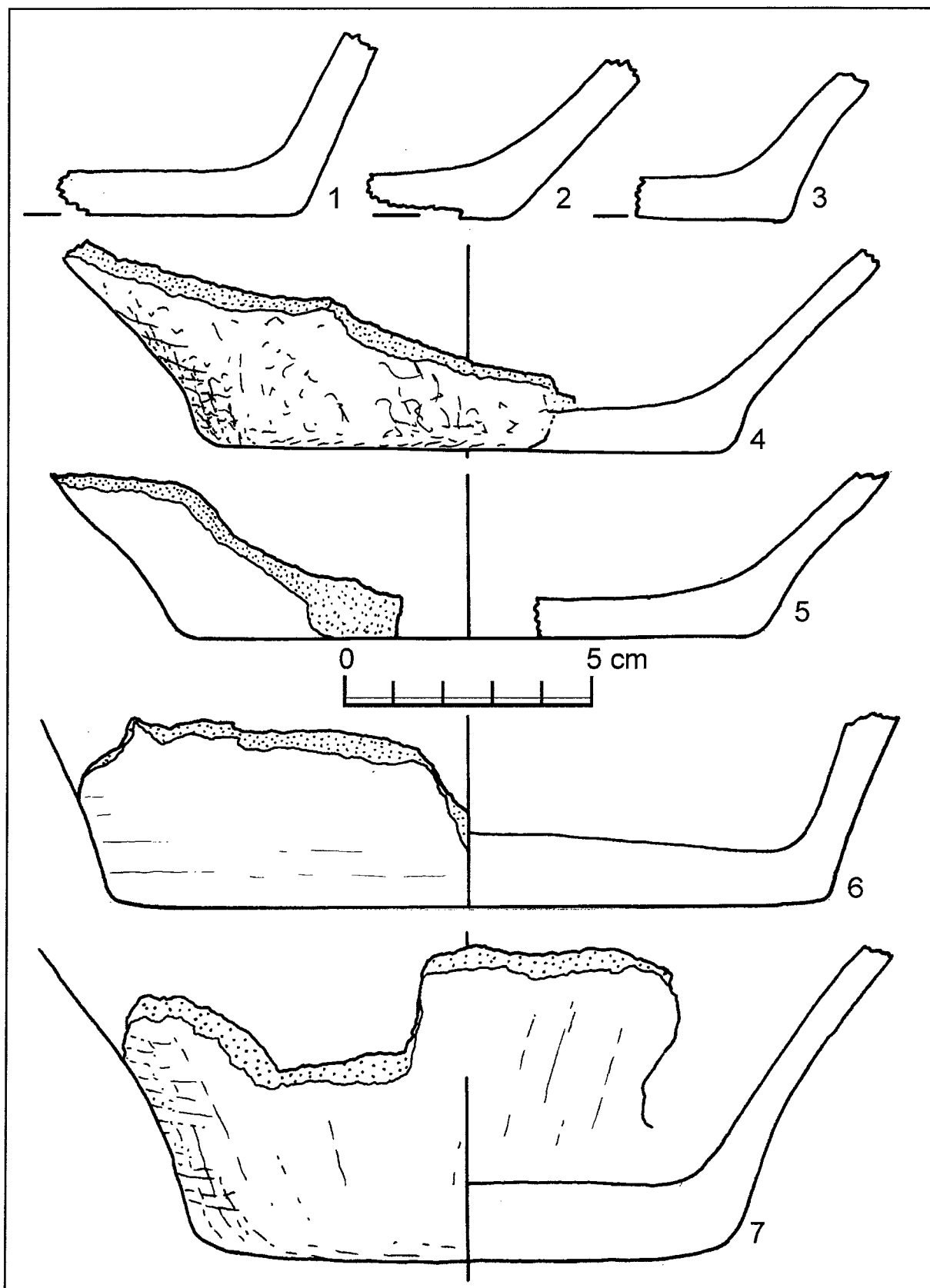
Tab.XLIV.: Materiál z vrstev IV-V: 1-6072/589; 2-6072/623; 3-6072/590; 4-6072/609.

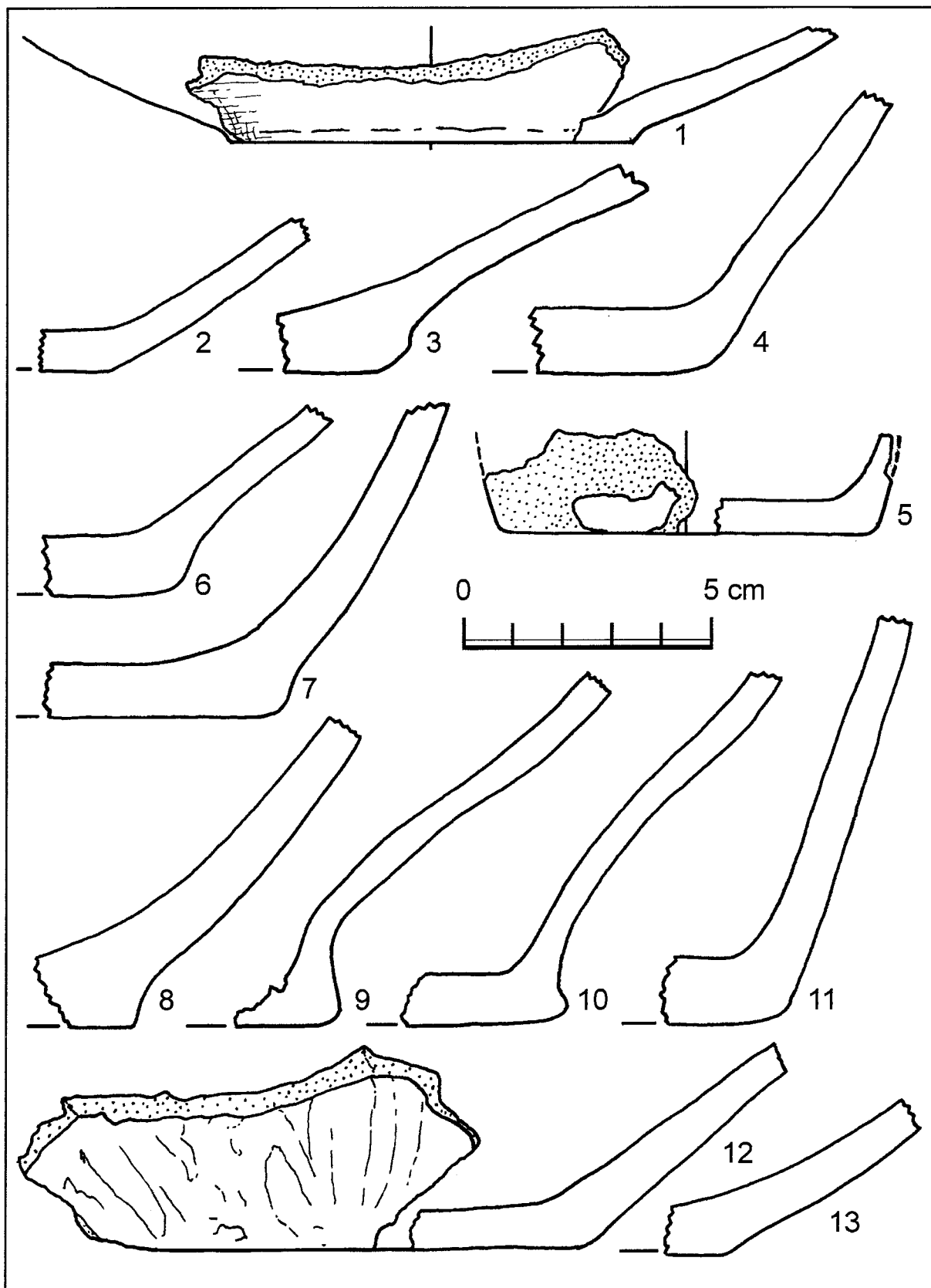
Tab.XLV.: Materiál z vrstev IV-V: 1-6072/569; 2-6072/624; 3-6072/608; 4-6072/611.

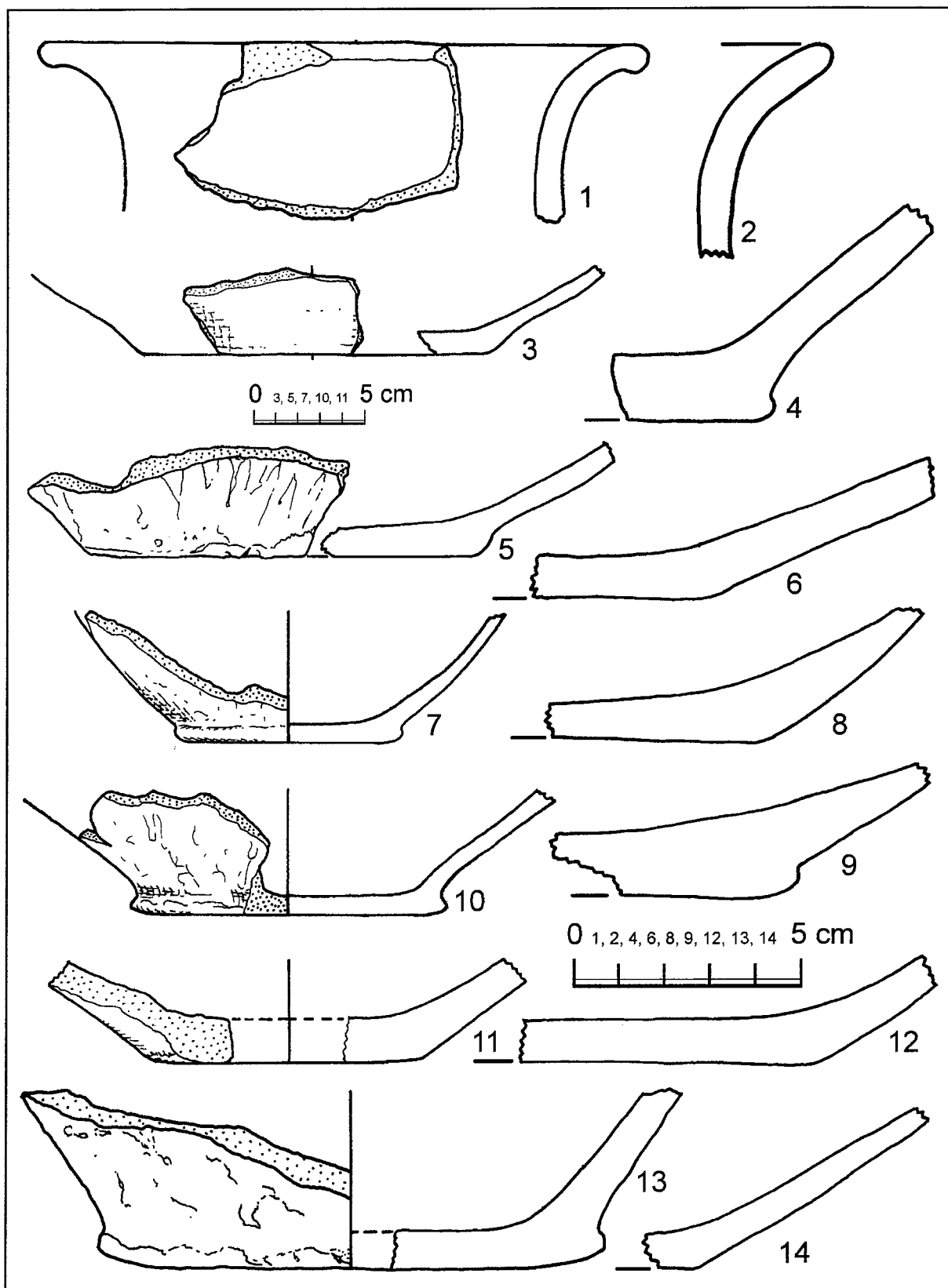
Tab.XLVI. Materiál z vrstev IV-V: 1-6072/565; 2-6072/617; 3-6072/605; 4-6072/563; 5-6072/615; 6-6072/614; 7-6072/625; 8-6072/598.

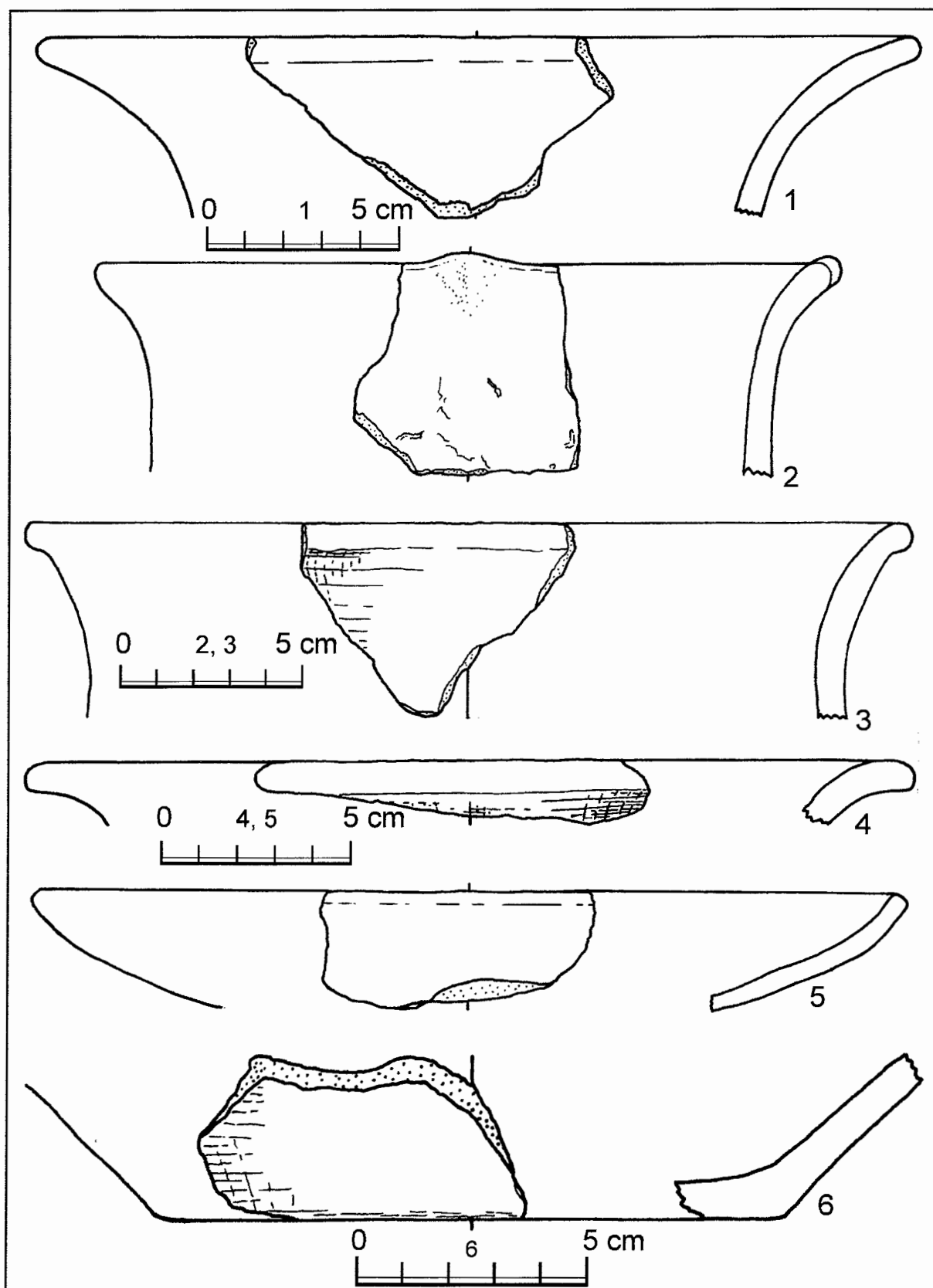
Tab.XLVII.: Materiál z vrstev IV-V: 1-6072/627; 2-6072/626; 3-6072/638; 4-6072/568; 5-6072/597; 6-6072/591; 7-6072/590.

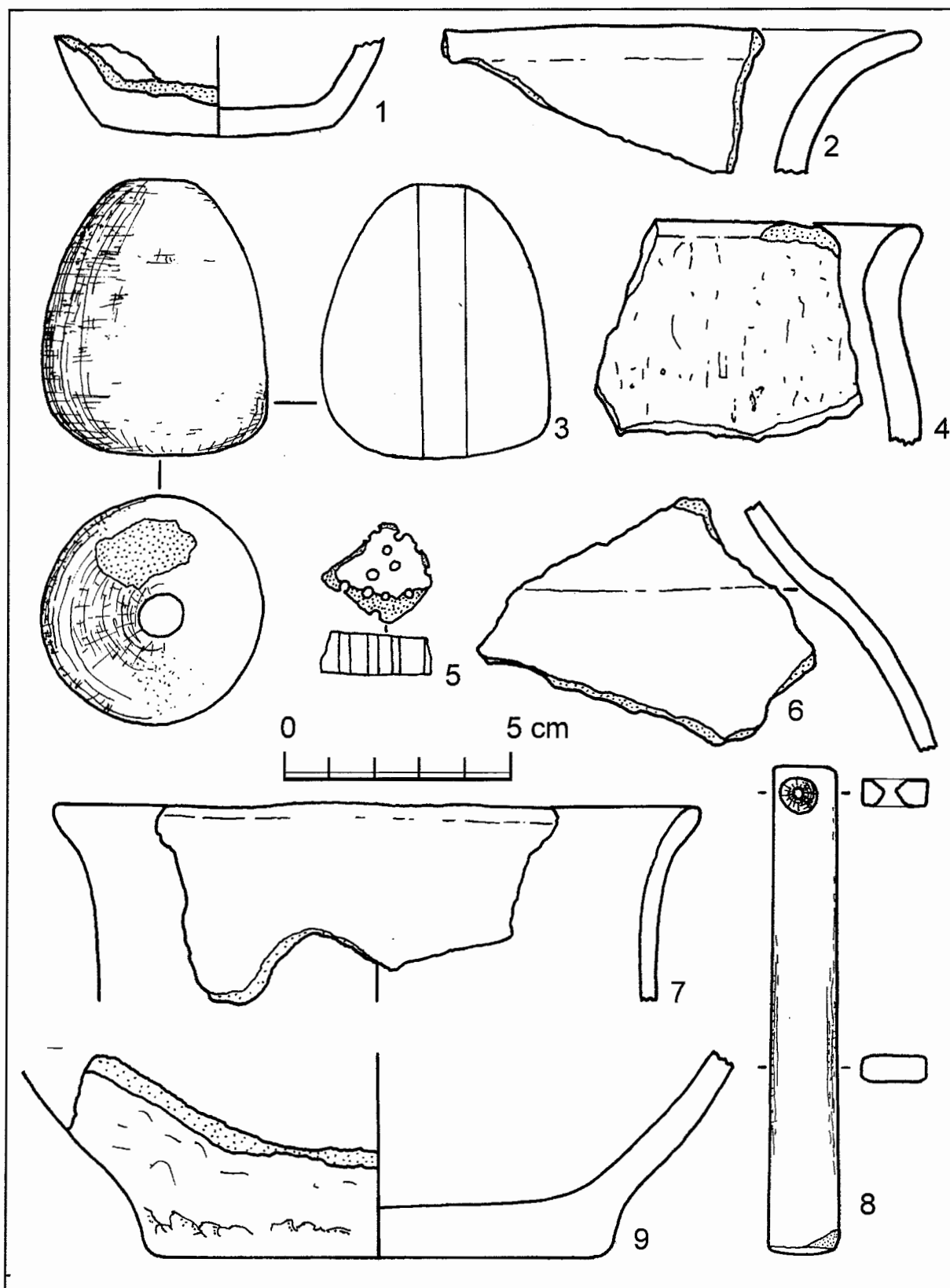
Tab.XLVIII. Materiál z vrstev IV-V: 1-6072/600; 2-6072/629; 3-6072/596; 4-6072/599; 5-6072/631; 6-6072/621; 7-6072/633; 8-6072/636; 9-6072/592; 10-6072/594; 11-6072/595; 12-6072/606; 13-6072/632.

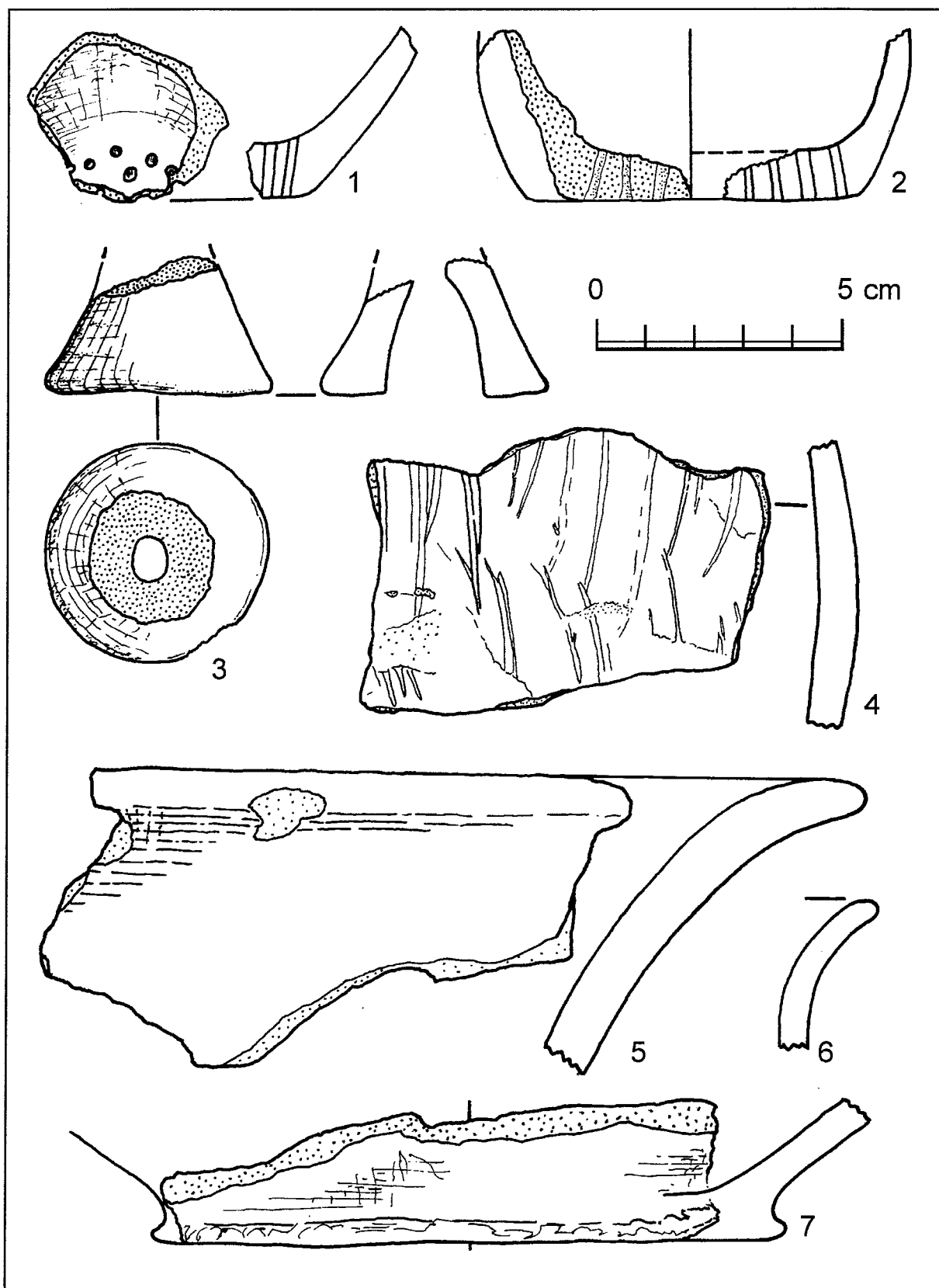
Tab.XLIX.: Materiál z vrstev IV-V: **1**-6072/672; **2**-6072/667; **3**-6072/477; **4**-6072/603; **5**-6072/622; **6**-6072/607; **7**-6072/566; **8**-6072/633; **9**-6072/637; **10**-6072/567; **11**-6072/586; **12**-6072/628; **13**-6072/612; **14**-6072/630.

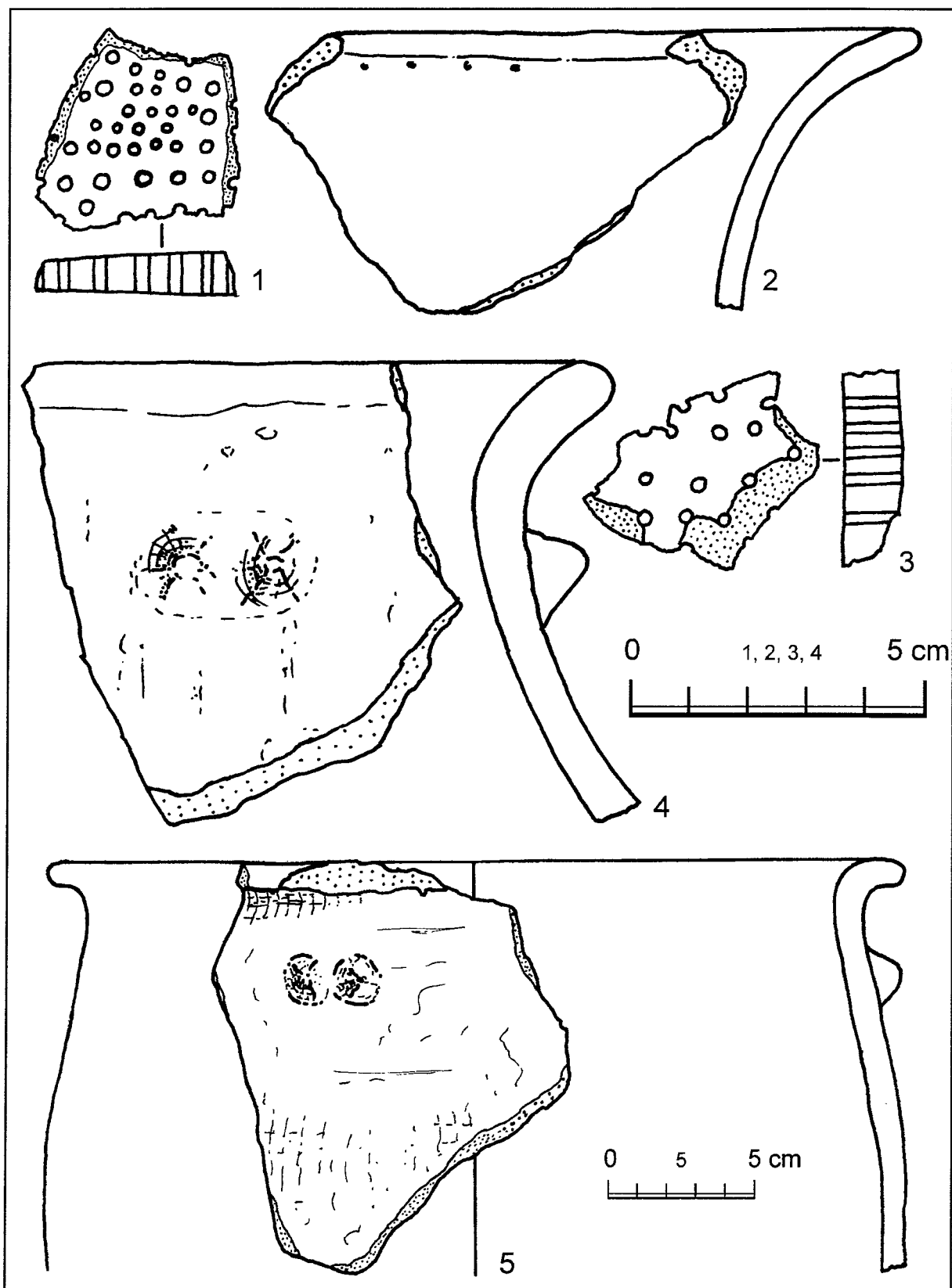
Tab.L.: Materiál z vrstev IV-V: 1-6072/697; 2-6072/674; 3-6072/682; 4-6072/660; 5-6072/654; 6-6072/604.

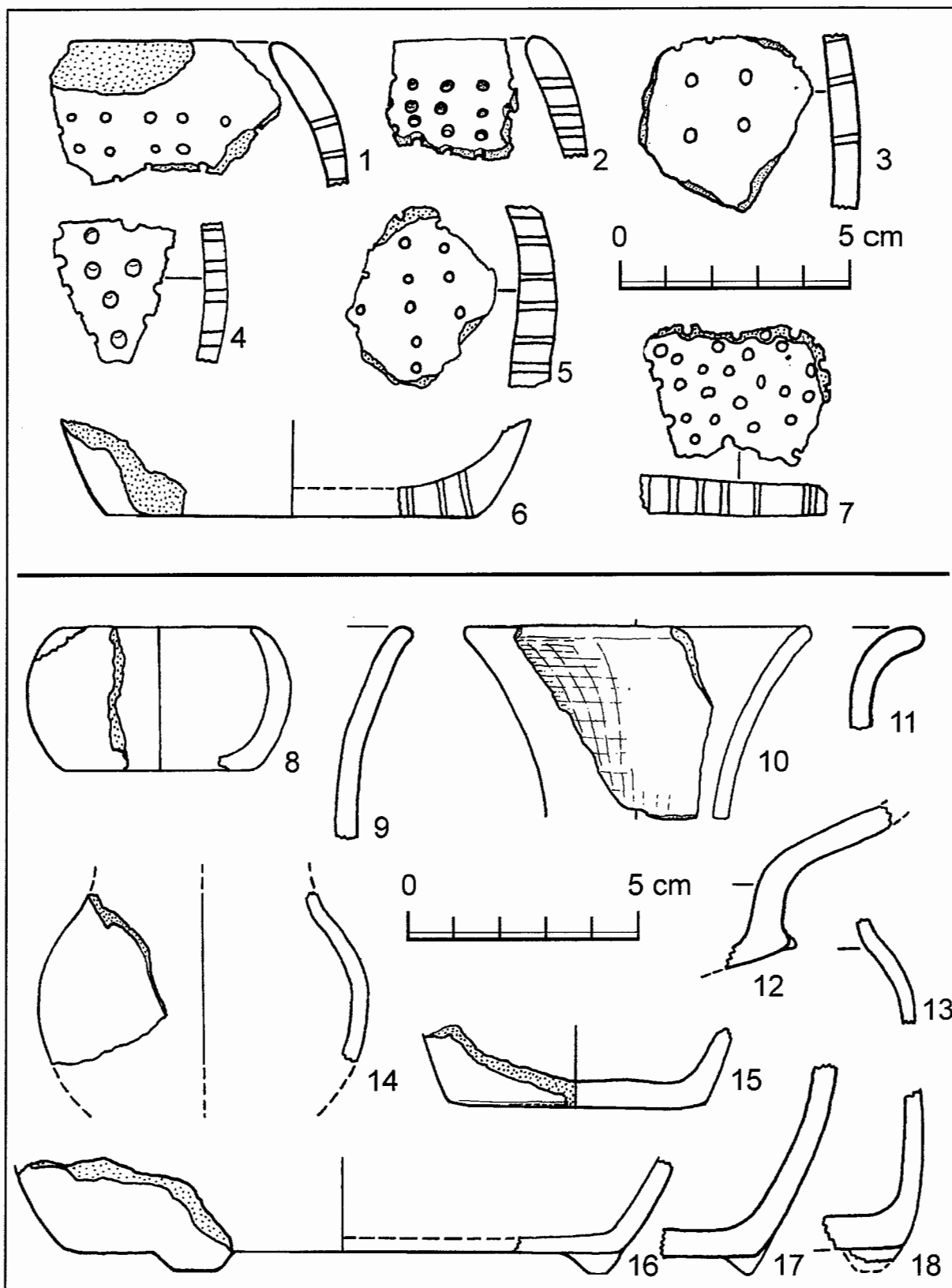
Tab.LI. Materiál z vrstev IV-V: 1-6072/657; 2-6072/667; 3-6083; 4-6072/659; 5-6075/7; 6-6072/656; 7-6072/653; 8-6074; 9-6072/561.

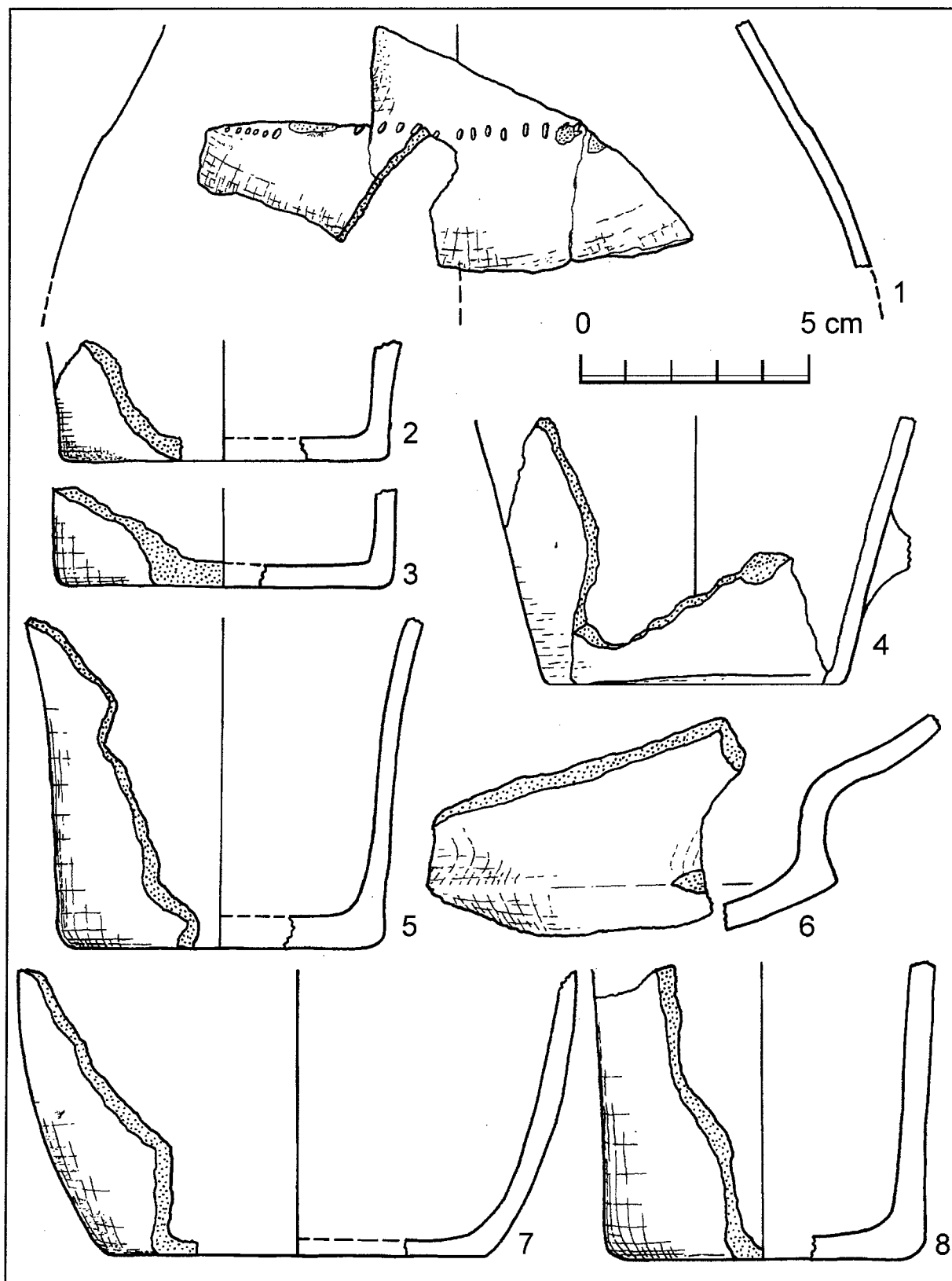
Tab.LII. Materiál z vrstev IV-V: 1-6075; 2-6075/11; 3-6084; 4-6072/461; 5-6072/669; 6-6072/475; 7-6072/601.

Tab.LIII.: Materiál z vrstev IV-V: 1-6075/4; 2-6072/655; 3-6072/652; 4-6075/6; 5-6072/474.

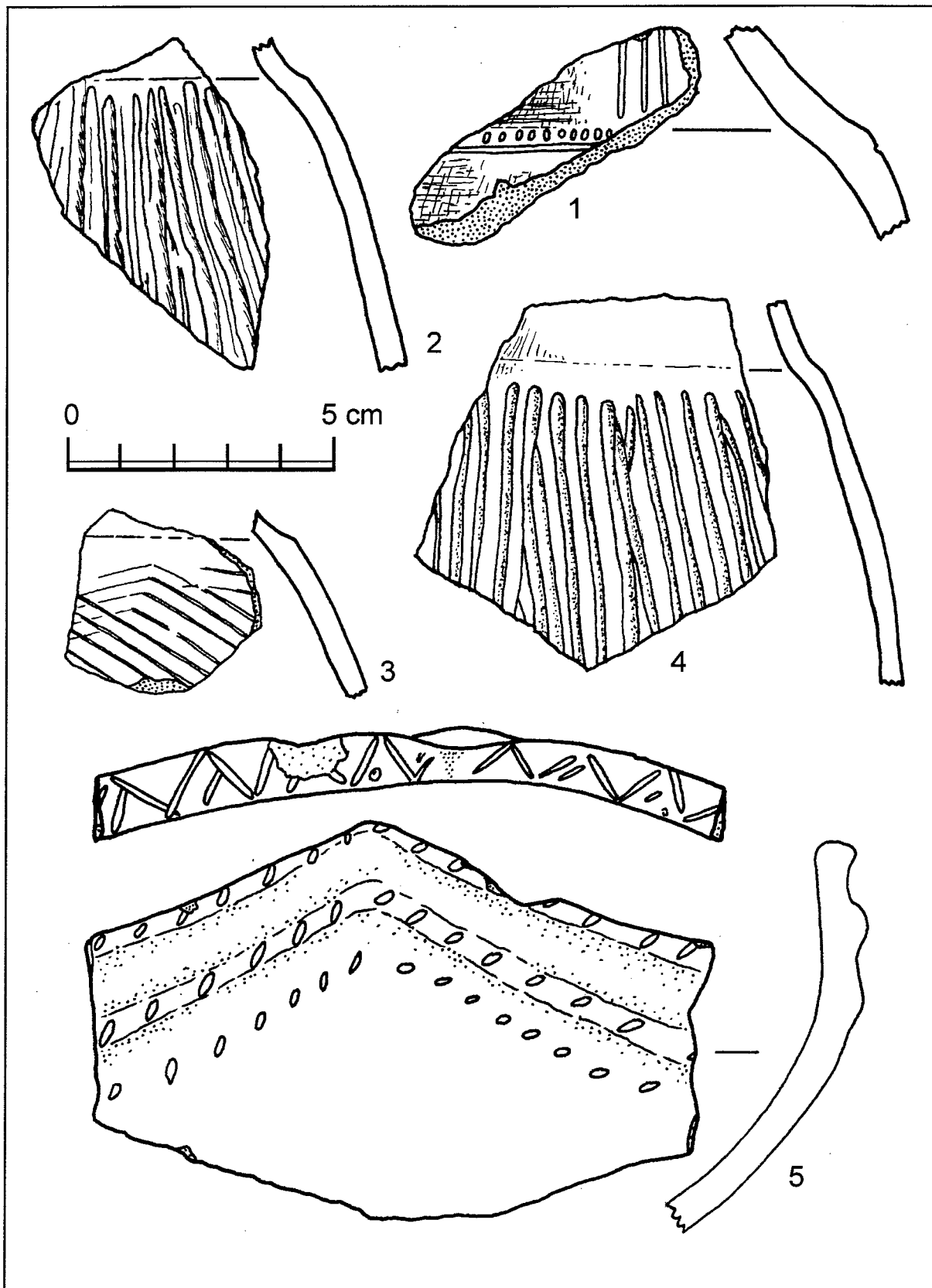
Tab.LIV.: Materiál z vrstev IV-V: 1-6075/2; 2-6075/1; 3-6075/3; 4-6075/5; 5-6075/10; 6-6075/12; 7-6075/9; Materiál pocházející patrně z vrstvy IV (inv.č. pouze pravděpodobné): 8-18: 6089 (?)

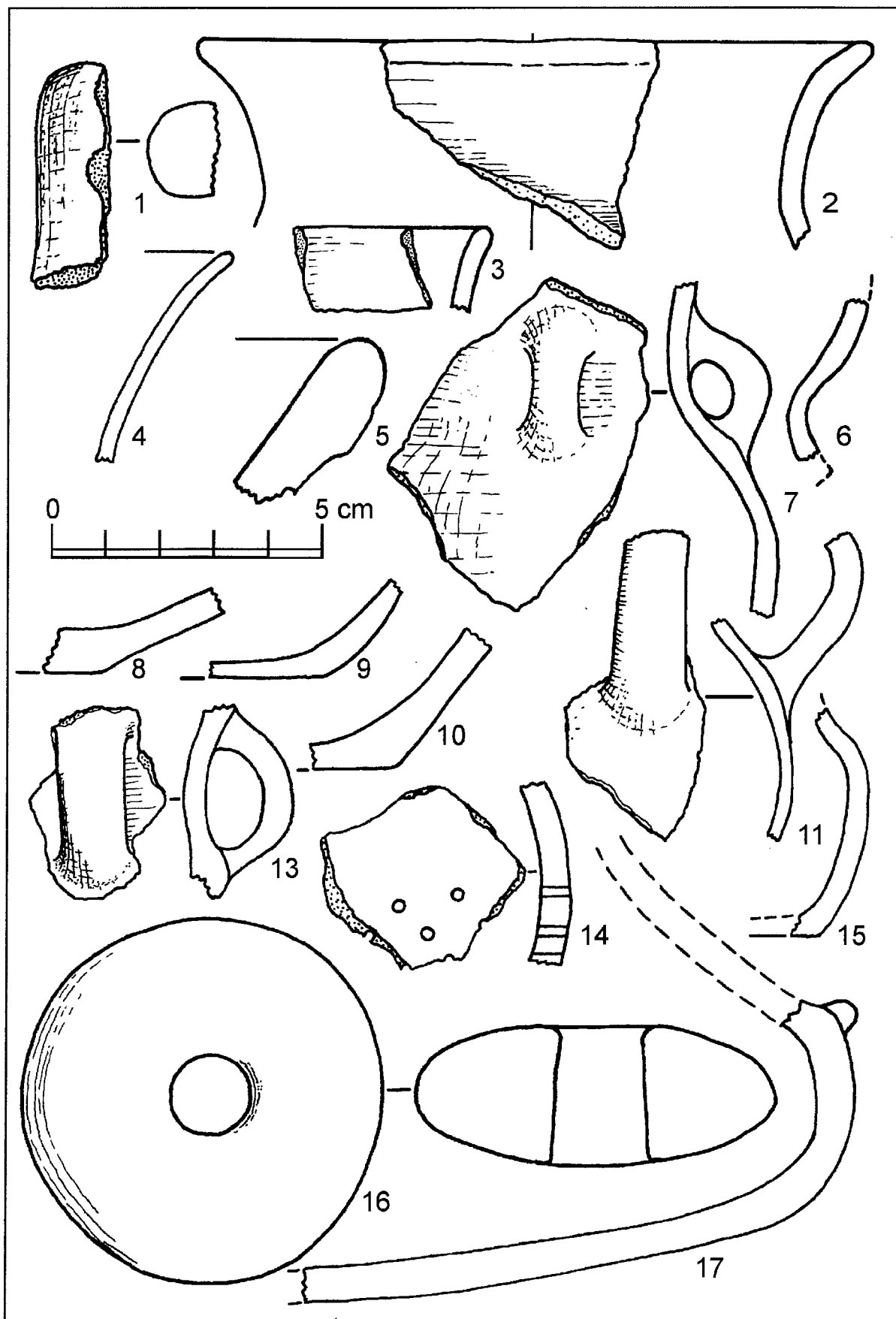
Tab.LV.: Materiál pocházející patrně z vrstvy IV (inv.č. pouze pravděpodobné): 1-8-6089 (?)

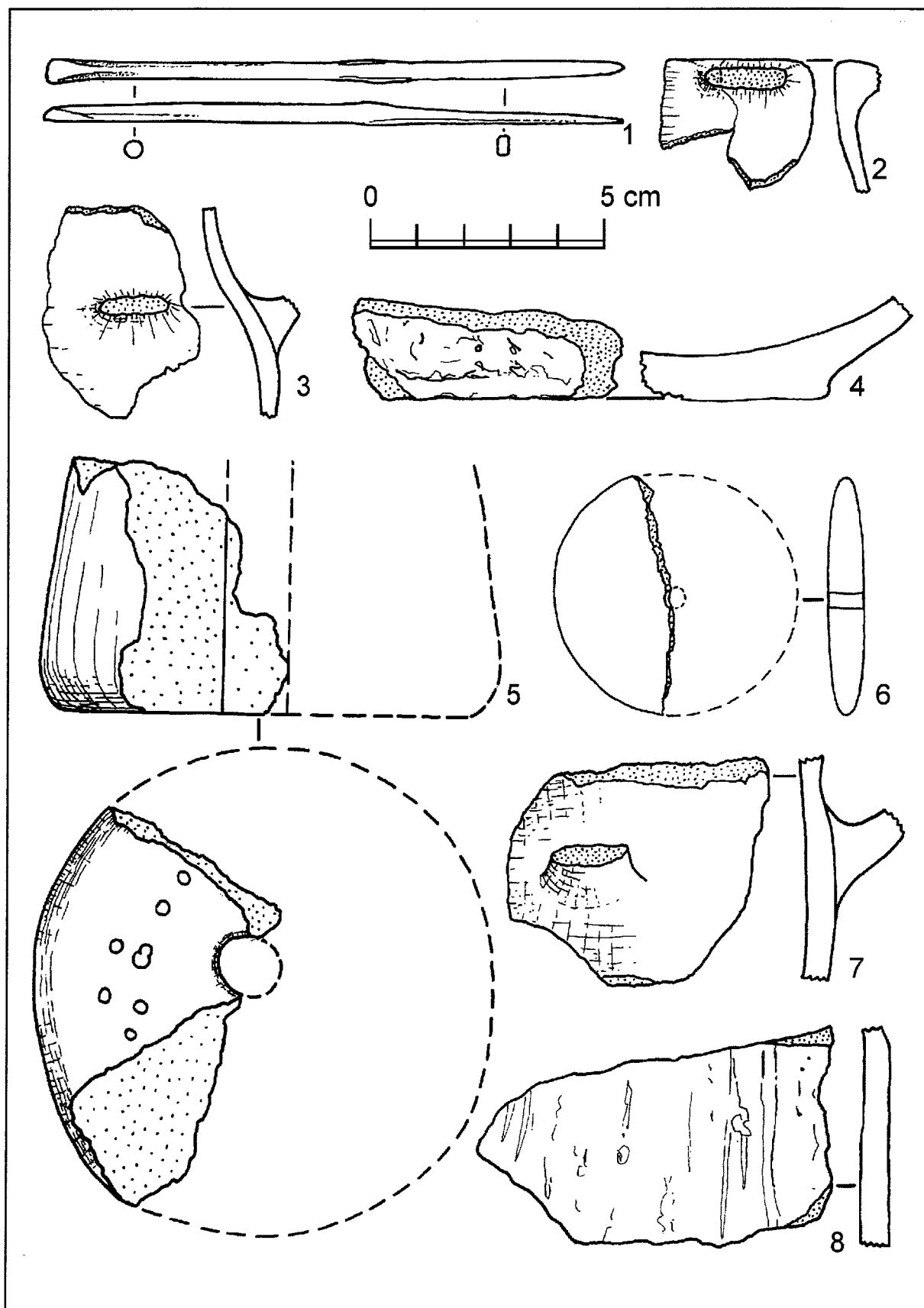
Tab.LVI.: Materiál pocházející z vrstvy IV: 1-6088

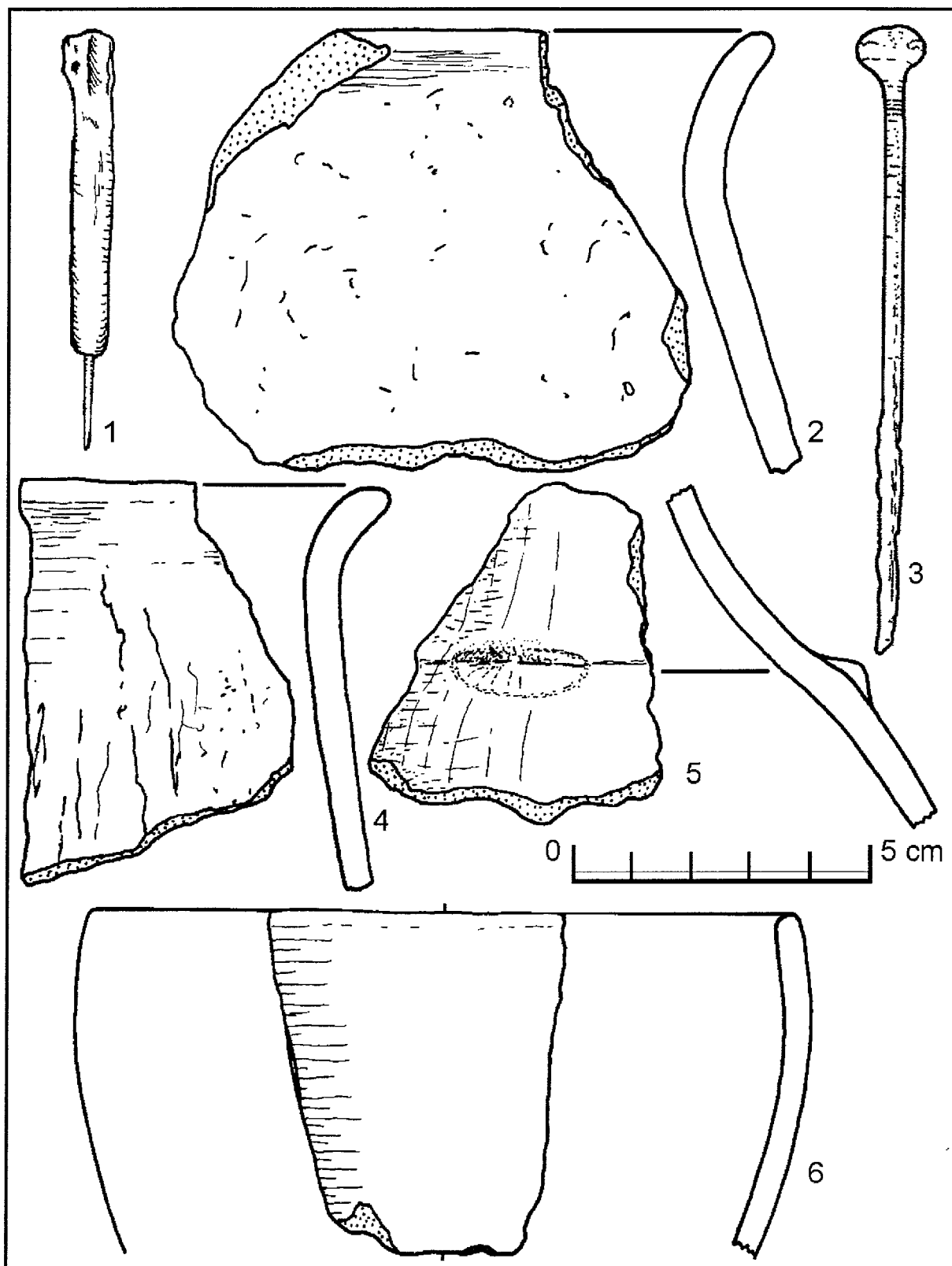
Tab.LVII. Materiál pocházející údajně z vrstvy VII: 1-6090/50; 2-6090/51; 3-6090/48; 4-6090/47; 5-6096.

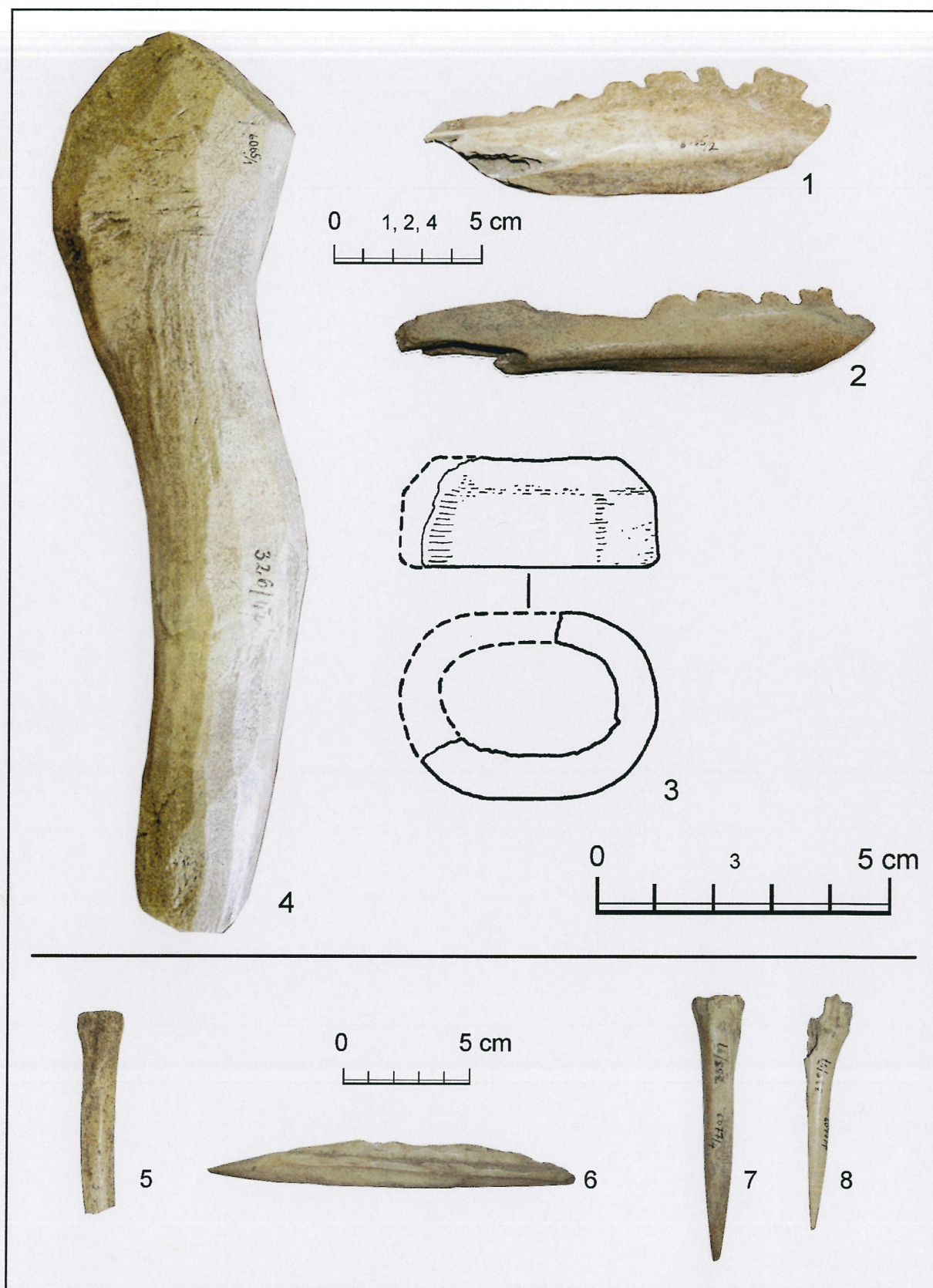
Tab.LVIII. Materiál pocházející údajně z jámy 1943/1: 1-6098/25; 2-6098/5; 3-6098/23; 4-6098/9; 5-6098/24; 6-6098/19; 7-6098/14; 8-6098/22; 9-6098/16; 10-6098/13; 11-6098/11; 13-6098/6; 14-6098/17; 15-6098/10; 16-6098/1; 17-6098/21.

Tab.LIX.: Materiál pocházející údajně z jámy 1943/1: 1-6098/4; 2-6098/18; 3-6098/9; 4-6098/8; 5-6098/3; 6-6098/2; 7-6098/12; 8-6098/20.

Tab.LX.: Materiál pocházející pravděpodobně z jámy 1943/3 nebo 1943/4: 1-6099/2; 2-6099/7; 3-6099/1; 4-6099/6; 5-6099/5; 6-6099/3.

Tab.LXI. Kostěné artefakty z vrstvy V (předměty 1, 2, 4 pocházejí údajně z mísovité prohlubně u profilu C): 1-6065/2; 2-6065/3; 3-6070; 4-6065/1; Kostěné artefakty z vrstvy IV-V: 5-6077/3; 6-6077/2; 7-6077/4; 8-6077/1.

Tab.LXII.: Kostěné předměty z vrstev IV-V: 1-6078; 2-6080; 3-6079; 4-6082; 5-6081/1; 6-6081/2; 7-6081/3.

Uh. Brod

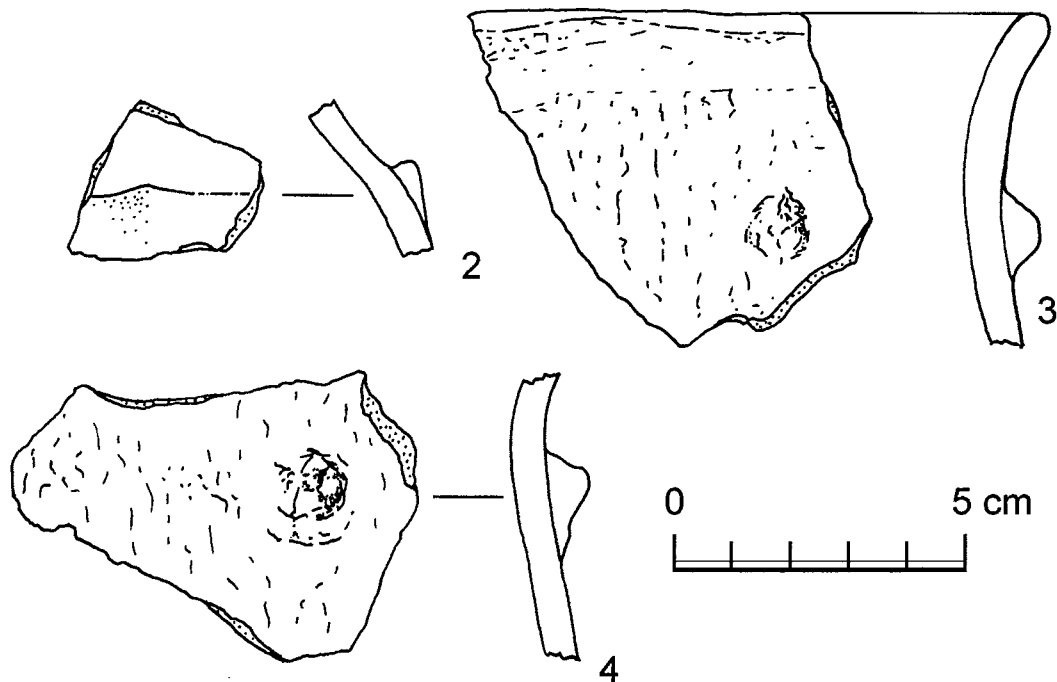
Podle soupisu Dr. V. Šubek's.

Kultura unetická.

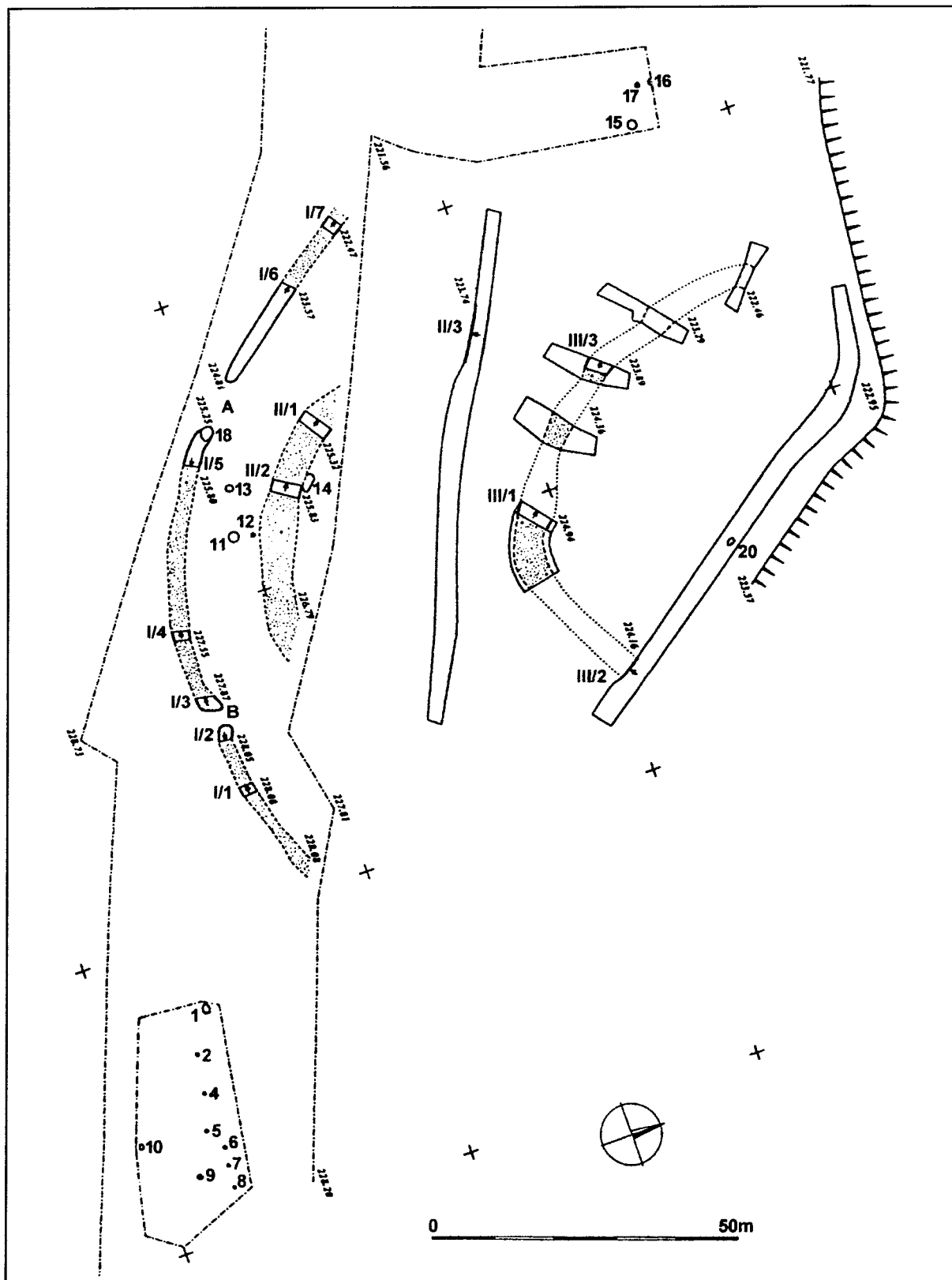
Nad "Vazovým" mlýnem byly v letech 1890 - 1898
objeveny v břevích Otávky jamy s vrstvami se sklápy,
vypálenou masanicí a pod.

(Ze sb. Dr. J. Červinky v Lem. mus. v Brně)
J. Klíčera - Český lid III. - 1894/1897
Dr. J. Červinka Slov. se prac. str. 182.

1

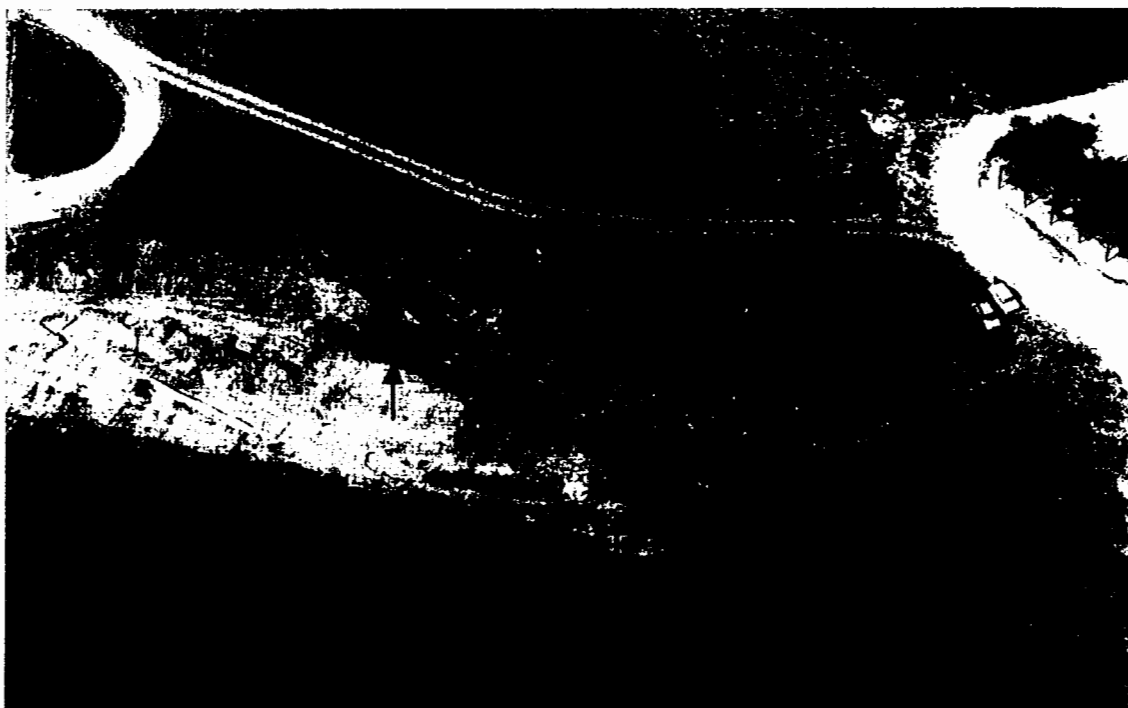
Tab.LXIII.: Havřice - Nad Stavem (Okluček, Vazová). 1-reprodukce opisu uloženého v Archivu NZ ArÚ Brno, složka Uherský Brod; 2-1124/1 (inv.č. MJAK - dále neuváděno); 3-1143/1; 4-1143/2.

Tab.LXIV.: Uherský Brod – Katovka. Celkový plán výzkumu.

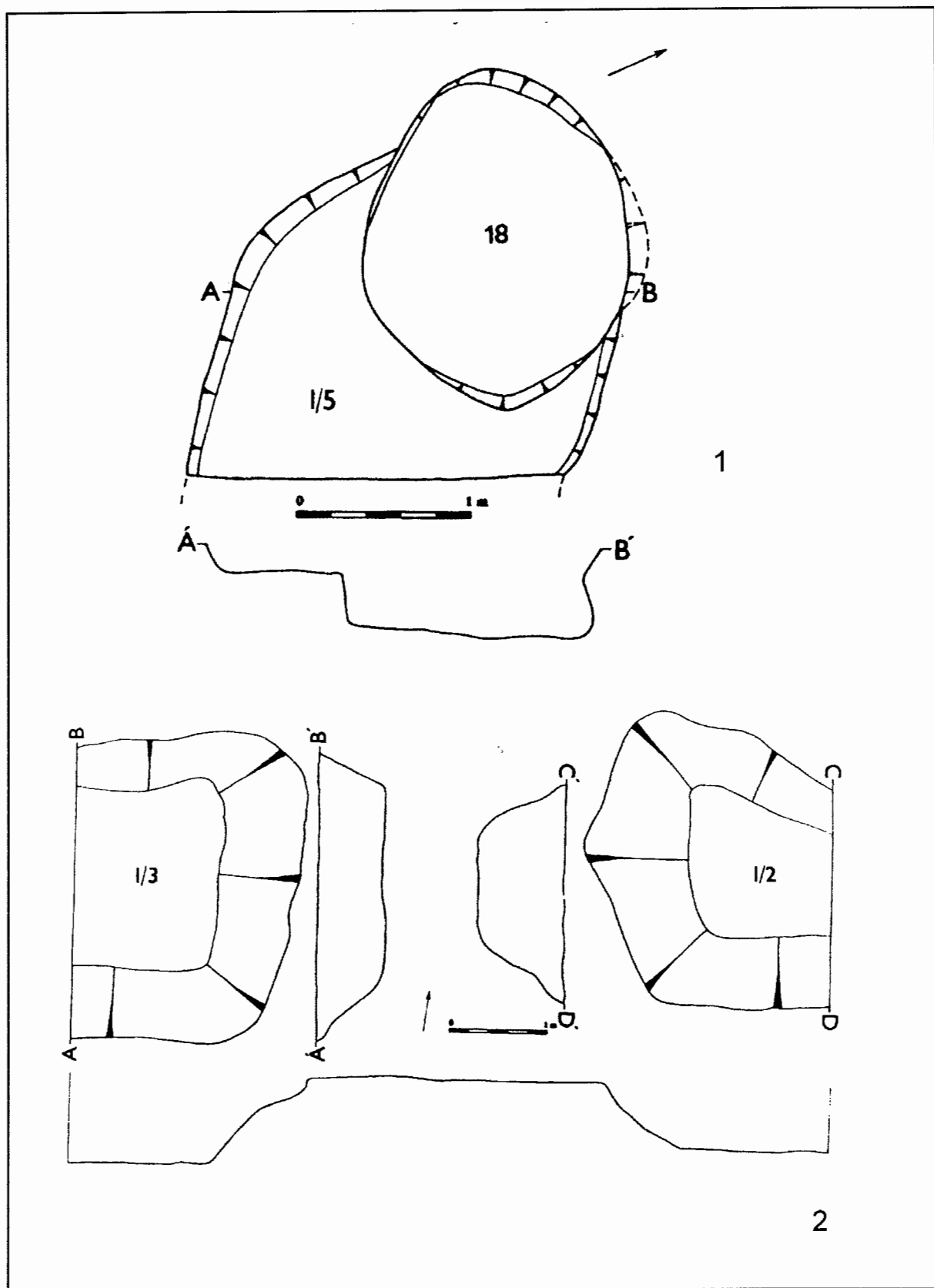

1

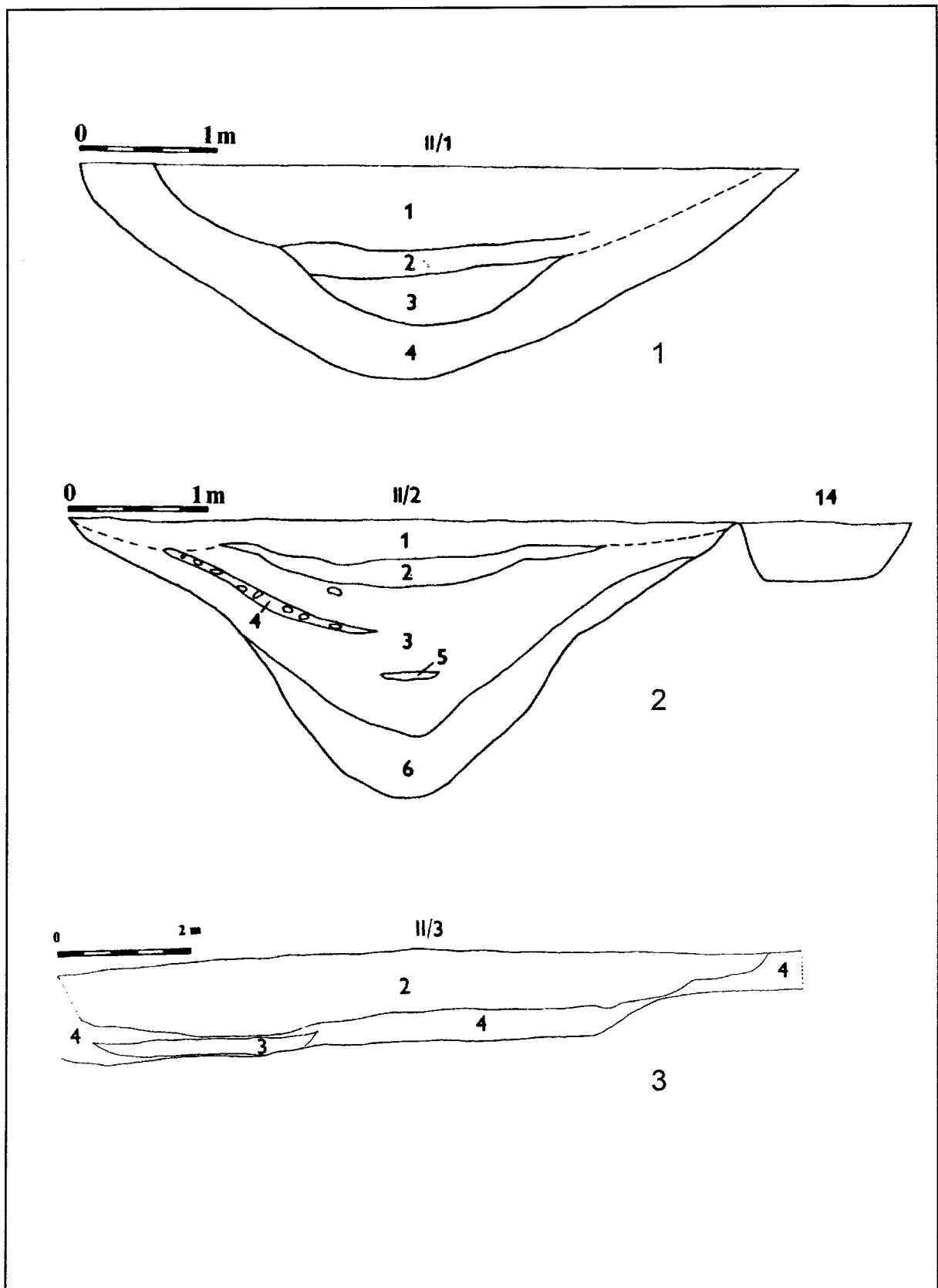

2

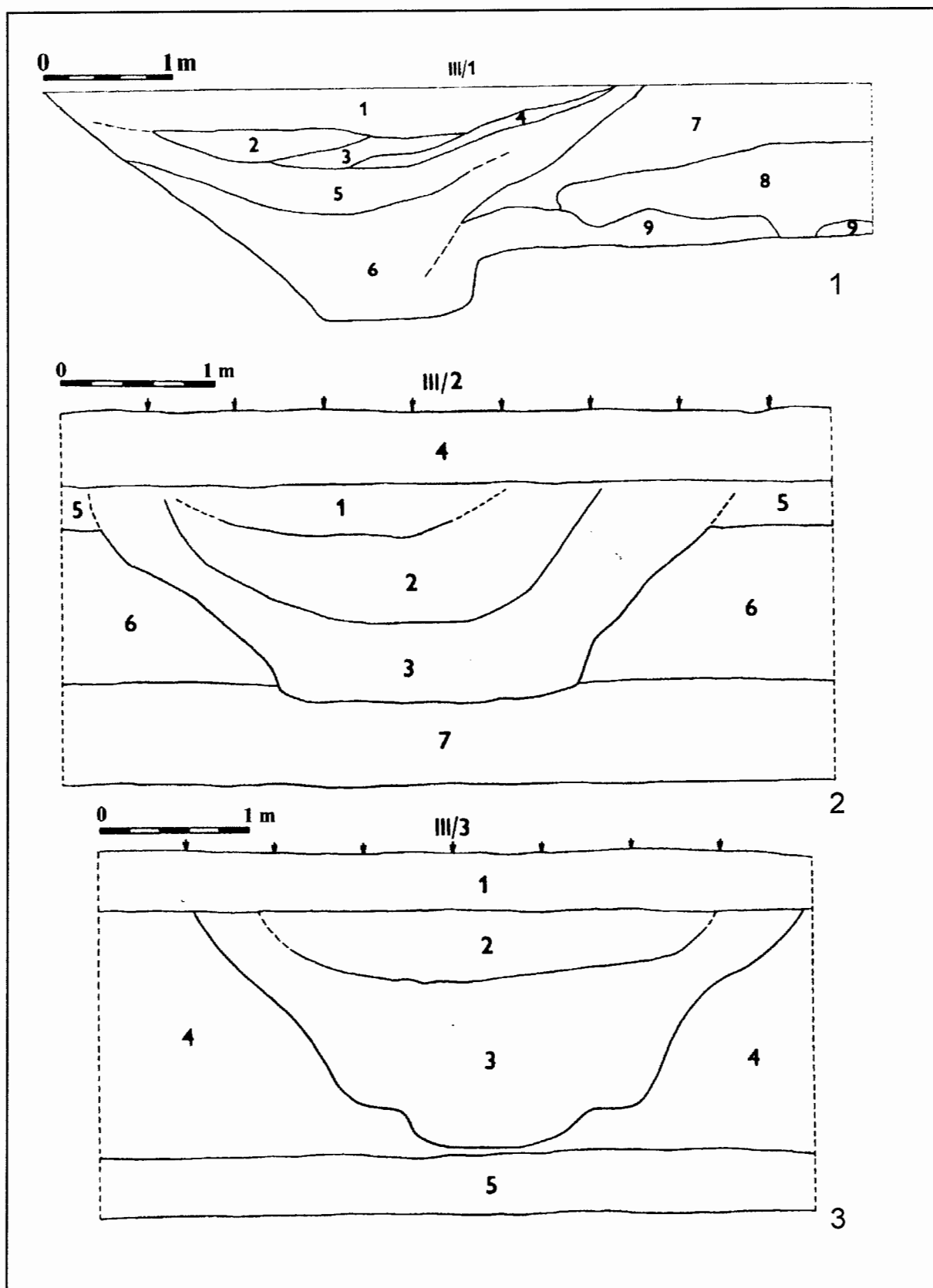
Tab.LXV.: Uherský Brod – Katovka: 1-Letecký snímek výzkumu (v pozadí město Uherský Brod s hřebenem Bílých Karpat, zkoumaná plocha označena šipkou); 2-Průběh příkopu I a II z ptačí perspektivy. Obě fotografie podle Geisler 2002a).

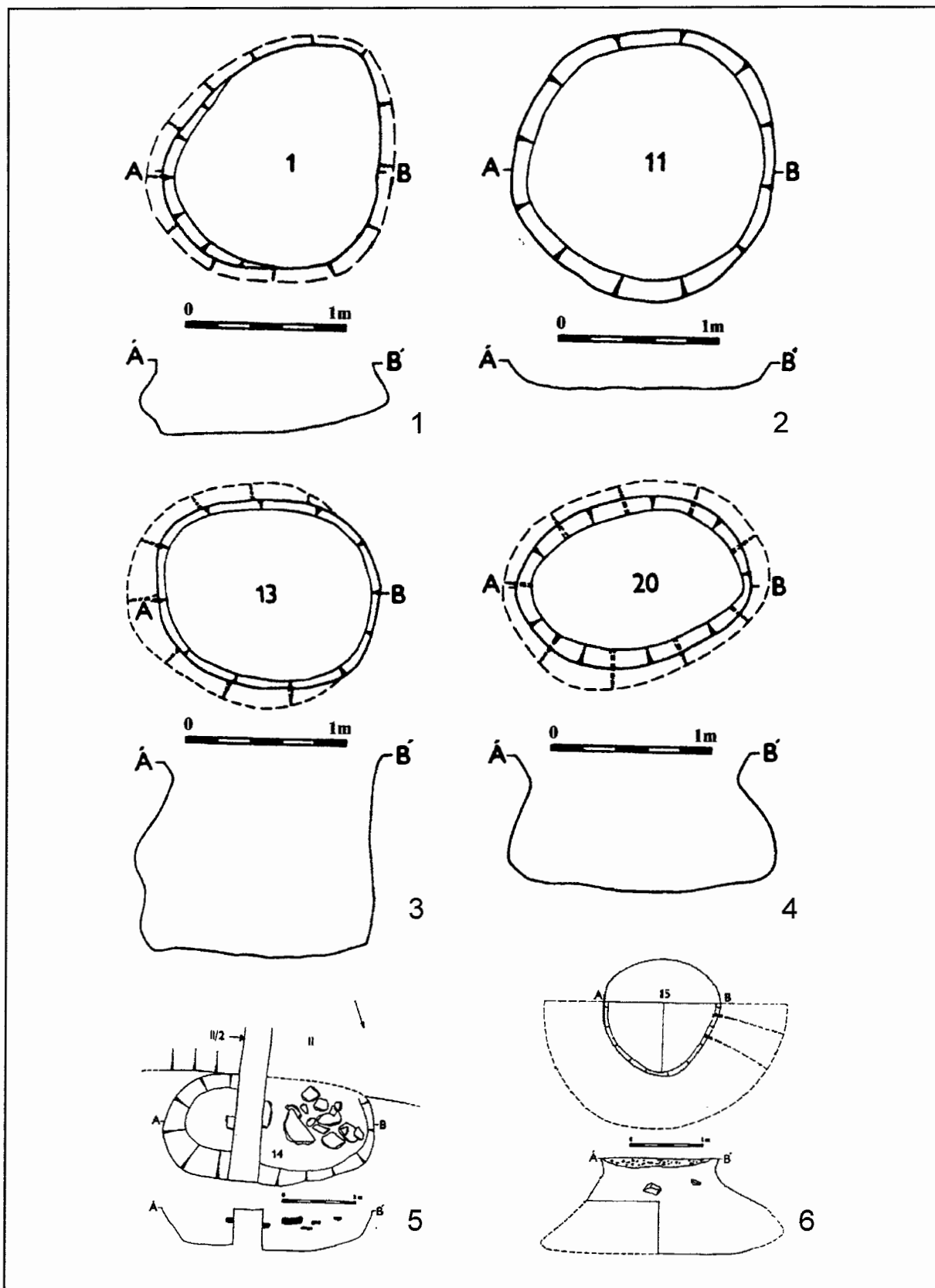
Tab.LXVI. Uherský Brod – Katovka: 1-superpozice obj. 18 s příkopem I; 2-příkop I, průřez B (podle Geisler 2002b).

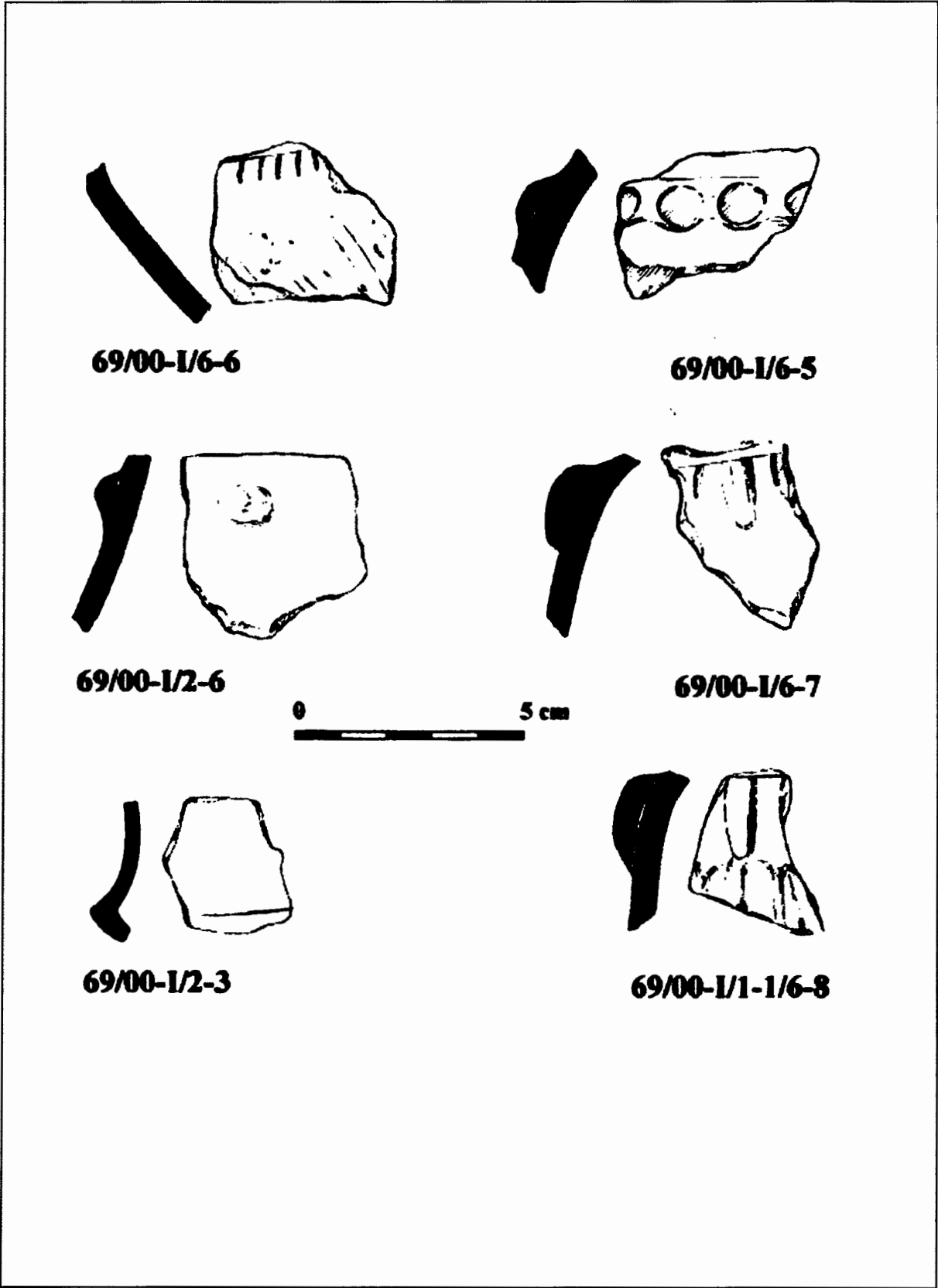
Tab.LXVII. Uherský Brod – Katovka: řezy příkopem II: 1-řez II/1; 2-řez II/2; 3-řez II/3 (podle Geisler 2002b).

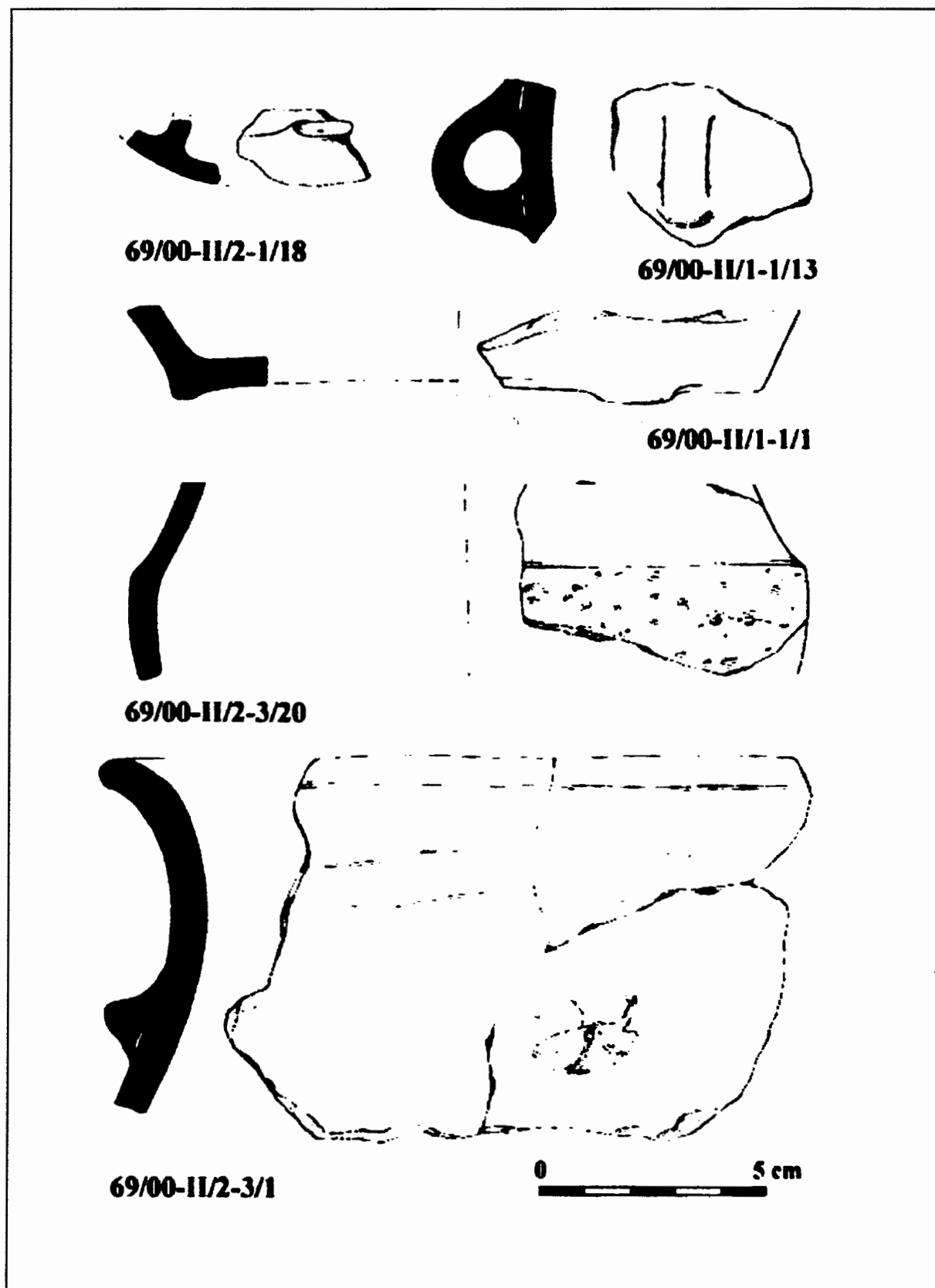
Tab.LXVIII. Uherský brod – Katovka : řezy příkopem III: 1-řez III/1; 2-řez III/2; 3-řez III/3 (podle Geisler 2002b).

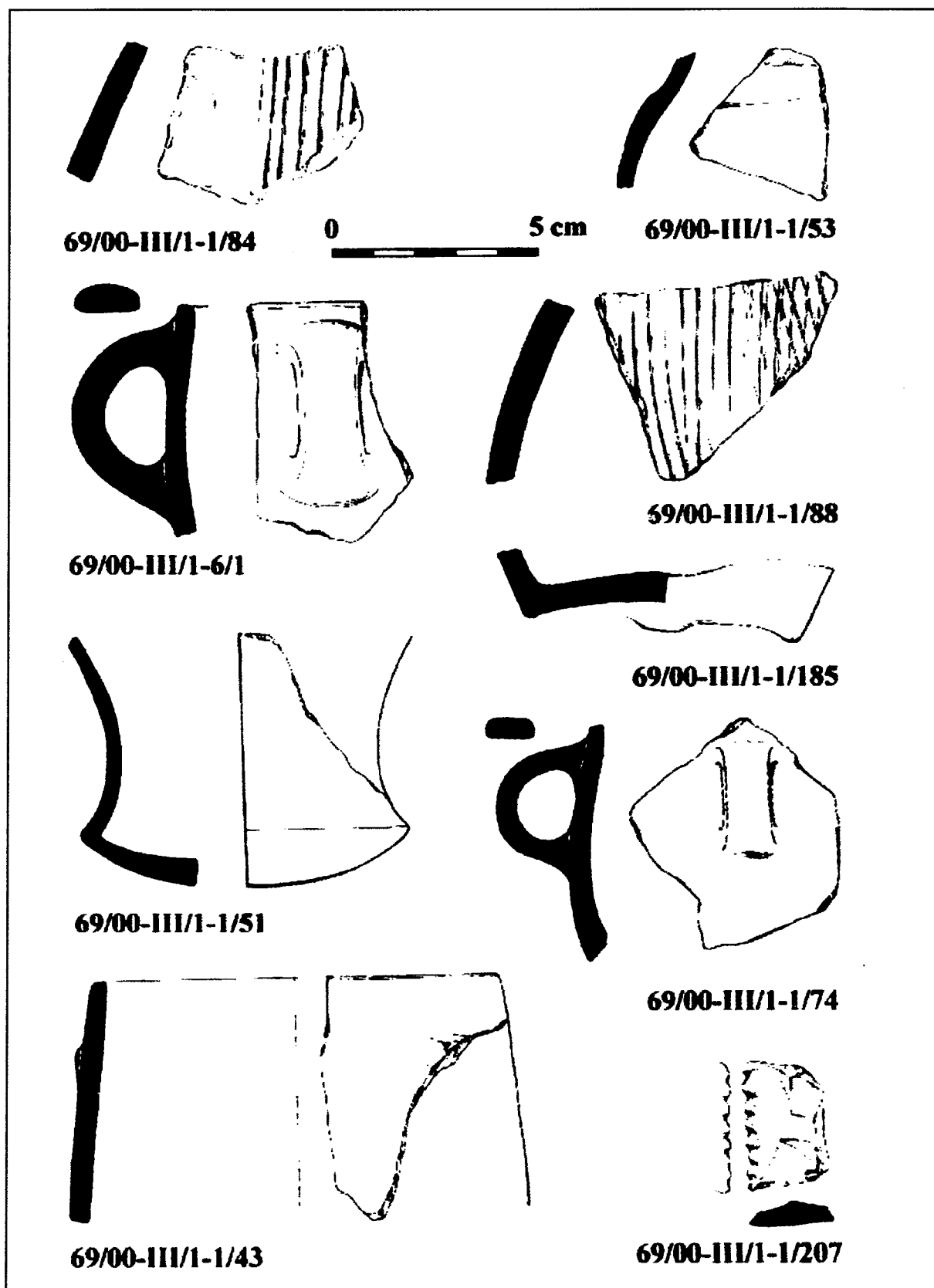
Tab.LXIX.: Uherský Brod – Katovka: 1-6-objekty věteřovské skupiny (podle Geisler 2002b).

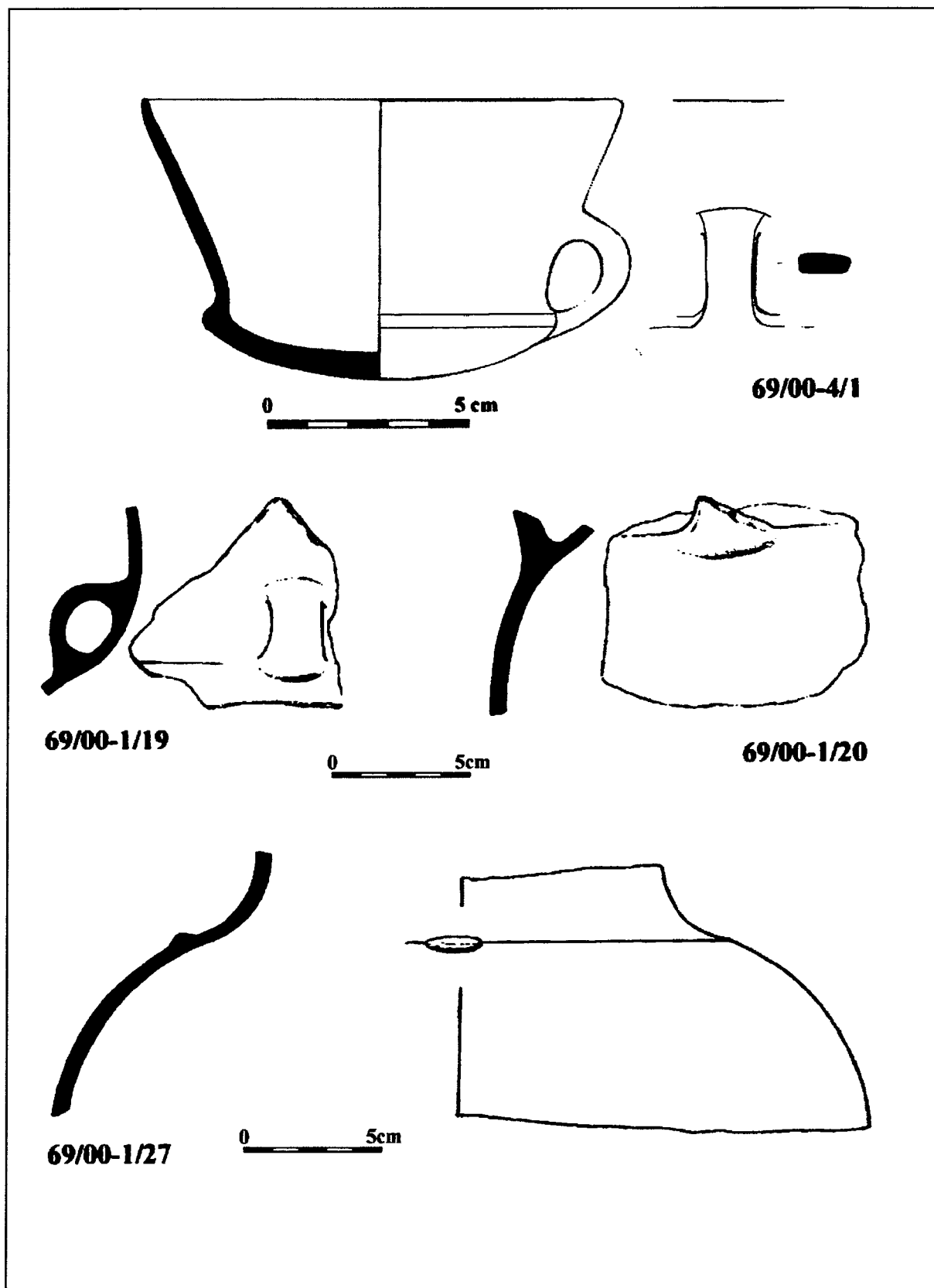
Tab.LXX.: Uherský Brod – Katovka: výběr keramiky z příkopu I (podle Geisler 2002b).

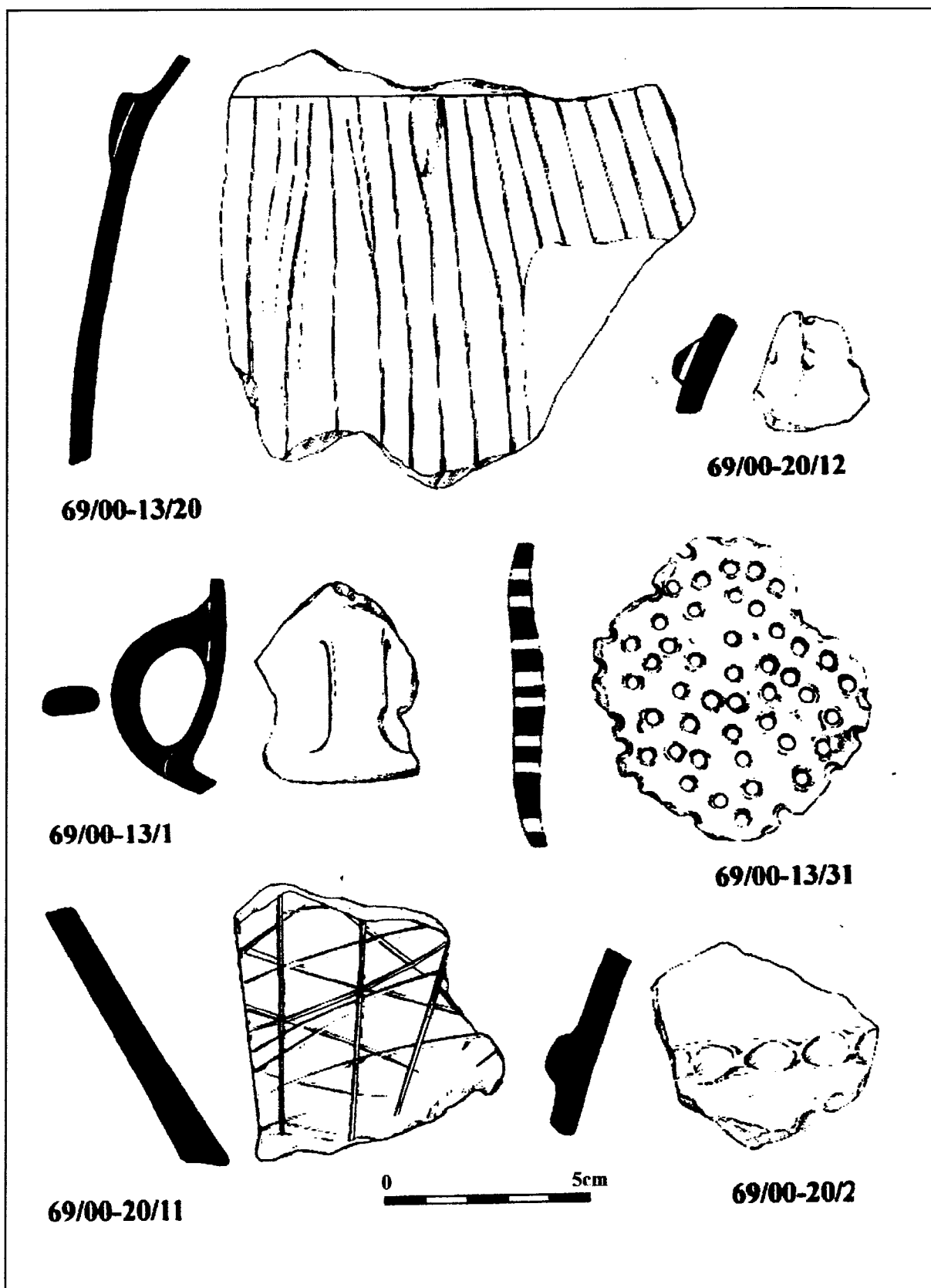
Tab.LXXI.: Uherský Brod – Katovka: výběr keramiky z příkopu II (podle Geisler 2002b).

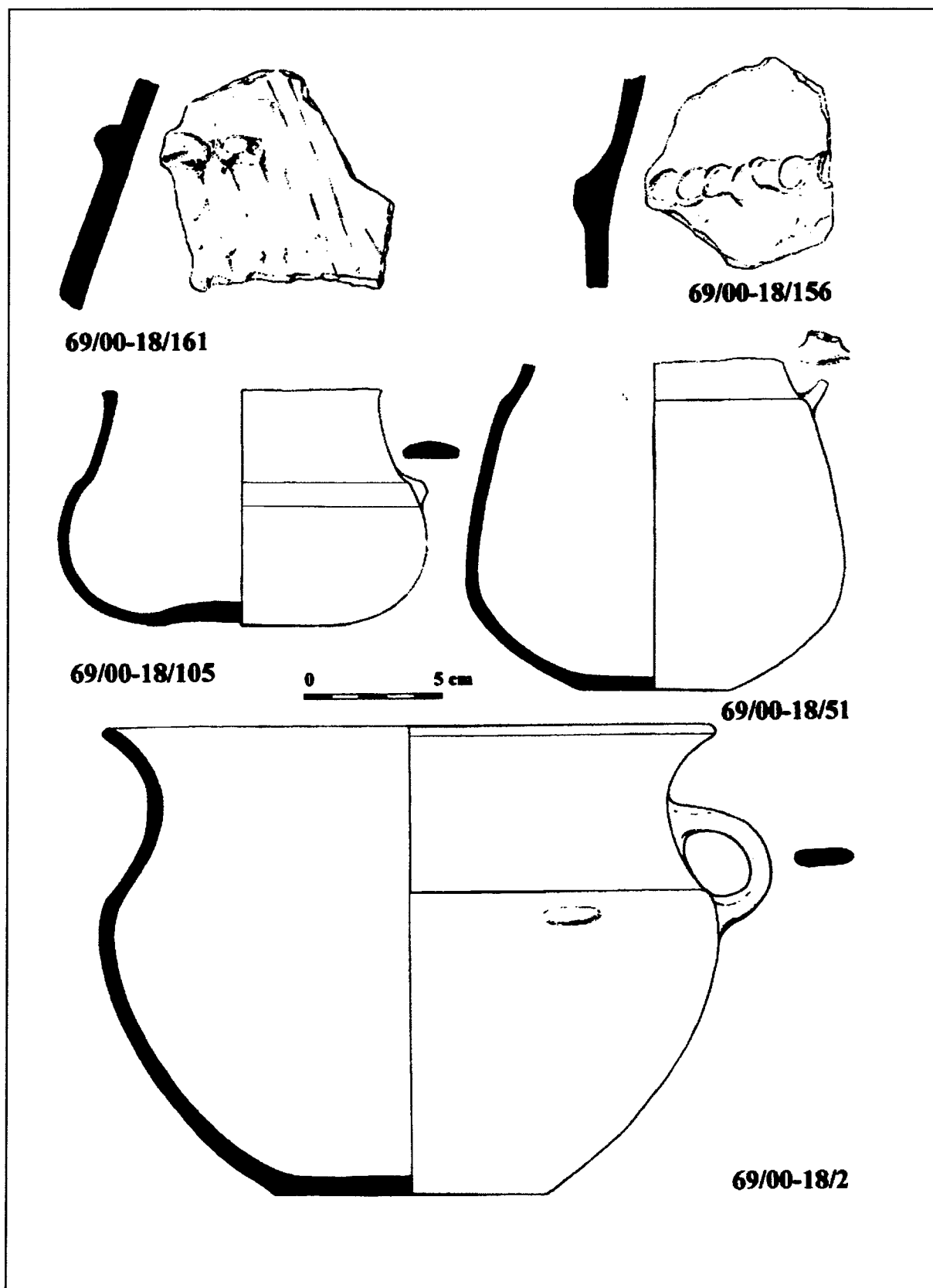
Tab.LXXII.: Uherský Brod- Katovka: výběr nálezů z příkopu III (podle Geisler 2002b).

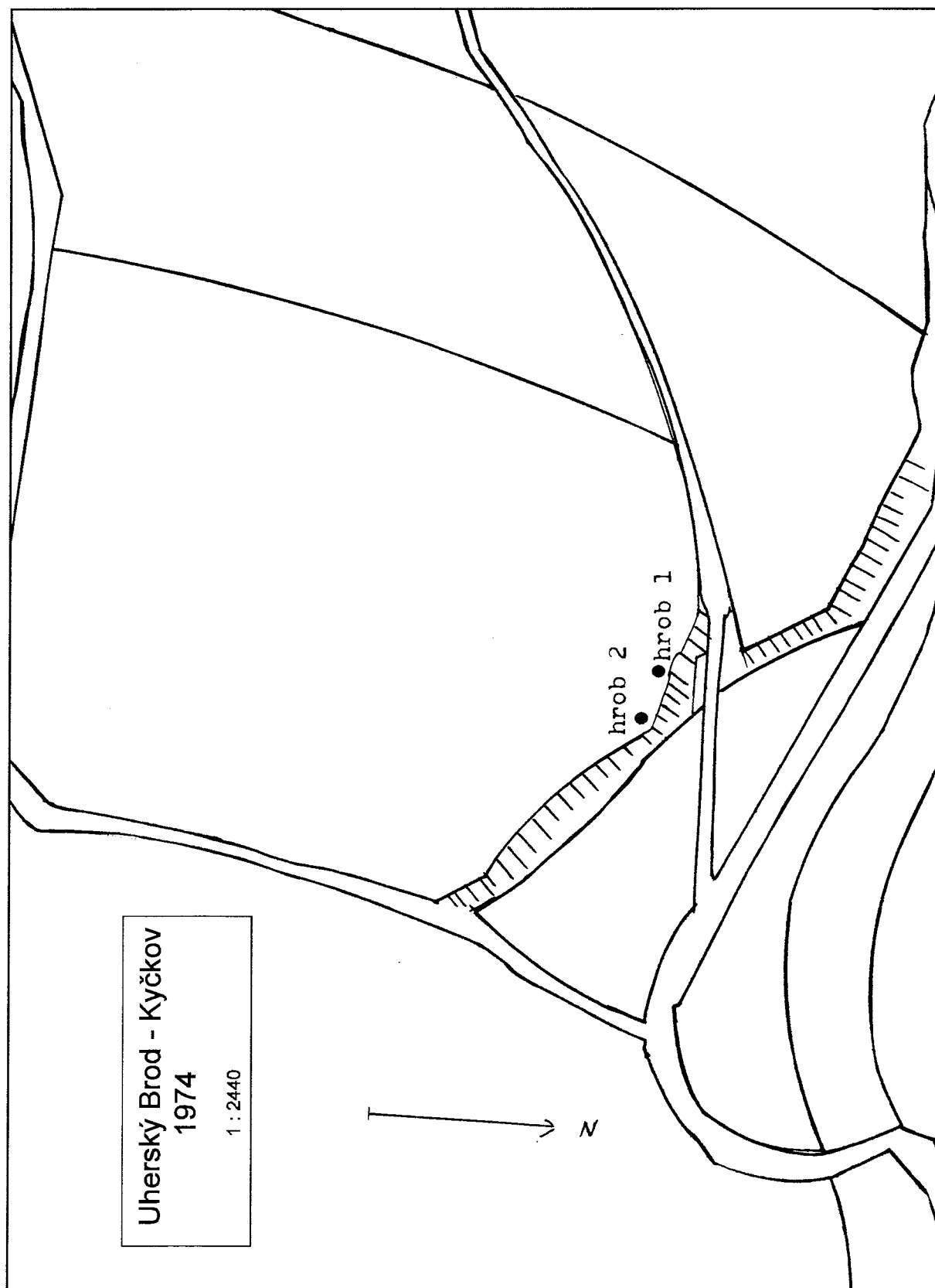
Tab.LXXIII.: Uherský Brod – Katovka: výběr keramiky z obj. 1 a 4 (podle Geisler 2002b).

Tab.LXXIV.: Uherský Brod – Katovka: výběr keramiky z obj. 13 a 20 (podle Geisler 2002b).

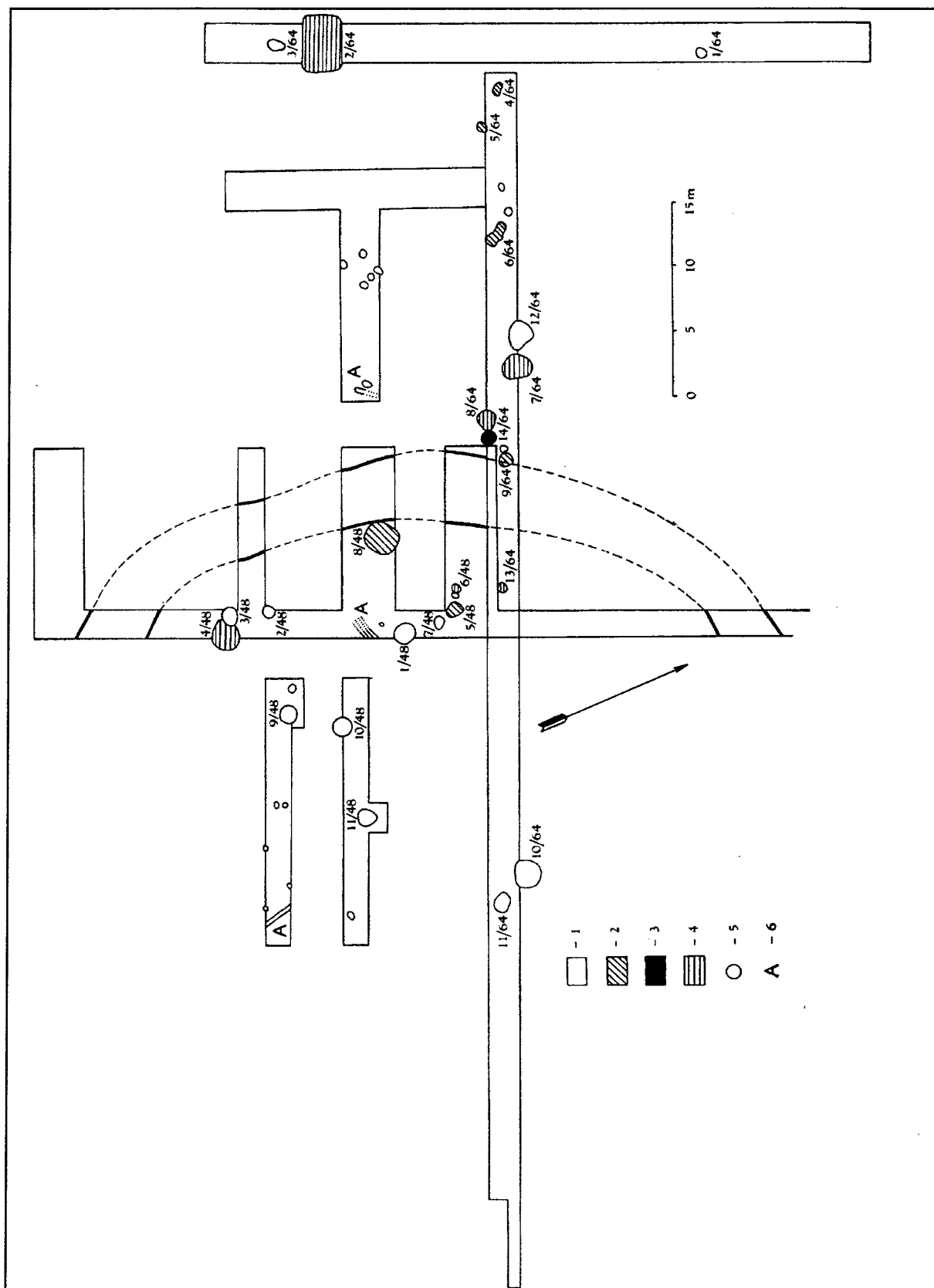

Tab.LXXV.: Uherský Brod – Katovka: výběr keramiky z obj. 18 (podle Geisler 2002b).

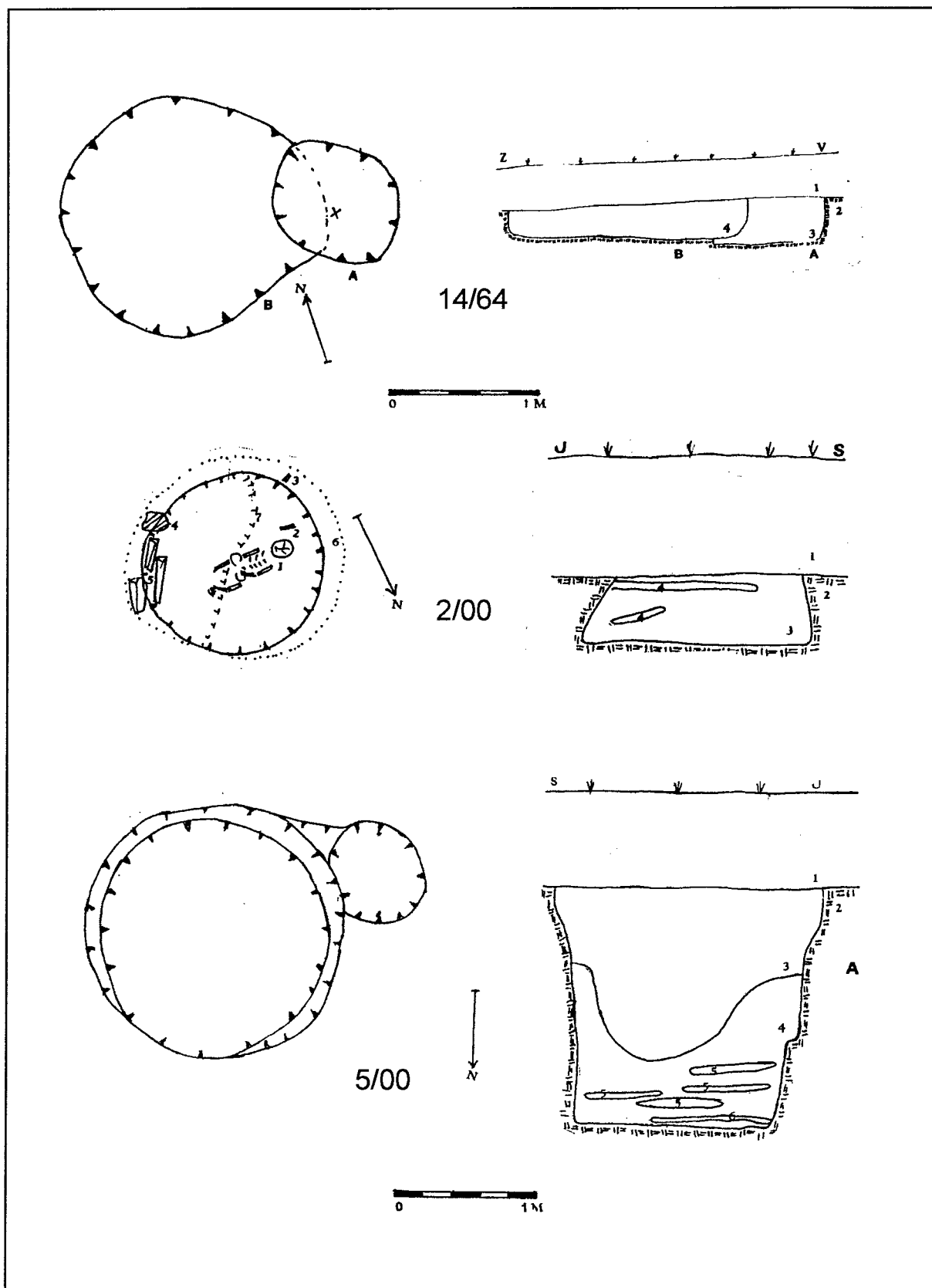

Uherský Brod - Kyčkov
1974
1 : 2440

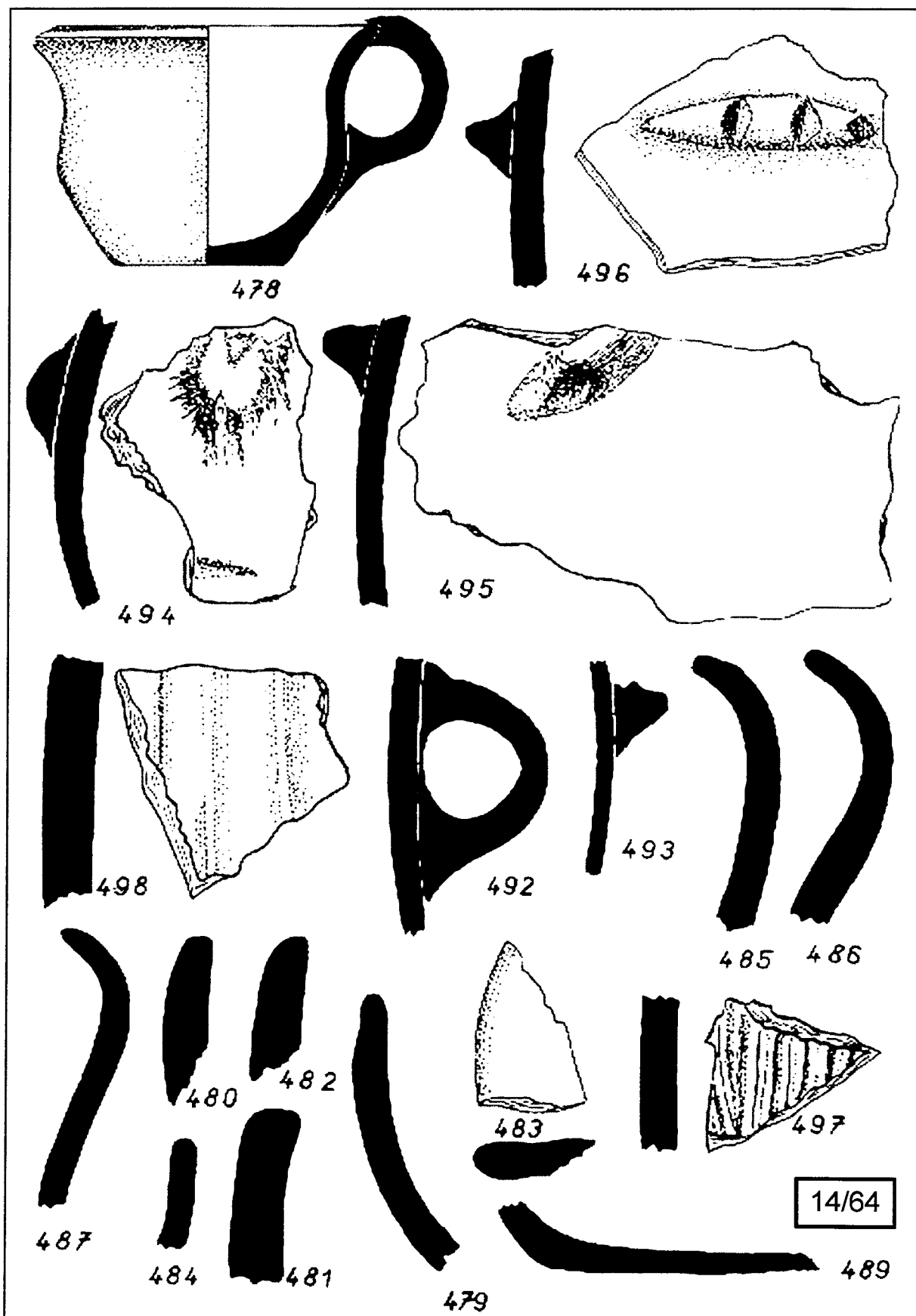
Tab.LXXVI. Uherský Brod – Kyčkov: schematicky vyznačená poloha hrobů ze starší doby bronzové (upraveno podle NZ č.j.94/75 ArÚ Brno, autor Jíří Pavelčík).

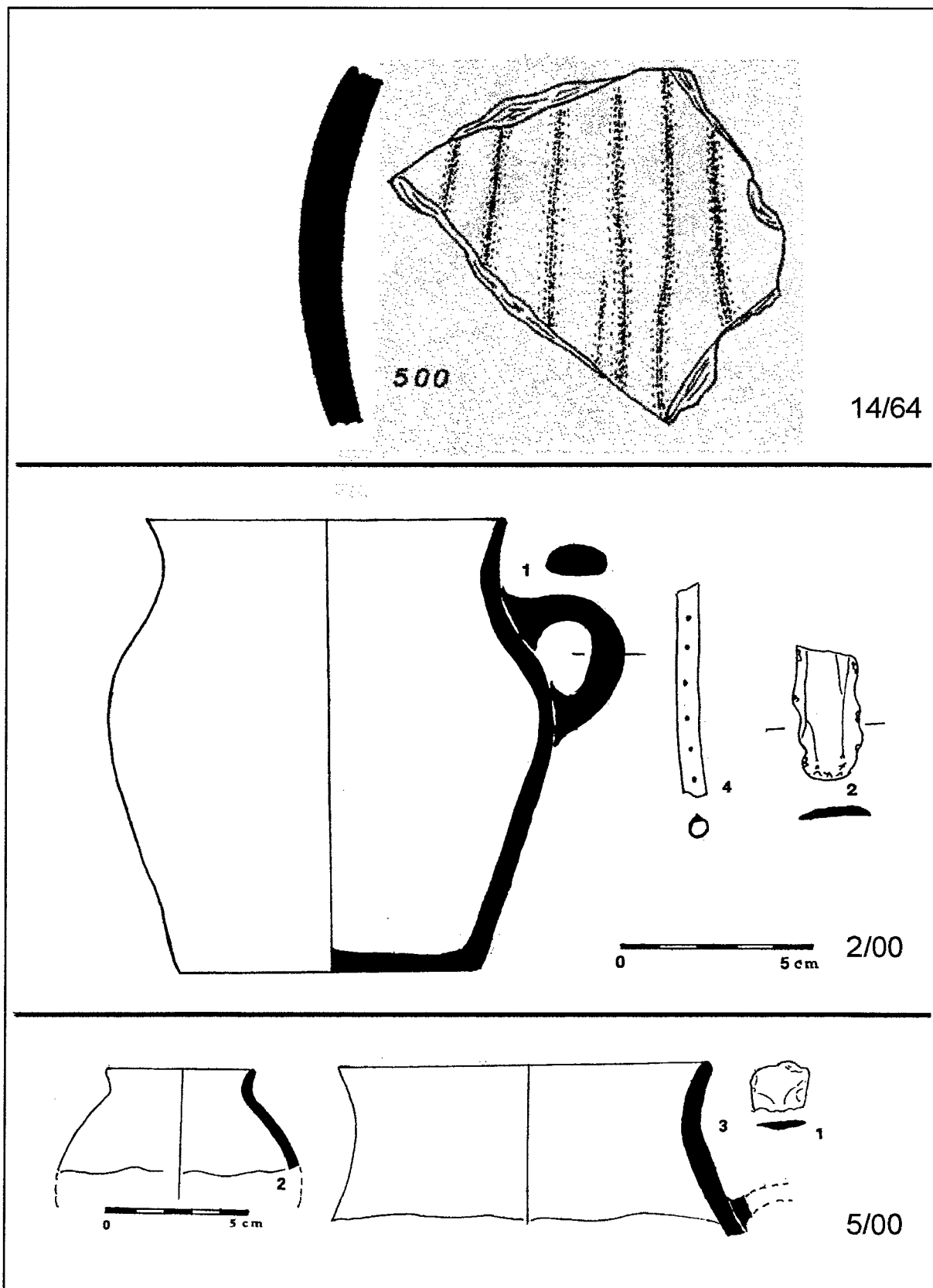
Tab.LXXVII. Uherský Brod – Kyčkov: plán zkoumané plochy rondelu (výzkum r. 1964, vedl Jiří Pavelčík) s vyznačením objektu ze starší doby bronzové (černě); podle Pavelčík 1974 – zde i další vysvětlivky.

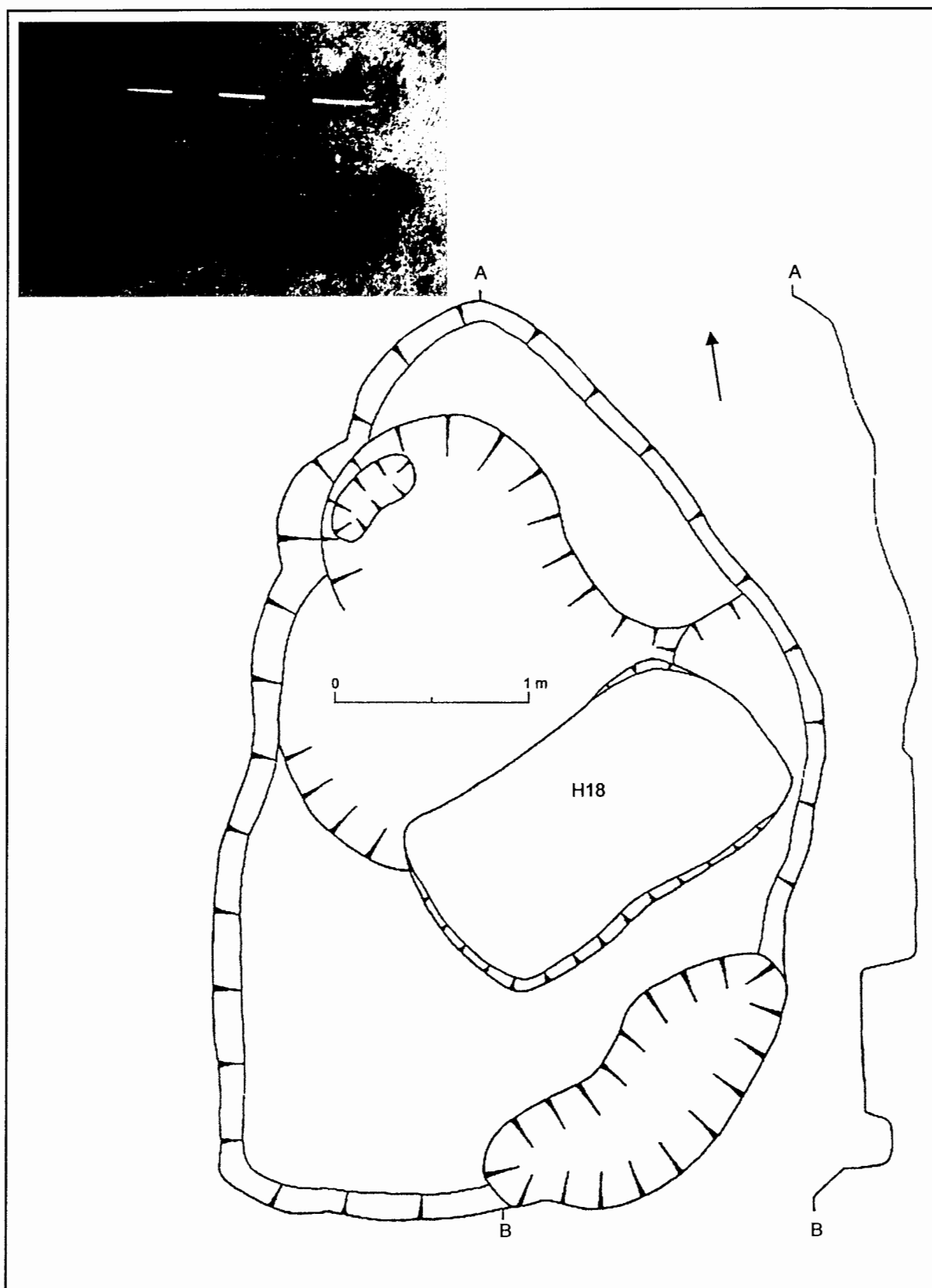
Tab.LXXVIII: Uherský Brod – Kyčkov: dokumentace objektů ze starší doby bronzové zkoumaných v roce 1964 a 2000 (upraveno podle Pavelčík 2003).

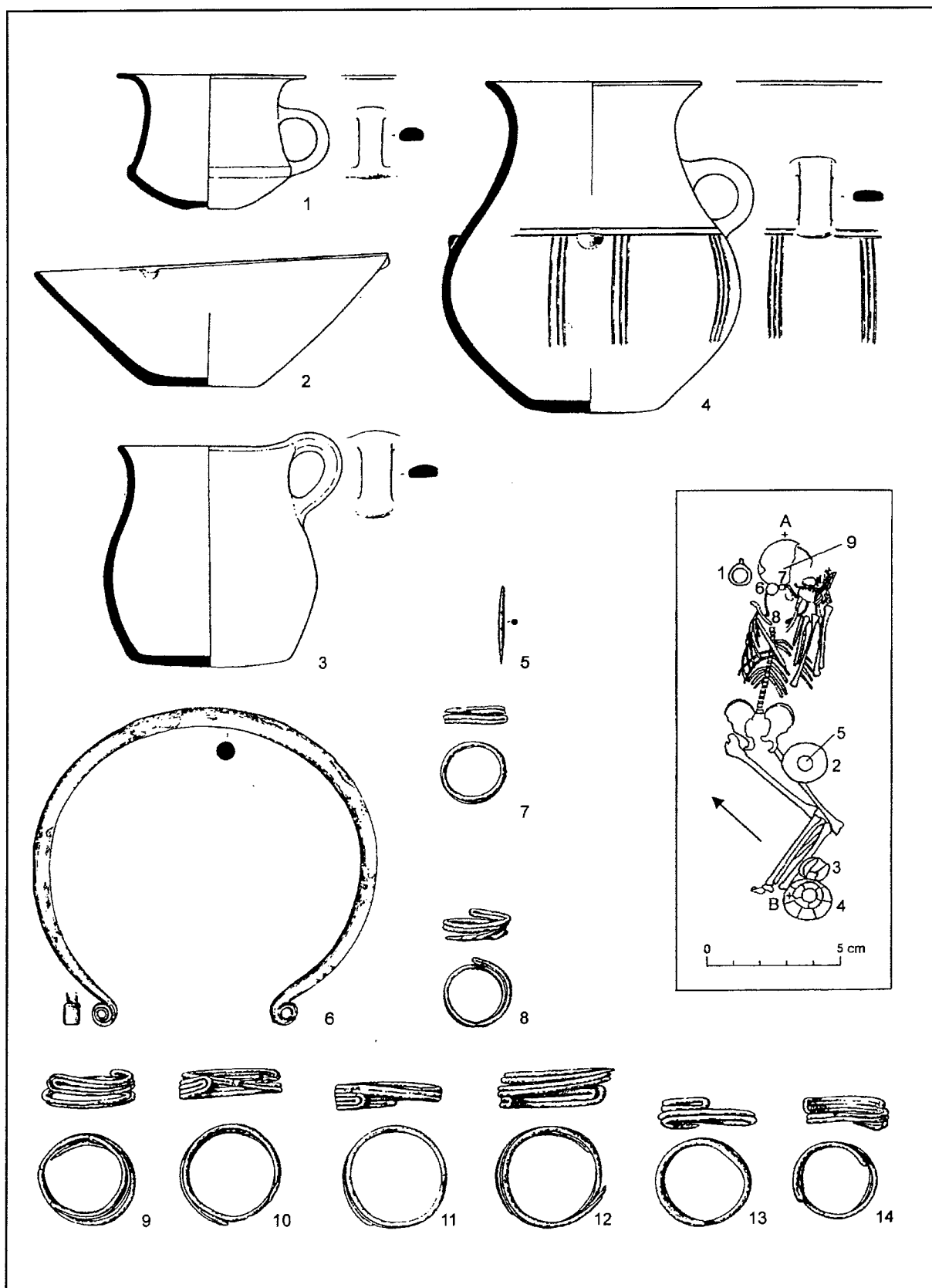
Tab.LXXIX.: Uherský Brod – Kyčkov: keramika z obj. 14/64 (podle NZ č.j. 94/75, ArÚ Brno, autor Jiří Pavelčík).

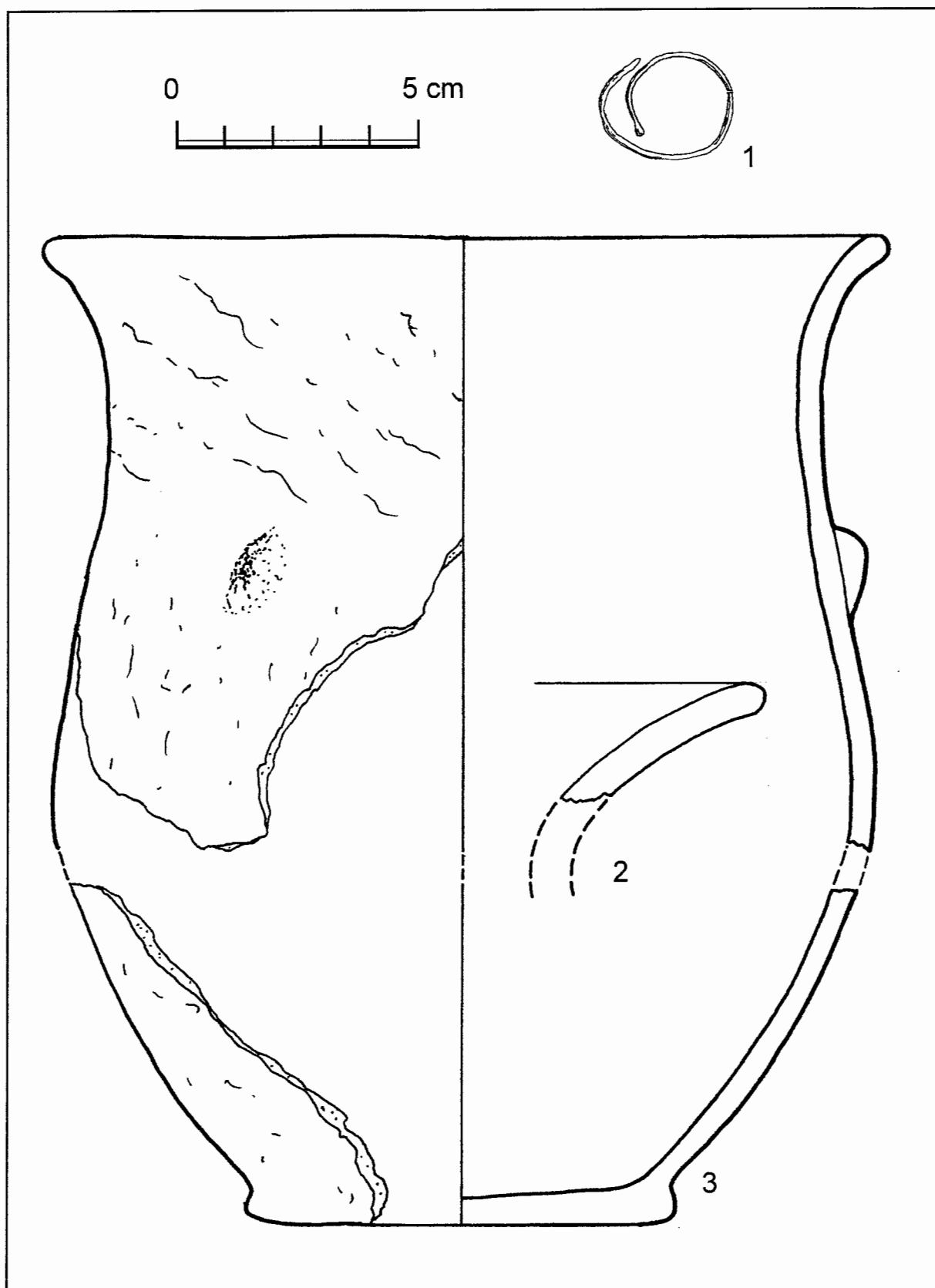
Tab.LXXX.: Uherský Brod – Kyčkov: keramika z obj. 14/64 (podle NZ č.j. 94/75, ArÚ Brno, autor Jiří Pavelčík) a z obj. 2/00 a 5/00 (podle Pavelčík 2003).

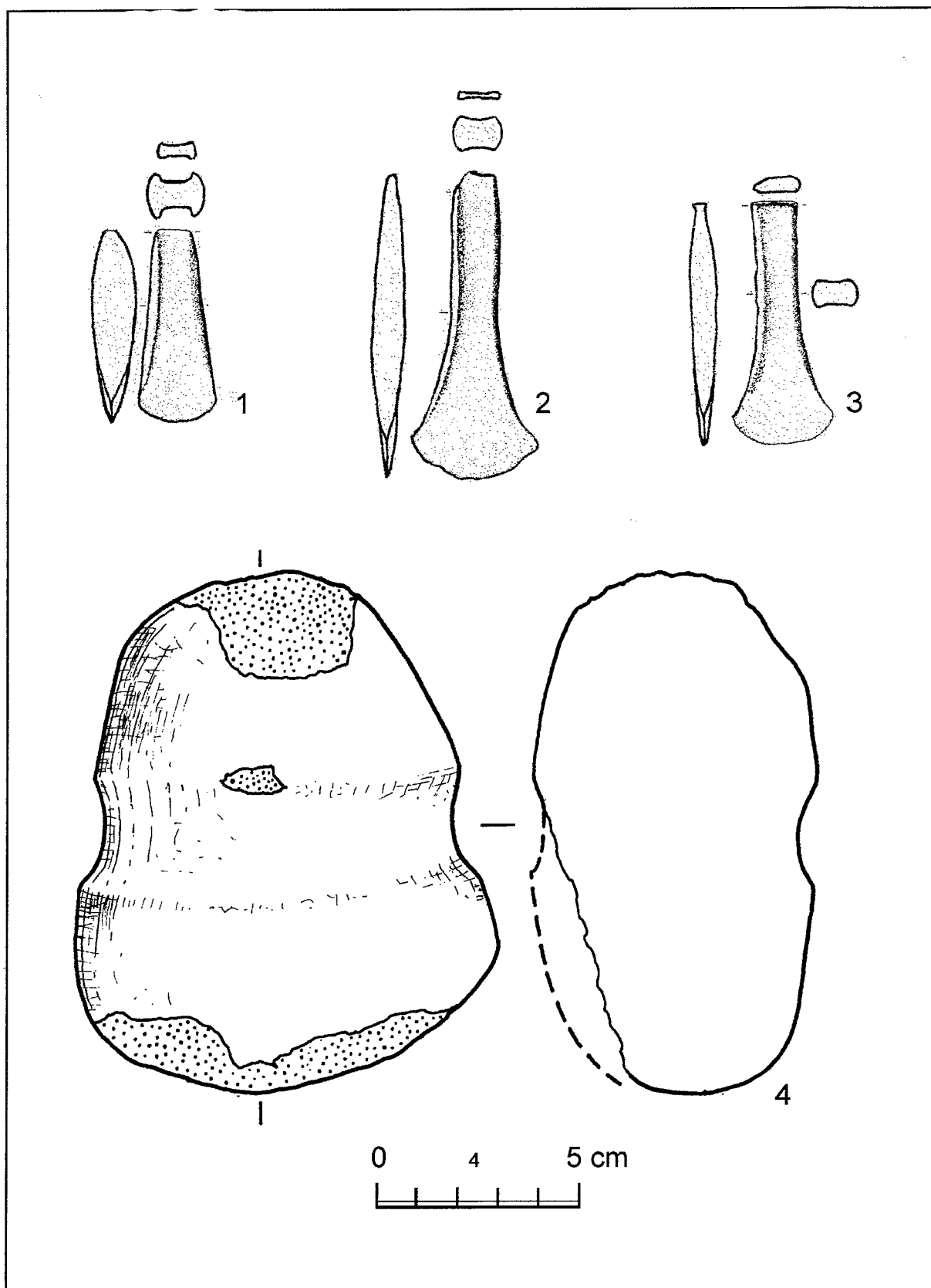
Tab.LXXXI: Uherský Brod – U Bajovského mlýna (Trdlov): půdorys a terénní snímek hrobu zapuštěného do staršího hliníku (foto podle Geisler-Kohoutek 2001; kresba podle Podborský 2004).

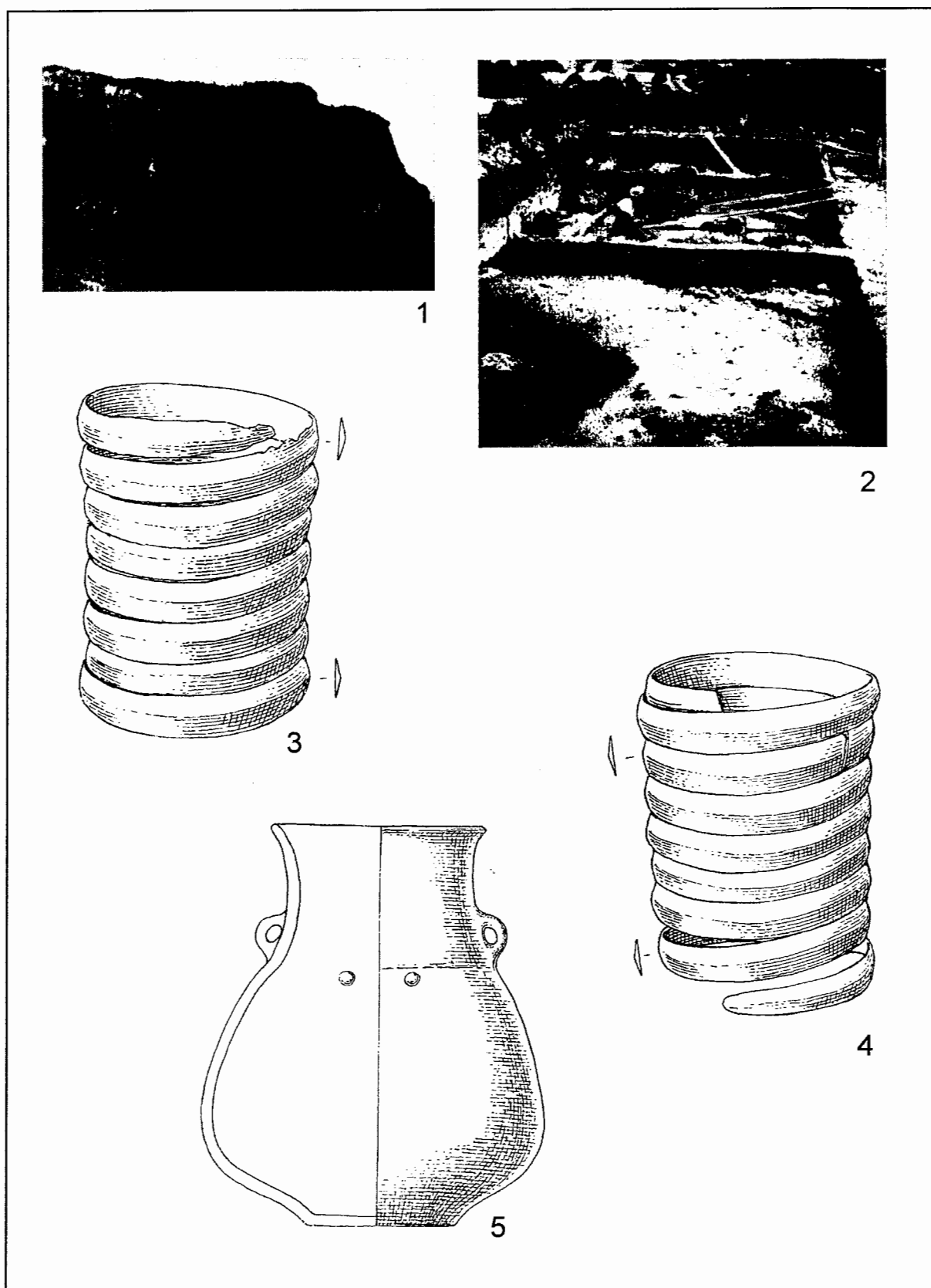
Tab.LXXXII. Uherský Brod – U Bajovského mlýna (Trdlov): dokumentace únětického hrobu a jeho výbavy (podle Podborský 2004).

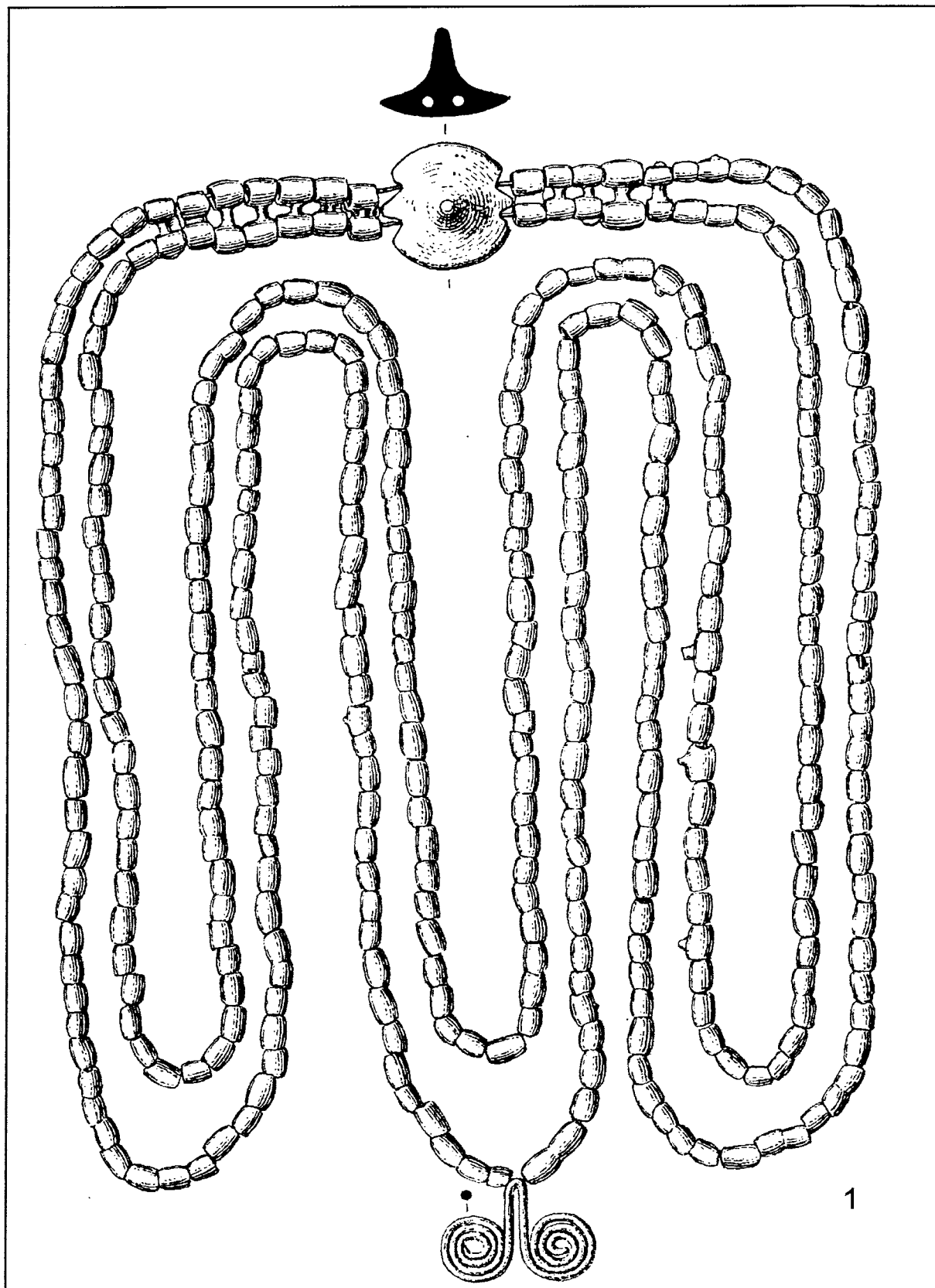
Tab.LXXXIII.: Uherský Brod – Úlehly: nálezy z hrobu: 1-6777 (inv.č. MJAK, dále nebude uváděno; tento předmět je vyřazen – kresba podle NZ č.j.865/51 ArÚ Brno, autor Jan Pavelčík); 2-6776/2; 3-6776/1.

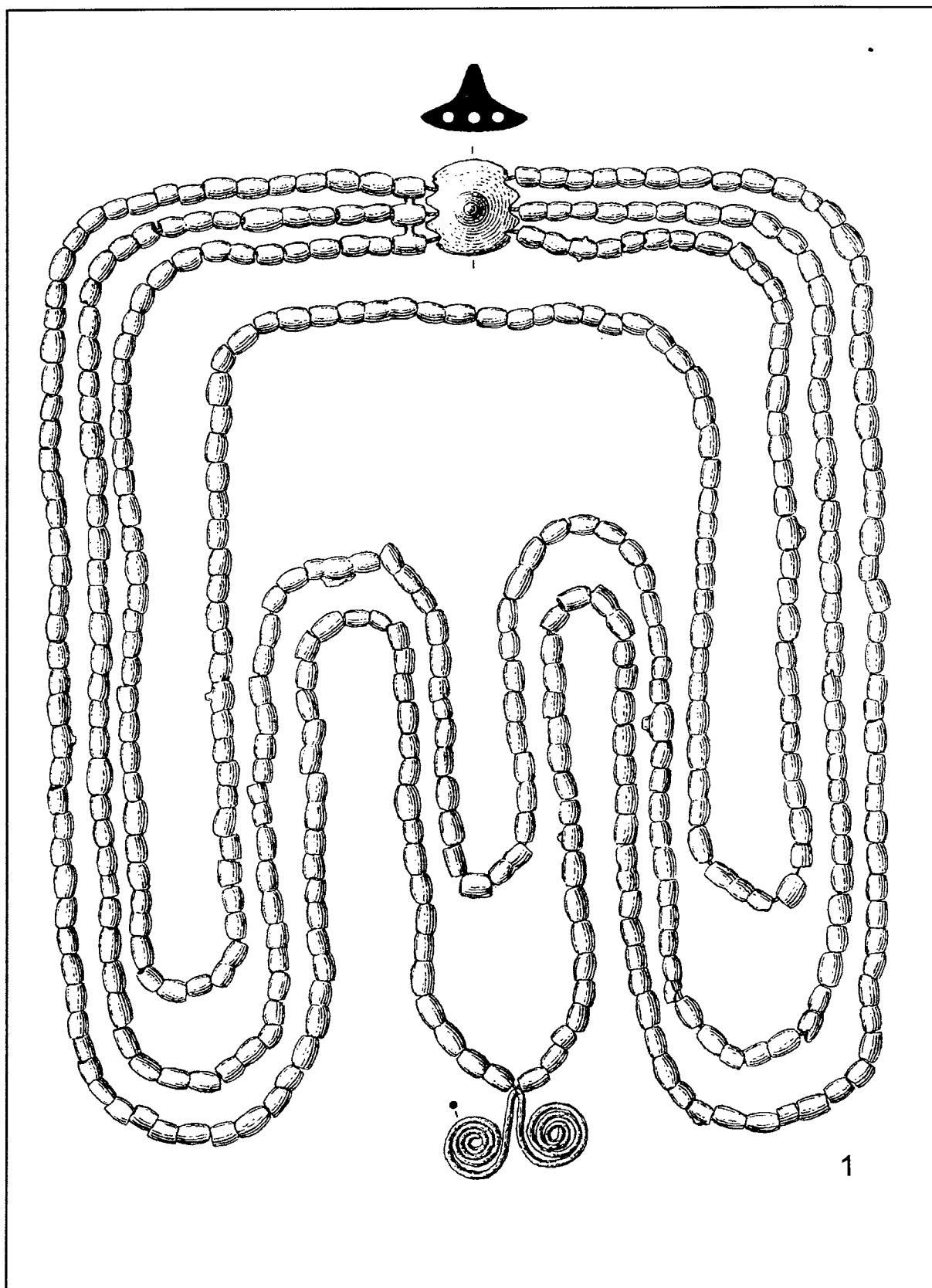
Tab.LXXXIV.: Ojedinelé nálezy ze starší doby bronzové z horního Poolšaví: 1-Suchá Loz (347 inv.č. MJAK, dále nebude uváděno); 2-Bánov (372); 3-Bánov (373) – podle Říhovský 1992; 4-Uherský Brod (273).

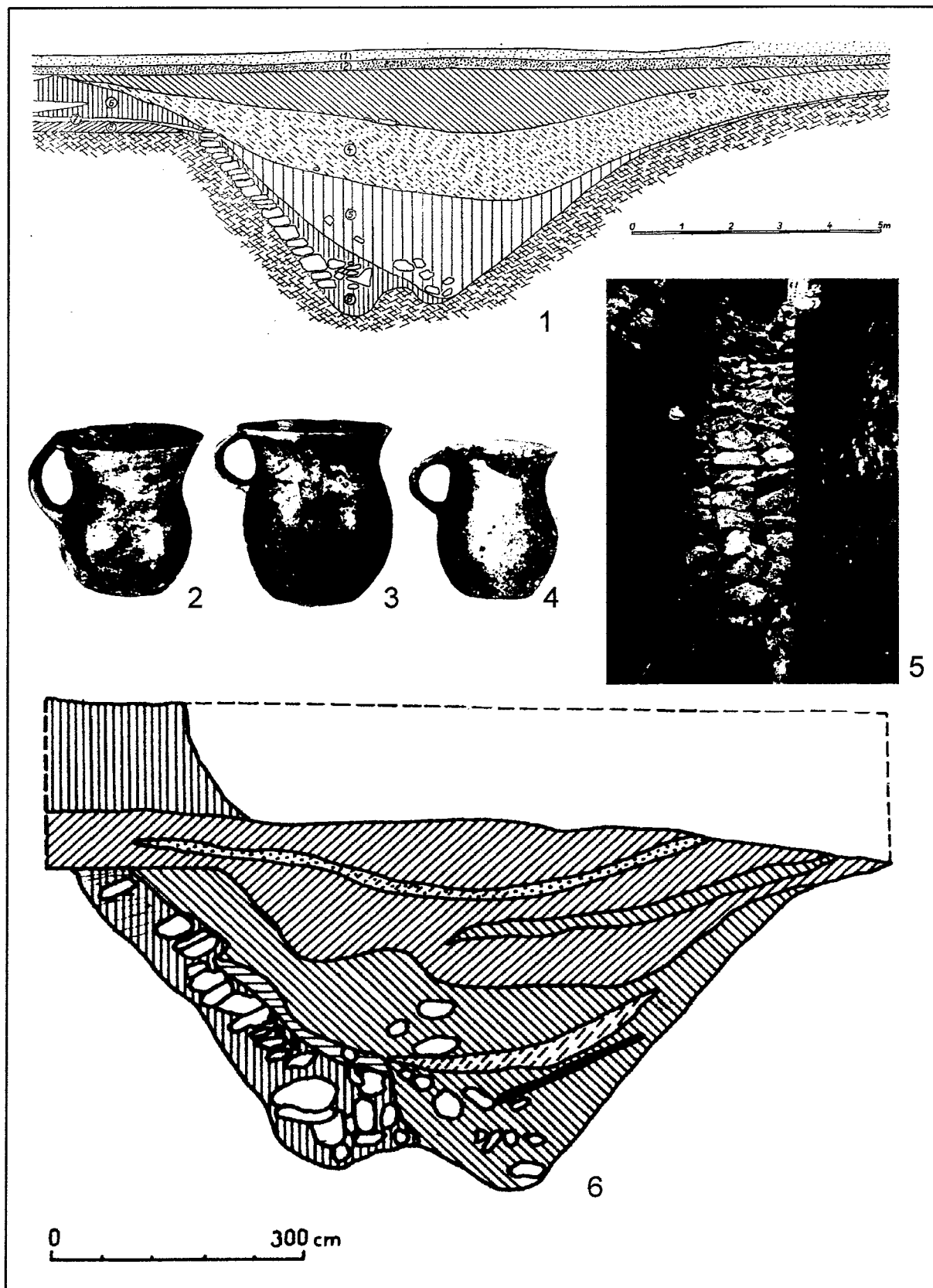
Tab.LXXXV.: Ivanovce – Skala (Bašta): 1-pohled na lokalitu od JV, v utrženém profilu je patrná výplň příkopu; 2-pracovní snímek z výzkumu v r. 1966 (podle Němejcová-Pavúková 1978), 3-5-spirálovité nápažníky a amfora z depotu I (podle Veliáčik - Němejcová-Pavúková 1987).

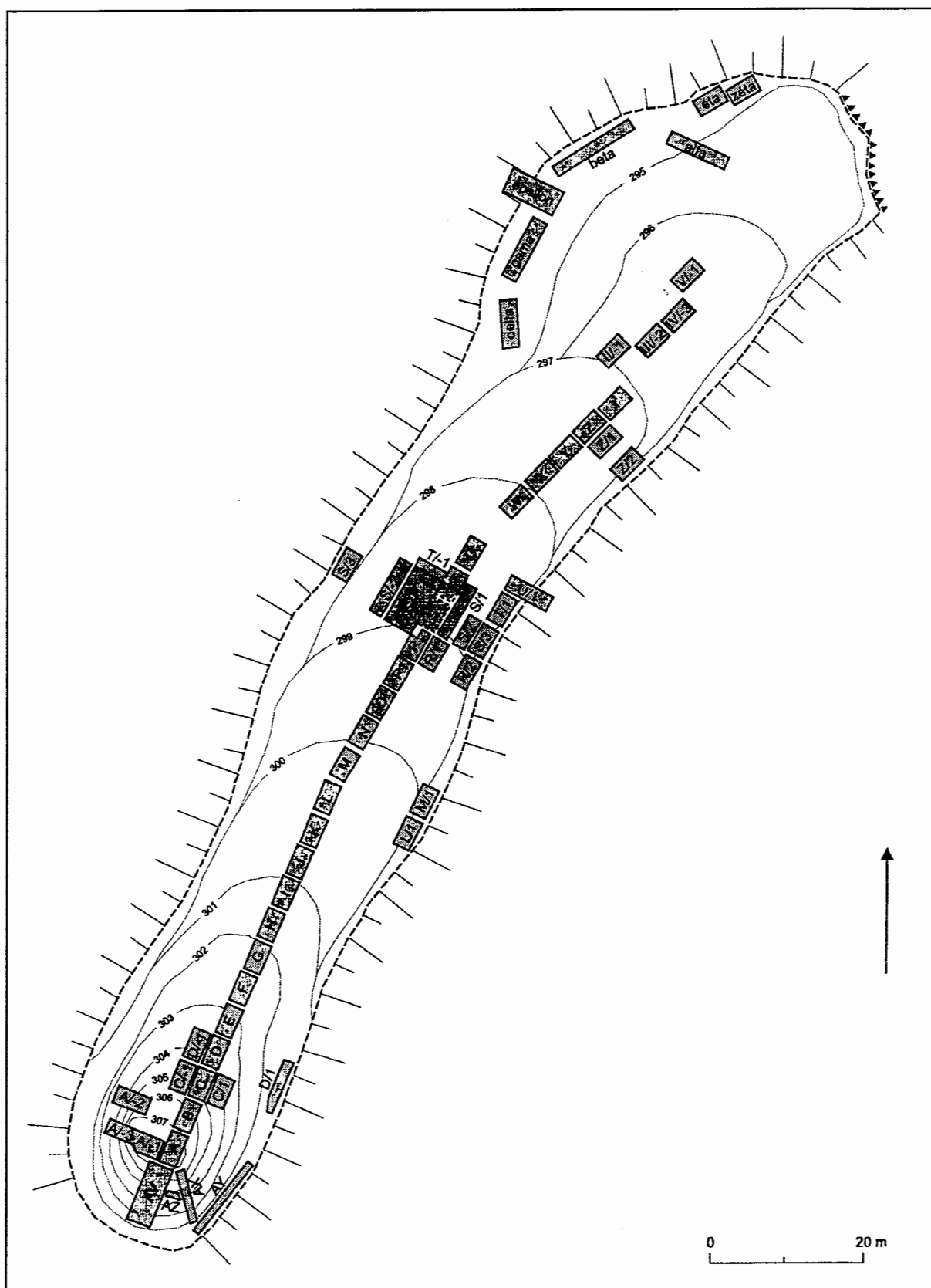
Tab.LXXXVI. Ivanovce – Skala (Bašta): 1-dvouřadý náhrdelník z depotu I (podle Veličik - Němejcová-Pavůková 1987).

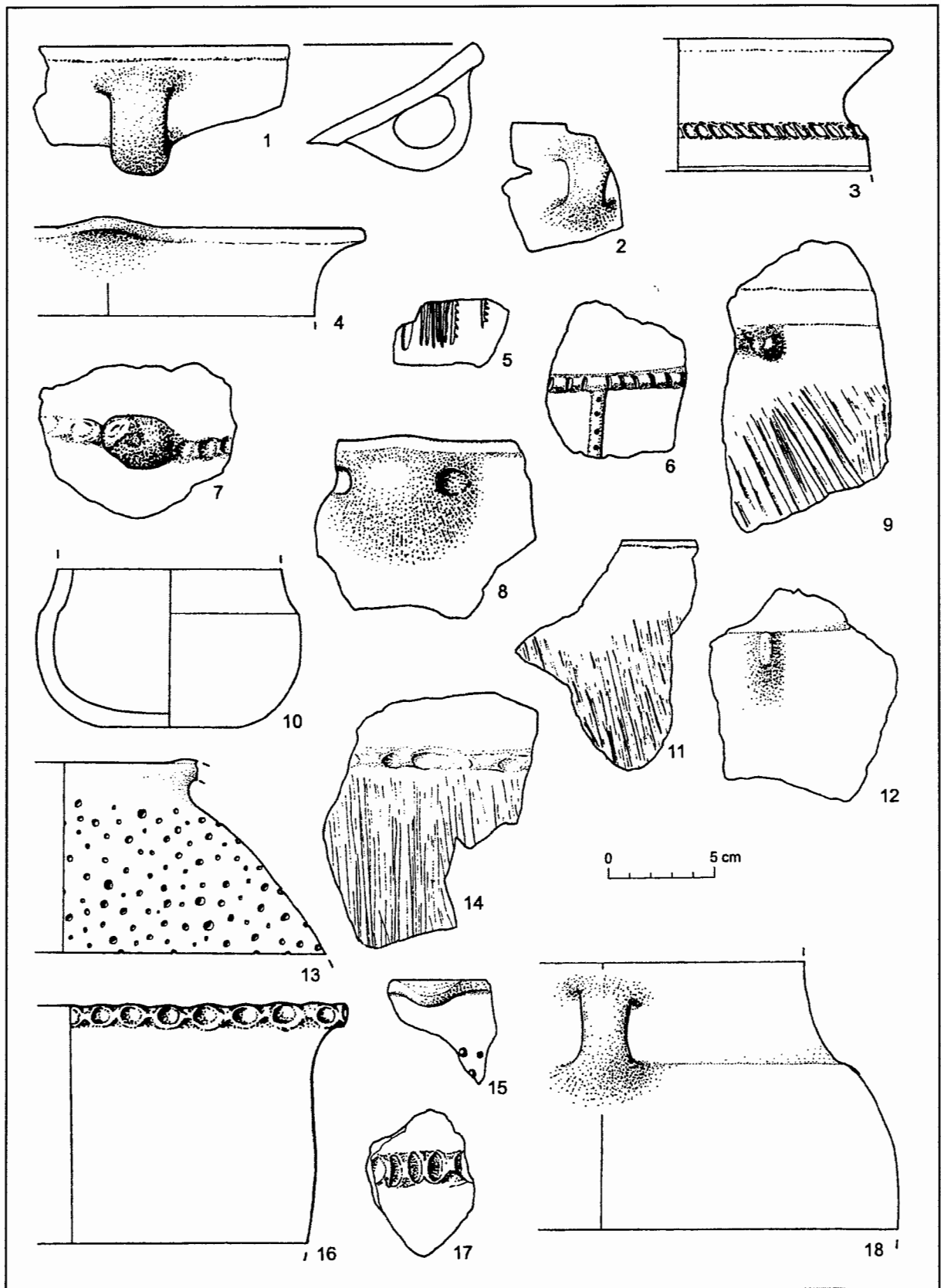
Tab.LXXXVII. Ivanovce – Skala (Bašta): 1-trojřadý náhrdelník z depotu I (podle Veličik - Němejcová-Pavůková 1987).

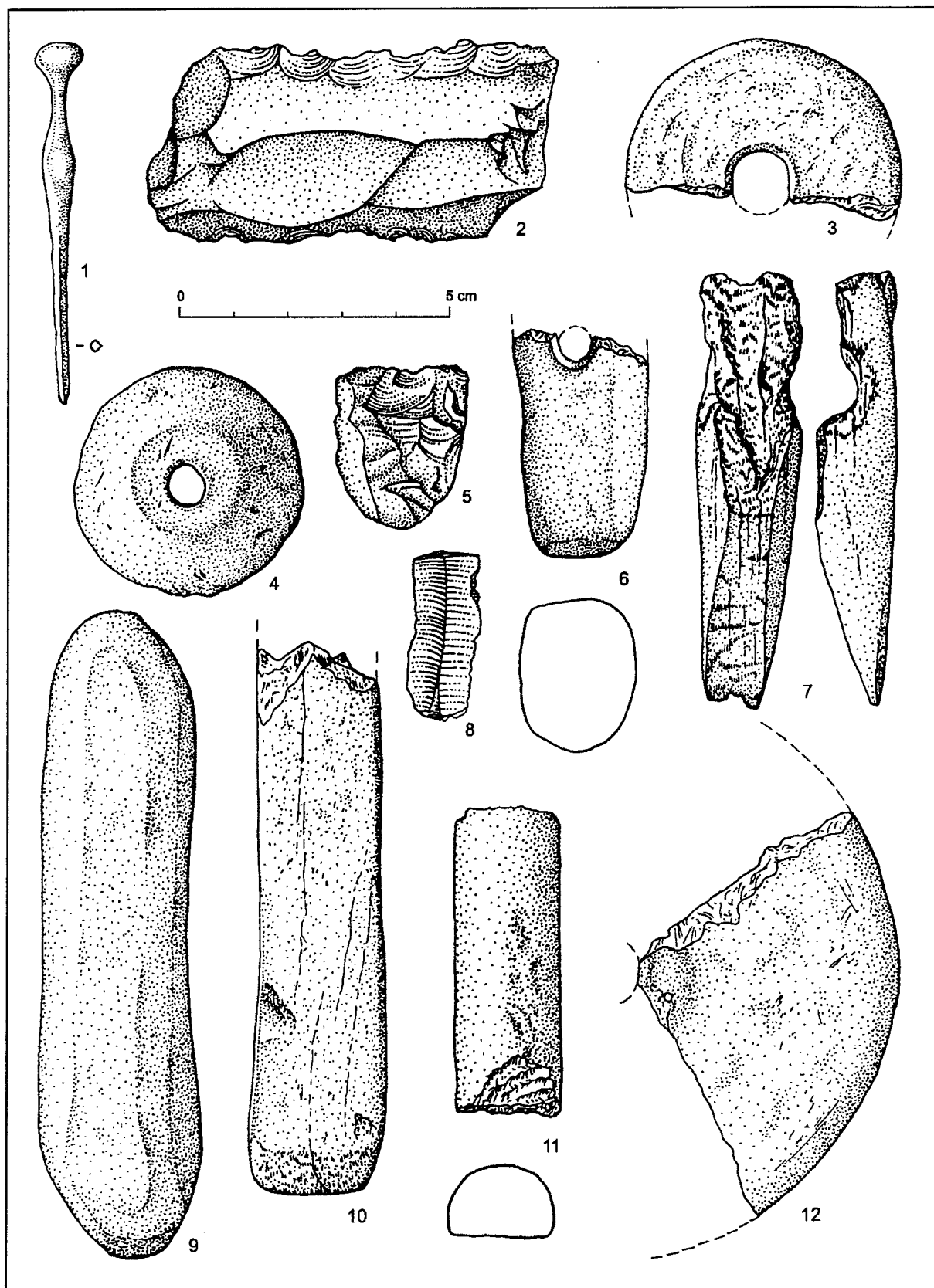
Tab.LXXXVIII. Ivanovce – Skala (Bašta): 1-opevňovací systém zachycený výzkumem v r. 1948; 2-4-jen zlomek nálezů byl publikován (podle Točík 1964); 5-kamenné obložení vnitřní strany příkopu, výzkum 1948 (podle Böhms 1950); 6-opevňovací systém zachycený výzkumem v r. 1966 (podle Furrnánk – Veliačik – Vladár 1991).

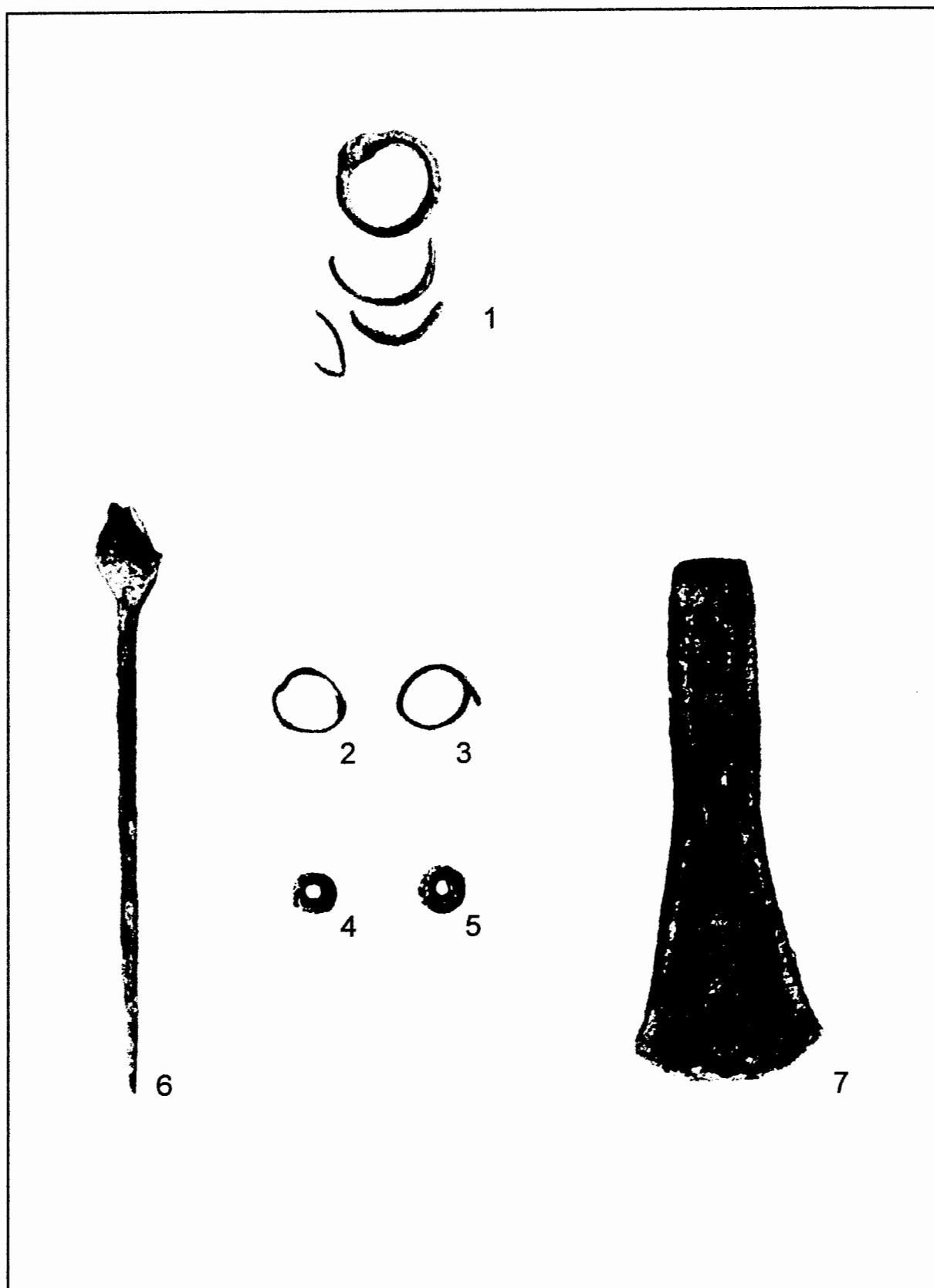
Tab.LXXXIX.: Skalka nad Váhom – Chocheľ: pôdorysný plán lokality s vyznačením sond (podľa Hanuliak 1998).

Tab.XC.: Skalka nad Váhom – Chocheľ: 1-18- keramika z výzkumu (podle Hanuliak 1998).

Tab.XCI. Skalka nad Váhom – Chochel: 1-12 – keramika z výzkumu (podle Hanuliak 1998).

Tab.XCII.: Trenčín – Biskupice : 1-záušnice z hrobu I; 2-7-nálezy z hrobu II.

Tab.XCIII.: Trenčín – Brezina – jediný publikovaný snímek z pohřebiště (patrně hrob II), podle Nešporová 1993.

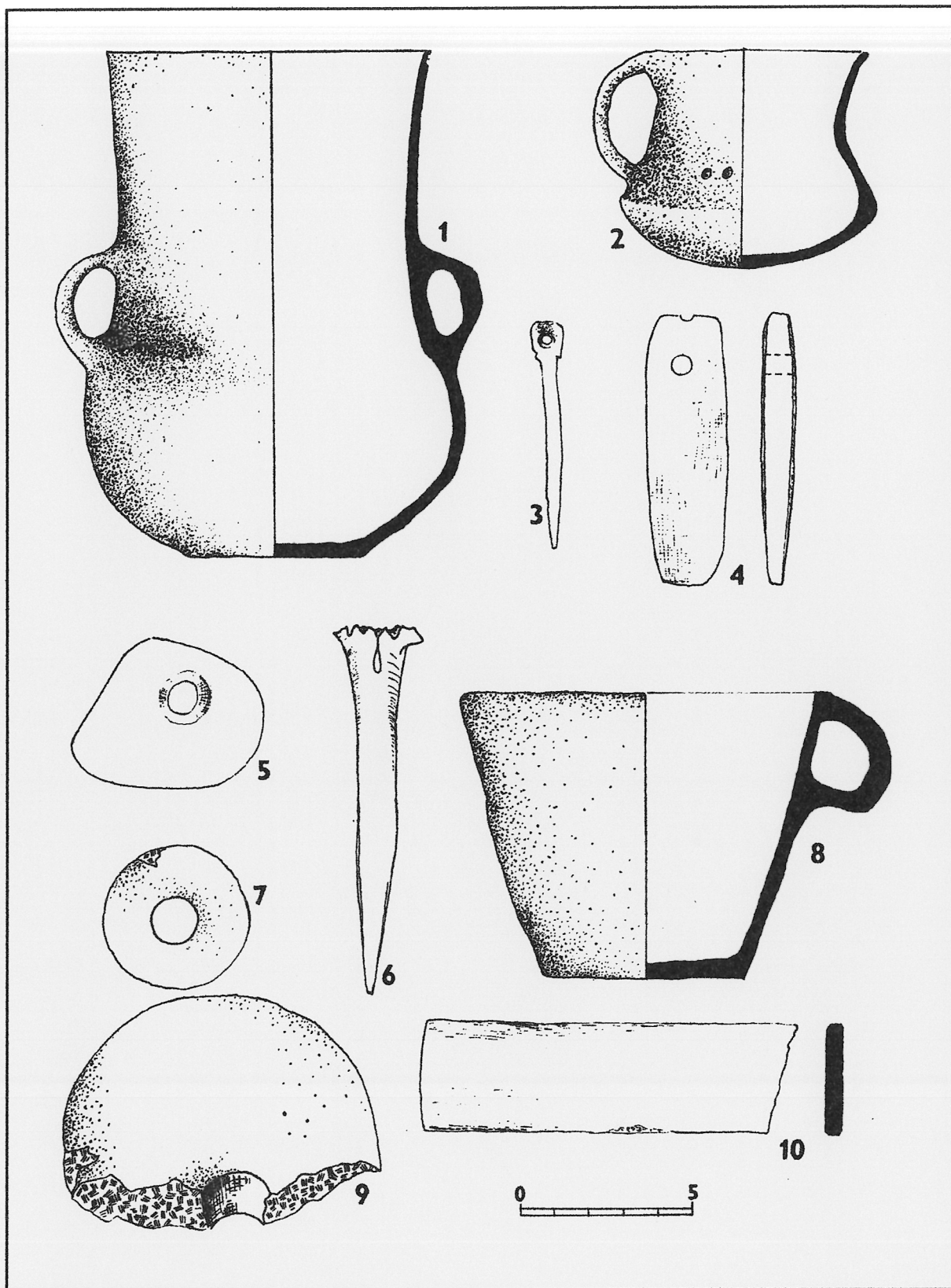

1

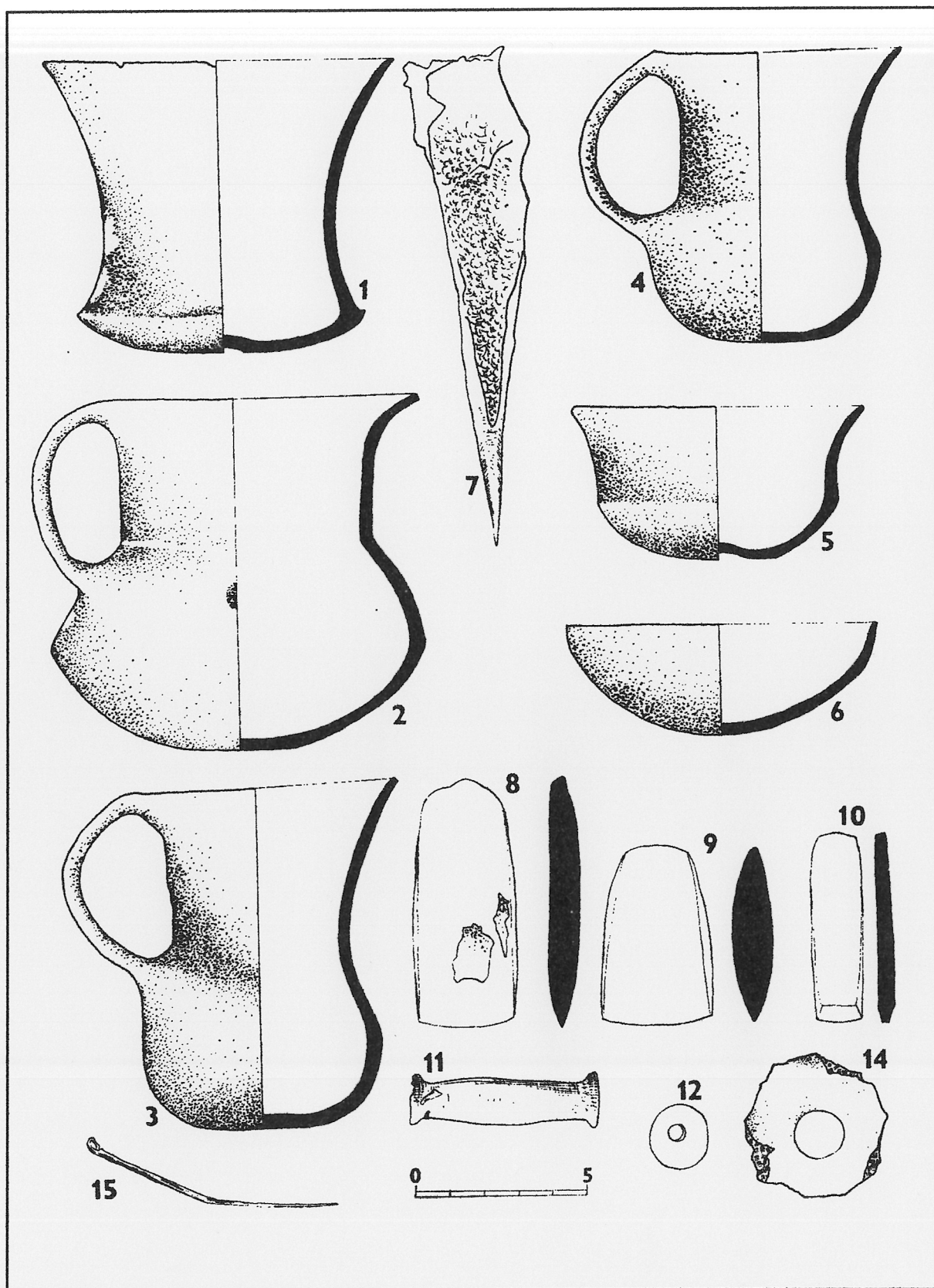

2

Tab.XCIV.: Trenčín – Hrad: 1-keramika maďarovskej skupiny (podľa Nešporová 1993); 2-pohľad z hradní výšiny do údolí Váhu v pol. 19. stol. ukazuje charakter inundačného územia rieky v minulosti (podľa Šišmiš 1993).

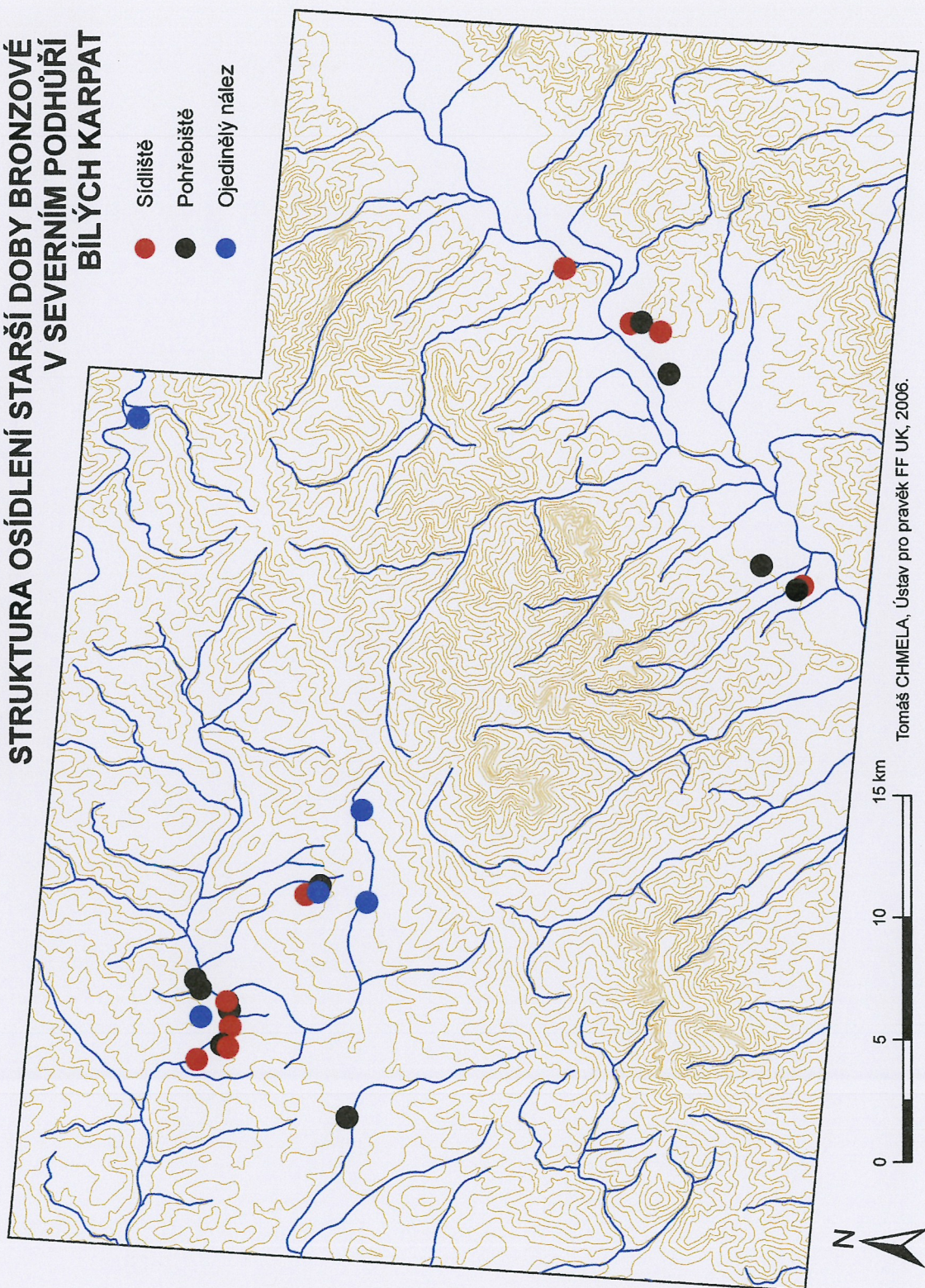

Tab.XCV.: Trenčín – Hrad: 1-10-nálezy z mađarovské vrstvy na výšinném sídlišti (podle Nešporová 1983).

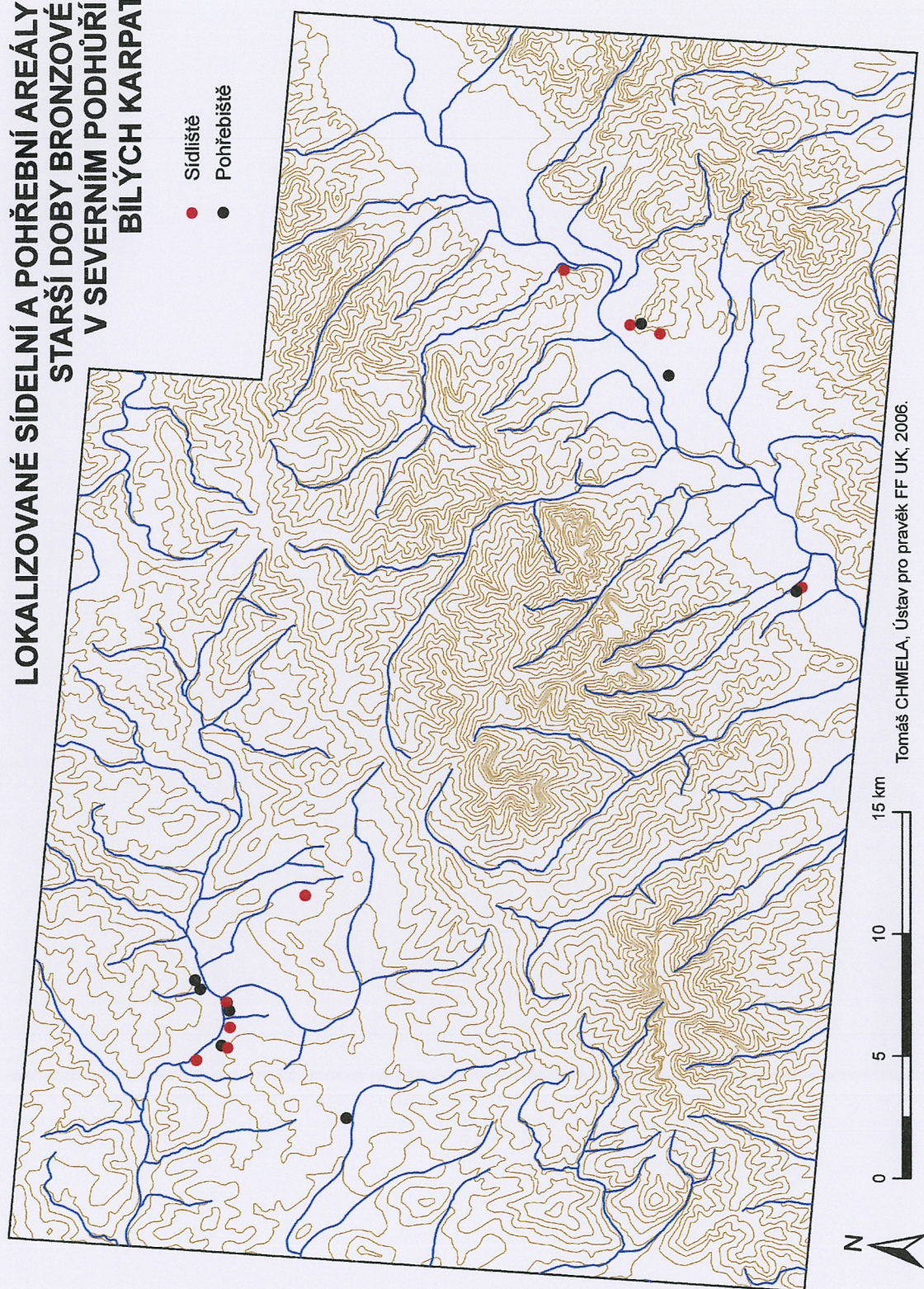
Tab.XCVI.: Trenčín – Hrad: 1-14-nálezy z maďarovské vrstvy na výšinném sídlišti (podle Nešporová 1983).

STRUKTURA OSÍDLENÍ STARŠÍ DOBY BRONZOVÉ V SEVERNÍM PODHŮŘÍ BÍLÝCH KARPAT

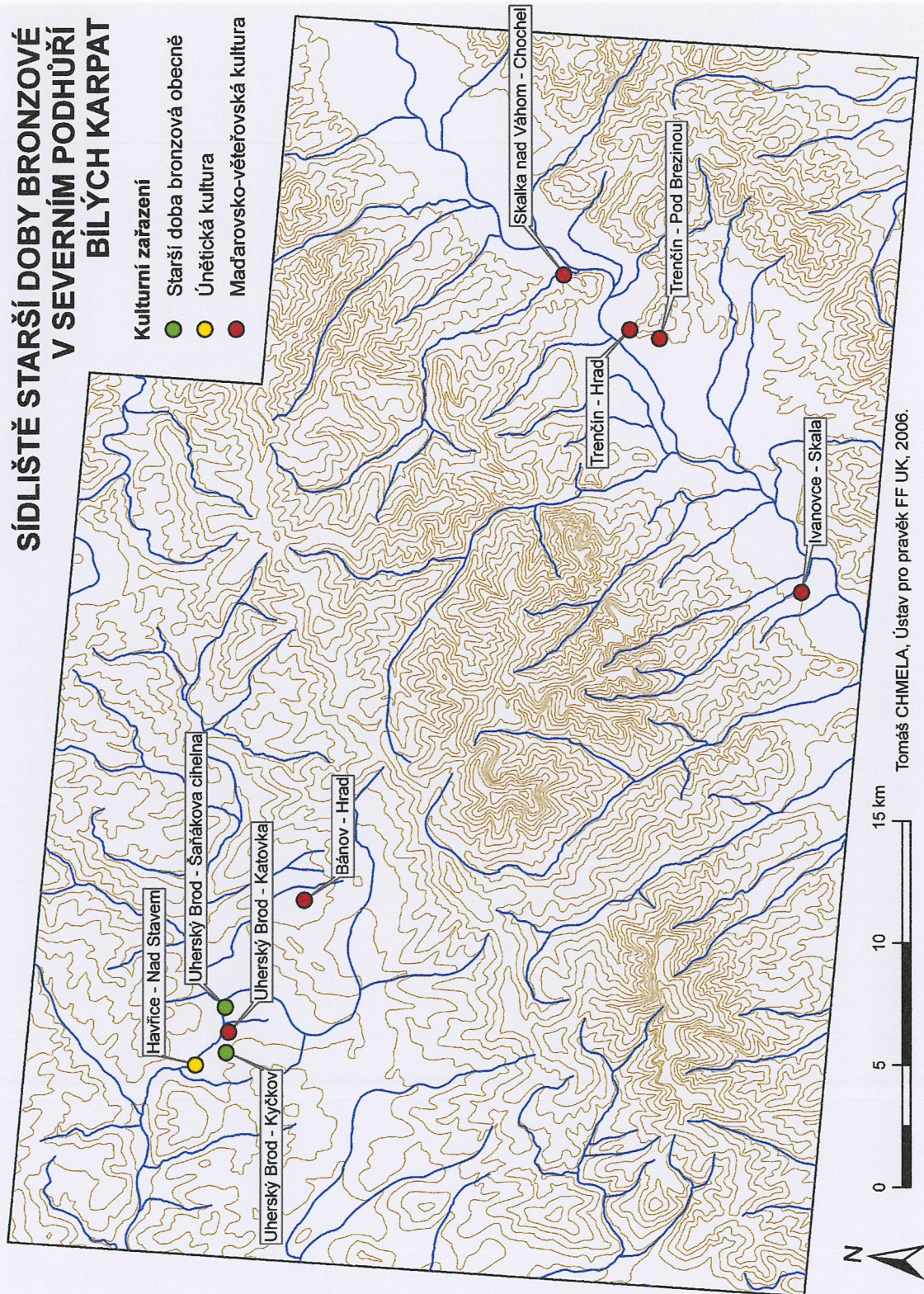
Tab.XCVII.: Mapa s vyznačením všech evidovaných areálů starší doby bronzové ve sledované oblasti (ojedinělé nálezy jsou lokalizovány na střed obce).

**LOKALIZOVANÉ SÍDELNÍ A POHŘEBNÍ AREÁLY
STARŠÍ DOBY BRONZOVÉ
V SEVERNÍM PODHŮŘÍ
BÍLÝCH KARPAT**

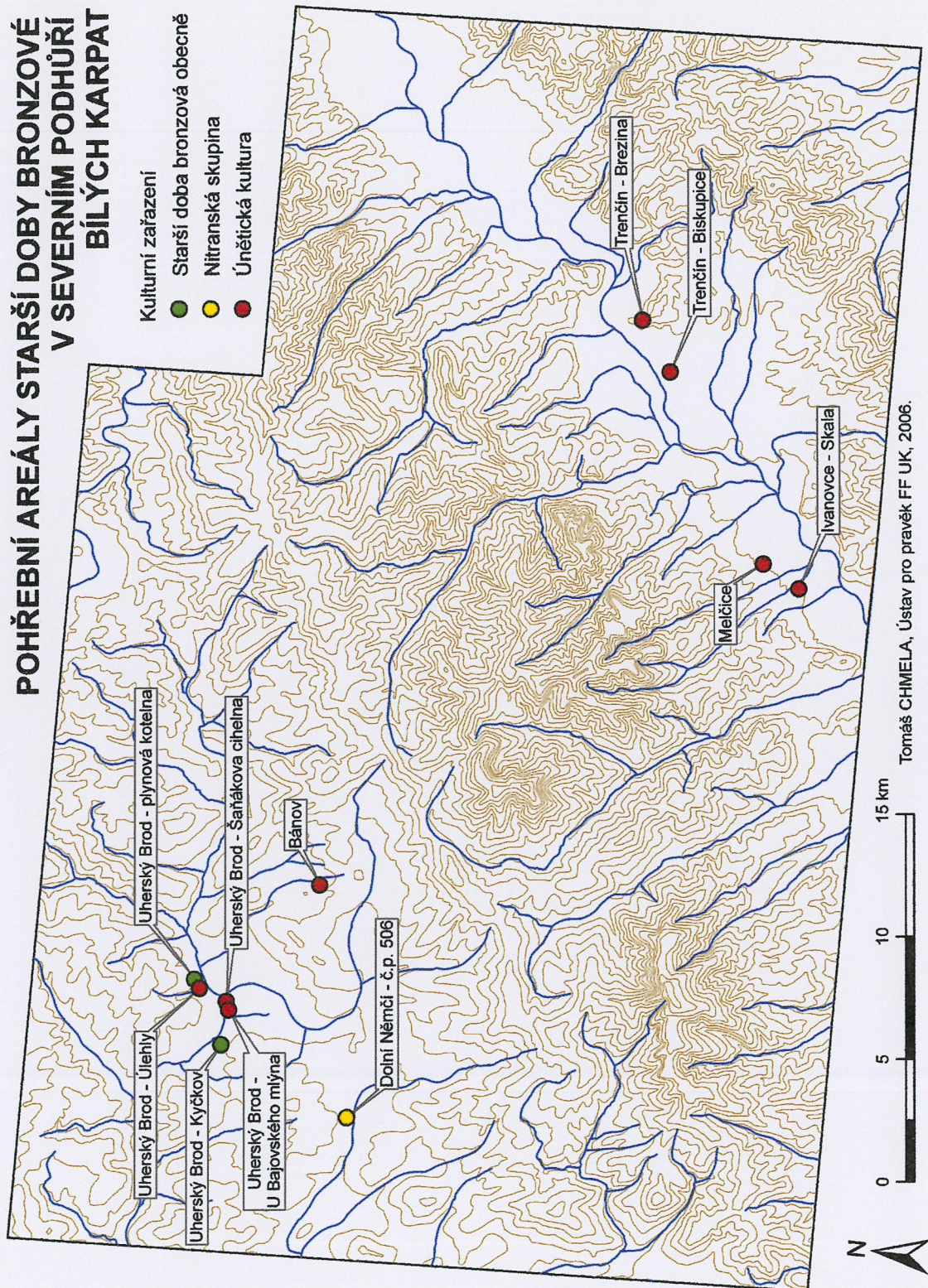
Tab.XCVIII.: Mapa s vyznačením všech evidovaných sídelních a pohřebních areálů starší doby bronzové ve sledované oblasti.

SÍDLIŠTĚ STARŠÍ DOBY BRONZOVÉ V SEVERNĚM PODHŮŘÍ BÍLÝCH KARPAT

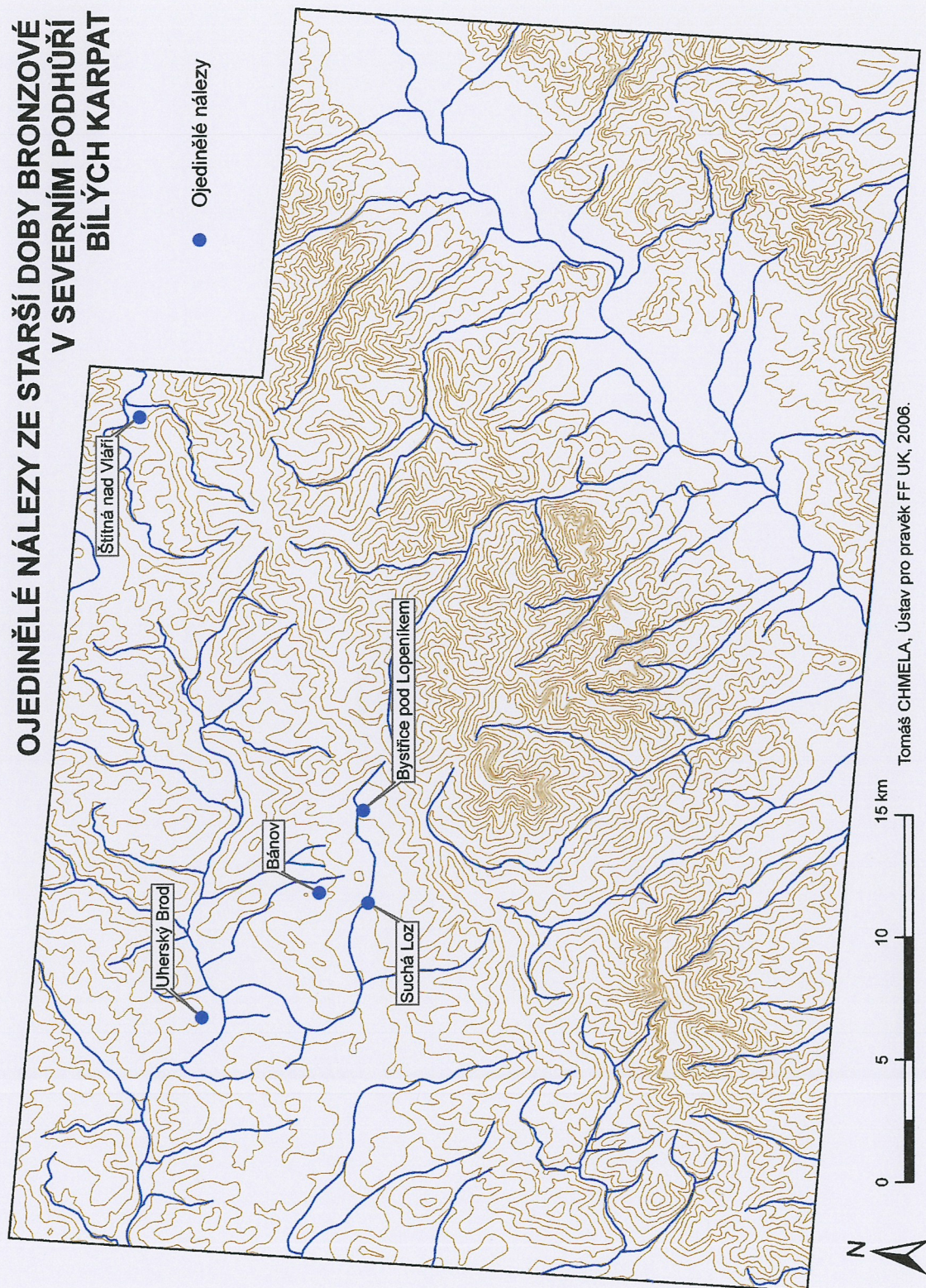
Tab.XCIX.: Mapa s vyznačením sídelních areálů starší doby bronzové ve sledované oblasti s kulturní specifikací (viz legendu).

POHŘEBNÍ AREÁLY STARŠÍ DOBY BRONZOVÉ V SEVERNÍM PODHŮŘÍ BÍLÝCH KARPAT

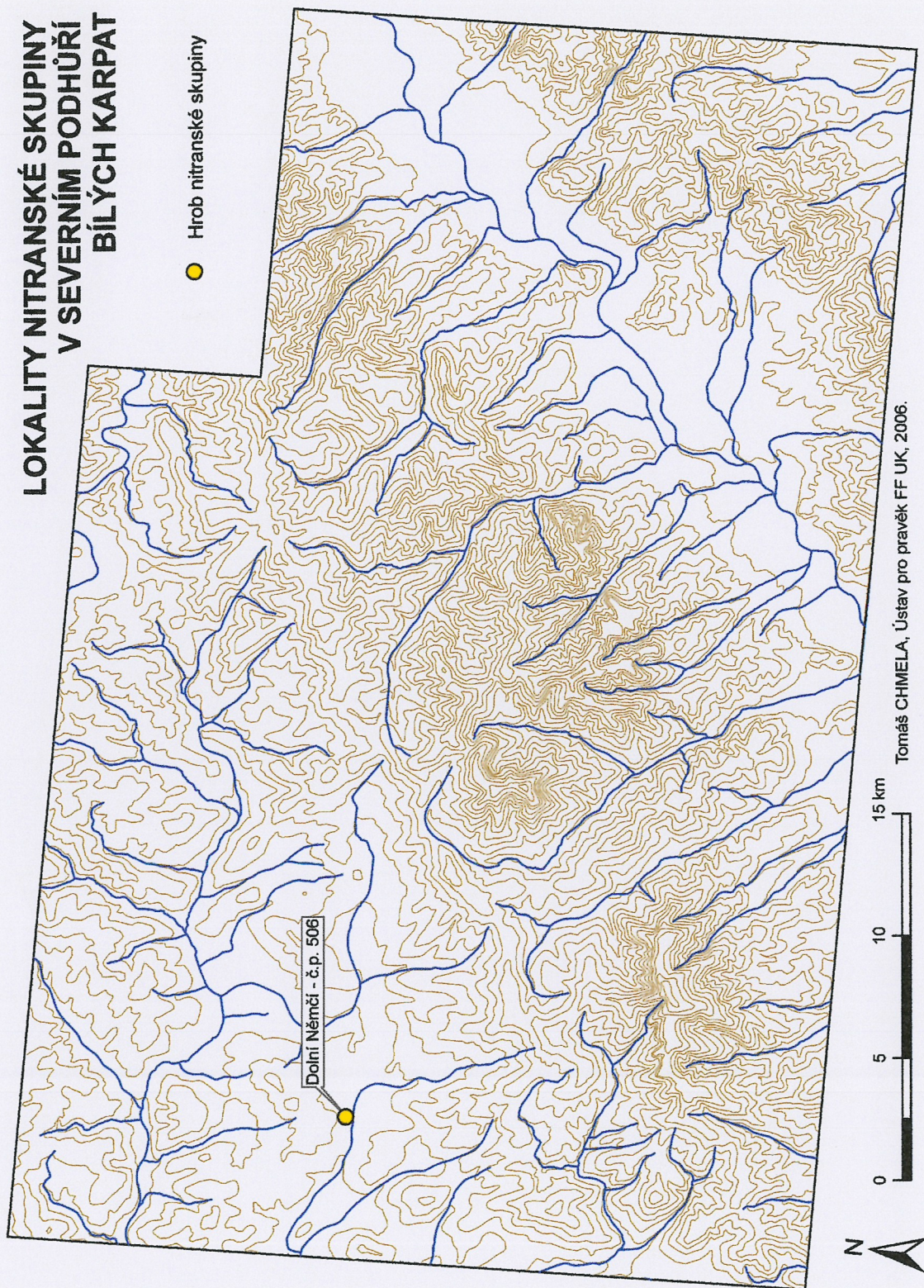
Tab.C.: Mapa s vyznačením pohřebních areálů starší doby bronzové ve sledované oblasti s kulturní specifikací (viz legendu).

**OJEDINĚLÉ NÁLEZY ZE STARŠÍ DOBY BRONZOVÉ
V SEVERNÍM PODHŮŘÍ
BÍLÝCH KARPAT**

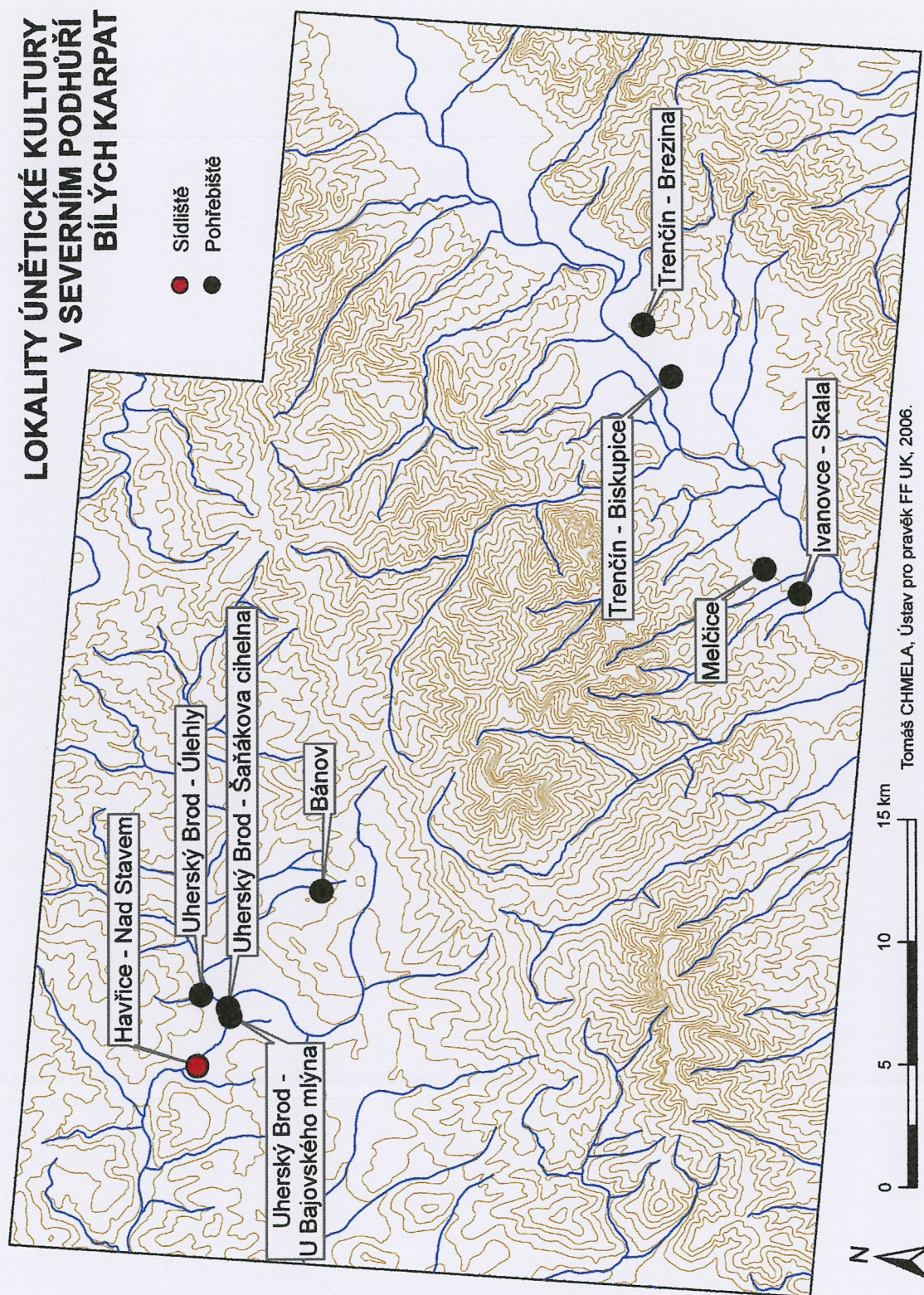
Tab.CI.: Mapa s vyznačením ojedinělých nálezů ze starší doby bronzové ve sledované oblasti (lokalizovány na střed obce).

**LOKALITY NITRANSKÉ SKUPINY
V SEVERNÍM PODHŮŘÍ
BÍLÝCH KARPAT**

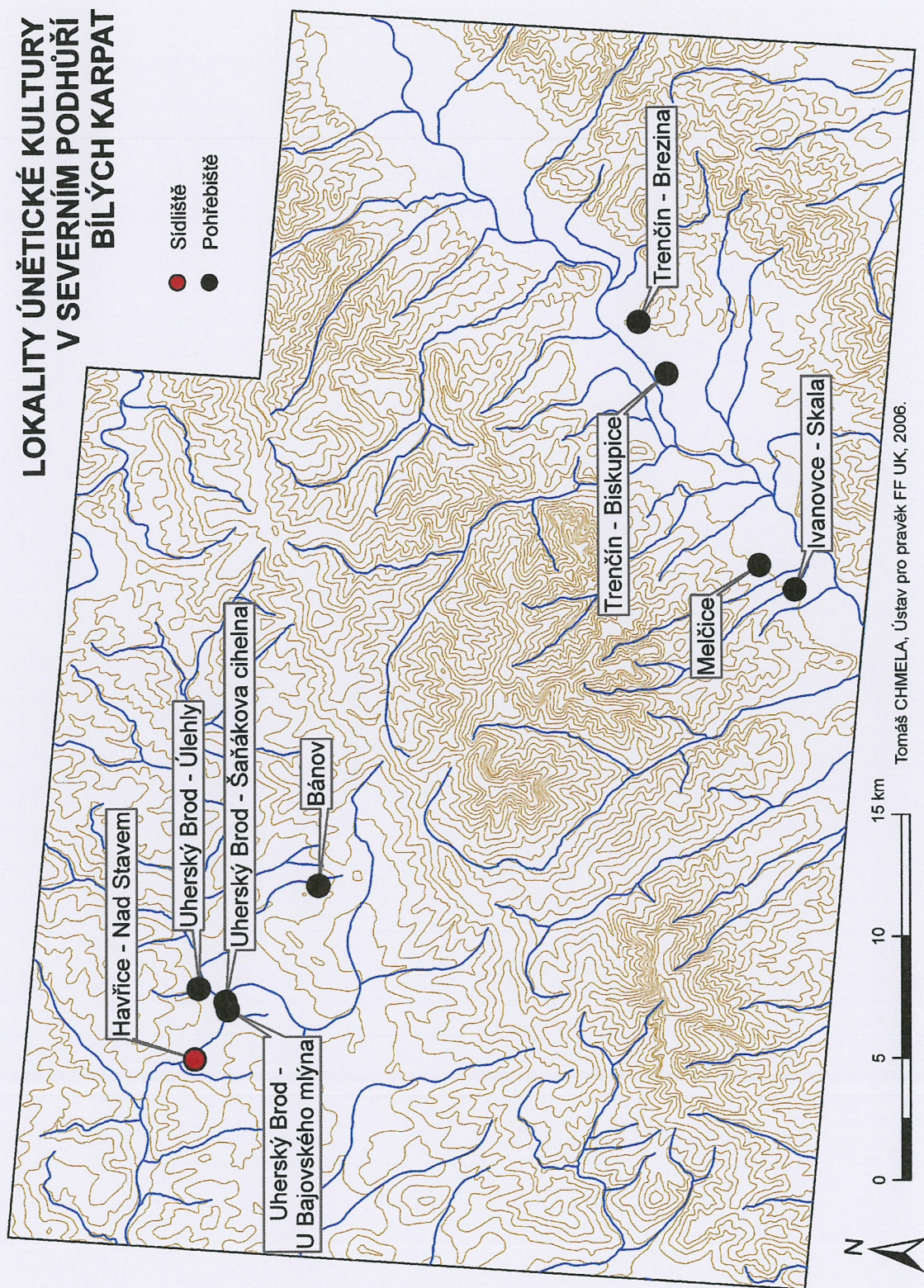
Tab.CII.: Mapa s vyznačením sídelní struktury nitranské skupiny ve sledované oblasti.

LOKALITY ÚNĚTICKÉ KULTURY V SEVERNÍM PODHŮŘÍ BÍLÝCH KARPAT

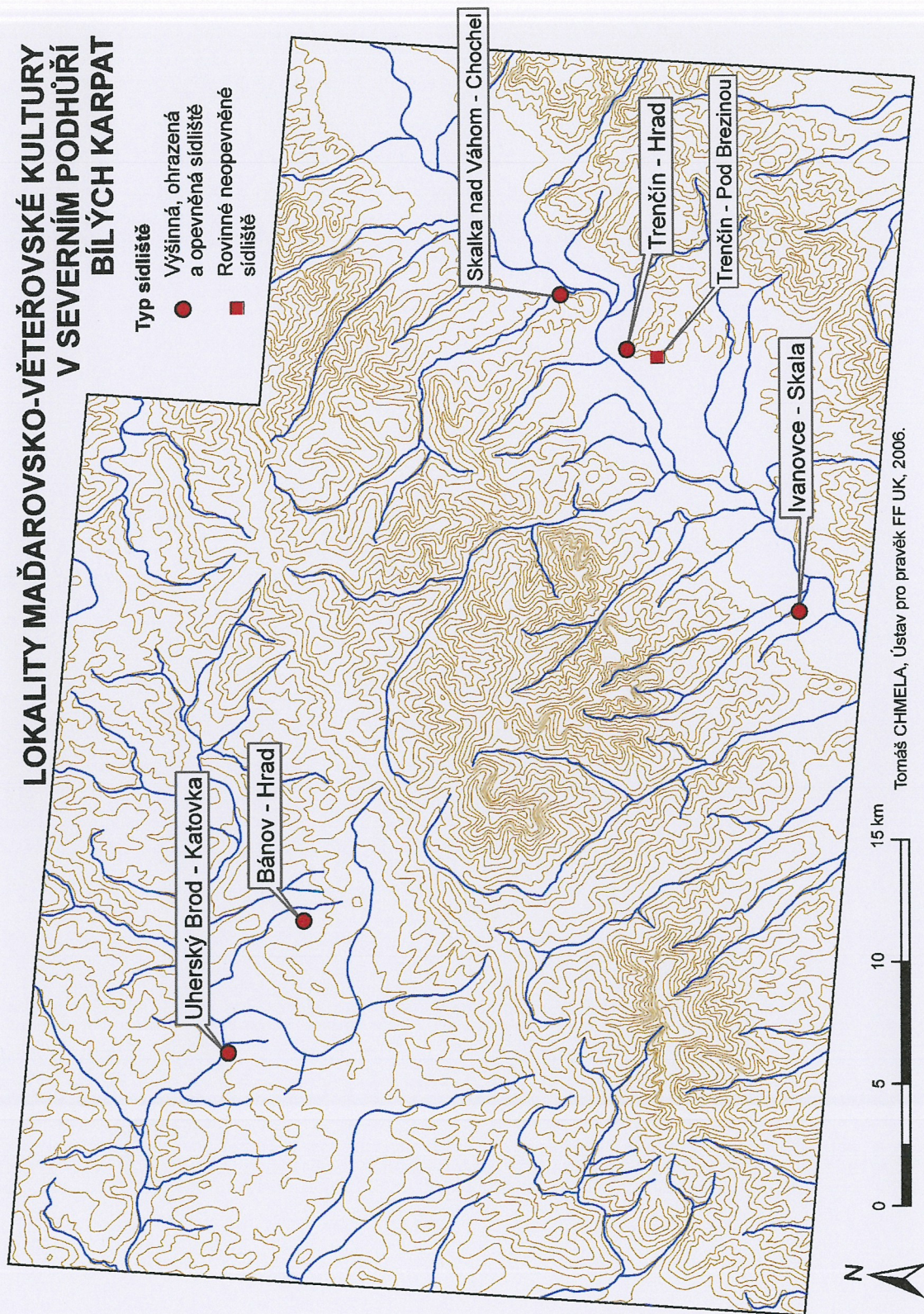
Tab.CIII.: Mapa s vyznačením sídelní struktury únětické kultury ve sledované oblasti.

**LOKALITY ÚNĚTICKÉ KULTURY
V SEVERNÍM PODHŮŘÍ
BÍLÝCH KARPAT**

Tab.CIII.: Mapa s vyznačením sídelní struktury únětické kultury ve sledované oblasti.

LOKALITY MAĎAROVSKO-VĚTEŘOVSKÉ KULTURY V SEVERNÍM PODHŮŘÍ BÍLÝCH KARPAT

Tab.CIV.: Mapa s vyznačením sídelní struktury maďarovsko-věteřovské kultury ve sledované oblasti.